

४१ द्वारद्वयकादिपुस्तकयन्त्रश्रीकि

श्री गजसारादि पूर्व मुक्तिवर्तिनिरक्षितं ज्ञानं
श्री दडकादिक (४१) फार तथा जीवविचार
नवतत्वादि बोलसंग्रह

लखेली पुराणी प्रत उपरथी तल्लजिज्ञासु सज्जनोत्ता उपयोगार्थ
सशोषक सद्गुणानुरागी मुनिराज श्री श्री १००८

श्री कर्पूरविजयजी महाराज साहेब

तपगच्छना पुज्यपाद गुरुजी महाराज श्री श्री १००८

श्री केशरश्रीजीना शिष्या गुरुजी महाराज

श्री मगनश्रीजी मानश्रीजीना सद्गुणपदेशथी

मारवाड देशना शिरोही इलाकाना उलदूट गामना रहेवाशी

शा. रायचंद कृष्णाजीना स्मरणार्थ एमना पुन हिराचंद तथा

भूरमल तरफथी साधु साध्वीने तथा जाहेर सस्थाने भेट

छपायी प्रसिद्ध करनार

शा शिवनाथ बुवाजी-जैन पुस्तकालय

(१) वेताल पेठ नगर ४९-पुनासिटी

(२) मुकाम जावाळ जिल्हा सीरोही-देश मारवाड

आवृत्ति पहिली-प्रत १०००

संवत् १९७३-वीर संवत् २४८३-सन १९१७ प्रकै १८३९

किं. राचा पुठानी ४ आना. पाका पुठानी छ आना

पुस्तक भेट या किंमतथी मगावनारि पृष्ठ २ उपर लखेली सुचना
लक्ष्मी राखवी

પુસ્તક ષેટ અથવા કિમતથી મંગાવનારને સુચના.

૧ કોઈ પળ સાધુ સાધ્વીને પુસ્તકનો સ્વપ હોય તેને પ્રસિદ્ધ કર્તા પાસેથી પોષ્ટ તથા પેકીંગ સ્વર્ચ વાસ્તે બે આનાની ટીકીટો કોઈ ગૃહસ્થ દ્વારા મોકલી મંગાવી લેવું.

૨ કોઈ સાધુ સાધ્વીને ષેટ તરીકે એક નકલ મલ્સે. એકથી વધારે મંગાવનારે પુસ્તકની કીમત અને પોષ્ટ પેકીંગ સ્વર્ચ મોકલી મંગાવવું.

૩ સાધુ સાધ્વીએ પોતાના સમુદાયનું (સંઘાડાનું) તેમજ પોતાના વડેરા ગુરુનું નામ પુસ્તક મંગાવતી વચ્ચે અવશ્ય લખવું. અને એક નકલથી વધારે નકલ ષેટ તરીકે મંગાવવી નહીં.

૪ અમને સ્વાત્રી પડયા વગર ષેટ તરીકે પુસ્તક મોકલાશે નહીં.

૫ ષેટ પુસ્તક મંગાવનારે પોષ્ટ પેકીંગ સ્વર્ચની ટીકીટો અગાડ મોકલવી. કીમતથી પળ આઠ આના સુદી મંગાવનારે ટીકીટો અગાડ મોકલવી. એટલા વાસ્તે વી. પી. કરવામાં આવશે નહીં. વધારે કિમતના મંગાવનારે પોસ્ટ વિગેરે સ્વર્ચ વાસ્તે આઠ આના અગાડ મોકલવા તે વાદ કરી વાકી રહેલા કિમતનું વી. પી. કરવામાં આવશે.

૬ પોતાનું ચોક્કસ સરનામું નામ ગામ પોસ્ટ જિલ્લા વિગેરે શુદ્ધ શાસ્ત્રી અથવા ગુજરાતી લીપીમાં લખવું.

૭ જુવાપ મંગાવનારે સાથે ટીકીટ અથવા રીપલાય કાર્ડ મોકલવું. તે શિવાય કોઈને જુવાપ આપવામાં આવશે નહીં.

શિવનાથ હુંવાજી-જૈન પુસ્તકાલય.

(૧) વેતાલ પેઠ નંબર ૪૯--પુનાસિટી

અમદાવાદ—ઢાંકવા ગેટ પાસે આવેલા શાન્તિવિજય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

. ઉશ્વરલાલ કેશવલાલ વકીલ અને માળેકલાલ માધવજીએ છાપું.

प्रस्तावना.

जीवविचार, नवतत्व, दृढकादिक प्रकरण ग्रंथो प्रथम गोखी काढवानी रुढि आपणामा प्रचलित छे राज वय के जेमा तेना अर्थ ने ग्रहण करवा के विचारवानी शक्ति न होय तेमा तेम करवानी पद्धति कोड रीते ठीक लेखी शक्य, परंतु योग्य वये तो तेना अर्थ-रहस्यने अवधारवाचीज तेनी सार्थकता थइ शके अत्रापि पर्यंत ए रुढिने अनुसरिने, के गतानुगतिकरणे मोटी उमर के जेमा अर्थ ग्रहण करवानी अने तेनु मनन करवानी शक्ति प्राप्त थयेली होय छे तेमा पण पूर्वनी रुढिनेज अनुसरी मोटे भागे प्रकरणोने कटाग्र करिनेज सतोप मानवामा आवे तो ते व्याजनी न लेखाय अर्थग्रहण शक्ति-वाली वयमा पण बाल वय जेवी चेष्टा करी प्रिमाय ते सहन न करी शक्य एवी बीना छे, तेथी तेवी वयमातो खाम करिने उक्त प्रकरणोनु रहस्य सारी रीते (मुस्पष्ट) समझिने अवधारी शक्य एमज थवु जोड़ये तेम छता आपणी आधुनिक समाज तरफ अव-लोकन करी जोड़ये तो तेमानो यहोओ भाग पूर्वनी रुढिने अनुसर-वामाज, पछी गमे ते शुभ हेतुनेज अवलम्बिने प्रचलीत थइ होय ते तरफ ओछी दरवार राखीने, सतोप पण्डतो जणाय छे हवे आ

सूचना-आजकाल जीवविचारान्त्रिक प्रकरण ग्रंथो भगवा पा-उल पुष्कळ काल श्लेष तथा परिश्रम लेता छता तेनु रहस्य सम-ज्वा प्रयत्न करता पूरती कालजीनी खापीथी खेन्हाररर परिगत-आवेछे ते जोड़ तेमा निशा नानासाए आमा प्रयत्न कर्योछे तेवक

બુદ્ધિવાદ યા હેતુવાદનાં જમાનામાં એવી ગતાનુગતિકતા માત્રને વળગી રહેવાથી અધિક લાભ મેળવી શકાય તેમ નથી.

તેથી જે કંઈ પ્રતિક્રમણ આવશ્યકાદિ સૂત્રો તથા પ્રકરણાદિકનું પઠન પાઠન કરાય તે સરહસ્ય સમજી વિદ્યાર્થી વર્ગને સમજાવવા અને તે સારી રીતે તેના ગળે ઉતારવા પ્રયત્ન કરવાની જાણ જરૂર છે. એમ થાય તોજ તે તે આવશ્યક સૂત્ર, પ્રકરણાદિકનો વોથ સરલ થાય અને તેથી તેનો અસલ હેતુ પાર પડે; શ્રદ્ધાની શુદ્ધિ-નિર્મલતા થાય તેમજ હેય ઉપાદેય (તજવા આદરવા યોગ્ય) નું યથાર્થ જ્ઞાન થવાથી આત્મામાં વિવેકકળા જાગે અને રૂઢું ચારિત્ર વલ માત્ર કરવાનું સુલભ થાય, એટલે સદ્વર્તન-સદાચારનું સેવન કરવા સાવધાન થવાય. જે પવિત્ર આશયથી સૂત્રકાર તેમજ પ્રકરણાદિક ગ્રંથકાર મહાશયોએ ઉત્તમ સૂત્ર તથા પ્રકરણાદિક રચી આપણા ઉપર અમાપ ઉપગાર કરેલો છે તે આશય આપણે સિદ્ધ કરવોજ હોય તો જેમ વને તેમ અધિકાધિક કાલજીથી તેનો સામાન્ય-વિષેષ અર્થ જાણવા અને તેનું મનન કરવા અને તેમ કરી તેમાંથી સારરૂપ તત્ત્વ આદરવા આપણે અવશ્ય પ્રયત્ન કરવોજ જોઈયે; નહિ તો પોપટ માંહેના રામની પેઠે આપણે પણ શુઃકજ્ઞાની બનવાના; અને આપણે વ્યર્થ કાલક્ષેપ કરવાના. એમ ન થવા પામે અને આપણે સમ્યગ્ (યથાર્થ તત્ત્વ) જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સુશ્રદ્ધાલુ તથા સદાચાર સંપન્ન બનીયે એટલા માટે ઉક્ત સૂત્ર તથા પ્રકરણાદિકને તેના રહસ્ય સાથે ગુરુગમ્ય સમજવા આપણે પૂર્ણ કાલજી રાખવી જોઈયે. એવાજ શુભ આશયથી દંડકાદિક(૪૧) દ્વારા સંગ્રહ સવિસ્તર તથા જીવિચાર તથા નવતત્ત્વના વોલનો પણ

સક્ષેપથી આ ગ્રંથમા સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. “ શુભે યથાશક્તિ
 ચતનીયમ્ ” એ ન્યાયે આ ગ્રંથ યોજનમા જે હિતમ કરવામા આવેલ છે
 તેની સાર્યરૂતા કરવી એ તેના અભ્યાસી જીજ્ઞાસુ જનોનુ કામ છે પરંતુ
 જો વિનય, ગદ્યમાન પૂર્વક આત્માર્થીપણે તેનો અભ્યાસ કરવામાં આવશે
 તો આવા શુભવોધ દાયક ગ્રંથમાથી ભવ્યજનોને ઘણુ જાણવાનુ (જ્ઞાન)
 પ્રતીતિરૂપ કરવાનુ (સમ્યક્ત્વ) અને વિવેકપૂર્વક ત્યાગ-ગ્રહણ ક-
 રવાનુ (ચારિત્ર) એ પવિત્ર રત્નત્રયી પ્રાપ્ત કરવાનુ બની શકશે, અ-
 થવા એવા પવિત્ર આશયથીજ સદુ કોઈ, આત્માર્થી જનોએ આવા
 ગ્રંથમા પ્રવેશ કરવો જોઈએ. દહકાદિમદ્વાર વિષય વહુ વિસ્તારથી
 ત્વર્ચામા આવેલ છે અને જીવવિચાર તથા નવતત્ત્વના છુટા ઘોલ
 હટ્ટરીને સક્ષેપથી પણ મુદાસર વેદેવામાં આવેલા છે તેનો જો સ્વરા
 જીજ્ઞાસુ ભાવે અભ્યાસ કરવામાં આવશે તો તેથી ભ્રાન્તિ રહિત જ્ઞા-
 નાદિક અમીઠ ફલની પ્રાપ્તિ થઈ શકશે. અત્ર પ્રસંગોપાત જણાવવું
 ઇચ્છિત છે કે છતી બુદ્ધિએ સદ્વિચારથી વચિત રહેવું એના જેવું સ્વેદકારક
 શું ? હસની પેટે વિવેકથી તત્ત્વાતત્ત્વનો વિચાર કરી તેમાથી સારતત્ત્વ
 મેઢવી લેવું એજ (બુદ્ધે* ફલ તત્ત્વવિચારણચ, દેહસ્યસાર વ્રત ધારણ ચ, વિ-
 ત્તસ્ય સાર કિલપાત્ર દાન, વાચ. ફલ પ્રીતિકર નરાણામ્ ૧૧) બુદ્ધિ પામ્યા
 નુ સરસ ફળ છે વિષય, કષાય, નિદ્રા વિકૃયાદિક પ્રમાદ
 આચરણ, તર્જી આ ત્માના એકાન્ત હિત માટે સર્વજ્ઞોક્ત ઉત્તમ વ્રત
 નિયમો અગીકાર કરીને તેને યથાર્થરીતે પાઠવા એજ આ અમૂલ્ય માનવદેહ
 પામ્યાનું ફળ છે. જીવની જટિલ દૂર થાય અને નિર્મલ જ્ઞાન પ્રગટ પ્રગટ
 થાય એવા મુદર ફેઢવળી સ્વાતંત્ર્યમા ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યનો વ્યય કરવો

એજ લક્ષ્મી પામ્યાનું સાર્થક છે. તેમજ પ્રાણીઓનું મન પ્રસન્ન થાય
 અને તેમનું હિત પણ થાય એવું સમયોચિત સત્ય વચન બોલવું એજ
 વાચા પામ્યાનું ઉત્તમ ફલ છે. સ્વપર કલ્યાણ માટે સતત યત્ન
 કર્યા કરવો, પ્રમાદ રિપુને વશ ન થાવું, વિષય આસક્તિથી દૂર રહેવું
 અને સદ્ભાગ્ય યોગે પ્રાપ્ત થયેલી સકલ શુભ સામગ્રીને સાર્થક કરી
 લેવી એજ આ દુર્લભ માનવ ભવ પામ્યાનું ઉત્તમોત્તમ ફલ સમજવાનું છે.
 શ્રીમાન્ હરિભદ્ર સૂરીશ્વર કહે છે કે (પરહિત ચિન્તામૈત્રી, પરદુઃખ
 વિનાશિની તથા કરુણા; પરસુખ તુષ્ટિ મુદિતા, પરદોષો પેક્ષણ મુ-
 પેક્ષા ॥ ૧ ॥ ષોડશકે.) મૈત્રી, મુદિતા, કરુણા અને માધ્યસ્થ્ય એ
 ચાર ઉત્તમ ભાવના રૂપ રસાયણનું નિરંતર સેવન કરવું. પ્રાણી માત્ર
 ઉપર સમાન ભાવ રાખી તેમનું હિત ચિન્તવન કરવું તે મૈત્રી
 તેમને સુખ સમૃદ્ધિવંત અથવા સદ્ગુણશાળી દેખી દીલમાં પ્રમુદિત
 થાવું તે મુદિતા યા પ્રમોદ. તેમાંનાં કોઈને દીન દુઃખી દેખી
 તેમનું દુઃખ દૂર કરવા તન મન ધનથી પ્રયત્નશીલ બનવું તે (કરુણા)
 અને અતિ નિર્દય-કઠોર પરિણામી પાપી પ્રાણી ઉપર પણ રાગદ્વેષ
 તજી, તેને કર્મવશ સમજી સમભાવે રહેવું તે માધ્યસ્થ્ય ભાવ અતિ
 લાભદાયક સમજવો. ઉક્ત ભાવનાં સહિતજ જે શુભ કરણી કરવામાં
 આવે તેજ જીવને કલ્યાણકારી નીવડે છે. તે વગરની કરાંતી સઘળી
 કરણી વ્યર્થ કલેશ-કષ્ટરૂપ થવા પામે છે. -એ મુદ્દાની વાતને સ્વ-
 લક્ષમાં રાખી સુજ્ઞ માઈ બ્હેનો-એક ક્ષણમાત્ર પણ પ્રમાદ નહિ કરતાં
 ઉક્ત ઉત્તમ ભાવના રસાયણનું ધ્યાન સેવન કરવું કે જેથી સ્વપરનું
 અવશ્ય કલ્યાણ થવા પામે. જ્ઞાની કહે છે કે છતે કાને જે હિતવચન

ન સામ્રાજ્યે તે વધિર-ઢેરા છે, છની જીભે હિતવચન ન વહે તે મૂક-
મુગા છે અને ઊતી આંખે અમાર્ય કરે તે અગ્ર છે. તત્ત્વબોધ પામ્યાનુ
એજ ઉત્તમ ફલ છે કે દુઃખનો માર્ગ ત્યજી સુખનોજ માર્ગ સ્વી-
કારવો. શતિશમ્.

સપ્ત ૧૯૭૩

અશાઢ સુદ ૧ બુધવાર

લેસક,

સદગુણાનુગમી કર્પૂરવિજયજી

તારીખ ૨૦ માહે જુન સન ૧૯૧૭ } મુ. નવસારી. (જિલ્લા મુરત)

વે વોલ

આ પુસ્તક બાહાર પાઠવાનો હેતુ એવા પ્રકારનો છે કે જીવ
વિચાર નવતત્ત્વ દઢક વિગેરે પ્રકરણો આપણા વિદ્વાન પૂર્વાચાર્યોએ
પ્રાકૃત (માગધી) ભાષામાં રચી તેમાં ઉત્તમ પ્રકારે દ્ર-યાનુયોગ
પ્રતિપાદન કરેલ છે પરંતુ તેનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાકૃત (માગધી) તેમજ
સમ્પ્રકૃત ભાષાના પઠન શિયાય થયું મુશ્કેલ છે તેટલા વાસ્તે આપણા
અર્વાચીન મહાત્માઓએ ગાલ જીવોને ઉક્ત પ્રકરણોનો ભાવાર્થ સરલ
ભાષામાં ગદ્યરૂપે સફલિત કરી આપણા આધુનિક સમાજના ઉપર
સારો ઉપગાર કરેલ છે. વળી મારવાડ તેમજ ગુજરાત વિભાગમાં
અને મહારાષ્ટ્ર જેવા પ્રાંતમાં આ ગ્રંથનો સારો ઉપયોગ થશે એમ સમજી
અમોળ આ ગ્રંથ છપાવી વહાર પાઠવા પ્રયત્ન કરેલ છે.

આ ગ્રંથનું કામ ચાલતા શાત મૂતિ મુનિરાજશ્રી શ્રી ૧૦૦૮
શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજીના શિષ્ય સદગુણાનુગમી મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી
માદારાજ સાહેબે પાળીનાળા (સિદ્ધક્ષેત્ર) થી વસંતોવસંત પત્રવ્ય

વહારથી જે જે યોગ્ય સલાહ આપી છે અને ફારમો છપાયા પછી તપાસી જે જે ખુલો વતાવી છે તે વાવત ઉક્ત મુનિમાહારાજનો આ સ્થલે ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

આ પુસ્તક છપાયા પછી એના વધા ફારમો વાંચી સુધારવામાં તેમજ વીજી પળ યોગ્ય સલાહ ન્યાયાંખોનિધિ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી મદિ-જયાનંદ સૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) ના પ્રશિષ્ય પરમોપકારી મુનિ-રાજ શ્રી રાજવિજયજી માહારાજ સાહેબે પુનામાં આપેલી છે એમનો પણ આ સ્થલે ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

તપગચ્છના પૂજ્યપાદ ગુરુણીજી માહારાજ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી સૌભાગ્ય શ્રીજીના શિષ્યા શ્રી કેશરશ્રીજી થઈ ગયા. તેમના શિષ્યા પરમોપકારી સદ્ગુરુ પરાયણ શ્રી મગનશ્રીજી માહારાજ લગભગ ૩૫ થી વધારે વર્ષના દીક્ષીત છે. એમને દીક્ષા લીધા પછી પોતાના પવિત્ર ચારિત્ર વડે ઘણા ઠેકાણે વિચરી જનસમુદાય તેમજ વિશેષે કરી સ્ત્રી વર્ગ ઉપર મહાન ઉપકાર કરેલ છે. હાલ એમની વૃદ્ધાવસ્થા (૭૦ વર્ષ) થવાથી તેમજ આંખે અટકી પડવાથી હાલ સાત આઠ વર્ષ થયા મારવાડ દેશમાં શિરોહી ઇલાકાના જાવાઝ - ગામમાં વીરાજે છે. અને ત્યાં પણ સદુપદેશ આપી ઘણો સુધારો કર્યો છે. ઉક્ત ગુરુણીજી માહારાજ શ્રી મગનશ્રીજી અને તેમના શિષ્યા માનશ્રીજી, રૂપશ્રીજી, ચતુરશ્રીજી વિગેરેનો સદેહેતુ એવા પ્રકારનો છે કે આપેળા સમાજમાં નાહાની વયની વાઝાઓ તેમજ સ્ત્રીજનો આવા પ્રકરણોનો ભાવર્થ સમજી તત્ત્વજ્ઞાન સંપાદન કરી પોતાનો મેનુષ્ય ભવ સફળ કરે. એવા પ્રકારનો હેતુ હોવાથી આ ગ્રંથમાં સામાન્યતઃ

જીવવિચાર નવતત્ત્વનો અને વિશેષતઃ દડેકાદિનો ભાવ્યાર્થ દાખલ કરી પુસ્તકરૂપે ગાહાર પાડવા વિચાર વયો હાલ અમારો મારવાડ દેશમાં બલદૂટ જાગ્રાલ ગામમાં ત્રણ ચ્યાર વરસ થયા જતા આવતા રહેવાનો પ્રસંગ હોવાથી ઉક્ત ગુસ્નીજી મહારાજે અમને પ્રેરણા રુઝવાથી આ ગ્રંથ ગાહાર પાડેલો છે.

આ ગ્રંથ ઉપાવવાના મામલા મારવાડ દેશમાં શિરોહી ઇલાકાનાં બલદૂટ ગામના રહીશ શા. રાયચંદ રૂઝાજીના સ્મરણાર્થે એમનાં શુભસ્વાતે સ્વરચવા કાઢેલી રમમાથી સ્પીયા ૧૦૦ એક સોની મદત એમનાં સુપુત્ર હિરાચંદ તથા શુરમલે આપી છે અને વાઝીનો તમામ સ્વર્ચ શ્રી પુના નિવાસી શા મગવાનજી ખીમાજીની વિધવા માર્યાં માણુવાઈના સ્મરણાર્થ એમનાં ત્રણીની પુત્રી ચંપાગાઈ સદર માણુવાઈ ના દ્રવ્યમાથી આપેલો છે. તેથી આ ઢેકાને ઉક્ત રૂને જણાનો આમાર માનવામાં આવે છે . ,

હાલના સમયમાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રચાર દીવસે દીવસે વધતો જાય છે પણ ઘણાં ભાગે પુસ્તકો ગુજરાતી ટાઈપમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે. તેથી મારવાડ, મેવાડ, પંજાબ, માલવા, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર વિગેરે દેશોમાં જેઓ ગુજરાતી લીપીના જાણકાર ન હોય તેવાં લોકોને સદર પુસ્તકો ઉપયોગી થતાં નથી એ કારણથી શાસ્ત્રી ટાઈપમાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનો અમારો મયાસ ત્રણ ચ્યાર વર્ષથી ચાલે છે અને દ્રવ્ય આપનાર સદાપ્રદસ્થોના સહાયથી જાજ મુગી આઠ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થઈ આ નવમું પુસ્તક છે તેમાં એક પુસ્તક ગુજરાતી ટાઈપનું છે. બાકી આઠ પુસ્તકો શાસ્ત્રી ટાઈપમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે

કોઈ સદ્ગ્રહસ્થને શુભ સ્વાતે સ્વરચવા ધારેલા રૂપીયામાંથી આવા કોઈ પુસ્તકનો ઉદ્ધાર કરવા ઇચ્છા હોય અને તે અમારા મારફત પ્રસિદ્ધ કરાવશે તો અમો એ કામ ઘણી ખુશી સાથે કરી આપશું.

અમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકો સાધુ સાધ્વી તથા જાહેર સંસ્થાને પૃષ્ઠ ૨ માં લેખેલા નિયમો પ્રમાણે પોસ્ટ સ્વર્ચ લેઈ મેટ મોકલાય છે અને અન્ય ગ્રહસ્થને લેખેલી કિંમત અને પોસ્ટ વિગેરે સ્વર્ચ લેઈ મોકલાય છે. પુસ્તકની જે કિંમત રાખી છે તે પડતર જેટલી અથવા તેથી પણ ઓછી રાખી છે. અને પુસ્તકો વેચાણના રૂપીયા આવશે તે પાછાં વીજાં પુસ્તકો છપાવાના કામમાં વાપરવામાં આવશે.

આ પુસ્તકમાં મુદ્રા તપાસતા દૃષ્ટી દોષથી અથવા પ્રેસના દોષથી જે કોઈ ભૂલો રહી તેમાં હ્રસ્વ દીર્ઘ અનુસ્વાર વિગેરે સાધારણ ભૂલોનું શુદ્ધિપત્રક નહીં છપાવતા ફક્ત મોહોટી ભૂલોનું શુદ્ધિપત્રક છપાવ્યું છે. તે શુદ્ધિપત્રક પ્રમાણે પ્રથમ પુસ્તકમાં સુધારી લેઈ પછી વાંચવા મળવાનો ઉપયોગ કરવા નમ્ર વિનંતી છે. એ શિવાય જે કોઈ ભૂલો સજ્જનોને જાણવામાં આવે તે સુધારી વાંચવા વિનંતી છે. અને તે ભૂલો અમને જણાવવાથી વીજી આદૃત્તિના લેખે તે પ્રમાણે સુધારી છાપવામાં આવશે.

સંવત ૧૯૭૨ અશાઢ સુદ } શિવનાથ ટુંબાજી-જૈન પુસ્તકાલય
 ૫ રવિવાર તારીખ ૨૪ }
 માહે જુન સન ૧૯૧૭ } વેતાલ-પેઠ નંબર ૪૯-પુના સિટી.

अथ दशक द्वार ४१ नी विषयानुक्रमणिका

अनुक्रम	नाम	पृष्ठ	अनुक्रम	नाम	पृष्ठ
द्वार चौमास दंडके कहेयाना एरुतालीश			१५ अज्ञान द्वार.		१०१
बोलना नामनी माया		१	१६ दर्शन द्वार.		१०१-१०३
१ दंडक द्वार.	२-१३		१७ दृष्टि द्वार.		१०३-१०४
२ भुवन द्वार.	१३-४७		१८ योग द्वार.		१०४-१०८
३ शरीर द्वार.	४८-५१		१९ उपयोग द्वार.		१०९-११०
४ अवगाहना द्वार	५१-६२		२० गुणस्थानक द्वार.		१११-१२३
५ लेख्या द्वार	६२-७४		२१ आहार द्वार.		१२३-१२५
६ इन्द्रिय द्वार.	७५-७७		२२ आहारनी इच्छा द्वार.		१२५-१२६
७ समुद्यत द्वार.	७८-८२		२३ सीमाहार द्वार		१२७-१२८
८ सययण द्वार	८२-८६		२४ जीव-भेद द्वार.		१२८-१३२
९ सस्थान द्वार	८७-९०		२५ वेद द्वार.		१३३-१३७
१० प्राण द्वार	९०-९२		२६ कषाय द्वार.		१३७-१३९
११ पर्याप्ति द्वार	९२-९५		२७ सखा द्वार.		१३९-१४०
१२ योनी द्वार.	९५-९७		२८ स्वप्नाय स्थिति द्वार		१४२-१४४
१३ कुलभेदी द्वार	९८		२९ निरह काल द्वार.		१४५-१४८
१४ ज्ञान द्वार.	९९-१००		३०-३१ चमननुतथा उपजवानु सख्या द्वार		१५०

अनुक्रम	नाम	पृष्ठ	अनुक्रम	नाम	पृष्ठ
३२ गति द्वार.		१५०-१५७	३७ जराड्वार.		१८१-१८२
३३ आगति द्वार.		१५७-१६३	३८ परिग्रह द्वार.		१८२
३४ संपदा द्वार.		१६३-१६९	३९ अल्प बहुत्वद्वार.		१८२-१८९
३५ देव द्वार.		१६९-१७१	४० संज्ञी द्वार.		१८९-१९१
३६ संजति द्वार.		१७१-१८१	४१ प्रकीर्ण द्वार.		१९१-१९८

जीव विचारना बोलनी अनुक्रमणीकां.

अनुक्रम.

१ जीवविचारना छुटा बोल १ थी ६८

पृष्ठ.
१९९ थी २०९

नवतत्वना छुटा बोलनी अनुक्रमणीकां,

१ नवतत्वना भेदनुं वर्णन. २०९ थी २११
 २ जावतत्वनुं स्वरूप. २१२ " २१५
 ३ अजीवतत्वनुं स्वरूप. २१५ " २१७
 ४ पुण्यतत्वनुं स्वरूप. २१७ " २२४
 ५ पापतत्वनुं स्वरूप. २२४ " २३५

६ आश्रवतत्वनुं स्वरूप.
 ७ संवरतत्वनुं स्वरूप.
 ८ निर्जरातत्वनुं स्वरूप.
 ९ बंधतत्वनुं स्वरूप.
 १० मोक्षतत्वनुं स्वरूप.

२३६ " २४०
 २४० " २५१
 २५१ " २५२
 २५२ " २५३
 २५३ " २५६

शुद्धि पत्रक

पृष्ठ	लीटी	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	लीटी	अशुद्ध	शुद्ध
१	५	शरीर	सरीर	६	११	(रेखा)	(रेखा)
"	"	लेस्सेदिअ	लेसिदिअ	७	८	रस	रस
"	९	मालओ	कालओ	"	१५	धीमेलो	धीमेलो
"	१०	सगत्या	सत्वा	९	२	पंचेद्रिय	पंचेद्रिय ते
"	११	सज्या	सजइ	१२	१११२	कल्याणादि	कल्याण का-
२	३	द्रष्टि	दृष्टि			दिके.	
"	१०	द्वारोना	द्वारोने	१२	१६	सहसार	सहस्रार
"	१३	यस्मिन्	यस्मिन्	१४	६	जोजनना	जोजननो
"	१६	वाल्या	व्याल्या	१५	"	धनवान	धनवात
३	२	सेला	सिला	"	१८	ते. वि	तेना नाम
४	५	मूल	मूल छ भेद				नीचे
"	८	रमची	हरमची	१६	१	शेरुओ	शेरुओ
६	९	कायने	काय ते	"	३	शेरुक	शेरुक

१६	१२	सीमता	सीमता
१७	५	धनोदधि	धनोदधि
"	८	ध	ध
"	१२	शर्करा	शर्करा
१८	१७	धनोदधि	धनोदधि
१९	१	अलोक	अलोक
"	५	पूर्वोक्त	पूर्वोक्त
२३	६	तमप्रभ	तमः प्रभा
२४	१	"	"
"	१५	तमः तम	तमः तमा
२५	१	धनोदधि	धनोदधि
"	१-२	धनपात	धनवात
"	३	पृथ्वी	पृथ्वी
"	७	तमः तम	तमः तमा
२७	२	आठ आठ	आठ
३२	१०	भुवननी	भुवनो

૯૨	૧૭	મન	મન	૧૨૫	૧૭	મોટે	મોટે દેવોને
૯૬	૧૩	જીવોન	જીવોને	૧૨૬	૨	વસથી	વસથી ઉપર
૧૦૦	૩	ચોરે	ચાર	૧૩૦	૧	કર્મો	કર્મો
૧૧૨	૧	જાણે	દેલે	૧૩૦	૪	છાંયે	છાંયે
૧૧૩	"	જીવને	જીવને ધર્મની	૧૩૩	૩	નપુશ્ક	નપુશ્ક
"	૮	સામ્ય	સામ્ય	૧૩૬	૧૩	વીચારી	વીચારી
"	૯	યોગની	યોગની	૧૩૭	૧૪	લોંટી	લોંટી (ફાટ)
૧૧૩	૯	નિરપરાધ	નિરાપરાધ	૧૩૭	૧૨	વખારનાર	વખારનાર
"	૧૨	નવકારસી	નવકારસી પ્રમુલ			સમક્રિત થવા ન દે	
૧૧૫	"	પડે પળ	પડે કે	૧૩૮	૫	ને	તે
૧૧૬	૬	તેવી	X	૧૩૯	૪	ત્રિષેપક	ત્રિષેપકે
૧૧૮	૨	આહારકર	આહારક	૧૪૧	૧	વીલક	તીલક
"	૧૭	કેળવી	કેળ્લી	૧૪૨	૨	ણ	ણ
૧૧૯	૩	કાર્મણ	કાર્મણ	૧૪૩	૧	સમુદ્ધ	સમુદ્ધ તે અપકાય અને
૧૨૪	૪	ણ	ણ	૧૪૬	૧૧	દેવલોક	દેવલોકે
૧૨૫	"	આદર	આહારા	૧૫૧	૧૮	પાચેસે	પાચેસેને

१५२	९	साल	सोल	१७५	४	क्षयक
१६२	९।११	इंकोतेर	एकोतेर	१७६	६	डुमिंत
१६४	१३	वांछुं	वांछुं	१९९	७	अप्पकाय
१६४	४	आवे	आपे	२०५	५	पूव
१६७	१७	उयरना	उपरना	२१४	१०	वयते
१७०	५	देववी	देवनी	२३०	१४	गाडला

श्री सर्वज्ञाय नमः

अथ श्री दंडकादिक द्वार लीख्यते.

॥ गाथा ॥

दम्भं युवणं शरीरं जंगाहणा लेस्सेद्विष्टसमुध्वाया
मघयण संघाण पाणा, पज्जति योनी कुलकोमी ॥१॥
नाणान्नाण दसण, दिठि जोगोवज्जं गुण ठाणा
आहार झ्हाहारे किमाहाराज्ज जीय्य पेया ॥ २ ॥
वेश्म कसाय सन्ना, य कायविष् विरहफाज्जं चैव
चवणोववाय मरखा, गइ आगइ सपया देव ॥३॥
मज्जा जराज परिग्गह थप्प बहु सन्निय उज्जाइ
दाराइं झ्मा चत्ता, सरणत्थं मंगगदे इत्थ ॥ ४ ॥

१ दम्भक २ युवन ३ शरीर ४ अथवा गहना ५ स्त्रिया

६ इंद्रिय ७ समुद्घात ८ संघयण ९ संस्थान १० प्राण ११ पर्याप्ति १२ योनी १३ कुल कोमी १४ ज्ञान १५ अज्ञान १६ दर्शन १७ द्रष्टि १८ जोग १९ उप-योग २० गुणगण २१ आहार २२ आहारनी इष्टा २३ किमाहार २४ जीवज्जेद २५ वेद २६ कषाय २७ संज्ञा २८ स्वकाय स्थिति २९ विरहकाल ३० चवन संख्या ३१ उपजवानी संख्या ३२ गति ३३ आगति ३४ संपदा ३५ देवद्वार ३६ संजति ३७ जराज ३८ परिग्रह ३९ अद्वय बहुत्व ४० संज्ञी अने वळी ४१ प्रकीर्ण विगेरे एकतालीस द्वारोना संज्ञारवाना अर्थे अहीं संग्रह करीएढीए.

अथ पहेंवुं दंमक द्वार प्रारंभः

दंमयते जीवा यस्मिन् स दंमकः—जीवो जेने विषे दंमाय ठे तेने दंमक कह्योए. ए दंमक चोवीश ठे के जेमां सर्व संसारी जीवो परिब्रमण करे ठे. ते दंमक ना नाम तथा वाख्या निचे प्रमाणे.

प्रथम नारकीनो एक दंमकः—नारकी एटले अ-शुद्ध कर्मोदयवन्त जीवोनुं वसवुं ठे जेमां एवुं जे स्था-

નક તે નારકી કહીણ, તે નારકી પૃથ્વીના જેઢે ક
રીને સાત ઠે તેના નામ ૧ ઘમા ૨ વસા ૩ સેલાં ૪
અજણા ૫ રિઠા ૬ મઘા ૭ માધવતિ

દશ યુવનપતિના દશ દમ્ક -યુવન પતિ-અધો
લોકમા રહેલા જે શાસ્વતા યુવન-ઘર-તેના પતિ-
ઘણી-તે યુવનપતિ, તેના દશજેદઠે, તેનાનામ, અસુર
કુમારનિકાય, નાગકુમારનિકાય, સુવર્ણકુમારનિકાય,
વિદ્યુતકુમારનિકાય, અગ્નિકુમાર નિકાય, દ્વીપકુમાર-
નિકાય, ઉદધિકુમારનિકાય, દિશીકુમારનિકાય,
વાયુકુમારનિકાય, અને સ્તનિતકુમારનિકાય એવ
અગિયાર દમ્ક

પૃથ્વીનાયનો એક દમ્ક -તેના મૂલ્લ વે જેદ સૂ
દમ ને વાઢર, તેમા સુદમ પડલે અતિશે જીણા-ચ-
કુથી નહિ દેખાય એવા સુદમનામ કમોદયવત
જીવો, કે જે આ ચૌદરાજલોકમા સર્વ ઠેકાણે જર્યા
ઠે કોઈથી ઠેઢાય જેઢાય નહિ પર્વતાદિમાર્થી-પણ
આરપાર જાય આવે અગ્નિથી વલ્લે નહિ કોઈના ઉપ-
યોગમા ન આવે એવા અને નિરતીશાયી જીવો તેમુ

ક્ષમ કહેવાય. વાદર એટલે સ્થુલ શરીરવાળા ચતુર્થી
 દેખી શકાય એવા વાદર નામ કર્મોદય વંત, નીચત
 સ્થાનવર્તી અને વીજાથી ઠેદ જ્ઞેદ થાય એવા જીવો
 વાદર કહેવાય, તે વાદર પૃથ્વીકાયના શુદ્ધ, વાલુકા,
 મણસિલ, શર્કરા, સુંઢાળી, અને સ્વરપૃથ્વી એ મૂળ
 છે. તથા વીજા સ્ફટિક રત્ન, મણિરત્ન, પરવાલા
 હિંગલોક, હમતાલ, પારો, સોનું, રુપું, તાંબુ, જસત,
 શિશુ, કથીર, અવરસ, સ્વર્ણ, રમચી, તૂરી માટી,
 સ્વર્ણ માટી, સુરમો, સિંધવ, સંચલ, તથા પાષાણની
 સર્વ જાતીઝ અને મીઠું વિગેરે ઘણા જ્ઞેદ વાદર પૃથ્વી-
 કાયના છે. ॥ એવં બાર દંમક ॥

અપકાય--પાણીના જીવો--તેનો એક દંમક, તેના
 મૂળ છે જ્ઞેદ છે એક સુદ્ધ અને વીજો વાદર તેમા
 સુદ્ધ તે પુર્વોક્ત રીતે જાણવા અને વાદર તે જૂમીનું
 પાણી,^૧ આકાશનું પાણી,^૨ ઝાકલનું,^૩ કરાનું,^૪ હી-
 મનુ, લોલાધાસજપરનું ધુવરીનું તથા ઘનોદંધિ અને

૧ કુવા અને વાવઢી વિગેરેનું પાણી. ૨ નદી તલાવ અને સરો-
 વરનું પાણી.

તેનોદગ્ધિ વિગેરેનાં પાણી તે સર્વ વાદર અપકાયનાં
જેદો જાણવાં ॥ એવ તેર દંમક ॥

તેજકાય અગ્નિના જીવોનો એક દમક તેના સુ-
દમને વાદર એવા બે જેદ છે, સુદમ તે પૂર્વોક્ત રીતે
જાણવા ને વાદર તે અગારાનો અગ્નિ જ્વાલાનો અ-
ગ્નિ, નરસામ્યનો અગ્નિ, જહ્વાપાતનો અગ્નિ, કળી-
આનો અગ્નિ, અસની (ઘસારાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય
છે તે જેવા કે છોડુ ચકમક અરણી વગેરે ઘસવાથી
અગ્નિ પેદા થાય તે), અને વિજલ્લી વિગેરે વાદર અગ્નિ
કાયના જેદો છે ॥ એવં ચૌદ ॥

વાજકાય-વાયરાનાં જીવોનો એક ઢઢક તે વાયુ
કાયના સુદમને વાદર એવા બે જેદ છે તેમા સુદમ
તે પૂર્વોક્ત રીતે જાણવા અને વાદરતે ઉદ્ભ્રામક (ઉચે
ચમતો) વાયુ, ઉત્કલિક (નિચે પમતો) વાયુ મ-
રુલીક (વટોલીત) વાયુ, મંદા (મોટો-જે આર્ધી
કહેવાય છે તે) વાયુ, શુદ્ધ (સુખકારી જીણો) વાયુ,
ગુંજ (ધુધુવાટ કરતો) વાયુ, ઘનવાયુ અને તન

वायु वगेरे बादर वायु कायना घणा जेदो ठे. तेनो एक दंमक ॥ एवं पंदर ॥

वनस्पतिकाय-जाड पालाना जीवोनो एक दंमक ते वनस्पतिकायना, साधारण अने प्रत्येक एवा वे जेद ठे, तेमा साधारणएटलेअनंताजीवोनुं एक शरीर होय, ते साधारणवनस्पतिकाय, तेना वे जेद, एक सुद्धमने बीजो बादर, सुद्धम वनस्पतिकाय ते पूर्वोक्त सुद्धम जीवोना जेवा जाणवा, अने बादर साधारण वनस्पतिकायने जेना सांधा नसो गांठा वगेरे प्रगट न देखाताहोय जांगवाथी सरखा जाग थता होय, तांतणा (रेशां) विनाना होय अने ठेदीने वाववाथी पण जगे एवी सर्व वनस्पति जेवी के सर्व जातना कुंणाफळ, कंद, अंकुरा, कुंपळो, पांचवर्णनी लील फूल, विलासीना टोप, लीळुं आडु, लीली हळदर, लीळो कचुरो, मोथ, थेग, थोर, गळो, अने सण वगेरेना पांदरा तथा कुंवार्नुं पातु वगेरे बादर साधारण वनस्पतिकायना घणाजेदोजाणवा. प्रत्येक वनस्पतिकाय ते एक शरीरने बीषे एक जीव होय ते

प्रत्येकवनस्पतिकाय, तेना फल, फुल, ठाल, काष्ठ, मूलीआ, पांदना अने बीज ए सर्व प्रत्येक वनस्पति काय जाणवा ॥ एव १६ द्रुक ॥

विगलेंद्रिय-पांच इंद्रीज्ज्ठी ज्ज्ठी ठे इंद्री जेने एवा त्रसजीवो ते विगलेंद्रिय कहेवाय, तेना वेइ-
 डीय, तेइडीय, अने चौर्रींडीय, एम त्रण्य द्रुक
 ठे, तेमा वेइडीय ते स्पर्श (चामकी) इंद्री, अने
 रश (जीज्ञ) इंद्री ए वे इंद्रीय वाळाजीव जेवा के
 शंख, कोमा, गमोळा, जलो, चदनक, अलशिया, ला-
 लीया जीवो, मेर (लाकनामां थता जीवो) करमी-
 आ, पोरा, अने चुमेल विगेरे वेइडीय जीव जाणवा
 तेनो एक दंरुक, तथा स्पर्श-रस अने घ्राण (नाक)
 ए त्रण्य इंद्रीज्ज्वाला जीवो जेवा के कानखजुरा,
 माकण, जुआ, जुल, विखो, कीमीज्ज्, उद्धेहिज्ज्, म-
 कोमा, इयलो, धीमेखो, सवा (वाळना मूळमा थाय
 ठे) गींगोमा (कुतराना कान उपर थाय ठे ते) इ-
 तरमी, गद्धीआ, चोरकीमा, लाणना कीमा धान्यना
 कीमा (धनेरा) कुथुआ, अने गोपालीक वगेरे घणी

जातना तेइंद्रियजीवो जाणवा, तेनो एक दंरुक,
अने स्पर्श-रस-घ्राण अने चक्षु (आंखो) ए चार
इंद्रियवाळा जीवो जेवा के विंठी, जमरा, जमरीज,
तीनो, मांखीज, मांस, मठर, कसारी, करोळीआं, ख-
रमांकडो अने पतंगीआ विगेरे घणीजातना चौ-
रींद्रिय जीवठे तेनो एक दंरुक ॥ एवं १ ए दंरुक थया ॥

तिर्यंच पंचेंद्रिय-तिर्यंच-तीर्ठा (वांका) चाले,
अथवा स्वकर्मादयर्थी सर्व दंरुके परिब्रमण करे एवा
पंचेंद्रिय स्पर्श, रस घ्राण चक्षु अने श्रोत (कान)
ए पांचेंद्रियवाळा जीवो ते तिर्यंच पंचेंद्रिय कहेवाय
तेना मूळ पांच जेद ठे. ते आ प्रमाणे मांढला-का-
चवा, कुंरु, अने सुसुमार विगेरे जलचर, १ गाय, जेंश,
घोमा, हाथी वगेरे चोपगा, २ नोळीआ, उंदर, खि-
सकोली वगेरे जुज परी सर्प, ३ सर्प, अजगर वगेरे
जुर परि सर्प, ४, चकली कागमा काबर पोपट मोर
वगेरे रुवांटानी पांखवाळा अने चामाचीमीआं वगेरे
चामरानी पांखवाळा तथा संकोचेली अने बीस्ता-
रेली पांखोवाळा ते सर्व खेचर ५ कहेवाय. उपर क

(૯)

હેલાં જલચર, ચોપગા, જુજપરિ સર્પ, ઊરપરિસર્પ અને
 સ્નેહર ૫ પાંચે જાતના તિર્યચ પર્વેદ્રિય વઢીસમુર્થમ
 અને ગર્જન ૫મ વે પ્રકારના ઠે તેથી પાંચ ને પાંચ
 દશ જોડ તિર્યચ પર્વેદ્રિયના થયા તેનો ૫૬ દંડક
 ॥ ૫૩ વીસ ॥

મનુષ્ય-મનુષ્યકી ઉત્પન્ન થયેલા તે મનુષ્ય ક-
 હીપ આ મનુષ્ય શબ્દ રાજ્યાદિ શબ્દની પેઠ જાણો
 તેના મુખ્ય ચાર જોડ ઠે કર્મ જૂમિજ અકર્મ જૂમિજ
 અતરહીપના અને સમુર્થમ,

કર્મજૂમિ-અસિ (શસ્ત્ર) મસિ (મેસ) કૃપિ (સ્વેતી)
 નો વ્યવહાર જેમાં ઠે ૫૬ દેત્રો, તે ૫ જરત, ૫ ઔ-
 રવૃત્ત ૫ મહાવિદેહ ૫ પત્રર કર્મ જૂમિ ઠે

અકર્મજૂમિ-અસિ મસિ અને કૃપિનો વ્યવહાર
 જેમાં નથી ૫૬ દેત્રો તે ૫ દેમવત ૫ ઔરણ્યવૃત્ત
 ૫ હરિવર્ષ ૫ રમ્યક ૫ દેવકુરુ ૫ ઉત્તરકુરુ ૫મ અ-
 કર્મ જૂમિ ત્રીસ ઠે

અતરહીપ-આ જલહીપમા મેરુથી દક્ષિણ દિ-
 શા ૫ જરત દેત્રના ઠે ૨૦૦ જોજન લંબો ૨૦૫૨ જો-

જોન ૧૨ કલા પહોલો અને ૨૪૯૩૨ જોજન ના આ-
 શરે લાંબો પીઠા-સોનામય પૂર્વ પશ્ચિમ લવણ સમુદ્ર
 પર્યંત ચુદ્ધ હેમવંત નામનો પર્વત છે. તેના બન્ને ઢેરા
 ને વિષે લવણ સમુદ્રમાં ૮૪૦૦ જોજનથી કાંદક અ-
 ધિક લાંબી એવી બબ્બે દાઢા વિદિશીને વિષે નીકળી
 છે. તે ચારે દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે તે
 અંતરદ્વીપ માંહેલા પહેલા ચાર અંતર દ્વીપ જગતી-
 થી ૩૦૦ જોજન દૂર, ૩૦૦ જોજનના વિસ્તારવાળા છે,
 તથા જગતીથી ૪૦૦ જોજન દૂર, ૪૦૦ જોજનના વિ-
 સ્તારવાળું વીજું અંતરદ્વીપનું ચતુષ્ક છે, એમ સર્વને
 વિષે ૧૦૦ જોજનની વૃદ્ધિ કરતાં સાતમું અંતરદ્વીપનું
 ચતુષ્ક ૯૦૦ જોજન દૂર, ૯૦૦ જોજનના વિસ્તારવાળું
 છે એમ ૨૮ અંતરદ્વીપો થયા, તેમજવળી મેરુ પર્વતથી
 ઉત્તર દિશાએ ઐરવૃત્ત ક્ષેત્રને ઢેરે હેમવંત સદ્રશ્ય
 શિખરી પર્વત છે તેને પણ પૂર્વોક્ત પ્રકારે ચાર દાઢા
 છે તેમાં પૂર્વોક્ત રીતે સાત સાત અંતરદ્વીપો છે તેથી
 તે ૨૮ અંતરદ્વીપો અને પ્રથમના હેમવંતપર્વતના
 ૨૮ અંતરદ્વીપો મળી ૫૬ અંતરદ્વીપો થયા. તેમાં યુગ

ઢિયા (જોમલા) વસે ઢે

ઉપર કહેલા કર્મજૂમિ અકર્મ જૂમિ અને અં-
તરદ્વીપના મનુષ્યોના વઢી ગર્જજ અને સમુર્ઢીમ ંવા
વઢ્યે જ્ઢેઢ ઢે ગર્જજ તે ગર્જમાં ઉત્તપન્ન થાયઢે, અને
સમુર્ઢીમ તે મનુષ્યના (વિષ્ટા) મઢમૂત્ર, વમુખા, ના-
કનોમેલ, વમન, પિત્ત, પરુ, લોઢી, વીર્ય, શુક્રના સુ-
કાયેલા પુદ્ગલ, મમ્ઢાં, સ્ત્રીપુરુપના સયોગ, નગરની
લાઢ, અને સર્વ અશુચિ ઢુર્ગંધ મય સ્થાનોને વિષે
ઉત્પન્ન થાય ઢે ॥ ંવ ૨૧ ઢમ્ક ॥

વ્યંતર-વિવિધ પ્રકારનુ અતર તે વ્યતર કહિયે,
વ્યતરાઢિક આશ્રય પળાં કરીને ઢ જેને ંટલે વ્ય-
તર, વનાંતર અને શૈલાતરોમાં વસે ઢે, ં સ્પષ્ટ રીતે
સર્વ વિજ્ઞાત ઢે. તે વ્યતરો સોઢ પ્રકારના ઢે, તેમા
પિશાચ, જૂત, ંદ્ધ, રાદ્ધસ, કિન્નર, કિંપુરુપ, મહોરગ, અને
ગધર્વ, ં આઢ પ્રકારના વ્યતર ઢે તથા અળપન્નિ,
પળપન્નિ, ંસીવાઢી, જૂતવાઢી, કઢીત, મહાકઢી-
ત, કોઢ્ઢ, અને પતંગ, ં આઢ પ્રકારનાં વાળવ્યતરો
ઢે, ॥ ંવ ૨૨ ઢમ્ક ॥

ज्योतिषि-ज्योतिष्य प्रकाशवाळा जे देव ते ज्योतिषि कह्णीए. ते चंद्र सूर्य ग्रह नक्षत्र अने तारा ए पांच प्रकारनां ठे. तेमां अढीछीप मांहेला पांच चर ठे अने अढीछीप बाहेरना स्थिर ठे. एम दश जेद थया तेनो एक दंरुक ॥ एवं १३ दंरुक ॥

वैमानिक-विशिष्ट पुन्ये करी घणा जीवो थकी उपजोग थाय ठे जेनो ते विमान कह्णीए ते विमानने विषे रहेला जे देवो ते वैमानिक जाणवा तेना वे जेद ठे, तेमां एक कटपोत्पन्न अने बीजा कटपातीत. तीहां कटप ते स्थिति, जाति, सामानिकादि व्यवस्था मर्यादा ठे ज्यां अथवा तिर्थंकरना कल्याणादिके मनुष्य लोकने विषे आववानो व्यवहार ठे जेनो तेने कटपोत्पन्न कह्णीए तेनां नाम सौधर्म देवलोक, इशानदेवलोक, सनतकुमारदेवलोक, माहेंद्र देवलोक, ब्रह्मदेवलोक, लांतक देवलोक, महाशुक्र देवलोक, सहसारदेवलोक, आणंतदेवलोक, प्राणंत देवलोक, आरणदेवलोक, अने अच्युंत देवलोक, एम बार ठे. कटपातीत-कटप-स्थिति, जाति, सामानिकादि

વ્યવસ્થારૂપ મર્યાદાર્થી અતિત-રહીત છે અર્થાત જ્યાં
સ્વામિ, સેવક જાવ નથી તે કલ્પાતિત કહીએ, તે
કલ્પાતિત વળી એ પ્રકારે છે ૧ નવ ગ્રૈવેયક અને ૨
પાંચ અનુત્તર વિમાન નવગ્રૈવેયક-ચૌદ રાજ લોકરૂપ પુરુ-
ષાકારના ધ્રીવા(ગાલા)ના સ્થાને વસવું છે જેનું તેને
ગ્રૈવેયક કહીએ તે સુદર્શન, સુપ્રતિવદ્ધ, મનોરમ, સર્વ
જડ, વિશાલ, સુમનસ, સોમનસ, પ્રીયકર, અને આદિત્ય
એમ નવ પ્રકારના છે અનુત્તર-સર્વથી ઉપર છે વિમાન
જેના તે અનુત્તર કહીએ તે વિજય, વિજયત, જયત, અ-
પરાજિત, અને સર્વાર્થસિદ્ધ, એમ પાંચ પ્રકારના અ-
નુત્તર વિમાન છે ॥ એવં ૨૪ દશક ॥

અથ શ્રી વીજો જીવનદાર.

પ્રથમ નારકીના જીવનની વિવિધતા કરવાને માટે
સાતે નારકીના ગોત્ર કહે છે ૧ રત્નપ્રજ્ઞા ૨ શર્કરા
પ્રજ્ઞા ૩ વાલુકા પ્રજ્ઞા ૪ પંક પ્રજ્ઞા ૫ ધુમ પ્રજ્ઞા ૬
તમ પ્રજ્ઞા ૭ તમ તમ પ્રજ્ઞા

રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીને પહેલે કાંમે (વળીયે) એટલે
પૃથ્વીના જામણના અમુક જાગે રત્નો ઘણા છે કહ્યું

ઢે કે.

॥ ગાથા ॥

તથ્થ સહસ્તા સોલસ, સ્વરકંડ પંક વહુલ કંડંતુ;
ચુલસી સહસ્તાંઈ, અસદ્ જલ વહુલ કંડંતુ. ॥ ૧ ॥

અર્થ:-તે રત્ન પ્રજ્ઞામાં પહેલો સોલસ હજાર જો-
જન કઠળ રત્નમય કાંચ ઢે, બીજો ચોરાસી હજાર
જોજનના પંક (કાદવ) વહુલ કાંચ અને એસી હ-
જાર જોજનનો જલ વહુલ કાંચ ઢે, ત્રીજો ત્રણ કાંચ
ઢે, તેમાં પહેલે કાંચે રત્ન ઘણા ઢે, માટે તેનું નામ
રત્ન પ્રજ્ઞા, બીજી નરક પૃથ્વીને વિષે કાંકરા ઘણા
હોવાથી તેનું નામ શર્કરા પ્રજ્ઞા, ત્રીજી નરક પૃથ્વીને
વિષે વેલુ (રેતી) ઘણી હોવાથી તેનું નામ વાલુકા
પ્રજ્ઞા, ચોથી નરક પૃથ્વીને વિષે કાદવ ઘણો હોવાથી
તેનું નામ પંક પ્રજ્ઞા, પાંચમી નરક પૃથ્વીને વિષે ધુ-
માળો ઘણો હોવાથી તેનું નામ ધુમ પ્રજ્ઞા, ષઠી ન-
રક પૃથ્વીને વિષે અંધકાર ઘણો હોવાથી તેનું નામ
તમપ્રજ્ઞા અને સાતમી નરક પૃથ્વીને વિષે ઘણો ઘણો
અંધકાર હોવાથી તેનું નામ તમનમપ્રજ્ઞા કહેલ ઢે,
અમ સાતે નરક પૃથ્વીનાં ગુણ નિષ્પન્ન ગોત્ર જાણવા.

પ્રથમની રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વી—એક લાખ એસી હજાર જોજન જામી, અસંખ્યાતા હજાર જોજન વિસ્તારવાળી (લાંબી પહોળી) અને વિસ્તારથી ત્રણ ગણી જાહેરી પરિધિ (ઘેરાવે) કરીને સહિત જાલરના આકારે છે પરિધિને ફરતા વળીયાકારે ઠ જોજન સુધી ઘનોદધિ, સામાચાર જોજન સુધી ધનવાત અને ઢોઢ જોજન સુધી તનવાત છે, પઠી અલોક છે તે નરક પૃથ્વીને નીચે ઘનવાત, તનવાત અને આકાશના પીંચ અનુક્રમે નીચે નીચે એક વીજાથી અસંખ્યાત અસંખ્યાત જોજનના રહેલા છે એટલે ઘનોદધિથી અસંખ્યાત ગુણો ઘનવાતનો પીંચ, ઘનવાતના પીંચથી અસંખ્યાત ગુણો તનવાતનો પીંચ અને તનવાતના પીંચથી અસંખ્યાત ગુણો આકાશનો પીંચ છે, તેની નીચે વીજી નારકી રહેલી છે, હવે તે રત્નપ્રજ્ઞા નરક પૃથ્વી એક લાખ એસી હજાર જોજનની જે જામી કહી છે તેમાથી ઉપર નીચે હજાર હજાર જોજન કાઢીએ ત્યારે વાકીની એક લાખ અઠ્યોતેર હજાર જોજન પૃથ્વી રહી. તેને વિષે તેર પ્રતર (માલ, પાઠના) છે તે નીચે

મુજબ છે, ૧ સીમંતો ૨ શેરુઈ ૩ રંજ ૪ હજ્જંત ૫
 સંઘ્રાત ૬ અસંઘ્રાત ૭ વિઘ્રાંત ૮ જ્ઞક ૯ શીત ૧૦
 વક્રાન્ત ૧૧ અવક્રાન્ત ૧૨ વિક્રંત અને ૧૩ શેરુક
 તે દરેક પ્રતર ત્રણ હજાર જોજનના હાંચા, અસંખ્યાત
 જોજનના હાંચા પહોળા અને અગીયાર હજાર પાંચ
 સો ત્યાસી જોજન ઉપર એક જોજનના ત્રીજા જાગ
 જેટલા અંતરે અંતરે એક બીજાથી નીચે નીચે છે. તેમાં
 ત્રીસ લાખ નરકાવાસા છે. તે બે પ્રકારના છે. ૧ પુ-
 સ્પાવકીર્ણ એટલે બુટા ફૂલની પેઠે જ્યાં ત્યાં રહેલા છે,
 તે હજાર ત્રીસ લાખ પંચાણું હજાર પાંચસો સરસઠ છે,
 ૨ શ્રેણીવંધ ચાર હજાર ચાર સો તે ત્રીસ છે. એમ બંને
 મળી ૩૦૦૦૦૦૦૦ નરકાવાસા છે. પહેલા સીમંતા ના-
 મના પ્રતરના મધ્ય જાગમાં સીમંત નામનો ઇંદ્રક-
 [મૂલ્ય] નરકાવાસો પીસ્તાળીસ લાખ જોજનનો હાંચો
 પહોળો છે. અને બાકીના સર્વે નરકાવાસા સંખ્યાતા
 તથા અસંખ્યાતા જોજનના હાંચા પહોળા છે. તેમાં
 નારકીના જીવો રહે છે.

બીજી શર્કરા પ્રજા નરકપૃથ્વી-એક લાખ બત્રીસ

(१७)

हजार जोजन जामी, असख्याता हजार जोजन वि-
स्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी जाऊरी परि-
धिण करीने सहित जालरना आकारे ठे परिधिना
फरता वळीयाकारे ठ जोजन एक गाठ उपरांत गा-
ठना त्रीजाज्ञागसुधी घनोदधि, चार जोजन त्रण
गाठ सुधी घनवात अने एकजोजन वे गाठ उपरांत
गाठना त्रीजाज्ञागसुधी तनवात ठे ने ते पठी अ-
सोक ठे ते नरकपृथ्वी नीचे वीसहजारजोजन घ-
नोदधिनो पीरु ठे तेनी नीचे घनवात, तनवात अने
आकाशना पीरु अनुक्रमे नीचे नीचे एक बीजाथी
असख्यात असख्यात जोजन पूर्वोक्त रीते रहेला ठे
तेनी नीचे त्रीजी नारकी ठे हवे ते शर्कश प्रज्ञा न-
रकपृथ्वी एक लाख वत्रीश हजार जोजननी जेजामी
कही ठे तेमांथी उपर तथा नीचेथी एक एक हजार
जोजन काढीएत्यारे बाकीनी एक लाख त्रीश हजार
जोजन पृथ्वी रही तेने विषे अगीधार प्रतर ठे ते
नीचे मुजब ठे—१ स्तनिक २ स्तनक ३ मणक ४ चणक
५ घट्ट ६ सघट्ट ७ जीप्न ८ अवजीप्न ९ लोल १०

લોલાવત ૧૧ ઘણલોલુક. તે દરેક પ્રતરત્રણ હજાર જોજનના ઝંચા અસંખ્યાત જોજનના લાંવા પહોળા અને નવ હજાર સાતસો જોજનના અંતરે અંતરે એક વીજાથી નીચે નીચે છે. તેમાં પચીસલાખનરકાવાસા છે, તે વેપ્રકારનાં છે, ૧ પુષ્પાવકોર્ણ એટલે તુટાં ફુલનીપેરે જ્યાંત્યાંરહેલાં છે, તે ચોવીસ લાખ સત્તાણું હજારત્રણસો ને પાંચ છે અને ૨ વીજા શ્રેણી-વંધ વેહજારબસોપંચાણું છે, એમવંનેસઠી ૨૫૦૦૦૦૦૦ નરકાવાસા છે. તે સર્વનરકાવાસામાં કેટલા એક સંખ્યાતા અને કેટલાક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંવાપહોળાં છે, તેમાં નારકીના જીવો રહે છે.

ત્રીજીવાલુકાપ્રમા-નરકપૃથ્વી એકલાખ અઠાવી-સહજાર જોજનની જામી, અસંખ્યાતા જોજનની વિસ્તારવાળી અને વિસ્તારથી ત્રણગણી ઝાઝેરી પરિધિ કરીને સહિત ઝાલરનાં આકારે છે. પરિધિને ફરતાં વઢીયાકારે બજોજનવેગાહુહપરાંત ગાહનાત્રણજાગ-કરીએ એવાવેજાગસુધી ધનોદધિ પાંચજોજનસુધી ઘનવાત અને એકજોજનવેગાહુહપરાંત એકગાહનાત્રણ

જાગકરીએ એવા વેજાગસુધીતનવાતઠે, ને તેપઠી અલાકે
 આવેઠે તે નરકપૃથ્વીનીનીચે વીશહજાર જોજન ઘનો
 ઢધિનો પીંકઠે તેનીનીચે ઘનવાત, તનવાત અનેઆ-
 કાશનાપીંક અનુક્રમે નીચેનીચે એક વીજાથી અસ-
 રયાતઅસરયાતજોજનના પૂર્વાક્ત રીતે રહેલાઠે, અને
 તેનીનીચે ચોથીનારક પૃથ્વી ઠે, હવે તે વાલુકાપ્રન્ના
 નરકપૃથ્વીએફલાસઅઠાવીસહજારજોજનનીજે જામી
 કહીઠે તેમા ઉપરથી તથા નીચેથી એકેકહજારજો-
 જનકાટીઈ ત્યારે વાકીની ઇફલાસઠવીસહજારજો
 જનપૃથ્વી રહો તેને ત્રિપે નયપ્રતરઠે તેના નામ-તત્ત,
 તપિક, તપન, તાપન, વિદાય, પ્રજ્વલિત, ઉજ્વલિત સજ્વ-
 લિત, અને સપ્રજ્વલિત, તે ઢરેકપ્રતરત્રણહજાર જો
 જનના ડચા, અસરયાત જોજનના લાવાપહોળા અને
 વારહજારત્રણસેંપચોત્તેરજોજનના અતરે અતરે એમ
 વીજાથી નીચે નીચે ઠે તેમા પદરલાખ નરકાગાસા
 ઠે તે વેપ્રકારનાઠે, ૧ પુષ્પાગ્નીર્ણાદલેલુટાફુલર્નપિંઠે
 જ્યાત્યારહેલા ઠે, તે ચૌદ લાગઅઠાણુહજારપાચસો
 ને પદરઠે અને ૨ શ્રેણીવધ એકહજારચારશોનપચાશી

ઠે. એમ વન્ને મળો ૧૫૦૦૦૦૦ નરકાવાસા ઠે. તે સર્વ નરકાવાસામાં કેટલાએક સંખ્યાતા તથા કેટલાએક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંવા પહોળાં ઠે. તેમાં નાસ્-કીના જીવો રહે ઠે.

ચોથી પંકપ્રજ્ઞા નરકપૃથ્વી—એક લાખ વીસ હજાર જોજનની જામી, અસંખ્યાતા જોજનની વિસ્તારવાળી અને વિસ્તારથી ત્રણ ગણી જાઝેરી પરિધિએકરીને સહીત જાલરનાં આકારે ઠે. પરિધિનાં ફરતાં વલી-યાકારેસાતજોજનસુધીઘનોદધિ, પાંચજોજનને એક ગાઝઘનવાત, અનેએકજોજનનેત્રણગાઝ સુધીતનવાત ઠે. તે તેપઠીઅલોકઆવેઠે. તે નરકપૃથ્વીની નીચે વી-શહજારજોજનઘનોદધિનો પીંઠે, તેનીનીચેઘનવાત, તનવાતઅનેઆકાશનાપીંઠ અનુક્રમે નીચેનીચે એક વીજાર્થી અસંખ્યાતઅસંખ્યાતજોજનના પૂર્વોક્તરીતે રહેલાંઠે, અને તેનીનીચે પાંચમીનરકપૃથ્વી ઠે. હવે તે પંક પ્રજ્ઞા નરકપૃથ્વી જે એક લાખ વીશ હજાર જોજનની જામી કહી ઠે. તેમાથી ઉપર તથા નીચેથી એકેક હજાર જોજન કાઢીએ ત્યારે બાકીની એક લાખ અ-

(૨૧)

ઢાર હજાર જોજન પૃથ્વી રહી, તેને ત્રિપે સાત પ્રતર છે તેના નામ,—ચાર, તાર, માર, વર્વ, તમ, ચારુચરુ અને ચરુચરુ તે દરેક પ્રતર ત્રણ હજાર જોજનના હવા, અસર્યાતહજારજોજનના લાવા પહોળા, અને સોલહજારએકસોઠાસઠજોજનઊપરાત એક ગાઝના ઠ જાગ કરીએ એવા ચારજાગનાઅતરેઅતરે એકવી જાથી નીચેનીચેઠે, તેમા ઢગલાચનરકાવાસાઠે તે વેપ્રકારનાઠે એક પુષ્પાવકીર્ણ એટલે ટુટાફૂલનીપેઠે ડ્યાર્ય રહેલાઠે, તેનવ લાચ નવાણુહજારચસેંત્રાણુ ઠે અને વીજા શ્રેણીમધ સાતસો નેસાત ઠે એમએ વન્ને મઠી ૧૦૦૦૦૦૦ નરકાવાસા ઠે તે સર્વનરકાવાસામા કેટલાએકસર્યાતા અને કેટલાએક અસર્યાતાજો જનનાં લાવાપહોળાઠે તેમાનારફીનાજીવોરહેઠે

પાચમી ધુમપ્રજા નરકપૃથ્વી—એકજાચઅઢાર હજારજોજનનીજાફી,અસર્યાતાહજારજોજનની લાવી પહોળી (વિસ્તારવાળી) અને વિસ્તારથી ત્રણગણી જાઝેરી પરિધિએકરીનેસહીતજાલરનાઆકારેઠે, પરિધિનાફરતાં વઢીયાકારેસાત જોજન એકગાઝઊપરાત

(૨૨)

એકગાઉનાત્રીજાનાગ સુધી ઘનોદધિ, પાંચજોજન અને વેગાઉસુધી ઘનવાત અને એકજોજનત્રણગાઉઝપરાંત એકગાઉના ત્રીજાનાગસુધી તનવાતઠે. ને તેપઠી અલોકઠે. તે નરકપૃથ્વીની નીચે વીશહજારજોજન ઘનોદધિ નોપીંઠે, તેનીનીચે ઘનવાત, તનવાત અને આકાશનાંપીંઠ અનુક્રમે નીચેનીચે એકવીજાથી અસંખ્યાત અસંખ્યાતજોજનના પૂર્વોક્તરીતેરહેલાંઠે અને તેનીનીચે ઢઠીનરકપૃથ્વી ઠે.

હવે તે ધુમપ્રજ્ઞા નરકપૃથ્વી જે એક લાખ અઠારહજારજોજનનીજામીકહીઠે. તેમાંથી ઉપર તથા નીચેથી એકક હજાર જોજન કાઢીએ ત્યારે વાકીની એકલાખસોલહજારજોજન પૃથ્વી રહી તેને વિષે પાંચ પ્રતર (માલ) ઠે, તેના નામ—આત, તમસ, જસ, અંધ, અને તિમિસ. તે દરેક પ્રતરત્રણહજાર જોજનનાં ઝંચા અસંખ્યાત જોજનનાં લાવાપહોળાં અને પચીસહજારવસેપચાસજોજનનાં અંતરે અંતરે એક વીજાથી નીચે નીચે ઠે. તેમાં ત્રણલાખ નરકાવાસાઠે, તે વેપ્રકારનાંઠે એકપુષ્પાવકીર્ણ ઇટલે ટુટાં

(૩૩)

ફુલનીપેઠે જ્યાંત્યાંરહેલાં છે તે વે છાસ નવાણુહજાર સાતસોપાત્રીશ અને વીજાશ્રેણીવધ વસેપાંસઠે એમ ચન્નેમઠી ૩૦૦૦૦૦ નરકાવાસા છે તે સર્વનરકાવાસામા કેટલાએક સરયાતા અને કેટલાએક અસરયાતા જોજનના લાંવા પહોળા છે તેમાં નારકીના જીમો રહે છે

ઠઠી તમપ્રજા નરકપૃથ્વીની—એક લાખ સોઠ હજાર જોજનનીજાની, અસરયાતાહજારજોજનની લાવી પહોળી અને વિસ્તારથી ત્રણ ગણી જાહેરી પરિધિ કરીને સહીત જાલરના આકારે છે પરિધિનાં ફરતા વઢીયાકારે સાત જોજન વે ગાઝ ઉપરાંત એક ગાઝના ત્રણજાગકરીએવાવેજાગસુધી ઘનોદધિ, પાંચ જોજનત્રણગાઝસુધી ઘનવાત અને એકજોજનત્રણ ગાઝ ઉપરાંત એકગાઝનાત્રણ જાગકરીએવા વેજાગ સુધી તનવાત છે ને તે પઠી અલોક છે તે નરક પૃથ્વીની નીચે વીશહજાર જોજન ઘનોદધિનોર્પાંમ છે, તેની નીચે ઘનવાત, તન વાત, અને આકાશના પીરુ અનુક્રમે નીચે નીચે એક વીજાથી અસરયાત અસરયાત જોજનનાં પૂર્વોક્ત રીતે રહેલાં છે ને તેની નીચે સાતમી નરક-

પૃથ્વીઠે. હવે તે તમ પ્રજા નરક પૃથ્વી જે એક ત્રાંચ સોઠ્ઠ હજાર જોજનની જામી કહીઠે. તેમાંથી ઉપર તથા નિચેથી એકેક હજાર કાઢી એ ત્યારે વાકીની એક લાખ ચૌદ હજાર જોજન પૃથ્વી રહી તેને વિષે ત્રણ પ્રતરઠે તેનાં નામ—વાહી, વાદલ, અને લલ્લક, તે દરેક પ્રતર ત્રણ હજાર જોજનનાં ઝંચા, અસંખ્યાત જોજનનાં લાંબા પહોળાં અને વાવન હજાર પાંચશો જોજનનાં અંતરે એક બીજાથી નિચે નિચે ઠે. તેમાં નવાણું હજાર નવસો પંચાણું નરકાવાસા ઠે તે બે પ્રકારનાં ઠે નવાણું હજાર નવસો બત્રીસ પુષ્પાવકોર્ણ અને ત્રેસઠ શ્રેણી બંધ એમ બન્નેમઠી એણેણે નરકાવાસા ઠે. તે સર્વ નરકાવાસામાં કેટલાક સંખ્યાતા અને કેટલાક અસંખ્યાતા જોજનના લાંબા પહોળાં નરકાવાસા ઠે. તે સર્વમાં નારકીનાં જીવો રહે ઠે.

સાતમી તમઃતમ પ્રમા નરક પૃથ્વી એક લાખ આઠ હજાર જોજનની જામી, અસંખ્યાતા હજાર જોજનની વિસ્તારવાળી અને વિસ્તારથી ત્રણ ગણી ઝાઝેરી પરિધિ કરીને સહીત ઝાલરને આકારે ઠે. પરિધિના ફરતા વળી

याकारेआठजोजनसुधी घनोदधि, ठजोजनसुधी घ-
नवात अने वेजोजनसुधीतनवातठे नेतेपठो अलोक
आवेठे ते नरकपृथ्वीनी निचे वीशहजारजोजनघनो-
दधिनो पींठे तेनी निचे घनवात, तनवात अने आ-
काशना पींठे अनुक्रमे निचेनिचे एकरीजाथी असं-
ख्यात असख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेला ठे
ने तेनीनिचे अलोकठे हवेते तम तमप्रज्ञा नरक-
पृथ्वी जे एकलासआठहजारजोजननीजामीकहीठे,
तेमाथी सामीबावनहजारजोजनउपर मुकीए अने
सामीबावनहजारजोजन नीचे मुकीए, तेनी वचमा
एक प्रतर ठे तेनु नाम अपडवाणो ते प्रतर त्रणह-
जारजोजनउचो, असख्यात जोजननो लावो पडोळो
ठे अनेतेमां एकजप्रतरहोवाथीअतर नथी ते नरक-
पृथ्वीमां पांचनरकावासाठे तेथ्रेणीउधठे तेपांचनरका
वासामां मध्यनोअपडवाणो नरकावासो एकलासजो-
जननोलावोपडोळोठे अने वाकीनाचारे नरकावासा
असख्यातअसख्यात जोजनना लावापडोळाठे, तेमा
नारकीनाजीवो रहे ठे.

ऊपर कहा प्रमाणे साते नारकीमां सीमंत प्रत-
 रथी अपइठाणाप्रतरसुधीसर्वेमळीनेलंगणपचास प्र-
 तरोठे. तेमां पहेला सीमंत नामनाप्रतरने विपेसीमंत
 नामनोनरकावासो जेपीस्ताळीसलाख जोजननो ठे,
 तेनेफरतां चारदिशाए लंगणपचास लंगणपचास तथा
 चारविदिशाए अमृताळीसअमृताळीसनरकावासाठे
 तेश्रेणीबंधठे. तेमांथी तेनी नीचेना बीजा प्रतर वगेरे
 सर्वे प्रतरोमां दिशा तथा विदिशाएथइने आठआठ
 नरकावासा लंगलंग श्रेणीबंधठे. ठेवटसर्वथीनीचला
 अपइठाणा नामनानरकावासानिचारदिशाए एकेको
 नरकावासोठे सर्व श्रेणीबंध नरकावासा नवहजार
 ठसो त्रेपन अने पुष्पावकीर्णनरकावासा त्यासीलाख-
 नेजंहजारत्रण्यसोसुमताळीसठे. ते वन्ने मळीने चो-
 रासीलाखनरकावासाथया. तेमां पहेलो सीमंतो तथा
 ठेदलो अपइठाणो मुकीने बाकीना सर्वे नरकावासा
 संख्याता असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा उपर
 कहांप्रमाणेठे, तेनुं कांइक प्रमाण समजाववानेमाटे
 शास्त्रज्ञोक्हेठेके. कोइदेवतात्रणवारचपटीवगामतां

જેટલો વખત લાગે તેટલા વખતમા આજબુદ્ધી પને એક-
 વીસ વાર પ્રદિક્ષણાદે, એવી શીઘ્ર ગતિએ સામાઝ ાઠ ગ્રાઠ
 લાખ જોજનનું પગલુ ઝરતો નરકાવાસામાં ચાલે, તો
 પણ કોઈકનો એક માસે અને કોઈકનો ઠ માસે,
 સર્યાતા જોજનવાલા નરકાવાસાનો પાર પામે પણ અ-
 સર્યાતા જોજનના નરકાવાસાનો પાર પામે નહિ, એવા
 મોટા તે નરકાવાસાઠે સર્યાતા અને અસર્યાતા
 જોજનના નરકાવાસામાં અનુક્રમે સર્યાતા અને અસ-
 ર્યાતા નારકીર્તિ રહે ઠે, શ્રેણીપદ નરકાવાસાવાટલા,
 ત્રિલૂણાં અને ચોલૂણા આકારેઠે, અને પુષ્પાવકીર્ણ
 વિવિધ આકારના ઠે રત્નપ્રજ્ઞા, શર્કરાપ્રજ્ઞા અને વાલુ-
 કાપ્રજ્ઞા માંહેના સર્વે, તથા પક્ષપ્રજ્ઞા માંહેના ઘણા,
 અને ધુમપ્રજ્ઞામાંહેના થોડા નરકાવાસાની જૂમીકા
 લાલચોલ્લેખરનાં અંગારાથી પળાયતિ ઝળળેઠે અને થોડા
 પક્ષપ્રજ્ઞામાંહેના, ઘણાં ધુમપ્રજ્ઞા માંહેના અને તમ-
 પ્રજ્ઞા તથા તમ પ્રજ્ઞામાંહેના સર્વે નરકાવાસા, જા-
 મેલા પાળી (વરફ) થી પણ અતિ શીતલ જૂમીવાળા
 ઠે, ઝળળ જૂમીમાં રહેલા નારકીર્તિને ઝળળવેદના, અને

શીતઋષ્મીમાં રહેલાં નારકીર્તને અતિ શીત વેદનાં છે. જેમ પીત્તજ્વર (તાવ) વાળો માણસ આઘાતન વીના ઝનાળાના દિવસમાં મધ્યાન કાળે ચારેવાજુએ અગ્નિનીવચમાં રહેલો હોય અને ત્યાં તેને જેટલી ઉષ્ણ-વેદના થાય, તેનાથી અનંતગુણી ઉષ્ણવેદના ઉષ્ણ-ઋષ્મીના નરકાવાસામાં રહેલા નારકીર્તને હોય છે, અને અતિદુર્બલવૃદ્ધ માણસ કાંઈપણ આઘાતન વીના શિયા-લાની રાત્રે, ઝંચેથી વરફ પડતો હોય, ચારેવાજુથી શી-તવાયુ વાતો હોય, અને હીમાચલના ઠંડા પ્રદેશમાં વરફ ડપર રહેલો હોય તો ત્યાં તેને જેટલી શીતવેદના થાય, તેથી અનંતગુણી શીતવેદના શીતઋષ્મીના ન-રકાવાસામાં રહેલાં નારકીર્તને હોય છે. નરકાવાસાના ક્ષેત્રોનો વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ અતિ નયંકર, વિહામણો અને અતિ-દુઃખદાયી છે.

यत्र

सात नारकीना नाम	पृथ्वी पीरु	प्रतर,	पुण्यावकीर्ण	श्रेणीविध	सर्व नरका वासा
रत्न प्रज्ञा	१,०००००	१३	२९,९९,९६७	४,४३३	३०,०००००
शर्करा प्रज्ञा	१,३२०००	११	२४,९७,३०५	२,६९५	२५,०००००
वाहुका प्रज्ञा	१,३००००	९	१४,९८,५१५	१,४८५	१५,०००००
पक प्रज्ञा	१,२००००	७	९,९९,७९३	७०७	१०,०००००
धुम प्रज्ञा	१,१००००	५	२,९९,७३५	२६५	३,०००००
तम प्रज्ञा	१,१६०००	३	९९,९३२	६३	९९,९९५
तम तम प्रज्ञा	१,०००००	१	०	५	५

દસ યુવનપતિ નિકાયના યુવનો રત્નપ્રજ્ઞા
 પૃથ્વીનો પીંડ એક લાખ એંશી હજાર જોજનનો
 જામો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન ઉપર અને એક
 હજાર જોજન નીચે મુકીએ વાકો એક લાખ અઠયો-
 તેર હજાર જોજન પીંડ રહ્યો તેમાંહે યથાયોગ્યપણે દસ
 જાતના યુવનપતિ નિકાયના દેવોના યુવનો છે. મેરુપર્વ-
 તના જે આઠ સ્વક પ્રદેશ છે, ત્યાંથી અર્ધો અર્ધ વે રૂંદ
 કરીએ, એક દક્ષિણ દિશિનું અર્ધ અને બીજું ઉત્તર
 દિશિનું અર્ધ, એવા બે જાગે યુવનપતિના યુવનોની
 શ્રેણી છે, તેમાં દક્ષિણ દિશાની શ્રેણીમાં અસુરકુમાર
 નિકાયના ચોત્રીસ લાખ યુવન છે. નાગકુમાર નિ-
 કાયના ચુંવાલીસ લાખ, સુર્વણકુમાર નિકાયના આઠ-
 ત્રીસ લાખ, વિદ્યુતકુમાર નિકાયનાં ચાલીસ લાખ, અગ્નિ-
 કુમાર નિકાયનાં ચાલીસ લાખ, દ્વીપકુમાર નિકાય-
 નાં ચાલીસ લાખ, ઉદધિકુમાર નિકાયનાં ચાલીસ
 લાખ, દિશિકુમાર નિકાયનાં ચાલીસ લાખ, પવન-
 કુમાર નિકાયનાં પચાસ લાખ, અને સ્તનિતકુમાર
 નિકાયનાં ચાલીસ લાખ યુવનો છે, એ સર્વ મઠી

દક્ષિણ દિશાની શ્રેણીએ ચાર ક્રોર અને ઠ લાખ
 યુવન છે, તથા ઉત્તર દિશાની શ્રેણીમાં અસુરકુમાર
 નિકાયનાંત્રીસ લાખ યુવન છે, વીજાનાં ચાલીસ
 લાખ, ત્રીજાનાં ચોત્રીસલાખ, ચોથાનાં ઠત્રીસ લાખ,
 પાંચમાનાં ઠત્રીસ લાખ, ઠઠાનાં ઠત્રીસ લાખ, સાત-
 માંના ઠત્રીસ લાખ, આઠમાનાં ઠત્રીસલાખ, નવમાનાં
 ઠેતાલીસ લાખ, અને દશમાનાં ઠત્રીસ લાખ યુવનો
 છે, એ સર્વ મળી ઉત્તર દિશાની શ્રેણીએ ત્રણ ક્રોર ઠાસઠ
 લાખ યુવન છે, એ ઘને શ્રેણીના મળીને કુલ સાતક્રોર વહો
 તેરલાખ યુવનપતિના યુવનો છે એ યુવનો નાનામા નાના
 જઘુઠીપ જેવકા મોટા છે, મધ્યમ સરખાતા જોજનના
 અને મોટામા મોટા અસરયાત જોજન લાવા પ-
 હોલા, વહારથી વાટલા, અદરથી ચોઘુણા અને ચૂમી
 તળીએ કમલનીકર્ણીકાનાઆકારે, ઘણાસુદર, સાનૂ
 કુલ, વર્ણ, ગંધ, રસ, અને સ્પર્શે કરીને સહીત છે
 તે દરેકમા મનોહર જીન યુવન છે એકેકા જીન યુવન-
 મા એકસોને એસી એસી શાશ્વતી જીનપ્રતિમાઈ છે સ-
 રયાતા જોજનવાળા યુવનમા સરખાતા, અને અસં-

સ્થાતા જોજનવાળા યુવનમાં અસંખ્યાતા દેવો રહે છે.

વ્યંતરના યુવનો-રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીમાં ઉપર મુકેલો જે એક હજાર જોજનનો જામો પૃથ્વી પીંડ, તેમાંથી એક સો જોજન ઉપર અને એક સો જોજન નીચે મુકીને વચલો આઠસેં જોજનનો જામો, અસંખ્યાત જોજનનો લાંબો પહોલો પૃથ્વી પીંડ છે. તેમાં આઠ જાતિનાં વ્યંતર દેવોના ઉત્તર તથા દક્ષિણ શ્રેણીએ અસંખ્યાતા યુવનો છે, તે નાનામાં નાના ઝરતકેત્ર, જેવમાં, મધ્યમ મહાવિદેહકેત્રજેવમાં અને મોટામાં મોટા જંબુદ્વીપ જેવમાં લાખ જોજનનાં છે, તે સર્વે યુવનો બહારથી વાટલા, અંદરથી ચોखуણાં, અને ઝૂમી તઢીએ કમલની કળીકાને આકારે, અતિ સુંદર, મનોહર, સાનુકુલ, વર્ણ, ગંધ, રસ, અને સ્પર્શકરીનેયુક્ત છે તેમાં વ્યંતરનાં દેવો રહે છે. વલી રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીમાં ઉપર મુકેલો જે એકસો જોજનનો જામો પૃથ્વી પીંડ, તેમાંથી દશ જોજન ઉપર અને દશ જોજન નીચે મુકીને વચલો એંસી જોજનનો જામો, અસંખ્યાત જોજનનો લાંબો પહોલો પૃથ્વી પીંડ છે. તેમાં આઠ

જાતિના વાણવ્યતર દેવના ઉત્તર તથા ઢક્ષિણ શ્રેણીએ
 અસર્યાતા જુવનો ઠે, તે નાનામા નાના ઝરતક્ષેત્ર
 જેવમા, મધ્યમ મહાવિદેહ જેવમા અને મોટામા
 મોટા જબુદ્દીપ જેવમા લાખજોજનના ઠે ઉપર કહ્યા
 પ્રમાણે વ્યતરના તથા વાણવ્યતરના અસર્યાતા
 જુવનો ઠે, તેમા સર્વે મઠ્ઠીને અસર્યાતા જીન જુ-
 વનો ઠે

અનતાનતઆકાશપ્રદેશનાંમધ્યજાગમાં, કટીએ
 (કેમયે) હાથરાણીપગપસારીઝન્નેલાપુરુપનાઆકારે
 અકૃત્રિમ, નિશ્ચલ, અને પચાસ્તિકાયના સમુદાય-
 યુક્ત ચૌદરાજ પ્રમાણ લોકઠે એ ચૌદરાજલોકના
 મધ્યમાં એકરાજ લાવો પહોલો અને મેરુસમીપે સ-
 મજુતલાપૃથ્વીથી નવસેં જોજન નીચો ને નવસેંજો-
 જનઊંચો તિર્થલોકઠે, તે તિર્થલોકમાં પચ્ચીસ-
 કોમાકોમી ઊદ્ધારપદ્યોપમના જેટલાસમયથાય તે-
 ટલાં દ્વીપ અને સમુદ્રો ઠે અર્થાત્ અસર્યાતાદ્વીપને
 અસર્યાતાસમુદ્રો ઠે તે સર્વની અન્યતરમા લાખ-
 જોજનનો લાવો પહોલોઅને થાઠીનાઆકારે ગોઠ

આ પ્રથમ જંબુદ્વીપ છે; તેનાં ફરતો ચુમ્બીનાંઆકારે
 બે લાખ જોજનના વિસ્તારે લવણ સમુદ્ર છે અને તે
 પછી ધાતકીચંદ્ર, કાળોદધિ સમુદ્ર, પુષ્કરવરદ્વીપને
 પુષ્કરવરસમુદ્રવિગેરે એક વીજાર્થી વમણાં વમણાં
 વિસ્તારે ચુમ્બીનાંઆકારે અને પ્રશસ્તવસ્તુનાં નામે
 અસંખ્યાતાદ્વીપને અસંખ્યાતાસમુદ્રો છે. સર્વથી ઠેઠ્ઠો
 સ્વયંચુરમણ નામેસમુદ્ર છે તે અર્ધા રાજલોક પ્રમાણ
 વિસ્તારે છે.

જંબુદ્વીપમાં બે ચંદ્ર ને બે સૂર્ય, લવણ સમુદ્રમાં
 ચાર ચંદ્ર ને ચારસૂર્ય, ધાતકીચંદ્રમાં ચારચંદ્ર ને
 ચાર સૂર્ય, કાળો દધિ સમુદ્રમાં બહેતાલીસ ચંદ્ર ને
 બહેતાલીસ સૂર્ય અને પુષ્કરાર્ધમાં વહોંતેર ચંદ્ર ને
 વહોંતેર સૂર્ય છે. એ વધાં મળી એકસો વત્રીસચંદ્રને
 એકસોવત્રીસસૂર્ય તથા ગ્રહાદિક જ્યોતિષીલેનાં વિ-
 માનો આ મનુષ્ય દેત્રમાં છે, તે સર્વે ચર છે. મનુષ્ય
 દેત્રની બહાર અસંખ્યાતા દ્વીપ તથા સમુદ્રોમાં
 અસંખ્યાતા જ્યોતિષીનાં વિમાનો છે, તે સર્વે સ્થિર છે.
 દરેક ચંદ્રને અઠ્યાસી ગ્રહ અઠ્યાવીસ નક્ષત્ર અને

ઠાસઠ હજાર નવસેં પચોતેર કોમાકોમી તારાનો પરિવાર છે.

સમૂતલા પૃથ્વીથી સાતસેં નેઝ જોજને તારાના વિમાન છે, આઠસેં જોજને સૂર્યનુ વિમાન છે, આઠસેં એસી જોજને ચંદ્રમાનુ વિમાન છે, આઠસેં ચોરાસી જોજને નક્ષત્રના વિમાન છે, આઠસેં અઠ્યાસી જોજને બુધનુ વિમાન છે, આઠસેં એકાણુ જોજને ગુરુનુ વિમાન છે, આઠસેં ચોરાણુ જોજને વૃદ્ધસ્પતિનુ વિમાન છે, આઠસેં સત્તાણુ જોજને મંગલનુ વિમાન છે અને નવસેં જોજને સર્વથી ઉપર શનિનુ વિમાન છે એમ સમસૂતલા પૃથ્વીથી સાતસેં નેઝ જોજન ઉપરાંત એકસો દશ જોજનમાં જ્યોતિષ ચક્ર છે તે વિમાનો મેરુ પર્વતથી અગીયારસેં એકવીસ જોજન ચારે તરફ દુર છે અને અગીયારસેં અગીયાર જોજન અલોકથી માહેલીફોરે છે. એટલે અલોકની અવાધાણ જ્યોતિષ ચક્ર છે.

મનુષ્યક્ષેત્ર માહેનાં ચંદ્રમાન વિમાન એક જોજનના એકસઠનાગ કરીએ એવના ઠપ્પન્ન નાગના

લાંબા પહોળાં ને અઠયાવીસઝાગનાં ડુંચા છે. સૂર્યનાં વિમાન એકસઠીઆ અઠતાઠીસ ઝાગનાં લાંબા પહોળાં ને ચોવીસ ઝાગનાં ડુંચા છે, ગ્રહનાં બે ઝાગનાં લાંબા પહોળાં ને એક ઝાગનાં ડુંચા છે, નક્ષત્રનાં એક ઝાગનાં લાંબા પહોળાં ને અર્ધ ઝાગનાં ડુંચા છે, અને તારાડુંનાં પાંચશેધનુષ્યથી એક હજારધનુષ્ય સુધીનાં લાંબા પહોળાંને અઢીસેંથી પાંચસેં ધનુષ્ય સુધીનાં ડુંચા છે. મનુષ્ય ક્ષેત્રની બહારનાં જ્યોતિષીનાં વિમાનોનું પ્રમાણ મનુષ્ય ક્ષેત્રના વિમાનોથી અર્ધું અર્ધું છે એટલે મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં રહેલાં ચંડનું વિમાન એકસઠીયાં ઠપ્પન્ન ઝાગનું છે; તો મનુષ્ય ક્ષેત્રની બહારના ચંડના વિમાન એકસઠીયા અઠયાવીસ ઝાગનાં છે. એમ પાંચેજ્યોતિષીડુંનાં વિમાનોની લંબાઈ, પહોળાઈ અને ડુંચાઈનું પ્રમાણ અર્ધું અર્ધું છે. ચંદ્ર તથા સૂર્યનાં વિમાનવાહક દેવો સોઠ સોઠ હજાર છે, ગ્રહનાં વિમાનવાહક દેવો આઠહજાર છે, નક્ષત્રનાં વિમાનવાહક દેવો ચારહજાર અને તારાના વિમાનવાહક દેવો બબ્બે હજાર છે. ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને

(૩૭)

તારાની ચાલવાની ગતિ અનુક્રમે એક વીજાથી શીઘ્ર શીઘ્રતર છે, જ્યોતિષીર્ઝનાં વિમાનનુ માંહોમાંહે અંતર, વ્યાધાતે ઉત્કૃષ્ટ વારહજાર વસેં વહેતાલીસ જોજનનુ અને જઘન્ય વસેનેઠાસઠ જોજનનુ છે, નિર્વ્યાધાતે (વ્યાધાત ન હોય ત્યારે) ઉત્કૃષ્ટ વે ગાઉનુ અને જઘન્યથી પાંચસેં ધનુષ્ય એક તારાથી વીજા તારાની વચ્ચે અંતર છે સૂર્ય ઉર્ચો સો જોજન તપે છે નીચો અઢારસે જોજન તપે છે ને તિર્ચર્ગે સુરુતાલીસ હજાર વસેંત્રેસઠ જોજન અને સાઠીયા એઠવીસ જાગ તપે છે એટલે ઉપર કહ્યા પ્રમાણ સૂર્યનુ તાપ ક્ષેત્ર છે

લવણ સમુદ્રે જ્યોતિષીના વિમાનો છે તે ઉદક સ્ફાટિક રત્નનાં અને વીજા સર્વ જ્યોતિષીના વિમાનો સ્ફાટિક રત્નનાં છે, તે સર્વ વિમાનો અર્ધ કવીઠા (કોઠફલ) કારે, મનોહર જોનજીવને સહીત, દેદીપ્યમાન પ્રકાશવાળા અને અતિ સુંદર જ્યોતિષીર્ઝના વિમાનો છે તેમાં અસંખ્યાતા જ્યોતિષી દેવો છે

વૈમાનિક દેવોનાં વિમાનો — જ્યોતિષીના વિમાનોથી અસંખ્યાત કોમાકોમી જોજને અથવા આ-

ઠમા રાજલોકનાં ઠેકે, ઘનોદધિના આધારે, પહેલો
 સૌધર્મદેવલોક દક્ષિણ દિશાએ અને વીજો ઇશાન-
 દેવલોક ઉત્તર દિશાએ છે તે બંને દેવલોકનાં જોગા
 મઠી વઠીયાકારે તેર પ્રતર છે. તેરે પ્રતરની વચ્ચે
 અર્ધોઅર્ધ વેશ્વંરુકરીએ; એક દક્ષિણ દિશિશ્વંરુ અને
 વીજો ઉત્તર દિશિશ્વંરુ, દક્ષિણ દિશિ શ્વંરુનો અધિ-
 પતિ સૌધર્મૈંદ્ર અને ઉત્તરદિશિશ્વંરુનો અધિપતિ ઇ-
 શાનેંદ્ર છે. સૌધર્મૈંદ્રના વત્રીસલાખ વિમાન છે, તેમાં
 ચારસેં ચોરાણું ત્રિશ્વૂણાં, ચારસેં ઢયાસી ચોશ્વૂણા, સા-
 તશેંસત્તાવીસ વાટલાં અને એકત્રીસ લાખ અઠાણું
 હજારવસેંત્રાણું વિવિધ આકારનાપુષ્પાવકીર્ણ વિમાનો
 છે, તથા ઇશાનેંદ્રના અઠ્યાવીસલાખ વિમાન છે, તેમાં
 ચારસેં ચોરાણું ત્રિશ્વૂણાં, ચારસેંઢયાસીચોશ્વૂણાં, વસેં-
 અત્રીસ વાટલાં અને સત્તાવીસ લાખ અઠાણુંહજાર
 સાતસેંઢયાસી વિવિધ આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનો
 છે; તે બંને દેવલોકના સર્વ વિમાનના જોંય તઠીયાનો
 પૃથ્વીપીંરુ વે હજાર સાતસેં જોજનનો જામો છે ને તે
 વિમાનો પાંચશેં જોજનનાં ઊંચા છે, કેટલા એક સં-

(૩૯)

રૂયાતા જોજનનાંને કેટલાએક અસરયાંતા જોજન
નાં લાંબા પહોળાં છે અને કાઢા, નીલા, રાતા, પી-
ઢાને ધોળા એમ પચવર્ણના છે, તે વિમાનોની ઉપર
અસર્યાત જોજને અથવા નવમા રાજલોકનાં છે, ઘનવાતના આધારે ત્રીજો સનત્કુમાર દેવલોક દક્ષિણ
દિશાએ અને ચોથો માહેંડ દેવલોક ઉત્તર દિશાએ
છે તે વન્ને દેવલોકનાં ત્રેગા મઢી વઢીયાકારે વાર
પ્રતર છે તેમાં પણ પૂર્વોક્ત રીતે દક્ષિણ દિશિલ્લરુનો
અધિપતિ સનત્કુમારેંડ અને ઉત્તર દિશિલ્લરુનો અ-
ધિપતિ માહેંડ છે સનત્કુમારેંડના વારલાલ વિમાન
છે તેમાં ત્રણસેં ઠપ્પન્ન ત્રિલૂણાં, ત્રણસેં અરુતાઢીસ
ચોલૂણાં, પાંચસેં વાવીશ વાટલા અને અગિયારલાલ
અઠાણુહજાર સાતસેં ચુમ્મોતેર વિવિધ આકારનાં પુ-
પ્પાવકીર્ણ વિમાન છે તથા માહેંડના આઠલાલ વિ-
માન છે, તેમાં ત્રણસેં ઠપ્પન્ન ત્રિલૂણાં, ત્રણસો અરુતા-
ઢીસ ચોલૂણાં એકસો સીત્તેર વાટલા અને સાતલાલ
નવાણું હજાર એકસો ઠવીસ વિવિધ આકારનાં પુ-
પ્પાવકીર્ણ વિમાન છે. તે વન્ને દેવલોકના વિમાનના

જોયતઢીયાનો પૃથ્વીપીઠ વે હજારઠસંજોજન જામો
 ઢે, તે વિમાનો ઢશે જોજન ઁંચા, કેટલાઁકસંખ્યાતા
 જોજનનાં ને કેટલાઁક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંવા
 પહોલાં અને કાલાં વર્ણ સિવાય ચાર વર્ણનાં ઢે.
 ત્રીજા, ચોથા દેવલોક ઉપર અસંખ્યાતા જોજને અ-
 થવા દશમા રાજલોકમાં ઘનવાતના આધારે પાંચમો
 બ્રહ્મ દેવલોક ઢે. તે દેવલોકમાં ઢ પ્રતર ને ચારલાખ
 વિમાનો ઢે તેમાં વશે ચોરાસી ત્રિચૂળાં, વશેઠોતેર
 ચોચૂળાં, વશે ચુમ્મોતેર વાટલાં અને ત્રણલાખ નવાણું
 હજાર ઁકસો ઠાસઠ વિવિધ આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ
 વિમાન ઢે. તે વિમાનનાં જોયતઢીયાનો પૃથ્વીપીઠ
 વે જહાર પાંચસં જોજન જામોઢે, તે વિમાનો સાતસં
 જોજનના ઁંચા, કેટલાઁક સંખ્યાતા અને કેટલાઁક
 અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંવા પહોલા અને કાલાને
 નીલાવર્ણ સિવાય ત્રણવર્ણનાં ઢે. પાંચમા દેવલોકનાં
 ઉપર અસંખ્યાતા જોજને અથવા દશમા રાજલોકનાં
 ઢેઢે ઘનોદર્ધિને ઘનવાતના આધારે ઢઠોલાંતક દેવ-
 લોક ઢે. તે દેવલોકમાં પાંચ પ્રતરને પ્રચાશહજાર

વિમાનો ઠે તેમાં વશે ત્રિસૂગા, એકસો વાણુ ચોસૂગા,
 એકસો ત્રાણુ વાટલા અને ઊંગણપચાશહજાર ચારશે
 પદ્મર વિવિધ આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાન ઠે તે
 વિમાનના ઝોંયતલીયાનો પૃથ્વીર્પીઠ વે હજાર પાંચસે
 જોજન જાઓ ઠે, તે વિમાનો સાતસેં જોજનનાં ઊંચા,
 કેટલાએક સંખ્યાતા અને કેટલાએક અસંખ્યાતા જો-
 જનના લાંબા પહોલાં અને કાલાને નીલા વર્ણ સિવાય
 ઘ્રણવર્ણનાઠે ઠઠા દેવલોકનાં ઉપર અસંખ્યાતા જો-
 જને અથવા અગિયારમાં રાજલોકમાં ઘનોદધિ અને
 ઘનવાતના આધારે સાતમો શુક્ર દેવલોકઠે તે દેવ-
 લોકમાં ચાર પ્રતરને ચાલોશહજાર વિમાનો ઠે, તેમાં
 એકસો ઠત્રીસ તિસૂગા, એકસોવત્રીસ ચોગૂગા, એકસો
 અઠાવીસ વાટલાં અને ઊંગણવાઠીશ હજાર ઠસેંનેચાર
 વિવિધ આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનઠે તે વિમાનના
 ઝોંયતલીયાનો પૃથ્વીર્પીઠ વે હજાર ચારશે જોજન
 જાઓ ઠે, તે વિમાનો આઠસેં જોજનનાં ઊંચા કેટલાએક
 સંખ્યાતા અને કેટલાએક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંબા
 પહોલાં અને કાઠા, નીલાને રાતા વર્ણ સિવાય વે

વર્ણના છે, સાતમાદેવલોકનાંઉપર અસંખ્યાતાજોજને
 અથવા અગિયારમાં રાજલોકનાં છેમે ઘનોદધિ અને
 ઘનવાતના આધારે આઠમો સહસ્રાર દેવલોક છે. તે
 દેવલોકમાં ચાર પ્રતરને બહુજાર વિમાનોછે, તેમાં
 એકસોસોઠ ત્રિચૂળાં, એકસોઆઠ ચોચૂળાં, એકસો-
 આઠ વાટલાં અને પાંચહજાર ઠસેંઅરુસઠ વિવિધ
 આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનોછે. તે વિમાનનાં જોય-
 તઠીયાનો પૃથ્વીપીંડુ બેહજાર ચારસેંજોજન જાઓછે,
 તે વિમાનોઆઠસેંજોજનનાંઉંચા કેટલાએક સંખ્યાતા
 અને કેટલાએક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંબા પહોંલાં
 અને કાઠા, નીલાને રાતાવર્ણ સિવાય બે વર્ણનાં છે.
 આઠમા દેવલોકનાં ઉપર અસંખ્યાતાજોજને અથવા
 વારમા રાજલોકમાં આકાશનાં આધારે નવમો આ-
 ણત અને દશમો પ્રાણત એ બે દેવલોક જોમાજોમ્હે
 અને તે બન્ને દેવલોકનોએકફંદ્ર છે. તે બન્ને દેવ-
 લોકમાં થઈને ચાર પ્રતરને ચારસેં વિમાનોછે. તેમાં
 બાણં ત્રિચૂળાં, અઠયાસી ચોચૂળાં, અઠયાસી વાટલાં
 અને એકસોવત્રીસવિવિધઆકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ-

(૪૩)

વિમાનઠે તે વિમાનનાં ત્રોંચતલીયાનો પૃથ્વીર્પીરુ વે
હજાર ત્રણસેં જોજન જામોઠે, તે વિમાનો નવસેં જો-
જન ઊંચા, કેટલાએક સંખ્યાતા અને કેટલાએક અ-
સરખાતા જોજનનાં લાંવા પહોલાં અને એક ધોલા
વર્ણનાજ ઠે નવમા અને દશમા દેવલોકનાં ઉપર
અસરખાતા જોજને અથવા વારમા રાજલોકનાં ઠેમે
આકાશનાં આધારે અગિયારમો આરણ અને વારમો
અચ્યુત દેવલોક જોમાજોમ ઠે તે વન્ને દેવલોકનો
એક ઇડ ઠે તે વન્ને દેવલોકમાં થઈને ચાર પ્રતરને
ત્રણસેં વિમાનો ઠે, તેમાં વહોંતેર ત્રિચૂણા, અમ્સઠ
ચોરૂણા, ચોસઠ વાટલાં અને ઠન્નુ વિવિધ આકાર
ના પુષ્પાવકીર્ણ વિમાન ઠે તે વિમાનના ત્રોંચતલી-
યાનો પૃથ્વીર્પીરુ વે હજારત્રણસેં જોજન જામો ઠે, તે
વિમાનો નવસેં જોજનનાં ઊંચા, કેટલાએક સંખ્યાતા
અને કેટલાએક અસરખાતા જોજનનાં લાંવા પહોલાં
અને એક ધોલા વર્ણનાજ ઠે. અગિયારમા અને વા-
રમા દેવલોકનાં ઉપર અસરખાત જોજને અથવા તે-
રમા રાજલોકમાં આકાશનાં આધારે નવગ્રૈવેયક ઠે

તે દરેકનો અકેકો પ્રતર હોવાથી નવગ્રૈવેયકના નવ પ્રતરો છે. તે નવ પ્રતરોમાં પ્રથમ ત્રીચેની ત્રીકે ત્રણ પ્રતરે એકસો અગિયાર વિમાન છે, તેમાં ચાલીશ ત્રિ-
 યુષ્ણાં, ઠત્રીસ ચોયુષ્ણાં અને પાંત્રીસ વાટલાં વિમાન
 છે. એ હેઠલી ત્રીકમાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાન નથી. તેના
 ઉપર અસંખ્યાત જોજને વીજી મધ્યની ત્રીકે એકસો
 ને સાત વિમાન છે તેમાં અઠાવીસ ત્રિયુષ્ણાં, ચોવીસ
 ચોયુષ્ણાં, તેવીસ વાટલા અને વત્રીસ પુષ્પાવકીર્ણ વિ-
 માન છે તેના ઉપર અસંખ્યાત જોજને અથવા તેરમારા-
 જલોકને ઢેકે ઉપરનું ત્રીજું ત્રીક છે. તેનાં એકસો વિમાન
 છે તેમાં સોઠ ત્રિયુષ્ણાં, વાર ચોયુષ્ણાં, અગિયાર વા-
 ટલાં અને એકસઠ પુષ્પાવકીર્ણ વિમાન છે, એમ નવ-
 ગ્રૈવેયકનાં સર્વે મઠી ત્રણસેં અઠાર વિમાન છે. તેનાં
 ત્રોંચતલીયાનો પૃથ્વીર્ષીનુ બે હજાર બસેં જોજન જા-
 નો છે તે વિમાનો એક હજાર જોજનનાં ઊંચા, કેટ-
 લાએક સંખ્યાતા અને કેટલાએક અસંખ્યાતા જોજ-
 નનાં લાંબા પહોળા અને એક ધોળા વર્ણનાં જ છે. નવ-
 ગ્રૈવેયકની ઉપર અસંખ્યાત જોજને અથવા ચૌદમા

રાજલોકનાં ઠેમે આકાશનાં આધારે પાંચઅનુત્તરવિ-
 મન ઠે તેનોએક પ્રતરને પાંચ વિમાન ઠે તેમાં વચલુ
 સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન લાખ જોજનનુ લાલુ પહોલુ અને
 વાટલુ ઠે તે સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનની ચોરે દિશાએ
 અનુક્રમે વિજય, વિજયત, જયતને અપરાજીત એમ
 ચાર વિમાન ઠે તે ત્રિલુણાં ઠે તે વિમાનનાં જોય-
 તઢીયાનો પૃથ્વીપીંરુથે હજારને એકસો જોજન જામો
 ઠે તે વિમાનો એક હજાર ને એકસો જોજન ઊંચા,
 અસખ્યાત જોજનના લાંબા પહોળા અને એક થોળા
 વર્ણનાજ ઠે તે પાંચ અનુત્તર વિમાનની ઉપર વાર
 જોજને, પીસ્તાલીસ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી,
 ઠગાકારે, મધ્યજાગે આઠ જોજનની જામી, ઠેમે મા-
 લીની પાંચ જેવી પાતઢી, એકકોરુ વહેતાલીસ લાખ
 ત્રીસહજાર વસેં ઝંગણપચાસ જોજન ઝાઝેરી પરિધિ
 અને પાણીનાકળીયા, મચકુદનુફૂલ, રુપાનોપાટો ને મો-
 તીના હારથી પણ અધિકઝજઢી એવી સિદ્ધશિલાઠે
 તે સિદ્ધશિલાની ઉપર એક જોજનને ઠેમે લોકનો અંત
 ઠે તીહા એક ગાઝનો ઠઠોજાગ એટલે ત્રણસેં તેત્રીસ ધનુ-

વ્યની ઉપર વત્રીસ આંગઠમાં સર્વ સિદ્ધના અનંતાજીવો રહ્યાં છે.

વાર દેવલોક, નવગૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના સર્વેમઠીને ચોરાસીલાખ સત્તાણું હજારને ત્રેવીસ વિમાનો છે. તે વિમાનો અત્યંત સુગંધીમય, મા-
ખણના જેવો મૃદુસ્પર્શ, નિત્યજ્યોતવંત, મનોહર, અને
જીનજીવનો એ સહીત છે, તથા શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ,
સ્પર્શ, ઋદ્ધિ, ગતિ, લાવણ્ય, કાન્તિ, સ્થિતિ, એ દશ-
વાના મનોહ્ર છે જેમાં એવા અતિ સુંદર વિમાનો ને
વિષે અસંખ્યાત દેવો રહે છે.

પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિયનાં—પાંચ દંરુકવે ઇન્દ્રિ-
યાદિ વિગલેન્દ્રિયનાં ત્રણ દંરુક તિર્યંચ પચેન્દ્રિયનો
એક દંરુક અને મનુષ્યનો એક દંરુક એમ દશ દંરુકે
જીવનો અનિશ્ચલ અનિત્ય અને અનિયમીત છે.

જીવનપતિ નિકાયમાં સાતક્રોરુને વહોંતેરલાખ
જીનજીવન છે, વૈમાનિકમાં ચોરાસીલાખ સત્તાણું હ-
જારને ત્રેવીસ જીન જીવન છે અને તિર્થ્વાલોકમાં ત્રણ
હજાર વસેં લંગણસાઠ જીનજીવન છે. એમ સર્વે મઠી

આઠકોરુ સત્તાવનલાખ વર્સે ને વ્યાસી તથા વ્યંતર નિકાય અને જ્યોતિષીમાં અસર્યાતા જીનજીવનોઢે તે સર્વેશાસ્વતા ઢે

જીવનપતિ નિકાયનાં દરેક જીનજીવનમાં એકસો એસી એસી જીનપ્રતિમાજી ઢે નવગ્રૈવેયકના ત્રણસે અઢાર અને પાંચ અનુત્તરનાં પાંચ મઢીને ત્રણસે ત્રેવીસ જીનજીવનોમા એકસોવીસ વીસ જીનપ્રતિમાજી અને વીજા સર્વ વૈમાનિકનાં જીનજીવનોમા એકસો એસી એસી જીનપ્રતિમાજી ઢે તિઢ્ઠાં લોકના સાઠ જીનજીવનોમાં એકસો ચોવીસ ચોવીસ અને વાકીના ત્રણ હજાર એકસો નવાણુ જીનજીવનમાં એકસોવીસ વીસ પ્રતિમાજી ઢે એમ ગણતાં સર્વમઢી પદરઅવજ વેતાલીસ કરોડ અઠાવન લાખ ઠત્રીસ હજારને એસી જીનપ્રતિમાજી ઢે, તથા વ્યતર નિકાયમા અને જ્યોતિષીમાં અસર્યાત જીનપ્રતિમાજી ઢે સર્વ જીનપ્રતિમાજી ઋપજ્ઞ, ચદ્રાનન, વારિલેણ ને વર્ધમાન એ ચાર નામની અને સઢા શાસ્વતી ઢે ॥ ઇતિ જીવનઢાર ॥

अथ त्रीजुं शरीरदार.

शरीर—“शीर्यते तद्वशरीरं ” प्रतिक्षणेषु पुद्गलना
उपचयअपचयेकरीने वधे, घटे ते शरीर कहीए; ए
शरीर पांच ठे. १ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक,
४ तैजस, ५ कर्मण.

औदारिक—उदार—प्रधान तिर्थंकरगणधरादिक
पदवीनीअपेक्षाएसर्वशरीरोमां उत्तम, स्थुल पुद्गलोनुं
वनेलुं, उत्पन्नथयापणीतरतवधे, घटे, परिणमे अने ठे-
दन जेदन ग्रहणादिथइशकेएवुं; औदारिकनाम क-
र्मनांउदये औदारिकशरीरयोग्य पुद्गलग्रहणकरीजीव
पोताना प्रदेशसाथेमेळवी शरीरपणेनिपजावे ते औ-
दारिकशरीरकहेवाय ठे.

वैक्रिय—विविध प्रकारनी विक्रिया करे जेमके
नानानुंमोटुं—मोटानुंनानुं, सुरुपनुंकुरूप—कुरूपनुंसुरुप,
दृश्यनुंअदृश्य—अदृश्यनुंदृश्य, एकनुं अनेक—अनेकनुं
एक, अप्रतिघातीनुं प्रतिघाती—प्रतिघातीनुं अप्रति
घाती, भूचरनुंखेचर—खेचरनुं भूचर, इत्यादि घणा प्र-
कारनुं अइशकेएवुं वैक्रिय नामकर्मनांउदयथीवैक्रिय

शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव पोताना प्रदेश-
 शनी साथे मेलवी शरीर पणे निपजावे ते वैक्रिय श-
 रीर कहेवाय छे ते वैक्रिय शरीरना घे जेद छे, १
 ज्ञान प्रत्ययिक, २ लब्धि प्रत्ययिक

आहारक-अल्पकालने माटे जे ग्रहण कराव
 ते आहारक शरीर, चौदपूर्वधर लब्धिवत साधु सदेह
 टाळवानिमित्ते अथवा तिर्थकरनीरीछि जोवाने अर्थे
 स्फाटिकना जेवु अति उज्ज्वल, मुढा हाथ प्रमाण,
 अतरमृदुर्तनीस्थितिवाळु, आहारकनामकर्मोदये आ-
 हारकशरीरयोग्य शुद्ध विशुद्ध पुद्गल ग्रहण करी
 जीवप्रदेशसाथे मेलवी शरीरपणे निपजावे ते आहा-
 रक शरीर कहेवाय छे

तैजस-तेजनो विकार, तेजोमय, तेजपूर्णएवु,
 करेला जोजनने पचावनार अने तेजोलेड्या तथा
 श्रापके अनुग्रहनां प्रयोजनवाळु, तैजस नामकर्मना
 उदयधी तैजस शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव
 पोताना प्रदेशनी साथे मेलवी शरीरपणे निपजावे
 ते तैजस शरीर कहेवाय छे.

કર્મણ-કર્મનો વિકાર, કર્મમય, કર્મસ્વરૂપ, સર્વ શરીરોનું વીજણું, સ્ત્રીરત્નપેટે જીવ પ્રદેશની સાથે જે કર્મદલ્લમળીરહ્યાં છે તે કર્મણ શરીર કહેવાય છે.

ઔદારિકની અપેક્ષાએ વૈક્રિયનાં પ્રદેશ અસંખ્યાતગુણા, વૈક્રિયની અપેક્ષાએ આહારકનાં પ્રદેશ અસંખ્યાતગુણા, આહારકની અપેક્ષાએ તૈજસનાં પ્રદેશ અનંતગુણા અને તૈજસની અપેક્ષાએ કર્મણ શરીરનાં પ્રદેશ અનંતગુણા છે, ઔદારિકથી વૈક્રિયની અવગાહનાં સૂક્ષ્મ, વૈક્રિયથી આહારકની અવગાહનાં સૂક્ષ્મ અને આહારકથી તૈજસને તૈજસથી પણ કર્મણની અવગાહનાં સૂક્ષ્મ છે. તૈજસ અને કર્મણ શરીર અપ્રતિઘાતિષ્ટલે કોઈથી રોકાય નહિ અથવા કોઈને રોકે નહિ એવા, જીવને અનાદિ સંબંધવાળા છે.

નારકીનો એક દંડુક, જીવનપતિના દશદંડુક, ઝ્યોતિષીનો એક દંડુક, વ્યંતરનો એક દંડુક અને વૈજ્ઞાનિકનો એક દંડુક, એ ચૌદ દંડુકે વૈક્રિય, તૈજસ

अने कार्मण, एम त्रण शरीर होय ठे वे इन्द्रिय, ते इन्द्रिय, चौरिन्द्रिय, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय अने वनस्पतिकाय, ए सात दमके, तथा समुर्धिम तिर्यच पर्वेन्द्रिय अने समुर्धिम मनुष्यने औदारिक तैजस ने कार्मण एम त्रण शरीर होय ठे, वायुकाय अने गर्जज तिर्यच पर्वेन्द्रियना दमके औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने कार्मण, एम चार शरीर होय अने गर्जज मनुष्यना दमके पांचे शरीर होय ठे,

॥ इति शरीरद्वार ॥

अथ अवगाहना द्वार

अवगाहना-शरीरनु प्रमाण-जघन्य तथा उत्कृष्ट चोवीश दमके कहे ठे

प्रथम नारकीना दमके सामान्यपणे अवगाहना जघन्य अगुलनां असख्यातमां ज्ञाग जेटली अने उत्कृष्ट पाचशे धनुष्यनी ठे, जुढी जुढी नारकीनी अ पेक्षाए पहेली नारकीनी पोणाआठ धनुष्य व अगुल, बीजी नारकीनी साक्षापन्नर धनुष्य वार अगुल बीजी नारकीनी सवाएकत्रिस धनुष्य, चौथी नारकीनी

સામીવાસઠ ધનુષ્ય, પાંચમી નારકીની સવાસો ધનુષ્ય, ઠઠી નારકીની અઢીસેં ધનુષ્ય અને સાતમી નારકીની પાંચસેં ધનુષ્યની વધારેમાં વધારે અવગાહનાં છે.

પ્રથમ નારકીમાં પહેલાં પ્રતરે નારકીના જીવોનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન ત્રણ હાથનું કહ્યું છે, અને બીજા પ્રતરે પાંચ હાથ સામ્યાઠ અંગુલનું, ત્રીજા પ્રતરે સાતહાથ સત્તર અંગુલનું દેહમાન છે; એમ દરેક પ્રતરે પ્રતરે બે હાથ સામ્યાઠ આઠ અંગુલ વધારતાં બેઢ્યા તેરમા પ્રતરમાં નારકીના જીવોનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન પોળાઆઠ ધનુષ્ય ને ઠ અંગુલનું જાણવું. બીજી નારકીમાં પહેલે પ્રતરે નારકીના જીવોનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન પોળાઆઠ ધનુષ્ય ને ઠ અંગુલનું કહ્યું છે, અને બીજા પ્રતરે સામ્યાઠ ધનુષ્ય ને નવ અંગુલનું, ત્રીજા પ્રતરે સવાનવ ધનુષ્યને બાર અંગુલનું, એમ દરેક પ્રતરે ત્રણ હાથને ત્રણ અંગુલ વધારતા બેઢ્યાં અગિયારમાં પ્રતરમાં નારકીના જીવોનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન સાડાપન્નર ધનુષ્યને બાર અંગુલનું જાણવું. ત્રીજી નારકીમાં

પહેલા પ્રતરે સામાપન્નર ધનુષ્યને વાર અગુલનુ, બીજા પ્રતરે સામાસન્તર ધનુષ્ય સામાસાત અગુલનુ એમ દરેક પ્રતરે સાતહાથને સામીઝગણીસ અગુલની વૃદ્ધિ કરતા કરતા ઠેલ્લા નવમા પ્રતરે સવાણકત્રીસ ધનુષ્યનું. ઝત્કૃષ્ટ દેહમાન જાણવું ચોથી નારકીમા પહેલે પ્રતરે સવાણકત્રીસ ધનુષ્યનું દેહમાન, કહ્યું છે અને બીજા પ્રતરાદિ દરેક પ્રતરે પાંચ ધનુષ્યને વીસ અગુલની વૃદ્ધિ કરતા કરતા ઠેલ્લા સાતમા પ્રતરે સામી વાસઠ ધનુષ્યનું ઝત્કૃષ્ટ દેહમાન જાણવું પાંચમી નારકીમાં પહેલે પ્રતરે સામીવાસઠ ધનુષ્યનું અને બીજા પ્રતરાદિ દરેક પ્રતરે પન્નર ધનુષ્યને અઢીહાથની વૃદ્ધિ કરતા કરતા ઠેલ્લા પાંચમા પ્રતરે એકસો પચ્ચીસ ધનુષ્યનું ઝત્કૃષ્ટ દેહમાન જાણવું ઠી નારકીમાં પહેલે પ્રતરે એકસોપચ્ચીસ ધનુષ્યનું અને બીજા પ્રતરાદિ દરેક પ્રતરે સામીવાસઠ ધનુષ્યની વૃદ્ધિ કરતા કરતા ઠેલ્લા ત્રીજા પ્રતરમા નારકીના જીવોનું ઝત્કૃષ્ટ દેહમાન વસેપચ્ચાસ ધનુષ્યનું જાણવું સાતમી નારકીમાં એક પ્રતર છે તેમાંના નારકીના જીવોનું ઝત્કૃષ્ટ

દેહમાન પાંચસે ધનુષ્યનું જાણવું; એ પ્રમાણે સાતે નારકીમાં દરેક પ્રતરોના નારકીનું જીવ પ્રત્યયિક શરીર માન કહ્યું; અને તે નારકીના જીવો ઉત્તરવૈક્રિય શરીર કરે તો જઘન્યથી અંગુલના સંખ્યાતમાં જાગ જેટલું અને ઉત્કૃષ્ટથી પોતાના જીવ પ્રત્યયિક શરીરથી વધુ મળું કરી શકે છે.

જીવનપતિના દશદંરુક, વ્યંતરનો એક દંરુક અને જ્યોતિષીનો એક દંરુક એમ બાર દંરુકે દેવ-દેવીનું જીવ પ્રત્યયિક શરીર એટલે સ્વાત્તાવિક શરીર જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં જાગ જેટલુંને ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથનું હોય છે. અને તે દેવો ઉત્તરવૈક્રિય શરીર કરે તો જઘન્ય અંગુલના સંખ્યાતમાં જાગ જેટલુંને ઉત્કૃષ્ટ લાખજોજનપર્યંત કરી શકે છે, જઘન્ય શરીર ઉત્પત્તી સમયેજ હોય છે.

પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય વાજકાય અને સાધારણ વનસ્પતિકાયના જીવોનું શરીર જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંગુલના અસંખ્યાતમા જાગ જેટલું હોય છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયનું શરીર જઘન્યથી અંગુલના અસંખ્યા-

તમા જાગ જેટલુને ઉત્કૃષ્ટથી હજાર જોજનથી ઝા-
ઝેરુ જાણવુ

સૂક્ષ્મ ને સાધારણ નામ કર્મના ઉદય કરીને
અનતા જીવોએ ગ્રહણ કરેલુ એક શરીર તે સૂક્ષ્મ નિ
ગોદ (સૂક્ષ્મ સાધારણ વનસ્પતિકાય)નું શરીર કહે-
વાય એ શરીર, સર્વજીવોના શરીરથી અતિસૂક્ષ્મ અ-
ગુણના અસંખ્યાતમા જાગ જેટલુ છે સૂક્ષ્મ નિગો-
દિઆના શરીરથી અસંખ્યાત ગણુ મોટુ સૂક્ષ્મ વાઝ-
કાયનુ શરીર જાણવુ એટલે અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મનિ-
ગોદના શરીરે એક સૂક્ષ્મ વાઝકાયનુ શરીર હોય છે
સૂક્ષ્મ વાયુકાયના શરીરથી અસંખ્યાત ગણુ મોટુ
સૂક્ષ્મ તેજકાયનુ, તેથી અસંખ્યાતગણુ મોટુ સૂક્ષ્મ
અપકાયનુ અને તેથી અસંખ્યાતગણુ મોટુ સૂક્ષ્મ પૃ-
થ્વીકાયનુ શરીર કહ્યુ છે હવે સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના
એક શરીરથી અસંખ્યાત ગણુ મોટુ એક વાદર વાઝ-
કાયનું, તેથી અસંખ્યાતગણુ મોટુ એક વાદર અગ્ની-
કાયનુ, તેથી અસંખ્યાતગણુ મોટુ એક વાદર અપ-
કાયનુ તેથી અસંખ્યાતગણુ મોટુ એક વાદર પૃથ્વી-

कायनुं अने तेथी पण असंख्यातगणुं मोटु एक वादर निगोद (साधारण वनस्पति काय) नुं शरीर कह्युं ठे. ए प्रमाणे पांच सूक्ष्मने पांच वादर ए दशेना शरीर मां होमां हे एक बीजाथी अनुक्रमे असंख्यात गुणा मोटा मोटा कह्या ठे, परंतु दशेना शरीरोमां हे नुं मोटा मां मोटु शरीर पण अंगुलना असंख्यातमां जाग जेटळुं जाणवुं कारण के अंगुलना असंख्यातमां जागना पण असंख्यात जेद कह्या ठे.

पृथ्वीकायादिक पांचे सूक्ष्म एकेंद्रिय जीवोना शरीर एवां सूक्ष्मठेके, एक शरीरतो देखायज नहि पण असंख्याता के अनंता सूक्ष्म जीवोना शरीरोनो पीरु एकठो होय तो पण ते देखाता नथी अने प्रत्येक वनस्पति काय सिवाय पृथ्वीकायादि पांचे वादर एकेंद्रिय जीवोना शरीर पण एवा जीणा ठे के ते असंख्याता जीवोना शरीरनां पीरु एकठां होयतो ज देखाय ठे तेने माटे शास्त्रज्ञो कहेठे के एक पत्थर के मीठांना कंकराने कोइ अतिबळवान पुरुष घणी वखत वाटी वाटीने जीणो चुको करे तोपण तेमां

रहेलां केटलाएक जीवशरीरोने कीजामणा थाय अने केटलाएक जीवशरीरने कीजामणा पण न थाय, केटलाएक मरे ने केटलाएक मरे पण नहि अने केटलाएकने तो मालम पण पमे नहि जेमके-बारजोजननी लावीने नव जोजननी पहोळी नगरीने विवे घणा लोको वसे ठे, तेमा कोझना घेर चोर धारुपामे, छुटे के मारे, तेनी खबर नगरीना लोकमां कोझने पमे ने कोझने न पमे, तेम अर्ही पण जाणी लेवुं

शंख विगेरे वेइडिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण बारजोजननु, कानखजुरा विगेरे तेइडिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण त्रणगाउनु अने जमरा विगेरे चौरिडिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण चार गाउनुं कहु ठे वेइडिय, तेइडिय अने चौरिडिय जीवोनु जघन्य शरीरप्रमाण अगुलना असंख्यातमा नाग जेटलु जाणवु

गर्जजजलचर तथा उरपरिसर्पनी उत्कृष्ट अवगाहना एकहजारजोजननी, गर्जज जुजपरिसर्पनी पृश्क्त्व (वेथी नव) गाउनी, गर्जज चोपगा (गाय

વિગેરે) ની ઢ ગાઝની અને ગર્જજ સેચરજીવોની પૃથક્ત્વ ધનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના કહી છે. સમુર્ઘિમ જલચરની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના હજાર જોજનની, સમુર્ઘિમ ડરપરિસર્પની પૃથક્ત્વ જોજનની, સમુર્ઘિમ ચોપગાની પૃથક્ત્વ ગાઝની અને સમુર્ઘિમ ઝુજપરિસર્પ તથા સમુર્ઘિમ સેચરજીવોની પૃથક્ત્વ ધનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના કહી છે. તિર્યંચ પર્ચેડ્રિય કોઈ જીવ લઘિધયોગે વૈક્રિય શરીર કરે તો જઘન્ય અંગુલનો સંખ્યાતમો જાગ અને ઉત્કૃષ્ટ નવસંજોજન સુધી કરી શકે છે.

સમુર્ઘિમ મનુષ્યોનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય દેહમાન અંગુલના અસંખ્યાતમાં જાગનું કહ્યું છે. ગર્જજ મનુષ્યનું જઘન્ય દેહમાન અંગુલના અસંખ્યાતમા જાગ જેટલુંને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઝનું કહ્યું છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષા પાંચ દેવકુરુને પાંચ ઉત્તર કુરુક્ષેત્રના મનુષ્યનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન ત્રણ ગાઝનું, પાંચ હરિવર્ષને પાંચ રમ્યકક્ષેત્રના મનુષ્યનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન બે ગાઝનું, પાંચ હેમવંતને પાંચ ઐરણ્યવૃતક્ષેત્રના મનુષ્યોનું ઉત્કૃષ્ટ

દેહમાન એક ગાઝનુ, ઠપ્પન્ન અતરદ્વીપના મનુષ્યોનું
 ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન આઠસેં ધનુષ્યનુ અને પાંચ મહા-
 વિદેના ક્ષેત્રના મનુષ્યોનુ ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન પાંચસેં ધનુ-
 પ્યનુ કહ્યુ છે પાંચ જ્ઞરતને પાંચ ઔરવ્રતક્ષેત્રમાં પહેલે
 આરે, ધુરે (આરો વેસતાં) ત્રણ ગાઝનુ ને ઠેકે (આરો
 ઉતરતાં) વે ગાઝનુ, વીજેઆરે ધુરે વે ગાઝનુ, ને ઠેકે
 એક ગાઝનુ, ત્રીજે આરે, ધુરે એક ગાઝનુ, ને ઠેકે પાંચસેં
 ધનુષ્યનુ, ચોથેઆરે, ધુરે પાંચસેં ધનુષ્યનુ, ને ઠેકે
 સાત હાથનુ, પાંચમે આરે, ધુરે સાત હાથનુ, ને ઠેકે
 એક હાથનું અને ઠેકે આરે, ધુરે એક હાથનુ, ને ઠેકે
 એક હાથ માઠેરુ, દેહમાન આ અવસર્પિણી કાલમાં
 કહ્યુ છે કોઈ મનુષ્ય લલિધયોગે ઉત્તર વૈક્રિય શરીર
 કરેતો જઘન્યઅંગુલના સરયાતમા જાગજેટલુ ને ઉત્કૃષ્ટ
 તો લાખ જોજનથી ઝાઝેરુ પળ કરી શકે

વૈમાનિકના દમ્ભકે જઘન્ય શરીર અંગુલના અ-
 સંખ્યાતમાં જાગનુ ઉત્પત્તી કાલે હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટ
 દેહમાન પહેલા સૌધર્મ ને વીજા ઇશાન દેવલોકે દેવ
 (દેવી) નુ સાત હાથનુ, ત્રીજાને ચોથા દેવલોકે

देवोनું ૪ હાથનું, પાંચમાને ૭ઠા દેવલોકે પાંચ હાથનું, સાતમાને આઠમા દેવલોકે ચાર હાથનું, નવમા, દશમા, અગિયારમા ને વારમા દેવલોકે ત્રણ હાથનું, નવગ્રૈવેયકે ૬ હાથનું અને અનુત્તર વિમાને ૧૬ હાથનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન કહ્યું છે.

અસુર કુમાર નિકાયના દેવોના શરીર સ્યામ, વાયુ કુમારના નીલા, સુવર્ણ કુમાર, દિસિકુમાર, ને સ્તનિતકુમારના સુવર્ણ જેવા પીઢાં, અગ્નિકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, ને દ્વીપકુમારના રાતા, અને નાગકુમાર તથા ઉદધિકુમારના ગૌર વર્ણવાળાં શરીર કહ્યાં છે. પિશાચ, જૂત, યક્ષ, મહોરગ અને ગંધર્વ નિકાયના દેવોના શરીરસ્યામ, કિન્નરના નીલા, અને રાક્ષસ તથા કિંપુરુષના ગૌર (ધોલા) વર્ણવાળાં શરીર કહ્યાં છે. જ્યોતિષ દેવો માંહે તારાજના શરીર પંચવર્ણ અને બીજા સર્વેના તપાવેલા સુવર્ણ સરખા વર્ણવાળાં શરીર કહ્યાં છે. સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોકના દેવના શરીર રાતા સુવર્ણ સરખા કાન્તિવાળા, સનતકુમાર, માહેન્દ્ર, અને બ્રહ્મદેવલોકના દેવોના શરીર કમળની કેસરાના સ

સ્વા કાન્તિવાલા અને લાંતકચાદિ ઉપરના સર્વ દે-
વલોકના દેવોનો વર્ણ એક વીજાથી ઉત્તરોત્તર ઉજ્જ-
લ, ઉજ્જલતર અને ઉજ્જલતમ કહ્યો છે

સિદ્ધના જીવોની ક્ષેત્રાવગાહના જઘન્ય એક
હાથ ને આઠ અગુલની, મધ્યમ ચાર હાથને સોઠ
અગુલની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણસે તેત્રોસ ધનુષ્યને વત્રીસ
અગુલની જાણવી

આ અવસર્વિણો કાલમાં ત્રીજા, ચોથા આરામા
ચોવીસ તિર્થકર થયા તેમનું દેહમાન-રૂપજ્ઞદેવનું ૫૦૦
ધનુષ્યનું, અજીતનાથનું ૪૫૦ ધનુષ્યનું, સન્નવનાથનું
૪૦૦ ધનુષ્યનું, અન્નિનદનનું ૩૫૦ ધનુષ્યનું, સુમતિના
થનું ૩૦૦ ધનુષ્યનું, પદ્મપ્રજ્ઞનું ૨૫૦ ધનુષ્યનું, સુપાર્શ્વ-
નાથનું ૨૦૦ ધનુષ્યનું, ચંદ્રપ્રજ્ઞનું ૧૫૦ ધનુષ્યનું, સુ-
વિધિનાથનું ૧૦૦ ધનુષ્યનું, શીતલનાથનું ૯૦ ધનુષ્ય-
નું, શ્રેયાસનાથનું ૮૦ ધનુષ્યનું, વાસુપૂજ્યનું ૭૦ ધનુ-
ષ્યનું, વિમલનાથનું ૬૦ ધનુષ્યનું, અનતનાથનું ૫૦
ધનુષ્યનું, ધર્મનાથનું ૪૫ ધનુષ્યનું, શાંતિનાથનું ૪૦
ધનુષ્યનું, કુચુનાથનું ૩૫ ધનુષ્યનું, અરનાથનું ૩૦ ધ-

નુષ્યનું, મલિનાથનું ૨૫ ધનુષ્યનું, મુનિસુવ્રતસ્વામિનું ૨૦
 ધનુષ્યનું, નમિનાથનું ૧૫ ધનુષ્યનું, નેમિનાથનું ૧૦
 ધનુષ્યનું, પાર્શ્વનાથનું ૯ હાથનું અને વર્ધમાન સ્વા-
 મિનું ૭ હાથનું દેહમાન જાણવું.

॥ ઇતિ અવગાહનાદ્વાર ॥

અથ પાંચમું લેશ્યાદ્વાર.

જેણે કરી જીવ કર્મ સાથે આશ્લેશ પામે તેને
 લેશ્યા કહીએ. તે લેશ્યાના બે જોડ છે, એક દ્રવ્યલેશ્યા
 તથા બીજી જ્ઞાવલેશ્યા, ત્યાં આત્માને કાળા તથા
 પીળાદિક દ્રવ્યરૂપ કર્મપુદ્ગલ સંયોગ તે દ્રવ્ય લેશ્યા,
 અને તેથી આત્માના શુદ્ધાશુદ્ધ પરિણામ તે જ્ઞાવલેશ્યા,
 અર્થાત્ તે લેશ્યાની કોઈ એવી જાતની અનંતી વર્ગણા
 છે કે તેમાંથી આત્માની યોગ પ્રવૃત્તિ (મન વચન-
 કાયનો વ્યાપાર) ના અનુસારે લેશ્યાની વર્ગણા ગ્રહણ
 કરાય તે દ્રવ્ય લેશ્યા, અને તેથી જીવ ઉપર થતી
 અસર તે જ્ઞાવ લેશ્યા જાણવી.

અશુદ્ધ લેશ્યાથી થતી અશુદ્ધ અસર, આત્માનાં
 સ્વાત્માવિક શુદ્ધ અધ્યવશાય ઉપર થતી નથી, ત્યાં

દ્રષ્ટાંત કહે છે, જેમ લાલનુ ધોળા કાચમાં પ્રતિબિંબ પડે સ્વરૂપ, પણ તેથી તે ધોળો કાચ રંગાય નહિ' અધોલોકમાં પ્રાપ્તિ (ઘણું કરીને) અશુદ્ધ દ્રવ્યોજ્યે અને ઉર્ધ્વલોકમાં પ્રાપ્તિ શુદ્ધદ્રવ્યો છે, માટે અધો-લોકમાં અશુદ્ધ દ્રવ્યલેશ્યા અને ઉર્ધ્વલોકમાં શુદ્ધ દ્રવ્યલેશ્યાજ ગ્રહણ થાય છે તેથી ઉર્ધ્વ અને અધો-લોકમાં દ્રવ્યલેશ્યા અવસ્થિત રહે અને જ્ઞાવલેશ્યા પર્યા કરે છે તે લેશ્યાના નામ પરિણામ, લક્ષણ વર્ણ રસ સ્પર્શ ગંધ સ્થાનક સ્થિતી ચવનગતિ અને ટંકા-દિક કહે છે નામ કૃણ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ લેશ્યાના નામ જાણવા

પરિણામ-દ્રવ્યલેશ્યાથી જીવના અધ્યવશાય જે થાય છે તે પરિણામ કહેવાય છે તે પરિણામ જગન્મય મધ્યમ ઉત્કૃષ્ટ ત્રિગેરે ઘણા પ્રકારના છે -મૂળ તે 'ઠ લેશ્યાના પરિણામ કેવા હોય? તેને માટે કહ્યું છે કે

॥ ગાથા ॥

પથાન્ત પરિજ્ઞા, ઠ પુરિસા અમ્બિ મજ્ઞ આરમ્મિ
જબુ તરુસ્સ હેઠા, પરુપ્પસ્તેવિ ચિતેતિ ॥ ૧ ॥

निम्मूल खंध साखा, सालागुठे पक्केय पन्थि सडियाइं,
जह एणहिं जावा, तह लेसानं विनायवा, ॥ १ ॥

मार्गथकी परिद्वष्ट थयेला एवा ठ पुरुषो व-
नमां आरामलेवाने एक जंबुवृक्षनी हेठ(नीचे,) आवी
वेठा, ने माहोमाहे विचारवा लाग्या के आ वृक्षना
फळ नक्षण करीने आपणे क्षुधातृषा समावीए, एम
विचारी एक पुरुष फळने अर्थे ते वृक्षने मूलथी ठे-
दवा लाग्यो, त्यारे बीजो कहे थरुथी ठेदीए, त्रीजो
कहे मोटी माळाउं ठेदीए, चौथो कहे नानी माळीउं
ठेदीए, पांचमो कहे के फळनेज तोमीए त्यारे ठठो
कहे के पृथ्वी उपर खरी पमेला फल मध्येथी वीणी
खइए. जेम ए ठ पुरुषना परिणाम जुदा जुदा तेम
कृष्णादीकथी मांकी यावतू शुक्ल देश्याना परिणाम
पण जुदा जुदा जाणवा.

लक्षण—पांचे आश्रव, त्रण अगुप्ति, ठ जीवनि
कायनी अत्रति, आरंजने विषे तिव्र परिणाम, झोहि,
पापने विषे साहसिक, सुग (डुगंढा) सहित, निध्वंश

પરિણામ અને અજીતેન્દ્રિય વગેરેના વ્યાપારેસહિત જીવનાપરિણામ તે કૃષ્ણલેશ્યાનું લક્ષણ જાણવું ઇર્ષા, અમર્ષવત અતપસ્વિ, માયાત્રિ, પાપચકી વીહેનહિ, ગૃહ (આશક્ત), પ્રમાદી, રસનોલોભુષી, માયાગ-વેષી, આરંજી અવતિ અને પાપનેવિષેસાહસિક વિ-ગેરેવ્યાપારેસહિતજીવનાપરિણામ તે નીલલેશ્યાનું લક્ષણજાણવું વાકુ વાકુ સમાચરે, નીવરુ માયા કરે, સરલ પણથી રહિત, મોઢે જુદો અને પુઠે જુદો, મિથ્યાત્વિ, અનાર્ય, દુષ્ટવચનવોલે, ચોર અને મ-છરી વિગેરેના વ્યાપારેસહિતજીવનાપરિણામ તે કાપોતલેશ્યાનુંલક્ષણજાણવું. અમાદ, અચપલ, અ-કુતુહલી, વિનિત, દમિતેન્દ્રિય યોગવત, ઉપધાનવત, ડઢધર્મી, પ્રિયધર્મી અને પાપચકી વીહે, એ વિગેરે વ્યાપારેસહિત જીવનાપરિણામ તે તેજોલેશ્યાનું લ-ક્ષણજાણવું ક્રોધમાનમાયા અને લોભ એ ચારેકપાય પાતલા, પ્રશાંત ચિત્ત, (ઇન્દ્રિયોને દમનાર), યોગવત, ઉપધાનવત, થોમુવોલે ઉપશાત અને જીતેન્દ્રિય વિ-ગેરે વ્યાપારે સહિત જીવનાપરિણામ તે પદ્મલેશ્યાનું

લક્ષણજાણવું. આર્ત રૌદ્ર ધ્યાન વર્જી ધર્મશુદ્ધ ધ્યાન
ધ્યાવે, પ્રશાંત ચિત્ત, આત્મ રમણતા, પાંચ સમિતિ
સમિત, ત્રણ ગુણિય ગુણ, સરાગી તથા વિતરાગી જ-
પશાંત ચિત્ત અને જીતેન્દ્રિય વિગેરે વ્યાપારે સહિત જી-
વના પરિણામે તે શુદ્ધ લેશ્યાનું લક્ષણ જાણવું.

વર્ણ—સ્તિગ્ધ મેઘની ઘટાસર સ્વો, ત્રેસના શિ-
ગમ્માની ગોઠી, અંજણ, સંજણ, અરિષ્ટરત્ન, નેત્રત્રી
કીકો અને કાઠા સુરમાથી અનંત ગુણો કૃષ્ણ લેશ્યા
નો વર્ણ મહા ત્રયંકર જાણવો. અશોક વૃક્ષના અંકુર,
નીલચાશપદ્મી અને વૈકુર્યરત્નથી અનંત ગુણો નીલ
લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો. અલશીના ફૂલ, કોકીલાની
પાંચ અને પારેવાના કંઠના વર્ણથી અનંત ગુણો કાપોત
લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો. હિંગલોક, જગતો સૂર્ય, દિપ-
કની શીખા, પોપટની ટાંચ અને તપાવેલા લાલ સો-
નાના વર્ણથી અનંત ગુણો તેજો લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો.
હરિયાળનો મધ્યવર્ણ, હલદર અને સેણાના ફૂલના
વર્ણથી અનંત ગુણો પદ્મલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો. શંખ, મ-
ચકુંદના ફૂલ, દૂધ, પૂર્ણચંદ્રમા, સોતીનો હાર અને

रूपाना वर्णथी अनंतगुणो शुक्ल, लेड्यानो वर्ण जाणवो
 - गंध-गाय, श्वान अने सापर्नाशव (मुढा) ना
 गंधथी अनंतगुणो खराव गंध कृष्ण, नीत्र अने का-
 पोतलेड्यानो ठे वासपीस, कपुर, कस्तुरी अने उ-
 त्तम अत्तरोथी पण अनंतगुणो प्रशस्त (सरो) गंध
 तेजो, पद्म अने शुक्ल-लेड्यानो जाणवो

रस-करुणा तुवळा, डडवारुणी, दीवळो अने
 रोहणना रसथी अनंतगुणो करुणोरस कृष्णलेड्या-
 नो जाणवो सूठ, मरी, पीपर अने गजपीपरना र-
 सथी अनंतगुणो तीखोरस नीत्रलेड्यानो जाणवो काची
 केरी अने काचाकोठनारसथी अनंतगुणो तुरोरस
 कापोतलेड्यानो जाणवो पाका आवा, पाका कोठ अने
 पाकायीजोरानारसथी अनंत गुणो मोठोरस तेजो
 लेड्यानो जाणवो प्रधानवारुणी, (मढीरा) विविध प्रकार-
 ना आसव अने मध करता अनंतगुणो मीठोरस पद्मलेड्या-
 नो जाणवो. खजुर, डाळ, दुध, साकर, खांरु अने गोळ्या
 अनंतगुणो गळ्यो रस शुक्ल लेड्यानो जाणवो

स्पर्श-काकचीना पाटळा, गायनी जीन, सागना

પત્ર અને કરવતનીધારથી અનંતગુણો કરકશ સ્પર્શ
 કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત લેશ્યાનો જાણવો, બુરો ના-
 મનીવનસ્પતિ, સરસવનાફુલ અને માંચણથી અનંતગુણો
 સુકુમાઠસ્પર્શ તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાનો જાણવો.

સ્થાનક-અસંખ્યાતી ઉત્સર્પીણી, અવસર્પીણીના
 જેટલાસમયથાય, અથવા લોકનાજેટલાપ્રદેશ થાય
 તેટલા લેશ્યાના સ્થાનક છે તે જાણવા.

સ્થિતિ-લેશ્યાજીવનેકેટલોવચત રહે એમ કહેવું
 તેનુંનામસ્થિતિકહેવાય. ઠાણ લેશ્યામાંથી દરેકલેશ્યા
 જંઘામાંજંઘી(જઘન્ય) અંતરમુહુર્તરહેઠે અને વધારેમાં
 વધારે (ઉત્કૃષ્ટ) કૃષ્ણલેશ્યાનીસ્થિતિ. તેત્રીસસાગરો-
 પમહપરઅંતરમુહુર્તનીઠે. નીલલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટીસ્થિતિ
 દશસાગરોપમહપર પદ્યોપમનોઅસંખ્યાતમો જ્ઞાગ,
 કાપોત લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટીસ્થિતિ ત્રણસાગરોપમહપર
 પદ્યોપમનોઅસંખ્યાતમોજ્ઞાગ, તેજોલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી
 સ્થિતિ બેસાગરોપમહપર પદ્યોપમનોઅસંખ્યાતમો
 જ્ઞાગ, પદ્મલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટીસ્થિતિ દશસાગરોપમહપર
 અંતરમુહુર્ત અને શુક્લ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીસ

(६९)

सागरोपमउपरथतरमुहुर्त ठे

च्यवन-कइ लेश्याएजीव कइ गतिमांजाय एम
जे कहेवुं तेनुनाम अही च्यवन कहेवु ठे कृष्ण, नील
अने कापोत एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवी (मरी-)
ने दुरगति (नारकी तथा तिर्यच) मा जाय, अने तेजो
पद्म अने शुक्ल एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवीने सद्-
गति [मनुष्य अने देवगति] मा जाय

गाथा

अंतमुहुत्तम्मिगए ॥ अतमुहुत्तम्मि सेस ए चेव ॥
लेसाहि परिणयाहि ॥ जीवा वचति परलोय ॥

अर्थ-मनुष्य तथा तिर्यच ते परजवनी लेश्या
आव्यापठी, अतरमुहुर्तेमरणपामे, अने देवता तथा
नारकी पोतानी मुलगी (जवरथ) लेश्यानुमुहुर्ते
थाकतु रहे [वाकी रहे] तेवारे मरणपामीने पर-
जव जाय.

अल्पबहुत्व-कइलेश्याए जीवथोका अने कइ
लेश्याए जीवघणाहोय एमकहेवु ते अल्पबहुत्व ठए
लेश्यामांहे सर्वथीथोकाजीवो अल्पलेश्याए होय,

શુક્લલેશ્યાવંતકરતાં પદ્મલેશ્યાએ જીવ અસંખ્ય ગુણા
 હોય, પદ્મલેશ્યાથી તેજોલેશ્યાએવર્તતા જીવો અસંખ્ય
 ગુણાજાણવા, તેજોલેશ્યાએવર્તતા જીવોથી કાપોત-
 લેશ્યાએવર્તતાજીવો અનંતગુણાજાણવા. કાપોતલેશ્યા-
 વંતજીવોકરતાં નીલલેશ્યાએવર્તતાજીવો વિશેષાધિક
 અને નીલલેશ્યાવંત જીવોથીપણ વિશેષાધિક કૃષ્ણ-
 લેશ્યાવંતજીવોકહ્યાં છે, એટલે સર્વલેશ્યાહંમાં સર્વથી
 અધિકજીવો કૃષ્ણલેશ્યાએહોયછે.

ગતિ—નરકગતિ, તિર્યંચગતિ, મનુષ્યગતિ અને
 દેવગતિ. એચારગતિછે તેનેવિષે લેશ્યાનીસ્થિતિ કહે
 છે—પહેલીનરકગતિમાં કૃષ્ણલેશ્યાની દસસાગરોપમા-
 ધિકપદ્યોપમનોઅસંખ્યાતમોજ્ઞાગજઘન્ય, અનેતેત્રીશ
 સાગરોપમનીઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ છે, તથા નીલલેશ્યાનીત્રણ
 સાગરોપમાધિકપદ્યોપમનો અસંખ્યાતમોજ્ઞાગજઘન્ય
 અને દસસાગરોપમાધિક પદ્યોપમનોઅસંખ્યાતમો-
 જ્ઞાગ ઉત્કૃષ્ટીસ્થિતિછે. અને કાપોતલેશ્યાનીદશહંજાર
 વરસનીજઘન્યને ત્રણસાગરોપમાધિક પદ્યોપમનો
 અસંખ્યાતમોજ્ઞાગ ઉત્કૃષ્ટીસ્થિતિજાણવી. વીજી તિર્યં-

चैव गतिं श्रुत्वा त्रीजो मनुष्यगतिने विपे तल्लेश्यानी
 जघन्य तथा उत्कृष्टी स्थिति अतरमुद्दुर्तनीठे, पण तेमा
 एटलु विशेष जाणवुके मनुष्यगति ए शुक्लेश्यानी
 उत्कृष्टस्थिति केवळी मनुष्यनी अपेक्षा एनवरस उणी
 पूर्व क्रौरवरसनी होयठे एटलु विशेष जाणवु हवे चोथी
 देवगति ए समुदाये तल्लेश्या होयठे तेमां कृष्ण
 लेश्यानी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनी श्रुत्वा उ
 त्कृष्टी स्थिति एकपद्योपमना अस्ख्यातमां जाग जेटली
 जाणवी, जेटली कृष्णलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति क
 हीठे तेथी एकसमय अधिक नीललेश्यानी जघन्य
 स्थितिठे श्रुत्वा उत्कृष्टी स्थिति पद्योपमना अस्ख्यातमां
 जाग जेटली जाणवी, जेटली नीललेश्यानी उत्कृष्टी
 स्थिति कहीठे तेथी एकसमय अधिक कापोतलेश्यानी
 जघन्यस्थितिठे श्रुत्वा उत्कृष्टी स्थिति पद्योपमना अस्-
 ख्यातमां जाग जेटली जाणवी, हवे तेजोलेश्यानी
 जघन्यस्थिति दशहजारवरसनीठे श्रुत्वा उत्कृष्टी स्थिति
 वेसागरोपम उपर पद्योपमना अस्ख्यातमां जाग जेटली
 जाणवी, जेटली तेजोलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति कहीठे

तेथी एकसमयअधिक पद्मलेश्यानी जघन्यस्थितिअ
अने उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमअधिक अंतरमुहु-
र्तनीजाणवी, जेटली पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकही
ठे तेथी एक समयअधिक शुक्कलेश्यानीजघन्य स्थिति
ठे अने उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीससागरोपम उपर अंतर
मुहुर्तनीजाणवी.

जेम छोटामां, नाना घनामां अने मोटाघना-
मांथी पाणीजरेखुंहोय तेमां ते दरेकमां असंख्या-
ता जीवठे अने ते एकवीजानीअपेक्षाए थोडा
ऊऊा जीवकहेवाय ठे, तेम कृष्ण, नील अने का-
पोत लेश्यानी उपर कह्या प्रमाणे पद्मोपमनाअसं-
ख्यातमांजागनीउत्कृष्टी स्थितिकहीठे ते दरेक एक
वीजाथी अधिक अधिकतर जाणवी केमके असं-
ख्यातानाअसंख्यातानेदठे एम सर्वत्रजाणवुं.

चोवीश दंमके लेश्या.

नरक गतिमां कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण
लेश्या होय ठे, तेमां पहेलीअनेवीजीनरके एक
कापोत लेश्या त्रीजी नरके कापोत थोडी अने नील

घणी, चौथी नरके एकनीललेश्या पाचमीनरके नीलथो-
मी अने कृष्णघणी, ठठीनरके एककृष्णलेश्या अने सात
मीनरके महाकृष्णलेश्या होयठे दशजुवनपतिनाठरुके
प्रथमनी चारलेश्या होयठे वादर अपर्याप्ता पृथ्वीकाय,
अपकाय अने वनस्पतिकायने विषे प्रथमनी चारलेश्या
होय अने तेजोऽपर्याप्तिपुरीकर्यापठी तेजोसिवाय वाकी
नीत्रणलेश्या होयठे पृथ्वीकायादिकपांचे सुद्धम पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, वादर तेजकाय अने वाजकाय पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, विगलेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता अने
समुर्धोम तिर्यच पर्वेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ताने विषे
प्रथमनी त्रणलेश्या होयठे समुर्धोम मनुष्यने एककृष्ण-
लेश्या होय अने गर्जज तिर्यच तथा गर्जज मनुष्यने कृष्णा
दिकठलेश्या होयठे व्यतर अने वाणव्यंतरने प्रथमनी
चारलेश्या होयठे ज्योतिषी ए तथा पहेले देवलोकें अने
वीजे देवलोकें एक तेजोलेश्या त्रीजे, चौथे अने पांचमे देव
लोकें एक पद्मलेश्या, ठठा देवलोकें वीवारमा देवलोक सु-
धी अने नवग्रैवेयके शुक्ललेश्या तथा पांच अनुत्तर विमाने
परमशुक्ललेश्या होयठे सिद्धनाजीवो अलेश्या वत जाणवा

चोवीस दंडके	छ लेख्याना नाम.						
लेख्याद्वार	१ कृष्ण.	२ नील.	३ कापीत.	४ तेजो.	५ पद्म.	६ शुक्ल.	७ कुल.
नारकी १	१	१	१	०	०	०	३
दश भुवनपति १०	१	१	१	१	०	०	४
पृथ्वीकाय १	१	१	१	१	०	०	४
अपकाय १	१	१	१	१	०	०	४
तेजकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वायुकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वत्सपतिकाय १	१	१	१	१	०	०	४
विगलेंद्रिय ३	१	१	१	०	०	०	३
गर्भजातिर्येच १	१	१	१	१	१	१	६
गर्भजमनुष्य १	१	१	१	१	१	१	६
व्यंतर १	१	१	१	१	०	०	४
ज्योतिष १	०	०	०	१	०	०	१
वैमानिक १	०	०	०	१	१	१	३

અર્થઃ-ઘટુ ઇન્દ્રિયદ્વાર

ઇન્દ્રિય-ઇદ્ર એટલે પરમૈશ્વર્યવાન્ -આત્મા તેનું ચિન્હ અથવાજીવેરચેલ, સેવેલ અને જીવાધિન તે ઇન્દ્રિયજાણવી તે ઇન્દ્રિયોપાંચઠે, ૧ સ્પર્શન્દ્રિય (ચામડી), ૨ રસેન્દ્રિય (જીત્ત), ૩ ગ્રાણેન્દ્રિય, (નાક), ૪ ચક્ષુરિન્દ્રિય (નેત્ર) અને ૫ શ્રોતેન્દ્રિય (કાન), દરેકઇન્દ્રિયો વેપ્રકારેઠે, એક ડ્રવેન્દ્રિય અને વીજી જ્ઞાવેન્દ્રિય

‘ડ્રવેન્દ્રિય તે નિર્માણનામકર્મ અને અગોપાંગ નામકર્મનાહુદયથી પ્રાપ્તથાયઠે, તેનાં વેજેદઠે, ૧ નિર્વૃત્તિડ્રવેન્દ્રિય અને ૨ ઉપકરણ ડ્રવેન્દ્રિય, નિર્વૃત્તિ ડ્રવેન્દ્રિયનો વાહ્ય અને અન્યતર આકાર ઠે, તેમાં વાહ્યાકાર જાતિની અપેક્ષાએ ઘણાં પ્રકારનો ઠે, જેમકે-મનુષ્યનાંકાન સુદરનેત્રનીવન્નેવાજુપઠે, અશ્વનાંકાન ઉપલાગ્નાગમાનેઅણીદારઠે અને હાથીનાંકાન મોટાવિશાલનેવિઝણાં (પચા) ના આકારેઠે અથવા કોશનાં નાકચપટાં, કોશના અણીદારહોયઠે પ્વીરીતે પાંચેઇન્દ્રિયોનાં વાહ્યાકાર - ઘણાંપ્રકારનાંઠે

અને અન્યંતર આકારમાં સ્પર્શેન્દ્રિયનો આકાર ઘણાં-
પ્રકારનો એટલે પોતપોતાનાં શરીરસરખો, રસેન્દ્રિ-
યનો ખુરપા (અસ્ત્રા) સરખો, ગ્રાણેન્દ્રિયનો અતિમુક્ત-
કપુષ્પસરખો, ચક્ષુરિન્દ્રિયનો મસુરની ઢાલ સરખો અને
શ્રોતેન્દ્રિયનો કદંબ વૃક્ષનાં ફુલ સરખો આકાર છે, એ
પ્રમાણે નિર્વૃત્તિ અને સ્વવિષય ગ્રહણ કરવાની શક્તિરૂપ-
ઉપકરણ ડ્રવેન્દ્રિય જાણવો.

જ્ઞાવેન્દ્રિય-મતિજ્ઞાનાવર્ણાદિકર્મોનાં ક્ષયોપ-
શમપ્રમાણે સ્વવિષય જાણવાની કે સમજવાની શક્તિ
તે જ્ઞાવેન્દ્રિય, તેનાં વેગે દહે. એકલબ્ધિજ્ઞાવેન્દ્રિય
અને બીજી ઉપયોગજ્ઞાવેન્દ્રિય, લબ્ધિ જ્ઞાવેન્દ્રિય-જાતિ
અને ગત્યાદિકર્મોથી અને જાતિગત્યાદિને આવ-
રણ કરવાવાળા એવા કર્મનાં ક્ષયોપશમથી જે શક્તિ
ઉત્પન્ન થાય તે લબ્ધિજ્ઞાવેન્દ્રિય કહેવાય છે. ઉપયોગ
જ્ઞાવેન્દ્રિય-ઇન્દ્રિયોને પોતપોતાનાં વિષયોમાં સાવધાનતા
એટલે જે જ્ઞાનનો વ્યાપાર તે ઉપયોગ જ્ઞાવેન્દ્રિય કહી છે.

સ્પર્શેન્દ્રિયનો વિષય ઊનો, ટાઢો, જારે, હલ્લો,
સ્નિગ્ધ, રુદ્ધ, મૃદુ અને વરસડ છે, રસેન્દ્રિયનો વિષય

મીઠો, ટાટો, કપાયેલો, તીસો અને કમવો છે ગ્રા-
 ણેન્દ્રિયનો વિષય સુગંધ અને ડુર્ગંધ છે ચક્ષુરિન્દ્રિયનો
 વિષય ધોળો, રાતો, પીળો, નીલો અને કાળો છે શ્રો-
 તેન્દ્રિયનો વિષય સચિત, અચિત અને મિશ્ર શબ્દ છે
 વધારેમાંવધારે (વૈક્રિય શરીરની અપેક્ષાએ) સ્પર્શ-
 દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને ગ્રાણેન્દ્રિયની ગ્રહણ શક્તિ નવજો-
 જનસુધીની છે, ચક્ષુરિન્દ્રિયની ગ્રહણ શક્તિ એક લાખ
 જોજનથી ઝાઝેરી અને શ્રોતેન્દ્રિયની ગ્રહણ શક્તિ ચાર
 જોજનસુધીની છે.

પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેલકાય, વાજકાય અને
 વનસ્પતિકાય એ પાંચ એકેન્દ્રિયના દરુકે એક સ્પર્શ-
 દ્રિય, શસ્ત્રવિગેરે વેદ્રિયના દરુકે સ્પર્શ અને રસ,
 માંકણ વિગેરે તેદ્રિયનાં દંરુકે સ્પર્શ, રસ અને ગ્રાણ,
 વિંઢી વિગેરે ચૌરિન્દ્રિયના દરુકે સ્પર્શ, રસ, ગ્રાણ અને
 ચક્ષુ, નારકી, દશ જીવનપતિ, હ્યંતર, જ્યોતિષી, વૈમા-
 નિક, તિર્યચ અને મનુષ્યનાં દરુકે સ્પર્શ, રસ, ગ્રાણ,
 ચક્ષુ અને શ્રોત એ પાંચ ઇન્દ્રિયો છે.

॥ एवं इंद्रियद्वारः ॥

अथ सातमुं समुद्घात दारः.

समुद्घात-सम-एकीज्ञाव, उत्-प्रवळता,

घात. ह्य एकीज्ञावमेकरी घणांजकर्मनोद्वयजेनी
अंदर तेनुंनाम समुद्घात अथवा वेदनादिना प्रा-
वळतावमेकरी एकीज्ञावना योगे घणांज कर्मद्वय
ठे जेक्रियानीअंदर तेनुंनाम समुद्घात, ते समु-
द्घातसातठे. १ वेदनासमुद्घात, २ कषाय समु-
द्घात, ३ मरणसमुद्घात, ४ वैक्रियसमुद्घात, ५
तैजससमुद्घात, ६ आहारकसमुद्घात अने ७ के-
वलीसमुद्घात.

वेदना समुद्धान-अत्यंत वेदनाजल्पन्नथवा-
थी तेनीअंदरआत्मानुं तन्मयपणुंथइजवुं अने तेमां
घणांजकर्मनोद्वयधवो तेनुंनाम वेदनासमुद्घात.
ज्यारेजीवने अत्यंतवेदनाथायठे त्यारे पोतानाआत्म-
प्रदेशोवहारनीकळे, ते नीकळेला आत्मप्रदेशथी पौ-
लाणनोज्ञाग पुरीदेने लांबाकाले जोगवनालायककर्मने
उदीरणाकरणवमेखेंची वर्तमानकालेजोगवीले, जोके

तेवखते कर्मोनोद्दय थाय, पण फरी अशातावेदनी-
 यकर्मदळ घणाज वधायठे अशाता वेदनीयनोज-समु-
 द्घात थाय, पण शातावेदनीयनो समुद्घात नथाय
 कारणके जेनी शांती नथाय तेनेमाटे समुद्घातहोय,
 पण शांती थाय तेनेमाटे समुद्घात नहोय जेमके —
 पोताने क्रोधादिउदयआव्यावता तेने विषे तन्मय न
 थाय ने दवावीराखेतो समुद्घातथायनहि, पण क्रो-
 धादिथयेठते तेने न दवावे [शांती धारणन करे]
 ने तेने विषे तन्मय एटले एकी जाव थइ जाय, तो
 समुद्घात थाय ठे, वेदना-समुद्घातनो काळ अ-
 तर मुहुर्तनो ठे

कपायसमुद्घात-ज्यारे जीवने तिवरुप्राय
 थाय त्यारे, कपायनीप्रबलतावरुकरिने एकीजाव
 [तन्मय] ना योगे पोताना आत्मप्रदेशो बहार
 नीकळे ठे, नीकळेलाजीवप्रदेशथी पोलाणनोजाग
 पुरीदेठे - अने लावाकाळे जोगववालायक कपायने
 उदीरणा करणवरु खेंची वर्तमानकाळे जोगवी लेठे,
 तेथी ते कर्मोनो तो दय थाय पण अशुभ परिणाम

વમે વીજા નવા કર્મ ઘણાં વંધાય છે. તે કપાય સમુદ્ધાતનો કાલ અંતરમુહુર્તનો છે ને પઠીથી આત્મપ્રદેશો શાંત થઈ જાય છે.

મરણ સમુદ્ધાત—જ્યારે જીવને અંતરમુહુર્ત આયુષ્ય વાકી હોય ત્યારે આત્માના પ્રદેશોને જે ગતિમાં જવાનું હોય ત્યાં સુધી લંબાવે છે અને અંતરમુહુર્તનું આયુષ્ય ઝોગવી લે છે. આવ્રત્તે તે જીવ સંબંધીના વાકી રહેલાં કર્મનો દાયકારે છે પણ તે સમુદ્ધાતથી નવાં કર્મો બંધાતા નથી. મરણ સમુદ્ધાત અસમાધી વાળો જીવ કરે છે.

વૈક્રિય સમુદ્ધાત—જ્યારે જીવને વૈક્રિય સમુદ્ધાત કરવી હોય ત્યારે વૈક્રિયના સર્મવમે વૈક્રિય યોગ્ય પુજ્જલ ગ્રહણ કરીને આત્મપ્રદેશો વહાર કાઢી અનેકરૂપ કરે ને વૈક્રિય સમુદ્ધાત ઝોગવી લે છે. તેનો કાલ ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની વિદ્યુર્વણના પ્રમાણે જાણવો.

તૈજસ સમુદ્ધાત—જ્યારે જીવને તૈજસ સમુદ્ધાત કરવી હોય, ત્યારે તૈજસના સર્મવમે પુજ્જલો ગ્રહણ કરી જેના ઉપર તેજો લેશ્યા મુકવી હોય, ત્યાં સુધી આત્મપ્રદેશો લંબાવે, જેના ઉપર તેજો લેશ્યા મૂકી હોય

અને તે લેશ્યા જો શીતલ હોય તો તેને શાંત કરે ને
 ઝળ્ળ લેશ્યાહોયતો બાઢી નાચેલે તૈજસ સમુદ્ઘાત
 નો કાલ અતરમુહુર્તનો છે

આહારક સમુદ્ઘાત—જ્યારે જીવને આહારક
 સમુદ્ઘાતકરવીહોયત્યારે આહારક શરીર નામકર્મ-
 વને કરી આહારકનાંપુજ્ગલોલણને મુઢાહાથ પ્રમાણ
 શરોરકરે ને તેનીઅદરઆત્માનાપ્રદેશો સ્વેપવી મહા-
 વિદેહ કેત્રને વિષે તિર્થકરનીશ્લદ્વિજોવા અથવા કોઈ
 સૂદ્ગશકાનુસમાધાનકરવા મોકલે છે તે આહારક
 શરીરત્યા જઈ અતરમુહુર્તમાં પાલુઆવી વિસરાલથઈ
 જાય છે

કેવળી સમુદ્ઘાત—જ્યારે કેવળીને સમુદ્ઘાત
 કરવીહોયત્યારે પોતાનાઆત્મપ્રદેશોને બહાર કાઢી
 ચૌદરાજલોકપ્રમાણ દમ્કરે, વીજેસમયે તે પ્રદેશોને
 ઉત્તરદક્ષિણ લવાવે, ત્રીજે સમયે પૂર્વ, પશ્ચિમ લવાવે,
 ચોથેસમયે આંતરાપુરે અને પાચમેસમયે તે આતરા-
 સહરે, ઠઠેસમયે ઉત્તરદક્ષિણના આત્મપ્રદેશ સહરે,
 સાતમે સમયે પૂર્વપશ્ચિમના આત્મપ્રદેશ સહરે અને

આઠમે સમયે દંત્તસંહરે છે, કેવળી સમુદ્ધાત વચ્ચે ઘણાં કર્મનો કાયકરે છે.

નારકી અને વાઝકાયના દંત્તકે વેદની, કપાય, મરણ, અને વૈક્રિય એ ચાર સમુદ્ધાત હોય છે, પૃથ્વી કાય, અપ્પકાય, તેજકાય, વનસ્પતિકાય, વેદંદ્રિય, તેદંદ્રિય અને ચૌરિંદ્રિય એ સાત દંત્તકે, એક વેદના વીજી કપાય અને ત્રીજી મરણ સમુદ્ધાત છે. દશ-જીવનપતિના દશ દંત્તક, વ્યંતરનો એક દંત્તક, જ્યોતિ-પીતો એક દંત્તક, વૈમાનિકનો એક દંત્તકને ગર્જનજતિર્ય-ચનો એક દંત્તક એમ ચૌદ દંત્તકે, વેદના, કપાય, મરણ, વૈક્રિય અને તૈજસ એમ પાંચ સમુદ્ધાત હોય છે અને ગર્જનજ મનુષ્યના દંત્તકે વેદના, કપાય, મરણ, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ અને કેવળી એમ સાતે સમુદ્ધાત કહી છે.

॥ ઇતિ સમુદ્ધાત દ્વાર ॥

અથ આઠમું સંઘયણ દ્વાર.

સંઘયણ—સહનન પટલે હારના સંધિ વિશેષ-
પ્રાપ્ત થાય છે શરીરાવસ્થાના અવયવો જોણે કરીને તે-

सहनन अर्थात् शरीरना हारुनो दृढ दृढतरदृढतमवध
तेने सघयणकहीए, ते सघयण ठ ठे १ वज्ररुपज्ञ
नाराच, २ रुपज्ञनाराच, ३ नाराच, ४ अर्धनाराच, ५ की-
लिका, ६ सेवार्त्त

-वज्ररुपज्ञनाराचसघयण-वज्र-खीजी, रुपज्ञ-
पाटो, अने नाराच एटो मर्कटवध वाढरीने तेनु
वच्चु वे हाथे आकमा ज्ञीमावे ठे तेम साग्राना हा
रुना माहोमाहे आरुमेआरुमाजोमेजाहोय तेने
मर्कटवधकहेठे, एटखेहारुने वेपासे मर्कटवध तेना
उपर वीजु पाटानी पेठे फरतु हारुनु अने तेना उपर
त्रणे हारुने आरपार खीजीरुप हारुनु पयो अति
दृढहाढ सविध ते वज्र रुपज्ञनाराच सघयण
कहेवाय ठे वज्ररुपज्ञनाराचसघयणवालो कटि उ
चेथी पत्थरउपरपमेतो ते पत्थरना चुरेचूरा थड जाय
पण तेनी हारुसधि त्रुटेके वतुटे नहि ए प्रथम
सघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट मिश्रुद अथयसाये चढतो
पटवीना देवतामाहे उपजे अने कोडक कर्न खपाव।
केवलज्ञानपानी मोक्षेपणजाय, अत्यनदृढतमसधि

बंधरूपपहेलासंघयणविना बीजासंघयणथी मोक्ष
साधीशकायनहि. अति अशुभ अध्यवशाए करी
सातमी नारकीए पण वज्ररुषज्जनाराच संघयण
वाळोज जाय ठे.

रुषज्जनाराचसंघयण—वे पासेमर्कटबंधअने उपर
पाटो होय ते रुषज्जनाराचसंघयणकहेवाय. ए
रुषज्जनाराचसंघयणनोधणी अति उत्कृष्ट विशुद्ध
अध्यवसाये बारमाअच्युत देवलोक सुधी अने अति
संक्लिष्ट अध्यवसाये ठूठी नारकी सुधी जाय ठे.

नाराचसंघयण—वे पासे मर्कटबंध होय पण
उपरपाटोकेखीलीनहोय ते नाराचसंघयण कहेवाय.
ए नाराच संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध
अध्यवसाये दशमाप्राणतदेवलोकसुधी अने अति
संक्लिष्ट अध्यवसाये पांचमी धुमप्रज्ञानारकी सुधी
जाय ठे.

अर्ध नाराच संघयण—हारसंधिना एक पासाए
मर्कटबंध अने बीजा पासाएकीलिका होय पण बन्ने
पासाएमर्कटबंध, पाटोकेखीलीनहोय ते अर्ध नाराच.

कहेवाय, ए अर्धनाराचसघयणनो धणी अति विशुद्ध अध्यवसाए करी ठेवट आठमा सहस्रार देवलोक सुधी अने अतिसम्लिष्टअध्यवसाए चोथी पकप्रज्ञा नारकी सुधी जाय ठे.

कीलिकासंघयण—हारसधिवध फक्त एक खी-
लिएज होय पण मर्कटवधके पाटोन होयते कीलिका
सघयण कहेवाय ए कीलिका सघयणनोधणी अति
विशुद्ध अध्यवसाए करी ठेवट ठाळातक देवलोक
सुधी अने सम्लिष्टअध्यवसाए त्रीजीवाळुका प्रज्ञा
नारकी सुधी जाय ठे

सेवार्त्त—हारकाना ठेमा लगे एकएक बीजानी
जोने लागेला होय एटले अनेलां होय पण खील्लि
पाटो के मर्कट वध न होय ते सेवार्त्त सघयण कहे-
वाय, ए सेवार्त्त संघयणनोधणी अति विशुद्ध अध्य-
वसाए करी ठेवट बहुमां बहु चोथा माहेर देवलोक
सुधी जाय अने अति सक्लिष्टअध्यवसाए ठेवट बीजी
शर्करा प्रज्ञा नारकी सुधी जाय ठे.

गर्जज-मनुष्य तथा गर्जज तिर्यचना दंरुके ठए संघयण होय. वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए त्रण दंरुकने विषे एक सेवार्त्त संघयण होय अने नारकी, जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषीने वैमानिक ए चौद दंरुक तथा पांच एकेंद्रियना पांच दंरुकमळी उंगणीश दंरुकना जीव ठए संघयणरहीत एटले असंघयणी कहा ठे, कारणके ए उंगणीशदंरुकना जीवो ने हाड मांस होय नहि अने हारु मांस विना संघयण होतु नथी. केटलाएक आचार्यों तिर्यच पंचेन्द्रिय संमूर्ठिम अने मनुष्य संमूर्ठिमने ठए संघयण, पांचे एकेंद्रियने सेवार्त्त संघयण अने तेरदेवतानादंरुके वज्ररुषज नारांच संघयण कहेठे पण ते कथन औपचारीक जाणवुं. तिर्यकर, चक्रवर्ती, वळदेव, वासुदेव, तद्भव मोक्षगामी मनुष्य अने असंख्याता वरसना आयुषवाळा तिर्यच तथा मनुष्योने पहेलुंज संघयण कह्युं ठे.

અથ નવમું સંસ્થાન ધાર

સંસ્થાન—જે આકૃતિયે પ્રાણીઝ રુની રીતે રહેઠે
 ઇવો શરીરનો આકાર વિશેષ તેને સંસ્થાન કહીએ તે
 સંસ્થાન બે પ્રકારે ઠે એક જીવસંબંધીને વીજી અજીવ
 સંબંધી, તેમા જીવસંબંધી સંસ્થાન ઠ પ્રકારના ઠે તેના
 નામ એક સમચતુરસ્ર વીજી ન્યગ્રોધ, ત્રીજી સાદિ, ચોથુ
 વામન પાંચમુ કુચ્ચ અને ઠઠ હુંક વીજી અજીવ
 સંબંધી સંસ્થાન તે પાંચ પ્રકારના ઠે તેના નામ, એક
 ચોખુણું, વીજી ત્રીખુણુ ત્રીજી વાટલુ ઇટલે ચુનીના
 આકારે ચોથુ ગોલ ઇટલે થાલીના આકારે, અને પાંચમું
 લાવુ, એમ જીવ સંબંધી અને અજીવ સંબંધી સંસ્થાન
 કહ્યા તેમા હવે જીવસંબંધી સંસ્થાનનુ અર્થિ પ્રયોજન
 ઠે, માટે તેનુ વર્ણન નિચે પ્રમાણે જાણવુ.

સમચતુરસ્ર સંસ્થાન—સમચોરસ આકાર જેમકે
 પંચકાસને ઘેઠા ઠતા ચારેવાજુણ સરણુ માપ થાય તે
 આવી રીતે, જમણા ઠીંચણથી માવા ઠીંચણ સુધીની
 જેટલી ઠોરી થાય તેટલીજ માવા ઠીંચણથી જમણા

खन्ने ने जमणा ढींचणथी मावा खन्ने तथा पर्येकाशन नामध्यन्नागथी माथा सुधी एम चारे दोरी सरखी थाय ते समचतुरस्त्र संस्थान अथवा पोताना एकसो आठअंगुळ प्रमाण देहजराय एवुं सर्वांगसुंदर जला लक्षणवाळुं ते समचतुरस्त्र संस्थान जाणवुं.

न्यग्रोध परिमंरुल संस्थान--वरुवृक्षनीपेठे नाजि उपरनो ज्ञाग सुंदर प्रमाणोपेत सुलक्षणवान् अने नाजिनी निचेनो ज्ञाग असुंदर अलक्षणोपेत होय ते न्यग्रोध परिमंरुल संस्थान जाणवुं.

सादि संस्थान--आदिनुं एटले नाजिनी निचेनुं सुलक्षण प्रमाणोपेत अने नाजिना उपरनुं असुंदर अलक्षणोपेत होय ते सादि संस्थान जाणवुं.

वामन संस्थान--पीठ, उदर अने हृदय ए हीन लक्षणो होय अने मस्तक, कोट (कंठ), हाथ अने पग एटलां अवयवो सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय ते वामन संस्थान जाणवुं.

कुब्ज संस्थान--कुवमुं ते वामन करतां वीपरीत एटले पीठ, उदर अने हृदय ए सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय

(७१)

वनस्पतिकाय ए पाँच एकेन्द्रियने, स्पर्शेन्द्रिय, कायबल
 ३ श्वसोश्वास अने ॥ आयुष्य एम चार प्राण होयठे
 शख विगेरे वेद्द्रियने उपर कहेला चार प्राणनी साथे
 रसेन्द्रिय अने वचनबल सहित ठ प्राण होयठे कीर्ती,
 माकण, कानखजूरा विगेरे तेद्द्रियजीवने उपर कहेलां
 ठ प्राणनी साथे घ्राणेन्द्रिय सहित सात प्राण होयठे
 माखी, जमरा, जमरीठ विगेरे चौरिन्द्रियजीवने उपर
 कहेला सात प्राणनी साथे चक्षुरेन्द्रिय सहित आठ
 प्राण होय ठे असझी तिर्यच पचेन्द्रियने उपर कहेला
 आठ प्राणनी साथे श्रोतेन्द्रिय सहित नव प्राण होय
 ठे अने असझी (समूर्धिम) मनुष्यने वचनबल नहि
 होवार्थी अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे
 अने सात के आठ प्राण होय ठे नारकी, दशजुवन
 ति, व्यतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्जज तिर्यच पचे
 अने मनुष्य ए सर्वसझीपचेन्द्रियने पाच इन्द्रिय,
 बल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दशे प्राण
 प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय नाम
 आय ठे. सिद्ध जीवने शरीर नहि

(९०)

मनुष्य तथा वारमा देवलोके सुधीना देवो उत्तरवै-
क्रियशरीरकरेतो ते घणां प्रकारनां संस्थाने(आकारे)
करी शके हे. नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तर विमान-
वासीदेवोने उत्तरवैक्रियशरीरकरवानीशक्ति ठे पण तेवा
शरीरनुं तेमनेप्रयोजननहिहोवाथी कदीए उत्तरवैक्रिय
शरीरकरतांनथी. नारकीउत्तरवैक्रिय शरीर करे तो ते
पण शरीरहुंरुक संस्थानेज जाणवुं.

॥ इति संस्थान द्वार ॥

अथ दशमुं प्राणद्वार.

प्राणने धारण करे ते प्राणी-जीव कहेवाय ठे.
प्राण बेप्रकारे ठे एकद्रव्यप्राण अने दीजुं ज्ञावप्राण,
तेमां शरीर संबंधीज्ञवोपग्राही आत्मसंबंध ते द्रव्यप्राण
अने आत्मानाज्ञानादिगुणते ज्ञावप्राण जाणवां. स्प-
शेंद्रिय, रसेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिंद्रियने श्रोतेंद्रिय
तथा मनबल, वचनबल, ने कायबल अने आयुष्य
तथा श्वासोश्वास ए दश द्रव्यप्राण जाणवां, ज्ञान,
दर्शन, चारित्र अने वीर्य एचार ज्ञावप्राण कहां ठे.
पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय, वायुकाय अने

(७१)

वैनस्पतिकाय ए पाँच एकेंद्रियने, स्पर्शेंद्रिय, कायवल
 ३ श्वसोश्वास अने ४ आयुष्य एम चार प्राण होयठे
 शख विगेरे वेद्द्रियने उपर कहेला चार प्राणनी साथे
 रसेंद्रिय अने वचनवल सहित ठ प्राण होयठे कीमी,
 माकण, कानखजूरा विगेरे तेद्द्रियजीवोने उपर कहेलां
 ६ प्राणनी साथे घ्राणेंद्रिय सहित सात प्राण होयठे
 माखी, जमरा, जमरीठ विगेरे चौरिेंद्रियजीवोने उपर
 कहेलां सात प्राणनी साथे चक्षुरेंद्रिय सहित आठ
 प्राण होय ठे असङ्गी तिर्यच पचेंद्रियने उपर कहेला
 आठ प्राणनी साथे श्रोतेंद्रिय सहित नव प्राण होय
 ठे अने असङ्गी (समूर्धिम) मनुष्यने वचनवल नहि
 होवाची अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे
 तेने सात के आठ प्राण होय ठे नारकी, दशजुवन
 पति, व्यतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्जज तिर्यच पचें
 द्रिय अने मनुष्य ए सर्वसङ्गीपचेंद्रियने पांच इन्द्रिय,
 व्रणवल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दशे प्राण
 होयठे. प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय तेनु नाम
 मरण कहेवाय ठे. सिद्धना जीवोने शरीर विगेरे नहि

होवार्थी द्रव्य प्राणतो नथी पणनिजआत्मगुण अनंत
ज्ञानादि चारे ज्ञावप्राण होय ठे.

॥ इति प्राण द्वार ॥

अथ अग्नियारमुं पर्याप्ति द्वार.

पर्याप्ति-पुज्जलोपचयजः पुज्जल ग्रहणपरिणमन
हेतुः शक्ति विशेषः-पुज्जलना उपचयथी थयो (जे)
पुज्जल ग्रहण परिणमन हेतुरूप शक्ति विशेष, तेने
पर्याप्ति कहे ठे.

जीवने एक गतिथी बीजी गतिए जातां साथे
तैजसअनेकर्मणशरीर होयठे. ते शरीरवमे करीने जीव
यथायोग्य आहारने ग्रहण करे ठे ने पठी ए आ-
हारद्वाराए चार, पांचके ठ विज्ञागे जीववीर्य प्रवृत्ती
एटले शक्ति फोरवे ठे, केमके स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति
जीव साथेज आरंभे ने पुरी अनुक्रमे करे ठे. पर्याप्ति
ठ ठे. १ आहारपर्याप्ति, २ शरीरपर्याप्ति, ३ इंद्रिय
पर्याप्ति, ४ श्वासोश्वासपर्याप्ति, ५ ज्ञाषापर्याप्ति, अने
६ मनपर्याप्ति.

प्रथम आहारने ग्रहणकरी परिणमावी रसस्व-

સાદિ જુદા કરવાની શક્તિવિશેષ તેને આહારપર્યાપ્તિ કહે છે રસપણેપરિણામને પામેલ આહારને રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ (હામ્કાં) મજ્જા તથા વીર્ય એસાતધાતુપણેપરિણમાવીને શરીરનિપજાવવાની શક્તિ વિશેષ તેનેવીજી શરીરપાર્યાપ્તિકહે છે. સાતધાતુપણે પરિણામનેપામેલજેરસ તે જેને જેટલીદ્રવ્યદ્વિયોજો-દ્વિય,તેને તેટલીદ્વિયપણેપરિણમાવવાનીજેશક્તિવિશેષ તેને દ્વિયપર્યાપ્તિ કહે છે, જે વને શ્વાસોશ્વાસયોગ્ય પુન્નલ ગ્રહણ કરીને શ્વાસોશ્વાસપણેપરિણમાવી શ્વાસો-શ્વાસલેવા મુકવાનીશક્તિવિશેષને શ્વાસોશ્વાસપર્યાપ્તિ કહે છે જ્ઞાપા વર્ગના યોગ્યપુન્નલગલદ્રવ્યગ્રહીવચ્ચનપણે પરિણમાવી અવલવી મુકવાની જે શક્તિવિશેષ તેને જ્ઞાપાપર્યાપ્તિકહે છે મનોવર્ગના યોગ્ય પુન્નલગ્રહણકરી તેને મનપણેપરિણમાવી અવલવીલેવા મુકવાનીશક્તિ વિશેષ તેને મનપર્યાપ્તિ કહે છે

ઔદારિક શરીરવાળો પહેલી આહાર પર્યાપ્તિ એક સમયમાં અને ઘાકીનીવીજી સર્વેપર્યાપ્તિઊંચનુ-ક્રમે અતરમુદુર્તમા એક પછી એક પુરણ કરે છે. વૈ-

ક્રિયશરીરવાળો એક શરીરપર્યાપ્તિ અંતર મુહુર્તમાં અને બાકીનીપાંચેપર્યાપ્તિજ એક એક સમયમાં અનુક્રમે એકપટ્ટી એકપુરીકરેલે.

આહાર, શરીર અને ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ પુરી કર્યા સિવાય કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ. સ્વયોગ્ય સર્વ પર્યાપ્તિપુરીકરે તેને પર્યાપ્તો અને સ્વયોગ્ય સર્વપર્યાપ્તિ પુરીકરીનથી ત્યાંસુધીતેને અપર્યાપ્તો કહેવાય છે. પર્યાપ્તિનાં બે પ્રકાર છે, એક લલ્બિધપર્યાપ્તિને બીજી કરણ પર્યાપ્તિ સ્વયોગ્ય સર્વપર્યાપ્તિ પુરીકરી નથી પણ કરશે તે લલ્બિધપર્યાપ્તિ અને સ્વયોગ્ય સર્વ પર્યાપ્તિપુરીકરી લીધી છે તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે. અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે એક લલ્બિધ અપર્યાપ્તિ ને બીજી કરણ અપર્યાપ્તિ. સ્વયોગ્ય સર્વપર્યાપ્તિ પુરીકરશેજનહિ તેને લલ્બિધઅપર્યાપ્તિ અને સ્વયોગ્ય સર્વ પર્યાપ્તિપુરીકરી નથી પણ કરશે તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહેવાય છે.

પર્યાપ્તિ નામ કર્મના ઉદયથી લલ્બિધપર્યાપ્તિ અને અપર્યાપ્તિ નામ કર્મના ઉદયથી લલ્બિધ અપર્યાપ્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ કરણપર્યાપ્તિ અને કરણ

(૯૫)

અપર્યાપ્તિ નામ માત્રે, એકર્મના ઉદયથી થતી નથી જેમ દેવતાપર્યાપ્તિ પુરી કરેજ પણ જ્યાં સુધી પુરી કરી નથી ત્યાં સુધી તેનું કાઠક નામ આપવું જોઈએ માટે તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહેવું, અને સર્વે પર્યાપ્તિનું પુરી કરી લીધી છે એમ જણાવવાને માટે તેને કરણ પર્યાપ્તિ કહેવું

પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેલકાય, વાતકાય અને વનસ્પતિકાદિ એકેદ્રિય જીવોને આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય અને શ્વાસોશ્વાસ એમ ચાર પર્યાપ્તિનું કહી છે વેદ-દ્રિય, તે ઇન્દ્રિય અને ચૌરિન્દ્રિય તથા અસંજ્ઞી પચેન્દ્રિયને ઉપરની ચાર પર્યાપ્તિ સાથે જ્ઞાપા પર્યાપ્તિ સહિત પાંચ પર્યાપ્તિ કહી છે નારકી, દશગુણવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક તથા ગર્જનજતિર્યચ પચેન્દ્રિય અને મનુષ્ય એ સર્વે સંજ્ઞી પચેન્દ્રિયને ઉપર કહેલી પાંચ પર્યાપ્તિ સાથે મનપર્યાપ્તિ સહિત ઠાણ પર્યાપ્તિ હોય છે.

॥ ઇતિ પર્યાપ્તિ દ્વાર ॥

.. - અથ ત્રાસુ યોનીદાર

યોની-ઉત્પત્તિ-સ્થાનક-સામાન્યે જે જે જીવના ઉત્પત્તિ સ્થાનક વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ કરી સરસા

હોય, તે સર્વે એકજાતી યોનીમાંહે ગણીય, જેમ ગો-
 વરના ઠાણમાંહે જુદા જુદા કીના, ક્રમીઆ, વીંઠી
 વિગેરે ઘણાં જીવ ઉપજે છે, તે સર્વના જુદા જુદા
 કુલ છે, પણ યોનીતો એકજ ગણાય, એવી રીતે ગણતાં
 સર્વ સંસારી જીવોની ચોરાસી લાખ યોનો છે.

પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય, વાજકાયની સાત
 લાખ અને સાધારણ વનસ્પતિકાયની ચૌદલાખ તથા
 પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની દશલાખ યોની કહી છે. વે
 ઇન્દ્રિય, તેજન્દ્રિય, ચૌરિન્દ્રિયની બન્ને લાખ, ગર્જ્જ
 તિર્યંચપંચેન્દ્રિયની ચારલાખ, નારકીની ચારલાખ તથા
 ચારનિકાયના દેવતાની ચારલાખ અને મનુષ્યની ચૌદ
 લાખ એમ સર્વેમઠી સંસારી જીવોની ચોરાસી લાખ
 યોની કહી છે અને સિદ્ધના જીવોને શરીર નહિ હોવાથી
 યોની પણ નથી.

દેવતા તથા નારકીની અચિત્ત યોની હોય છે,
 ગર્જ્જ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય તથા ગર્જ્જ મનુષ્યની કાંઈક
 સચિત્તને કાંઈક અચિત્તરૂપ મિશ્ર યોની છે અને એકેન્-
 દ્રિય તથા વિગલેન્દ્રિયનીમાંહે કોઈકની સચિત્ત, કોઈ-

(९७)

कनी अचित्तने कोइकनी सचित अचित्तरुप मिश्रयोनी
 कह्यो देवता, नारकी अने एकेन्द्रियनी योनी ठा-
 केसी होयठे विगलेंद्रियनी प्रगट (उघासी) अने
 गर्जज तिर्यच पचेन्द्रिय तथा गर्जज मनुष्यनी कांश्क
 ठाकेसी ने कांश्क प्रगट एटले गर्ज होवाथी बाहेर
 पेट मोटु देखाय अने माहे देखाय नहि तेमाटे एने
 कांश्क ठाकेसी अने कांश्क प्रगट एमवे प्रकारे योनी
 कह्यो साते नारकीमाहे केटलाएकनी उष्ण योनी
 ने केटलाएकनी शीतयोनी होयठे गर्जजतिर्यचपचे-
 द्रिय, गर्जजमनुष्य अने चारेनिकायनादेवतानी
 कांश्कशीत अने कांश्कउष्णरुप मिश्रयोनी होय ठे,
 तेउकायनी उष्णयोनी अने पृथ्वीकाय, अपकाय, वा
 उकाय ने वस्पतिकाय तथा वेडद्रिय, तेडद्रिय अने
 चौरिन्द्रिय माहे कोइकनीउष्ण, कोइकनी शीतने को-
 इकनी शीतउष्णरुप मिश्रयोनीकह्यो

॥ इति योनी द्वार ॥

(૬૮)

અથ તેમુ કુલકોટી દાર.

જીવોને ઉપજવાનીયોનીમાંહે ૧૯૭૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦
કુલનીકોટી છે તેમાં પૃથ્વીકાય ને વિષે વાર લાખ
કુલકોટી અપકાયનેવિષે સાત લાખ કુલકોટી, તેજ-
કાયને વિષે ત્રણલાખ કુલકોટી વાજકાયને વિષે
સાત લાખ કુલકોટી અને વનસ્પતિકાયનેવિષે અઠા-
વીસ લાખ કુલકોટી વેદંદ્રિયને વિષે સાત લાખ કુ-
લકોટી તેદંદ્રિયને વિષે આઠ લાખ કુલકોટી અને
ચૌરિંદ્રિયનેવિષે નવલાખ કુલકોટી, જલચરને વિષે
સાતવાર લાખ કુલકોટી, રેચરનેવિષે વારલાખ
કુલકોટી ચોપગા ને વિષે દશ લાખ કુલકોટી ઉર-
પરિસર્પનેવિષે દશલાખ કુલકોટી અને જૂજપરિસર્પને
વિષે નવલાખ કુલકોટી જાણવી, એમજ મનુષ્યનેવિષે
વારલાખ કુલકોટી, દેવતાનેવિષે ઠવીસલાખકુલકોટી
અને નારકીને વિષે પચીસલાખ કુલકોટી છે. એ સર્વ
મઠીને જીવોના એક ક્રોમા ક્રોમ, સત્તાણું લાખક્રોમ
પચાસહજારક્રોમ કુલ કહ્યાં છે.

॥ ઇતિ કુલકોટી દાર ॥

(६६)

अथ चौदमु ज्ञानद्वार

ज्ञान-जेने करी वस्तुनु स्वरूप जाणीए, गुणपर्याये करी वस्तुनो निर्णय करीए तेनु नाम ज्ञान, अथवा सामान्य विशेषात्मक वस्तुने त्रिषे विशेष ग्रहणात्मक जे बोध तेनु नाम ज्ञान कइवायते १ मति ज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ मन पर्यवज्ञान, अने ५ केवलज्ञान एम ज्ञान पांच प्रकारनुं ठे पाच इंद्रिय तथा मनमे नियत वस्तुनु जीवने जे ज्ञान, तेनु नाम मतिज्ञान साजळवे करी जाणीए एटखे सम्यक प्रकारे शास्त्र जाणवा, वाचवा तथा साजळवाची मननपूर्वक वस्तुनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम श्रुतज्ञान इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा प्रमाणे रुपी वस्तुनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम अवधिज्ञान, सही पचेन्द्रिय जीवना मनोगत जावनु अर्थात् मनचिंतित अर्थनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम मन पर्यवज्ञान सपूर्ण लोकालोकनु तथा जीवजिवना सर्व गुण पर्यायोनु तथा रुपी अरुपी सर्व वस्तुनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम केवलज्ञान

સર્વ જ્ઞાનાવરણી કર્મનોદય થવાથી, આવરણરૂપ ઉ-
પાધી રહીત, કેવલજ્ઞાન સર્વથા એકજ પ્રકારનું છે
અને બાકીના ચારે જ્ઞાન જ્ઞાનાવરણીય કર્મના દયો
પશમ પ્રમાણે હોવાથી ઘણાં પ્રકારનાં છે. મતિજ્ઞાન
ને શ્રુતજ્ઞાન પરીક્ષા છે અને અવધિજ્ઞાન, મનઃ પર્યવ-
જ્ઞાન તથા કેવલજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ કહ્યાં છે.

દશ જીવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક
એ દેવતાના તેર દંરુકે તથા નારકી અને ગર્જનજ તિ-
ચ્છપંચેન્દ્રિયના દંરુકે સમ્યકદૃષ્ટિ જીવને મતિજ્ઞાન,
શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન એમ ત્રણ જ્ઞાન હોય છે,
બેન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, અને ચૌરિન્દ્રિય એ ત્રણ વિકલેન્દ્રિ-
યના દંરુકે અપર્યાપ્તાવસ્થાએ કેટલાએક જીવોને મ-
તિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન એમ બે જ્ઞાન સિદ્ધાંતને વિષે
કહ્યાં છે. ગર્જનજ મનુષ્યના દંરુકે પાંચે જ્ઞાન કહ્યાં છે.
પાંચ એકેન્દ્રિયના દંરુકે એકજ મિથ્યાત્વ ગુણઢાણું હો-
વાથી તે જીવોને જ્ઞાન હોતું નથી. સિદ્ધના જીવોને
કેવલજ્ઞાન હોય છે.

॥ इति ज्ञान द्वार ॥

अथ पदसु अज्ञानद्वार :-

अज्ञान—अनंत धर्मात्मक वस्तुने मोहनीकर्म
ना उदयथी एकरूप पुर्णकरीजाणे, ससार हेतु तेने
मोह हेतु जाणे, एकांतेग्रहण करवारुप अथवा त्याग
करवारुप एम एकातेज वस्तु स्वरुप माने पण उन्नय
रुप नजाणे, माटे मिथ्यात्वना उदये करीने मिथ्या-
त्वीनु जाणपणु ते अजाणरुपज होय तेनु नाम अ-
ज्ञान कहु ठे १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ वि-
जगज्ञान एम त्रण प्रकारना अज्ञान कहा ठे

तेर देवताना दुरुक एक गर्जज मनुष्यनो तथा,
एक गर्जज तिर्यचनो अने एक नारकीनो दुरुक एम
सर्व मळीने सोळदुरुकने त्रिपेत्रण अज्ञान लाजे अने
पाच एकेंद्रियना तथा त्रण विगलेंद्रियना दुरुके एम
आठदुरुके एक विजगज्ञान विना वाकीना वे अज्ञान
कहा ठे.

॥ इति अज्ञान द्वार ॥

अथ सोळमु दर्शन द्वार

दर्शन—सामान्यपणे निराकारोपयोगरुप वस्तु

नो जे अवबोध तेनुं नाम दर्शन १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ केवलदर्शन एम चार प्रकारे दर्शन ठे.

चक्षुदर्शन-घटादि पदार्थोने आंखोवने सामान्य पणे देखवुं ते. अचक्षुदर्शन एटवे चक्षु सिवाय बाकीनी इंद्रियो जे स्पर्शन, रसन, घ्रागन, श्रोतन अने नो इंद्रिय जे मन एणे करी शब्दादिक अर्थनो जे सामान्यावबोध थाय ते अचक्षुदर्शन, द्रव्य, क्षेत्र, कालने ज्ञाव ए चार मर्यादा मांहे रह्यां जेरुपी द्रव्य तेनो सामान्यावबोध ते त्रीजुं अवधिदर्शन, सर्वद्रव्यनो सामान्यावबोध ते निरावरण अप्रतिपातीएवुं चोथुं केवल दर्शन जाणवुं. ए चार दर्शन अनाकार ठे, कारणके जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित तथा वस्तुना आकार रहित केवल आकांक्षक ठे एवुं देखीए तेनुं नाम दर्शन कह्युं ठे.

पृथ्वीकायादि पांच एकेंद्रियना पांच दंरुक, वे इंद्रियनो एकदंरुकअने ते इंद्रियनो एक दंरुक एम सात दंरुकने विषे एक अचक्षु दर्शन होय, चौरिंद्रि-

યનાદંરુકે ચક્ષુદર્શન તથા અચક્ષુદર્શનકણું ઠે
તેર દેવતાના દરુક, એક નારકીનો દરુક અને એક
તિર્યંચ પર્વેન્દ્રિયનો દરુક એમ પદર દંરુકને વિષે ચ-
ક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન એમ ત્રણ દ-
ર્શન હોય અને મનુષ્યના દરુકે કેવલદર્શન સહીત
ચારે દર્શન હોય ઠે. સિદ્ધના જીવોને એક કેવલદ-
ર્શન હોય ઠે

॥ ઇતિ દર્શન ઘાર ॥

અથ સત્તરમુ દૃષ્ટિ ઘાર

દૃષ્ટિ—જે અવલોકનકરવુ તેને દૃષ્ટિકહીણ
તે દૃષ્ટિ ત્રણ પ્રકારે ઠે ૧ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ, ૧ મિથ્યા-
ત્વદૃષ્ટિ અને ૩ મિશ્રદૃષ્ટિ તેમાં શ્રી વિતરાગે કહેલાં
વસ્તુતત્ત્વનુ જ્ઞાનથાય તે પ્રથમ સમ્યગ્ દૃષ્ટિજાણવી
સમ્યગ્દૃષ્ટિના લક્ષણથી જે વિપરીતતે ધીજી મિથ્યા
ત્વદૃષ્ટિ તથા સારુ અથવા માત્રુ જ્ઞાન વેહુને વિષે
જે खरापणानુ થાય તે ત્રીજી મિશ્રદૃષ્ટિ જાણવી.

પૃથ્વીકાયાદિકપાંચ એકેન્દ્રિયનાદંરુકે એક
મિથ્યાત્વદૃષ્ટિઠે. વિગલેન્દ્રિયનાત્રણદંરુકે એક મિથ્યા-

ત્વદૃષ્ટિ અને વીજી સમ્યક્ત્વદૃષ્ટિ એમ બે દૃષ્ટિ
 કહીંતે કારણકે જે જીવ પરન્નવથી સાસ્વાદન
 સમ્યક્ત્વ સહીત આવે તેને અપર્યાપ્તાવસ્થાએ સમ્ય-
 ક્ત્વ દૃષ્ટિ હોય તે તે અપેક્ષાએ વિગલેંદ્રિયના દંરુકે
 બે દૃષ્ટિ જાણવી, તેર દેવતાના દંરુકે ગર્જન મનુષ્ય
 અને તિર્યંચના દંરુકે તથા નારકીના દંરુકે એમ
 સોઠ દંરુકે ત્રણ દૃષ્ટિ કહીંતે. પણ એમાં નવ ગ્રેવે-
 યકે એક સમ્યક્ત્વ અને વીજી મિથ્યાત્વ એ બે દૃષ્ટિ
 લાગે તથા પાંચ અનુત્તર વિમાને એક સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિ
 લાગે તથા સમુર્ઘિમ તિર્યંચને સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યા
 ત્વ એ બે દૃષ્ટિ લાગે અને સમુર્ઘિમ મનુષ્યને એક
 મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ કહીંતે.

॥ ઇતિ દૃષ્ટિ દ્વાર ॥

અથ અદ્વારમું યોગદ્વાર.

યોગ-યુક્ત્યવું તેને યોગકહીંતે અથવા જી-
 વના બલવીર્ય, શક્તિ, પરાક્રમને યોગ કહીંતે, અથવા
 યોગ એટલે વ્યાપાર તેયોગ ત્રણપ્રકારનાં છે મન ૧
 યોગ ૨ વચન યોગ અને ૩ કાયયોગ.

(१०५)

मनयोग णटले मननोव्यापार ते चारप्रकारे ठे १ सत्यमनोयोग, २ असत्यमनोयोग, ३ सत्यासत्य-मनोयोग अने ४ असत्याश्चमृषा मनोयोग वचन योग णटले ज्ञापानो व्यापार ते चारप्रकारे ठे १ सत्य वचनयोग २ असत्य वचनयोग ३ सत्यासत्य (मिश्र) वचनयोग अने ४ असत्याश्चमृषा वचनयोग, काय-योग णटले कायानोव्यापार ते सातप्रकारे ठे १ औदारिक काययोग २ औदारिक मिश्र काययोग ३ वैक्रिय काययोग ४ वैक्रिय मिश्र काययोग ५ आहारक काययोग ६ आहारकमिश्रकाययोग अने ७ कर्मणकाययोग ए प्रमाणे वधामळीने पटर योग क्हा ठे

सत्य मनयोग णटले वस्तुने वस्तुरूपे चितवयी जेसके जीवादिक पदार्थ डव्यरूपे नित्य, पर्यायरूपे अनित्य एस अनेकांतपणे चितववु ते सत्य मनयोग अने तेथी विपरीत ते असत्य मनयोग जेस जीवा-दिक पदार्थ एकांतपणे नित्य विश्वव्यापी इत्यादिक चितववु तेनुं नाम असत्यमनयोग सत्यासत्य मनो-

યોગ એટલે કાંઈક સાચું કાંઈક જુટું એમ મિશ્ર જાણે ચિં-
 તવું જેમકે આજે ગામમાં દશ જનમ્યા દશ મુશ્ચા
 એમ અનુમાને કાંઈક સાચું જુટું ચિંતવું. અસત્યા
 અમૃષામનોયોગ એટલે આનું અમુક નામ છે, આ
 અમુક જાત છે, આ વસ્તુ લાવ. આ વસ્તુ છે ક્રિયા-
 દિક ચિંતવું તેથી જીનવચન વિરાધાય નહિ માટે
 જુઠ પળ નહિ અને સાચ પળ નહીં એવું વ્યવહારિક
 ચિંતવું. સાચા વચ્ચનનું આત્માની સાથે જોડવું તે સત્ય
 વચનયોગ, અસત્યવચનની સાથે આત્માને જોડવું
 તે અસત્યવચનયોગ, કાંઈક સત્ય અને કાંઈક અ-
 સત્ય એમ મિશ્રજાણા બોલે તે સત્યાસત્ય વચનયોગ,
 હે દેવદત્ત ચોપડી લાવ બ્રહ્મદત્ત અમુક ગામ ગયો
 એમ બોલવું અર્થાત્ આમંત્રણ, યાચના વિગેરે કરવું
 તે સત્યાઅમૃષાવચનયોગ જાણવો. ઔદારિક શ-
 રીરને યોગે જે જીવનો વ્યાપાર તે ઔદારિક કાય-
 યોગ, અને અપર્યાપ્તાવસ્થાએ મનુષ્ય અને તિર્યચને
 કાર્મણ સાથે મિશ્ર જે ઔદારિક પુજ્જલજન્ય વ્યા-
 પારને ઔદારિક મિશ્રયોગ જાણવો. વૈક્રિય શરીરને

યોગે જે જીવનો વ્યાપાર તે વૈક્રિયયોગ અને દેવતા તથા નારકીને અપર્યાપ્તાવસ્થાએ કાર્મણ સાથે મિશ્ર જે વૈક્રિય પુજ્જલ અથવા મનુષ્યાદિકને ઉત્તર વૈક્રિય કરતાં જ્યાં સુધી તેનીપર્યાપ્તિપુરીથઈનથી ત્યાં સુધી ઔદારિક પુજ્જલ સાથે વૈક્રિય પુજ્જલ મિશ્ર હોય તેનાથી થતો જીવનોવ્યાપાર તે વૈક્રિયમિશ્રયોગ જાણવો આહારક શરીરનેયોગે જે જીવનો વ્યાપાર તે આહારક કાયયોગ અને આહારકશરીર કરતાં જ્યાં સુધી તેનીપર્યાપ્તિપુરીકરીનથી ત્યાં સુધી ઔદારિક શરીર સાથે આહારક મિશ્ર હોય તેનાથી થતો જે જીવનો વ્યાપાર તે આહારકમિશ્રયોગ જાણવો. સાતમું કાર્મણ કાયયોગ ઘટલે કર્મદલ સાથે આત્મપ્રદેશનું મલ્લબું તે કાર્મણ શરીર કઢીય તેણે કરી પરજ્ઞવાદિકથી આગમન શક્તિ તેનું નામ કાર્મણકાયયોગ જાણવો, તૈજસ શરીર અને કાર્મણ શરીર સર્વદા હોય તેથી તૈજસ કાયયોગ માંહેજ ગણ્યો છે એમ જાણવું

દેવતાના તેર દ્રુક, નારકીનો ઘક દંદ્રુક એમ

चौद दंरुके मनना चार, वचनना चार तथा वैक्रिय-
 काययोग, वैक्रियमिश्रकाययोग अने कर्मणकाय-
 योग ए त्रण योग कायाना मळीने अगियार योग
 कहां ठे. तिर्यचना दंडके एक आहारककाययोग
 अने बीजो आहारक मिश्रकाययोग वर्जीने वाकीना
 तेर योग कहां ठे, गर्जजमनुष्यना दंरुकनेविषे
 पंदर योग होय ठे. वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौ-
 रिंद्रियना दंरुके एक औदारिककाययोग, बीजो औ-
 दारिक मिश्रकाययोग, त्रीजो कर्मणकाययोग अने
 चोथो असत्यामृषावचनयोग एम चार योग कहां ठे.
 वाउकायना एकदंरुकनेविषे एक औदारिककाययोग,
 बीजो औदारीकमिश्र काययोग, त्रीजो वैक्रियकाय-
 योग, चोथोवैक्रिय मिश्र काययोग, अने पांचमो कर्म-
 णकाययोग एम पांचयोग कहां ठे. पृथ्वीकाय, अप-
 काय, तंतुकाय अने वनस्पतिकायना दंरुके एक औदा-
 रिक काययोग, बीजो औदारिकमिश्रकाययोग अने
 त्रीजो कर्मण काययोग एम त्रणयोग कहां ठे, सिद्धना
 जीवो अयोगी ठे. ॥ इति योगद्वार. ॥

અથ લુંગણીસમુ ઉપયોગ દ્વાર

ઉપયોગ-વસ્તુસ્વરુપને ઈલ્લખવા, જાણવા, પ્રકાશવાને વિષે જેઉપયોગીહોય તેનુનામ ઉપયોગ
 ૧ જીવનુલક્ષણ જીવસ્વજ્ઞાવેતનારુપજાણવુ, તે
 ઉપયોગ સાકાર અને નિરાકાર એમ બે પ્રકારનો છે
 તેમાં દરેકવસ્તુને નિયમેકરીપ્રદ્ધનકરવી એજ
 તેનો પરિણામરુપઆકાર તેજેનેકરીનેથાય તે
 પાંચજ્ઞાન અને ત્રણઅજ્ઞાનરુપ આઠ પ્રકારે સાકાર
 ઉપયોગ, જાણવો અને ૧ લક્ષણોથીત્રીજી ઉપયોગ
 તે નિરાકારચાર પ્રકારના દર્શનરુપજાણવો સા-
 કારને નિરાકાર બને મઠીને ચાર પ્રકારના ઉપયોગ
 કહ્યાં છે.

મનુષ્યના દમ્ભકે વારઉપયોગહોયત્રે નાર-
 કીનો એકદમ્ભક, તિર્યચપર્વેદ્રિયનો એકદમ્ભક
 તથા દેવતાના તેરદમ્ભક ૧ પદરદમ્ભકનેવિષે કે-
 વલ્લજ્ઞાન, કેવલદર્શન અને મન, પર્યવ જ્ઞાનવિના
 વાકીના નવઉપયોગહોયે છે વેદ્દ્રિય તથા તેદ્દ-
 રિયના દમ્ભકે એક મતિજ્ઞાન વીજુ શ્રુતજ્ઞાન ત્રીજુ

મતિઅજ્ઞાન ચોથું શ્રુત અજ્ઞાન અને પાંચમું અચક્ષુ
 દર્શન એ પાંચ ઉપયોગ હોય, અને ચૌરિંદ્રિયના દંરુકે
 એ પાંચ ઉપયોગની સાથે એક ચક્ષુદર્શન સહીત ઠ
 ઉપયોગ હોય છે, પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ યાવરના દંરુકે
 એક મતિઅજ્ઞાન બીજું શ્રુતઅજ્ઞાન અને ત્રીજું અ-
 ચક્ષુદર્શન એમ ત્રણ ઉપયોગ હોય. સમુર્થિમ તિર્થંચને
 મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, ચક્ષુ-
 દર્શન અને અચક્ષુદર્શન એ ઠ ઉપયોગ કહ્યા છે. સ-
 મુર્થિમ મનુષ્યને મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન
 અને અચક્ષુદર્શન એમ ચાર ઉપયોગ કહ્યા છે. સિદ્ધ-
 ના જીવને એક કેવલદર્શન અને બીજું કેવલજ્ઞાન
 એ બે ઉપયોગ જાણવા. એક સમયે જીવને એક ઉપ-
 યોગ હોય. ઠદમસ્થ જીવને પહેલે સમયે દર્શન અને
 બીજે સમયે જ્ઞાન તથા કેવલીન્નગવાનને તો પહેલે
 સમયે જ્ઞાન (વિશેષાવબોધ) અને બીજે સમયે દર્શન
 (સામાન્યાવ બોધ) હોય છે.

अथ वीशमु गुणस्थानकद्वार-

गुणस्थान-गुण जे जीवना ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि गुण तेनुं स्थान अशुद्ध, शुद्ध, शुद्धतर, शुद्धतम विगेरे अध्यवसायने गुणस्थानक कहेते, जो पण जीवना असंख्याता अध्यवसाय स्थानक जेदे असरय गुणस्थानक होयते तो पण स्थूल व्यवहारे चौद गुण स्थानक कहां ते तेनां नाम १ मिथ्यादृष्टि गुणस्थानक, २ सास्वादन गुणस्थानक ३ मिश्रदृष्टि गुणस्थानक, ४ अविरति सम्यक् दृष्टि गुणस्थानक, ५ देशविरति गुणस्थानक, ६ प्रमत्त सयत गुणस्थानक, ७ अप्रमत्तसयत गुणस्थानक, ८ निवृत्ति अथवा अपूर्व करण गुणस्थानक, ९ अनिवृत्ति-वादर सपराय गुणस्थानक, १० सूक्ष्म सपराय गुणस्थानक, ११ उपशातमोह वीतराग गुणस्थानक, १२ क्षीणमोह वीतराग गुणस्थानक, १३ सजोगी गुणस्थानक, १४ अयोगी केवळी गुणस्थानक एम चौद गुणस्थानक जाणवा.

मिथ्यात्व एटले जीन वचनथी विपरीत दृष्टी, जेम धतुराना बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पी-

लीवस्तु जाणें ते तेम मिथ्यात्व मोहनीयना जोरथी
 रागद्वेष मोहादिक अठार दोषे सहित अथवा सं-
 सारना हेतु एवा स्त्री हथियार वगैरे चिन्हें करीने
 सहित होय तेने पण देवकरी माने धनधान्य स्त्री
 वगैरेमां आसक्त परिग्रहादिक गुरुना लक्षणें हीनने
 गुरु करी माने हिंसादिक अधर्मने धर्म करी माने
 एने मिथ्यात्व कहिए. एवा मिथ्यात्व उदयवंत जीव
 पण कोइक देखादेखीए, कोइ सुगतिनी अजिदाषे
 तथा कोइ जडकजीव मोहहेतु क्रिया करे माटे तेने
 मिथ्यात्व गुणस्थानक कहिए अथवा एकांशे घटादि-
 कनी मान्यता अविरुद्ध पण होय ते कारणे अने अ-
 क्षरनो अनंतसो ज्ञाग जीवने सदा सर्वदा उद्यामो
 रहे अवराय नहि ते गुणने लीधे पण मिथ्यात्व उ-
 दयवंत जीवने मिथ्यात्व गुणस्थानक कह्युं ते. औपश-
 मिक सम्यक्त्व वंत जीव अनंतानु बंधो, कषायनां
 उदये औपशमिक वमता क्षीरना स्वाद सरखो ज्ञाव
 मिथ्यात्व गुणस्थानक पाम्या पहेला जे जीवने होय
 ते सास्वादून सम्यक्दृष्टी गुणस्थान बीजुं जाणवुं.

मिश्रमोहनीना उदयथी जीवने रुची के अरुची ए
 बन्ने न होय एवा जे अध्यवसाय ते मिश्रदृष्टी गुण-
 स्थानक त्रीजु जाणवु विरति गुण जाणतो ठतो पण
 अप्रत्याख्यान कपायोदये विरति आदरी न शके पण
 तत्त्वरुची, सम्यक्त्ववत जीनवचन यथावस्थितपणे
 परिणमे तेनुं नाम अविरति सम्यक्दृष्टी गुणस्थानक
 बोधु जाणवुं प्रत्याख्यानी कपायोदये सर्व विरति-
 पणुं तो न आदरी शके, पण कांश्चक्यसे सावध्य
 योगनी विरति करे. जेम निरपराध, निरपेक्ष, सक-
 दृपी, असजीवने न हणवो, इत्यादिक सम्यक्त्व
 सहीत अध्यवसाय अथवा सम्यक्त्वसहीत एक
 नवकारसी करे एवा अध्यवसायते देशविरतिसम्य-
 क्दृष्टीगुणस्थानक पांचमुं जाणवु देशविरतिगुण
 स्थानकथी अनतगुण विशुद्ध सर्व विरतिरूप चारित्र्या
 अध्यवसाय पण प्रमादेकरीनेसहीतहोय तेनु
 नाम प्रमत्तसयत गुणगाणु ठहु जाणवु प्रमादपाच
 प्रकारेठे, मद, विषय, कपाय, निद्रा अने विकथा,
 ते पांचेप्रमादयीरहीत अनतगुणविशुद्ध, निश्चय

चारीत्रे स्थिरतारुप अध्यवसाय ते सातमुं अप्रमत्त-
 संयतनामनुं गुणस्थानक जाणवुं. पूर्वे नहि पामेला
 एवा अत्यंतविशुद्धअध्यवसायेकरी चारीत्रमोह-
 नीनी एकवीस प्रकृति उपशमाववा अथवा खपा-
 ववाने अर्थे रसघात, स्थितिघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम
 अने अपूर्वस्थितिवंध ए पांचवाना धुरसमयथी
 करे ते आठमुंअपूर्वकरणगुणस्थानक जाणवुं; अथवा
 एक समये अनेकजीव ए गुणस्थानकेचढे पण अ-
 ध्यवसाय, शुद्ध, शुद्धतरादिके निवृत्ति एटले फेरफार
 होय भाटे ते आठमागुणस्थानकने निवृत्तिगुण-
 गुणस्थानक पण कहे ठे. नवमे गुणस्थानके एक समये
 घणा जीव चढे पण तेहुंना अध्यवसायमां फेरफार
 न होय भाटे तेनुं नाम अनिवृत्तिगुणस्थानक अथवा
 बादर एटले मोटाखंरु अने संपराय एटले कषाय-
 ना आ गुणस्थानके जीव करे एटले कषायना उप-
 शमाववाके खपाववाने अर्थे घणाखंरुकरे तेथी तेनुं
 नाम बादरसंपरायनामा नवमुंगुणस्थानक जाणवुं.
 सूक्ष्म ठे संपराय एटले किट्टीकृत लोभकषायनो

उदय ज्या ते सूदन सपराय नामे दर्शमु गुणस्थान-
 नक जाणवु जेम मेलवाळुपाणी शान्तथवाथी मेल
 निचे वेसे ने पाणीनिर्भळथाय अथवा जणाय
 तेम ज्यां मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुनाम उप-
 शांतिमोह गुणस्थानक अगीयारमु कळु ठे पाणी
 मा मळ ठे ते पावु कोळावाथी अग्रस्यमक्षीन थाय,
 तेम आ गुणस्थानकपामेजाजोउने कपाय सत्तामा
 ठे तेथी त्यांथो अवस्य पमेज एम जाणवु, सर्व मो-
 हनीप्रकृतिक्षययता, सत्तामांथी पण मोहनीकर्म
 टळीजतां अत्यंत विगुहअध्यवसायस्थानक ठे
 ज्यां तेनु नाम क्षीणमोहगुणस्थानक वारमु जाणवु
 वारमागुणठाणेथी कोडजीव पंके पण मरणपामे
 नहि मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने धाती
 कर्मनाक्षययकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी
 गुणस्थानक तेरमुं जाणवु त्रणे योगनो रोध करे एटले
 वाढर मनवचनने कायाना व्यापारमे अज्ञावे, मेरु-
 पर्मतनी पेठे नि प्रकप शैलेसोकरणकरता, अयोगी
 केवळी गुणस्थानक चौटमु जाणवु ते चौटजागुण-

મનુષ્યને જેવા મનને જીવ કહ્યું શ્રેણી એમોફ પ્રત્યે
જેવા છે.

જેવા મિત્રાન્વ ગુરુસ્થાનકની સ્થિતિ અજ-
તરને હરેકાન્વ અત્રાદીઅનંત અને જઘન્યનીઅપે-
કાન્વ અત્રાદીઅનંત તથા સમકીર્તથી પમંસા જીવની
અત્રાદીઅનંત નથી જઘન્યથી અંતરમુદુર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ દેરેકની અર્થગુણ પરાવર્ત જેટલી કહી
હે. જેવા મનુષ્યને ગુરુસ્થાનકની સ્થિતિ જઘન્યથી
જક મનને અને ઉત્કૃષ્ટથી ઠ આવડીકા જાણવી.
જેવા ગુરુસ્થાનકની સ્થિતિ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટથી
જા અંતરમુદુર્ત જેટલી કહી હે. ઘોંયા અવિરતિ
અન્યગુરુસ્થાનકની સ્થિતિ જઘન્ય અંતરમુદુર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ તેટલી સામરોપમથી જાહેરી કહા હે.
જેવા દેરેકાવિરતિ ગુરુસ્થાનક ઠહુ પ્રમતગુણસ્થા-
નક અને તેમું સયોમીગુણસ્થાનક એ દરેક ગુણ-
સ્થાનકની સ્થિતિ જઘન્ય અંતરમુદુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
જેવા અર્થગુણ કોમ વર્ણની કહી હે. સાતમું અપ્રમત,
અર્થગુણ અર્થગુણ, નવમું અનિવૃત્તિવાદરસંપરાય,

उठय ज्या ते सूदम सपराय नामे दशमुं गुणस्थानक जाणवु जेम मेलवाल्लुपाणी शान्तथवाथी मेलें निचे वेसे ने पाणीनिर्मळथाय अथवा जणाय तेम ज्या मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुनाम उपशान्तमोह गुणस्थानक अगीयारमु कन्हु ठे पाणीमा मळ ठे ते पावु कोळावाथी अवस्थमक्षीन थाय, तेम आ गुणस्थानकपामेजाजोवने कपाय-सत्तामा ठे तेथी त्याथो अवस्थ पकेज एम जाणवु, सर्व मोहनीप्रकृतिक्षययता, सत्तामांथो पण मोहनीकर्म टळीजता अत्यंत विशुद्धअवसायस्थानक ठे ज्या तेनु नाम क्षीणमोहगुणस्थानक वारमु जाणवु वारमागुणठाणेथी कोडजीव पके पण मरणपामे नहि मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने घाती कर्मनाक्षयथकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी गुणस्थानक तेरमुं जाणवु त्रणे योगनो रोध करे एटले वादर मनवचनने कायाना व्यापारमे अज्ञावे, मेरु-पर्वतनी पेठे नि प्रकप शेलेसोकरणकरतां, अयोगी केवळी गुणस्थानक चौदमु जाणवु ते चौदमागुण-

वरणीयकर्म, २ दर्शनावरणीयकर्म, ३ वेदनीयकर्म,
 ४ मोहनीयकर्म, ५ आयुकर्म, ६ नामकर्म, ७ गो-
 त्रकर्म अने ८ अंतरायकर्म एवं आठ कर्म ठे. प्रथम
 मिथ्यात्व गुणस्थानकथी सातमाअप्रतमगुणस्था-
 नक सुधीना सातगुणस्थानकमांथी एक मिश्रगुण-
 स्थानक वर्जी बाकीना ठे गुणस्थानके सातके आठ
 कर्म बांधे; आयु बंधकाले आठ अने आयु न बांधतो
 होय त्यारे सातकर्म सदा सर्व जीव बांधे त्रीजुमिश्र
 गुणस्थानक, आठमुं अपूर्व करण अने नवमुं अनिवृत्ति
 बादरगुणस्थानक एवं त्रण गुणस्थानके आयु कर्मविना
 बाकीना सात कर्म बांधे. दशमा सूक्ष्मसंपरायगु-
 णस्थानके एक आयु कर्म अने बीजु मोहनीय एव
 कर्म वर्जी बाकीना ठे कर्म बांधे. अगियारमुं उप-
 शांतमोह, बारमुं क्षीणमोह अने तेरमुं सयोगी
 केवळी एवं त्रण गुणस्थानके एक साता वेदनीज बांधे
 अने चौदमुअयोगीगुणस्थानक तो अवंधक ठे त्यां
 कोइ जीवकर्म बांधे नहि एस कह्युं ठे. मिथ्यात्वथी
 मांकी सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानक सुधी आठे कर्मनो

उदय, अगियारमे तथा वारमे गुणस्थानके मोहनीय कर्मविना वाकीना सात कर्मनो उदय अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके, अघाती एवा वेदनीय, आयु, नाम अने गोत्र एव चार कर्मनो उदय होय ठे मिश्रयात्वर्थी प्रमत्त सुधी ठ गुणस्थानकमार्थी एक मिश्र गुणस्थानक वर्जी वाकीना पांच गुणस्थानके, सातके आठ कर्मनी उदीरणा, मिश्रगुणस्थानके आठ कर्मनी उदीरणा, अप्रमत्त, अपूर्व अने अनिवृत्ति गुणस्थानके आयुकर्म अने वेदनीय कर्मविना ठ कर्मनी उदीरणा, सूक्ष्म सपराय गुणस्थानके ठ अथवा पांच कर्मनी उदीरणा अने उपशांतमोहगुणस्थानके, वेदनीय, आयु, अने मोहनीयविना वाकीना पांच कर्मनी उदीरणा होय ठे, तथा वारमा क्षीण मोह गुणस्थानक उपर कहेला त्रण कर्मविना पाचकर्मनी अने आवलीका थाकते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अतराय कर्मनी उदीरणा टळे तेथी वाकीना एक नाम-कर्म अने बीजु गोत्र एव वे कर्मनी उदीरणा होय तथा तेरमा सयोगी गुणस्थानके पण ते नाम अने गोत्र

કર્મની ઉદીરણા કહી છે. ચૌદમું અયોગી ગુણસ્થાનક અણુદરીક હોય ત્યાં એકે કર્મની ઉદીરણા હોય નહિ. પહેલા ગુણસ્થાનક ય્રી માંની અગિયારમાં ગુણસ્થાનક સુધી આઠ કર્મની સત્તા, બારમા ગુણસ્થાનકે મોહ નીયકર્મ વર્જી સાત કર્મનો સત્તા અને તેરમે તથા ચૌદમે ગુણસ્થાનકે વેદનીય કર્મ, આયુઃ કર્મ, નામ કર્મ અને ગોત્રકર્મ એ ચાર અઘાતી કર્મની સત્તા કહી છે.

પૃથ્વી કાયાદિ પાંચ એકેન્દ્રિયના દંરુકે એક મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકે સિદ્ધાંતને વિષે કહ્યું છે. વેદેન્દ્રિય, તેદેન્દ્રિય અને ચૌરિન્દ્રિયના દંરુકે મિથ્યાત્વ અને શાસ્વાદન એમ બે ગુણસ્થાનક લાગ્ને. નારકી, જીવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિકને વિષે પહેલેથી ચાર ગુણસ્થાનક લાગ્ને પણ એમાં એટલું વિશેષ છે કે અનુત્તર વિમાનવાસી જીવોને એક અવિરતિ સમકીત દૃષ્ટિ ચોથુ ગુણસ્થાનકજ હોય છે. ગર્જન તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયને પહેલેથી દેશવિરતિ પર્યંત પાંચ ગુણસ્થાનક અને મનુષ્યના દંરુકે ચૌદે ગુણસ્થાનક કહ્યાં છે.

॥ इति गुणस्थानक द्वार ॥

अथ एकवीसमु आहारद्वार

आहार त्रण प्रकारना छे ओजाहार, रोमाहार
अने प्रक्षेपाहारतेमां ओज-तैजस शरीर, तेणे करीने
जे आहारले तेनु नाम ओजाहार अर्थात् जीव पर-
ज्जवे जतां प्रथमसमये तैजस अने कर्मण शरीरवने
औदारिक शरीर योग्य पुद्गलनो आहार करे अने
बीजा समययीमांकी, कर्मण साथे औदारिक मिश्र
कायवने आहार करे ते, शरीर पर्याप्ति पुरी थाय
त्या सुधीजे आहारते सर्व ओजाहार जाणवो लोमा-
हार स्पर्शेंद्रिये करीने जीवजे आहार पुद्गल ग्रहण
करे तेनुं नाम लोमाहार जेमके-तेलादिक शरीरे
चोळवाथी अंदर गरमी तथा चिकाश आदि आवे
अथवा उष्ण काळने विषे पाणीना स्पर्शवने एटले
न्हावाथी अगर नीनु कपकु शरीर उपर राखवाथी
शीतळ पणाएकरी तृषा गरमी अने दाह विगेरे
उपशमे एम जे स्पर्शेंद्रियवने आहार ते लोमाहार
जाणवो प्रक्षेपाहारजे कोळीआ विगेरे करीकोठामा

(પેટમાં) પ્રક્ષેપાય (નચાય) અર્થાત્ મુખ પ્રક્ષેપે જે આહાર તે ત્રીજો પ્રક્ષેપાહાર જાણવો.

એકેન્દ્રિયનાપાંચ, દેવતાનાતેર, અને નારકીનો એક ઝંગણીસ દંડકે એક ઝંજાહાર અને વીજો લોમાહાર હોય છે. વિગલેન્દ્રિયના ત્રણ, ગર્જનજ તિર્યંચનો એક અને ગર્જનજ મનુષ્યનો એક એમ પાંચ દંડકને વિષે, ઝંજાહાર, લોમાહાર અને પ્રક્ષેપાહાર એ ત્રણે પ્રકારના આહાર કહ્યાં છે. એકેન્દ્રિય, વિગલેન્દ્રિ, અને ગર્જનજ તિર્યંચ તથા મનુષ્યનામઠીદશ દંડકે સચિત્ત, અચિત્ત, અને મિશ્ર આહાર હોય છે એટલે કોઈ વાર સચિત્ત, કોઈવાર અચિત્ત અને કોઈવાર કાંઈ સચિત્ત કાંઈ અચિત્તરૂપ મિશ્ર એમ ત્રણ પ્રકારના આહાર હોય છે અને નારકી તથા દેવતાના દંડકે સદા સર્વદા અચિત્તજ આહાર કહ્યો છે. શરીર પર્યાપ્તી પુરી કરે ત્યાં સુધી સર્વ અપર્યાપ્તા અવસ્થાએ જીવોને ઝંજાઆહાર હોય છે અને શરીરપર્યાપ્તિ પુરી કર્યા પછી લોમાહાર હોય; તે લોમાહાર અસંજીને અજાણતા અને સંજીને જાણતા અજાણતા તથા દેવ-

તાને મનોરૂપણે અને નારકીને અમનોરૂપણે પરિણમેઢે.

॥ ઇતિ આહારદ્વાર ॥

અથ ચાવીસમું આહારની ઇચ્છાદ્વાર.

પૃથ્વીકાયાદિક સર્વ એકેન્દ્રિયને આહારજિલાષ સદા સર્વદા નિરતર હોયઢે. વેદ્દિય, તેદ્દિય, ષડ્દિય અને નારકીનાજીવોને એકવાર આહાર લીધા પઢી વધારેમાં વધારે અતરમુહુર્તને આતરે ફરી આહારની ઇચ્છા થાય પર્વેન્દ્રિયતિર્યંચગર્જનને વધારેમા વધારે વે અહોરાત્રી અને મનુષ્યને ત્રણ અહોરાત્રીને આંતરે સ્વાજ્ઞાવિક પટલે તાપરોગાદિકના અજ્ઞાવે આહારની ઇચ્છાથાયેઢ, આ ઉત્કૃષ્ઠ આહાર ઇચ્છા પ્રમાણ દેવકુરુ તથા ઉત્તરકુરુક્ષેત્રના તથા ખરત અને ઐરવત્તક્ષેત્રનેવિપે પહેલા આરાના મનુષ્ય તથા તિર્યંચની અપેક્ષાજાણવો જુવનપતિ, વ્યતર જોતીપિ અને વૈમાનિકનાદરુકે, મનગમતો અને સર્વ ઇન્દ્રિયોને આદહાદકારી આહાર પરિણમેઢે, માટે આયુષ્યનાકાલમાનની અપેક્ષા આહારની ઇચ્છાનો કાલમાન કહ્યો ઢે દશહજારવરસના આ-

(१२६)

युष्यवाळा देवताने एक अहोरात्रीने आहारा-
रनीश्छायाय, दशहजारवरसथी समयाधिकथी
मांसीने एक सागरोपमथी जेठा आयुष्यवाळा देवोने
वेथी नव दिवसना आंतरे आयुष्यना प्रमाण प्रमाणे
आहारनी इच्छानुंकाळमान जाणवुं. एक सागरो-
पमना आयुष्यवाळा देवोने एक हजारवरसे आ-
हारनीश्छा वे सागरोपमना आयुष्यवाळाने वे
हजारवरसे आहारनी इच्छा, त्रण सागरोपमना
आयुष्यवाळाने त्रण हजारवरसे आहारनी इच्छा
एम जेटला सागरोपमनुं आयुष्य होय तेटला हजार
वरसे देवोने आहारनी इच्छा थाय ते ठेवट अनुत्तर
विमानवासी देवोनुं तेत्रीश सागरोपमनुं उत्कृष्ट आ-
युष्यठे ते देवोने तेत्रीश हजारवरसे उत्कृष्ट आ-
हारनीश्छानो काळमान जाणवो एम सर्व देवोने
आयुष्य प्रमाणनी अपेक्षाए आहारनी इच्छानो का-
ळमान कह्यो ठे.

॥ इति आहार इच्छाधार ॥

અથ ત્રેવીશમુ કિમાહારઘાર.

પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર અને દક્ષિણ એ ચાર તથા
 ઉર્ધ્વ (ઉચી) અને અધો (નીચી) મળી ૮ દિશાઝ
 માથી જીવ કેટલી દિશાઝનો આહાર ગ્રહણ કરે છે
 એમ જે કહેવું તે કિમાહાર

૧. એક અણાહારક ને વીજા આહારક એમ જીવો
 બે પ્રકારના છે તેમાં પરન્નવજતા વિગ્રહગતો એ જીવ
 એક સમયથી માંકી વધારે મા વધારે ચાર સમય સુધી
 અણાહારી હોય અને કેવલ જ્ઞાની કર્મ સ્વપાવવાને આઠ
 સમયનો કેવલી સમુદ્ઘાત કરે તેમાં ત્રીજે ચોથે અને
 પાંચમે સમયે કેવલ કાર્મણયોગ હોય, ત્યાં તે પણ
 ત્રણ સમય સુધી અણાહારી હોય અને ચૌદમે ગુણ-
 સ્થાનકે સૈલેશીકરણે જીવ અતરમુહુર્ત પ્રમાણ અણા-
 હારી હોય અને સિદ્ધા જીવ અનતકાલ સદા સર્વદા
 અણાહારી હોય છે, ઉપર કહેલા અણાહારી જીવ
 સિવાય બાકીના સર્વ જીવો આહારક જાણવા

૨. આહારક એવા ચોવીસે દરુકના જીવો ૮ એ
 દિશાઓથી આહાર ગ્રહણ કરે છે, પણ એમાં ૫૮ જીવ

વિશેષ છે, કે, એકેંદ્રિયના પાંચ દંડકના જીવોતો, ત્રણ, ચાર, પાંચ અથવા ઊપદિશાઓનો આહાર ગ્રહણ કરે છે, કારણકે ચૌદરાજલોક, સુદ્ધ એકેંદ્રિયી ઋયો છે, અને ચૌદરાજલોક પઠી અલોક છે, તેમા પુ-
દ્ગલાદિક નહિ હોવાથી આહાર છે નહિ, માટે જે શુદ્ધ જીવો લોકના મધ્યજાગમાં છે તેને તો ઊપ-
દિશાઓનો આહાર હોય, પણ જે લોકને ઢેકે રહેલા છે, એવા જીવોને ઉપર અલોક હોવાથી ઉર્ધ્વદિશીનો આહાર હોય નહિ માટે તે જીવોને ઉર્ધ્વદિશી સિવાય બાકીની પાંચ દિશાનો આહાર હોય; એવી જ રીતે લોકના ઢેકે રહેલા જીવોને બેદિશીય અલોક હોય તેને ચારદિશાનો અને જેને ત્રણ દિશાએ અલોક હોય તેને બાકીની ત્રણદિશાનો આહાર હોય એમ જાણવું.

॥ ઇતિ કિમાહાર દ્વાર ॥

અથ ચોવીશમું જીવજ્ઞેદ દ્વાર.

જીવજ્ઞેદ-કર્મગતિ જાત્યાદિકની અપેક્ષાએ જી-
વની વિશેષ વ્યાખ્યા તેનું નામ જીવજ્ઞેદ. જીવના મુખ્ય બે જ્ઞેદ છે, એક મુક્તિના અને બીજા સંસારી.

આઠે કર્મથી મુકાણા મુક્તથયા તે મુક્તિના અને કર્મે કરીસહીત, ચારગતિરુપસસારમાંપરિચ્છિમણકરે ઠે તે સસારીજીવોજાણવા.

મુક્તિના-સિદ્ધના જીવોના જ્ઞેદ-૧ જીનસિદ્ધ, ૨ અજીનસિદ્ધ, ૩ તિર્થસિદ્ધ, ૪ અતિર્થસિદ્ધ, ૫ ગૃહ-સ્થલિંગેસિદ્ધ, ૬ અન્યલિંગેસિદ્ધ, ૭ સ્વલિંગેસિદ્ધ, ૮ દ્વિલિંગેસિદ્ધ, ૯ પુરુષલિંગેસિદ્ધ, ૧૦ નપુસકલિંગેસિદ્ધ, ૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધ, ૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધ, ૧૩ બુધવોધિત-સિદ્ધ ૧૪ એક સમયે એક સિદ્ધ અને ૧૫ એક સમયે અનેક સિદ્ધ, એમ જેવી પદવિ અને જેવા ચિન્હાદિકે જીવસિદ્ધિ પદને પામ્યા મોઢે ગયા તે અપેક્ષાએ ગણતા સિદ્ધનાજીવોના પદર જ્ઞેદ કહ્યા ઠે

સર્વ સસારીજીવોના એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, ષ, અને ચૌદ, વત્રીશ તથા પાંચસેને ત્રેસઠ જ્ઞેદપણ જુદી જુદી અપેક્ષાએ શાસ્ત્રને વિષે કહ્યા ઠે તે આ પ્રમાણે-શ્રુતજ્ઞાનનો અનતમો જ્ઞાગ સર્વ સસારી જીવને સદા સર્વદા ડાઘાનો હોય અવરાય નહિ તે ચેતના લક્ષણે કરી સર્વ સસારી જીવો એક વિધ-એક

પ્રકારના જાણવા. સ્થાવરનામકર્મોદયેકરી જે સ્થિર રહે એટલે પોતાની શક્તિ હાલી ચાલી શકે નહિ તે સ્થાવર અને ત્રસનામકર્મોદયે જીવત્રસ-પણુપામે હાલીચાલીશકે તડકેથી ઠાંણ આવે તે ત્રસ. એવં એકત્રસઅનેવીજાસ્થાવરમઠ્ઠી સર્વ સંસારીજીવોના વે જ્ઞેદધાયઠે, પુરુષ, સ્ત્રી અને ન-પુંસક વેદની અપેક્ષાએ ત્રણ જ્ઞેદ, નારકી. તિર્યંચ, મ-નુષ્યં અને દેવગતિએ કરી ચારજ્ઞેદ, એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરિન્દ્રિય તથા પંચેન્દ્રિય મઠ્ઠી ઇન્દ્રિયોની અપેક્ષાએ પાંચ અને પૃથ્વિકાય, અપ્પકાય, તેજ-કાય, વાજકાય વનસ્પતિકાયને ત્રસકાય એમ કાયની અપેક્ષાએ સર્વ સંસારી જીવોના ઠ જ્ઞેદ કહ્યાં છે. ૧ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૨ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૩ વાદર એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૪ વાદર એકેન્દ્રિય પ-ર્યાપ્તા, ૫ બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૬ બેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૭ તેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૮ તેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૯ ચૌરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૧૦ ચૌરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૧૧ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૧૨ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૧૩ સંજ્ઞી

પચેદ્રિય અપર્યાપ્તા અને ૧૪ સંજ્ઞી પચેદ્રિય પર્યાપ્તા
 એમ સર્વ સંસારી જીવોના ચૌદ સ્થાનક-જેદ-કર્મ
 ગ્રંથાદિકને વિષે કહ્યાં છે પૃથ્વીકાયાદિક સ્થાવરના
 પાંચ સૂક્ષ્મ અને પાંચ વાદર મળી દશ, પ્રત્યેકવ-
 નસ્પતિકાચનો એક, વિગલેંદ્રિયના ત્રણ, અને સંજ્ઞી
 તથા અસંજ્ઞી પચેંદ્રિયના બે જેદ એમ સર્વેમળીને
 સોઠ જેદને પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા કરતા વત્રોશ
 જેદ પણ પ્રકારાંતરે ગણ્યા છે

હવે જીવના પાંચેં જોડ જેદ કહ્યાં છે તે આ
 પ્રમાણે, - નારકીના સાત જેદ છે તેને પર્યાપ્તા તથા
 અપર્યાપ્તા કરતાં ચૌદ જેદ થાય પાંચ સૂક્ષ્મ સ્થા-
 વર, પાંચ વાદર સ્થાવર, એક પ્રત્યેકવનસ્પતિકાચ
 અને ત્રણ વિગલેંદ્રિય એવે ચૌદ તથા પાંચ સમુર્થિમ
 તિર્યચ પચેદ્રિય ને પાંચ ગર્જજ તિર્યચ પચેંદ્રિય એવે
 દશમળીને ચોવીસ જેદ થાય, તેને પર્યાપ્તા તથા અ-
 પર્યાપ્તા કરતા તિર્યચના અમતાલીસ જેદ થાય એક
 સોને એક ગર્જજ મનુષ્યના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા
 ગણતા વસેને બે અને સમુર્થિમ મનુષ્યના એકમોને

(१३२)

एक अपर्याप्तामळी त्रणसेंने त्रण मनुष्यना जेद थाय.
दश जुवनपति आठ व्यंतर, आठवाण व्यंतर, पंदर
परमाधामी, दश तिर्यग्जुंजक, पांच चरज्योतिषी,
पांच स्थिरज्योतिषी, नवलोकांतिक, त्रणकिद्विषिश्चा,
बार देवलोक, नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमानां
मळीने नव्वाणुं तेने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता
गणतां एकसोने अठाणुं जेद देवताना थाय. एवी
रोते चौद नारकीना, अमृतालीस तिर्यचना, त्रणशेने
त्रण मनुष्यना अने एकसोने अठाणुं देवताना मळी
सर्व संसारी जीवोना पांचसेंने त्रेशठ जेद कह्यां ठे.

पृथ्वीकायना दंरुके चार, अप्कायना दंरुके
चार, तेजकायना दंरुके चार, वायुकायना दंरुके चार
तथा वनस्पतिकायना दंरुके ठ जीवजेद जाणवा, बे
इंद्रियना दंरुके बे, तेइंद्रियना दंरुके बे, चौरिंद्रिय
ना दंरुके बे अने तिर्यच पंचेंद्रियना दंरुके वीश
जीवजेद कह्यां ठे. मनुष्यना दंरुके त्रणसें ने त्रण ने
तेर देवताना दंरुके एकसोने अठाणुं जीवजेद पामीए.

॥ इति जीवजेद द्वार ॥

(૧૩૩)

અથ પચીસમુ વેદદ્વાર.

વેદ-જે અજિલાપ કરવો તે વેદ ત્રણ પ્રકારે છે
સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુશક વેદ તે દરેકના વઢી
વચ્ચે જેવ છે, ૧ દ્રવ્યવેદ અને ૨ જ્ઞાવવેદ

દાઢી, મુઠાદિક મુખ પુરુષાકાર, પુરુષચિન્હ,
વીર્યપતન, દૃઢતા અને ધૈર્યાદિ લક્ષણે યુક્ત તે દ્રવ્ય
પુરુષવેદ તથા જેમ શ્લેષ્મનાજોરે સ્વટાશની ઇલા થાય
સ્વટાશ જ્ઞાવે તેમ જે કર્મના ઉદયથી સ્ત્રીનુ દર્શન,
આલિંગન, મૈથુનાદિકની ઇલા થાય તે જ્ઞાવપુરુષ-
વેદ તે વેદ ઘાસના ઝરુકા જેવો જાણવો, જેમ ઘા-
સની ઉલાલા એકદમ ઉઠે પણ પાઠી તરત સમાઈ
જાયઠે તેમ પુરુષવેદી વેદના ઉદયે વિહલ થાય પણ
કાર્ય સિદ્ધિ તરત શાત થાય તે પુરુષવેદ જાણવો

સ્તન, યોની પ્રમુખ અવયવ સહિત અને દાઢી
મુઠાદિક રહિત તે દ્રવ્ય સ્ત્રીવેદ તથા જેમ પિત્તના
જોરે મિથાન્નની ઇલા થાય મિથ જ્ઞાવે તેમ જે કર્મના
ઉદયથી પુરુષ સુહામણો લાગે, આલિંગન, મૈથુનાદિક
અજિલાપ ઉપજે તે જ્ઞાવ સ્ત્રીવેદ તે વેદ વકરીની

लींमीना अग्नि सरखो जाणवो, एटले जेम लींमीज-
नी अग्नि जेम जेम खोरीए तेम तेम विशेष दीपे
घणीवार प्रज्वले तेम स्त्रीवेदी वेदनाउदये घणी प्र-
ज्वले पुरुषनाकरस्पर्शादिके वधारे दीपे घणे कष्टे
शांती थाय ते स्त्रीवेद जाणवो.

स्तनादिक स्त्री अवयवो अने दाढी मुठादिक
पुरुष चिन्ह जेने होय नहि, कांडक स्त्रीनेमळतीकां-
इक पुरुषने मळती ज्ञाषा बोले, स्त्रीनीपेरे चाळा चेष्टा
करे अने स्त्रीनी जेम कोमळता निर्वळतादिकेकरी
सहीत होय ते द्रव्य नपुंसकवेद जाणवो तथा जेम
पित्त श्लेष्मनाजोरे खारा खाटानी झुहाथयाकरे
खारुं खाटुं ज्ञावे एम जेकर्मनाउदयथी स्त्री अने
पुरुष ए बन्ने संबंधि विषयान्निद्राष उपजे ते ज्ञाव
नपुंसक वेद जाणवो; ते वेदोदय नगर दाह सरखो
ठे, जेम नगर बलतुं होय तेमां रहेलां उक्ररमांदिक
घणा काळ सुधी बळे तरत उलवाय नहि, तेम नपुं-
सकवेदी मोहाग्निज्वालाए ज्वाजद्वयमान घणा

(१३५)

काळे पण शान्तिने पामे नहि अतरग वेदरूप अग्नि
धुधवातो रहे ते नपुसक वेद जाणवो

पाच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने नारकीना
दरुके एक नपुसक वेद होय, गर्जज तिर्यच अने
गर्जज मनुष्यना दरुके त्रणे वेद होय, तथा देव-
ताना तेरे दरुके नपुंसक विना वाकीना वे वेद होय
अने समुर्धिम तिर्यच तथा समुर्धिम मनुष्यने एक
नपुसक वेद होय वे गर्जज मनुष्य, गर्जज तिर्यच,
जुवनपति, व्यतर, ज्योतिपी अने सुधर्मा तथा इशान
देवलोकनादेवो कायसेवी, कायसेवाए तृप्ति पामे,
ब्रीजा अने चोथा देवलोकना देवो स्पर्शसेवी, स्त
नजुजा आलिगनाटिकायस्पर्शे तृप्ति पामे पांचमा
अने षठा देवलोकना देवो रुपसेवी पोताने जोग
योग्य देवीनारुप, हास्य कटाक्षाटिकरुप देखीने तृ-
प्ति पामे सातमा अने आठमा देवलोकना देवो
शब्दसेवी पोताने जोग योग्य देवीना गीत वार्जोत्र
हास्य नेपुर ऊकारादि शब्द साजळीने तृप्ति पामे
नवमां, दशमा, अगियारमा अने चारमा देवलोकना

દેવો મનસેવી, ઇંટલે પોતાને જોગ યોગ્ય દેવી મન-
 માંહે ચિંતવે તેવારે તે દેવી પોતાના સ્થાનકે બેઠીથ-
 કીજ શૃંગારધરી જ્વલી બુરી કામ ચેષ્ટા મનમાં ચિં-
 તવતી જોમને માટે સાવધાન થાય તેવારે તે દેવતા
 ત્યાંજ ઇંટલે પોતાને સ્થાનકે બેઠા થકા મનસંકલ્પે
 પરમ સુખ પરમ તૃપ્તિ પામેઢે. દેવીજંની ઉત્પત્તિ બોજા
 દેવલોક સુધી અને ગમના ગમન આઠમા દેવલોક
 સુધી ઢે. સ્પર્શસેવી, રૂપસેવી અને શબ્દ સેવીને પણ
 કાયસેવીની પેઠે શુક્રપુજ્જલ ઢે; તે શુક્રપુજ્જલ દેવતા
 ની શક્તિએકરીને દેવાંગનાના શરીર ને વિષે શંક્રમે
 સંચરે તેથી દેવાંગનાને સંજોગ સુખ ઉપજે ઢે. તે શુ-
 ક્રપુજ્જલ વૈક્રિય હોવાથી ગર્જન ઉપજે નહિ. નવગ્રૈવે-
 ચક અને પાંચઅનુત્તરવિમાનના દેવતા અપ્રવીચારા
 ઇંટલે વિષય સેવા રહિત ઢે માટે મને કરીને પણ
 સ્ત્રીને પ્રાર્થે નહિ માટે પરાધિનરહિત સંતોષવંત સર્વ
 વિષય સેવી દેવતાજંથી પણ અત્યંતસુખીયા ઢે.

કાય સેવીથી અનંત ગણ સુખ સ્પર્શ સેવીને
 જાણવું ને તેથી અનંત ગણ સુખ રૂપસેવીને તેથી

(૧૩૭)

અનતગણુસુખ શબ્દસેવીને તથા તે થકી પણ
અનતગણુસુખ મનસેવીને અને તે થકી અનતગણુ
સુખ અપ્રવીચારીદેવોનેજાણવું ઉપર કહેલા સર્વ
જીવોનાસુખથી અનતગણુ સુખ ગયા ઠે રાગ અને
દ્વેષ જેના એવા શ્રી વીતરાગને જાણવું.

॥ ઇતિ વેદદ્વાર ॥

અથ ઊઘીસમુ કપાયદ્વાર

કપાય—(કષ—આય)રુપ—સસાર ને આય—લાજ્ઞ
ઘટલે જેનાથી સસારનો લાજ્ઞ થાયસસારની પરપરાવધે
તેનુનામ કપાય અનતાનુવધી, અપ્રત્યાહ્યાની પ્રત્યા-
હ્યાની અને સજ્વલન એ ચાર જ્ઞેદ કપાયના જાણવા

અનતાનુવધી—અનતા સસારને વધારનાર એવો
ક્રોધ, માન, માયા અને લોજ્ઞ તે અનતાનુવધો કપાય
જાણવો એ ક્રોધ પર્વતની લીંટી જેવો, માન પાષાણના
થાજ્ઞલા જેવું, માયા વાંશના મુલ્લ જેવી, અને લોજ્ઞ
કરમજનારંગજેવો જાણવો, અપ્રત્યાહ્યાની કોઈ
પણ પચ્ચલાણને હૃદય આવવાનદે થોડા પણ પચ્ચલાણની
પ્રાપ્તિ ન થાય એવો ક્રોધ, માન, માયા અને લોજ્ઞ તે

અપ્રત્યાખ્યાનીકપાય જાણવો. એક્રોધ સુકેલા તઢાવની રેખા સરખો, માન હાફકાના થાંજલાસરખું, માયા મેંઢાનાશિંગના સરખી અને લોજના કાઢવના રંગ સરખો જાણવો. પ્રત્યાખ્યાની સર્વવિરતિરૂપ પચ્ચાણને આવે, આવવા નદે. એવો ક્રોધ, માન, માયા અને લોજને પ્રત્યાખ્યાની કપાય જાણવો. એ ક્રોધ રેતીની રેખા સરખો, માન કાઢના થાંજલા સરખું, માયા વઢદના મુતરની રેખાસરખી અને લોજના કાજઢના રંગ સરખો જાણવો. સંજ્વલન ચારિત્રીયાને પણ લગારેક દીપે, ઉદય આવે એવો ક્રોધ, માન, માયા અને લોજ તે સંજ્વલન કપાય જાણવો. એ ક્રોધપાણીની રેખાસરખો, માન નેતરના થાંજલા સરખું, માયા વાંશનીઠાલ સરખી અને લોજ હઢદરના રંગ સરખો જાણવો.

અનંતાનુબંધી સમકીતનો, અપ્રત્યાખ્યાની દેશ વિરતિનો, પ્રત્યાખ્યાની સર્વવિરતિનો અને સંજ્વલન કષાય યથાખ્યાતચારિત્રનો ઘાતકરનાર છે. ક્રોધ માન, માયા અને લોજની અપેક્ષાએ જીવો સર્વથી થોડામાની, માનીથી વિશેષાધિક ક્રોધી, ક્રોધીથી

(१३९)

विशेषाधिक मायावत अने मायावंतथी विशेषाधिक
लोन्नीजीवो कहा ठे.

चोवीशे दमके क्रोध, मान, माया अने लोन्
एम चारे कपाय होय ठे, पण तेमा एटलु विशेषके
नारकीने क्रोध वधारे तिर्यचने माया वधारे मनुष्यने
मान वधारे अने देवतार्जने लोन् वधारे होय ठे एम
कह्यु ठे ॥ इति कपायद्वार ॥

अथ सत्तावीसमु सज्ञाद्वार

सज्ञा-रुमा प्रकारनु ज्ञान तेनु नाम सज्ञा क-
हीए, ते सज्ञा वे प्रकारनी ठे एक ज्ञान सज्ञा अने
वीजी अनुज्ञवसज्ञा ज्ञान सज्ञा ते मतिज्ञान, श्रुत
ज्ञान, अवधिज्ञान, मन पर्यवज्ञान अने केवलज्ञान/
ते केवलज्ञानरूपसज्ञा द्वायिक अने मतिआदिक
सर्व सज्ञा द्वायोपशमिक ठे वीजी अनुज्ञव सज्ञा
ते पोतानाकरेला शातावेदनियादि कर्मोंथी उत्पन्न
थाय ठे ते जेमके आवस्तु मारे आहारयोग्यठे
आ वस्तुथी मारु पोषण थशे इत्यादिक एकेंद्रिया-
दिकने पण अव्यक्तव्य शब्दार्थों द्वेख, ते अनुज्ञव

સંજ્ઞા. તે સંજ્ઞા ચાર પ્રકારે છે. આહારસંજ્ઞા, જન્ય સંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા એ ચાર પ્રકારે સંજ્ઞા જાણવી; વલી ૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ ઉદ્ધ અને ૬ લોક સંજ્ઞા પણ કહી છે. તે ઉપરની ચાર સંજ્ઞામાં મેળવતા દશ સંજ્ઞા છે. વીજા ગ્રંથોમાં વલી ૧ સુખ, ૨ દુઃખ, ૩ મોહ, ૪ વિતિ-ગિહ્તા, ૫ શોક, અને ૬ ધર્મ એઠ જોદવાલી પણ સંજ્ઞા કહેલી છે. એ સંજ્ઞાં તે પૂર્વોક્ત સંજ્ઞાં માંહે અંતર્ગત જાણવી.

નરકાદિક ચોવીસેદંરુકે સર્વજીવોને ઉપર કહેલી ચાર અથવા દશસંજ્ઞા હોય છે. પૃથ્વીકાયાદિ જીવોને મન નથી તો પણ આ કહેલી સંજ્ઞાંતો સર્વ જીવોને હોય. જેમ વનસ્પતિકાયજીવો જલાદિકના આહારવડે જીવે છે અને આવા પ્રકારની વસ્તું મળે તો સારું, આવસ્તુથી મારુશરીરપુષ્ટયશે, એવો અવક્તવ્ય શબ્દાર્થો લેખ, તે આહાર સંજ્ઞા જાણવી. લક્ષ્મણી વિગેરે કેટલીએકવનસ્પતિ મનુષ્યના હા-થનો સ્પર્શ્યવાથી સંકોચીજાય છે એ જન્યસંજ્ઞા

जाणवी नोलक चपकादि वृक्षोने खीनो स्पर्शयवाथी
 प्रफुलीतथायठे अथवा तामीवृक्षनीपासे ताम
 वृक्ष होय तोज तामी फळे ठे फळवाळी थाय ठे ए
 मैथुन सज्ञानालक्षण जाणवा वोढव पलाशादि वृक्षो
 नीधान (धन) ना उपर उगे ठे अथवा पोताना मु-
 ळीआ वळे नीधाननें वींटेठे नीधाननी आसपास
 विंटलाय ठे ए परिग्रह सज्ञानु लक्षण जाणवु को-
 फनठ वृक्षने मनुष्यादिकनो पगलागवाथी हुकारा
 करे ठे ए क्रोध सज्ञानु लक्षण जाणवु हु ठता आ
 लोको छू.खी केमथाय ठे एवा अहकारे करी रुढंती
 वृक्ष रुदन करे ठे कारणके तेथी सुवर्णसिद्धि थाय
 ठे, ए मानसंज्ञानुं लक्षण ठे वेलकीउं फळने पोताना
 पादका वळे डांके ठे, ए माया सज्ञाना लक्षण ठे. अति
 तीव्र लोभनाउदये जीव धनउपरवृक्षथाय ठे,
 अथवा कोइ मोटोफणीधर नागथइ धननी रक्षा
 करे ठे, ए लोभ सज्ञाना जाव जाणवा वेलकीउंमार्ग
 तजी वृक्षने वींटेलाय ए उधसज्ञा, तथा कीकीउं
 श्रेणीवध चालेठे, माकरु एकदमनासेठे, थने

આ જીવમાં હજો મરણ નથી આવ્યું તો પણ હું મરી જશ એ જીવને જય લાગે છે એ સર્વપૂર્વોક્ત સંજ્ઞાના જ્ઞાવ જાણવા. જીવ જીવોજીવથી આહારાદિક કૃત્ય વડે ટેવાયેલો છે માટે અજાણ પણે, અસંજીપણે અથવા તો સંજીપણે પણ ઉપર કહેલી સર્વ સંજ્ઞાએ સહીત જીવ હોય છે. જેમ નરઘાંવગારુનારમાણસ અન્ય વ્યવસાયમાં હોય તો પણ તેની આંગઢોડું ઝંચી નીચી થાય છે અથવા ટકોરા વગાડે છે, તથા કાપરુનો વહેપારી, કાપરુને ફારુવાના વ્યવશાયથી રાત્રે ઝંઘમાં પણ અજાણતાં પોતાનું ધોતીડું કે અન્ય વસ્ત્ર ફાડે છે કારણકે એ હંમેશાની પ્રવૃત્તિની ટેવ છે, એમ સર્વ સંસારી જીવો દેહમમત્વેકરી આહારાદિકથી ટેવાયેલાં હોવાથી હાલપણ જો અજાણ હોય અજ્ઞાની હોય તો પણ તેમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે એનું નામ સંજ્ઞા જાણવું. ॥ ઇતિ સંજ્ઞાદ્વાર ॥

અથ અઠાવીસમું સ્વકાય સ્થિતિ દ્વાર.

સ્વકાય સ્થિતિ—(સ્વકાય સ્થિતિ) સ્વ પોતાના, કાય-સમુહ, અર્થાત પૃથ્વીના જીવોનો સમુહ તે પૃ-

શ્વીકાય, પાણીના જીવોની જાતીરૂપ સમુદ્ધ તેને વિપે
ફરીફરી મરણપામીને તેની તેજકાયમા ઉત્પન્ન
થાય, તો તેનીઅપેક્ષાએ જે સ્થિતિ કાઢમાન તેનુ
નામ સ્વકાય સ્થિતિ જાણવી

પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજકાય અને વાજકાય
એ ચાર એકેન્દ્રિયના દરુકે ઉત્કૃષ્ટી સ્વકાય સ્થિતિ
અસરચાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાઢની અર્થાત્
પૃથ્વીકાયનો જીવ મરણપામીને ફરી તેજકાયમા
ઉપજે, પણ પોતાની કાયને મુકે નહિ તો અસરચાત
ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાઢ સુધી રહે એમજ અપ-
કાય તેજકાય અને વાજકાયને વિપેક્ષજાણી
લેવુ વનસ્પતિ કાયની સ્વકાય સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટી અનતા
કાઢ પ્રમાણજાણવી આજે વનસ્પતિકાયની સ્થિતિ
કહીતે વ્યવહારરાશી જીવની અપેક્ષાએ જાણવી
કેમકે વ્યવહારરાશીજીવ મરણપામી નીગોદમા
જાયતો અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાઢ સુધી
રહેને પઠી પાઠો વ્યવહાર રાશીમા આવે એમ જાણવુ.
વેદ્દિય, તેદ્દિય અને ચૌરિદિય એમ વિકલેન્દ્રિ-

यमां दरेकने उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति संख्याता हजार
वरश सुधीनी जाणवी. तिर्येच पचेन्द्रिय अने मनुष्यनी
उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति सात आठ जवनी कही ठे.

गर्भज तिर्येच तथा मनुष्यो संख्याते आयुष्ये-
सातजव करे अने आठमे जवे युगलीज थाय ए आठे
जवे करी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति त्रण पल्योपम अने
सात पूर्व क्रोर वरसनी गर्भज तिर्येच तथा मनुष्य
नी जाणवी. त्रसकाय जीवोनी स्वकाय स्थिति वेह-
जार सागरोपमनी कही ठे, कारणके कोशपण जीव
वधारेमां वधारे त्रसकायमां वे हजार सागरोपम सुधी
रही शके ने पठी अवश्य एकेंद्रिय थाय, संज्ञीनी
स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी नवसें सागरोपमनी जाण-
वीने पठी अवश्य असंज्ञीमां जाय एम कह्युं ठे. दे-
वता तथा नारकी मरीने पाठा देवता तथा नारकीमां
जाय नहि अवश्य बीजी गतिए जाय. पृथ्वीकायादि
उपर कहेला सघळा जीवोनी जघन्यकाय स्थिति अं-
तर मुहुर्तनी जाणवी.

॥ इति स्वकाय स्थितिद्वार ॥

(१४५)

अथ लंगणत्रीसमु विरहकाळद्वार

विरहकाळ—एकजीवउत्पन्नययापठीबीजो जीव
केटलाकाळनेअतरेउत्पन्नयाय अयवाचवे एम जेदरेक
दंरुकेनेविपेकहेबुं तेनुनामअहिं विरहकाळ जाणवो.

नारकीना दंरुके प्राये समयसमयप्रत्ये जीव
उपजेठे अने चवेठे,परंतु क्यारेक अतरपकेतो जघन्य
एकसमय अने उत्कृष्टोवारमुहुर्तनोजाणवो सातेना-
रकीमां कोइजीवनउत्पन्नयायतो वधारेमा वधारे वार
मुहुर्तसुधीनउपजे पण वारमुहुर्त पठीतो जरूर कोइ-
नरकेजीवउपजे माटे सामान्ये सातेनारकीआश्री वार
मुहुर्तनोविरहजाणवो जुडीजुडीनारकीनी अपेक्षाए
पदेखी रत्नप्रज्ञा नारकीए चोवीसमुहुर्त, बीजीशर्करा
प्रज्ञाए सात दिवस,वायुकाए पदरदिवस,पंक प्रज्ञाए
एकमास, धुम प्रज्ञाए घेमास, तमप्रज्ञाए चार मास
अने तमस्तम प्रज्ञानारकीनेत्रिपे ठमासनो उपजया
तथा चबवानो विरहकाळणटले अतर उत्कृष्टोजाणवो
अहिंजेनो जेटसो विरहकाळकक्षोठे तेटलाकाळयी
उपरात अवश्य ए नरकांनेत्रिपे कोइपणजीव उत्पन्न

थाय एम कह्युं ठे.

दशजुवनपतिनादंरुके जीव निरंतरउपजेठे
अने चवेठे; परंतु कदीअंतरपकेतो जघन्यथी एक
समयनो अने उत्कृष्टथी चोवीस मुहुर्तनो विरहकाल
एटले अंतरजाणवो एमज व्यंतर, ज्योतिषी तथा
सौधर्मनेशान देवलोकने विषे पण प्रत्येके उपजवा
तथा चववानोविरहकाल वधारेमांवधारे चोवीस
मुहुर्तनो ठे, तेवारपठोनिश्चे बीजोकोइजीव दे-
वतापणे उपजेअथवाचवे. त्रीजा देवलोकें नवदि-
वसने विसमुहुर्तनो, चौथादेवलोकें बारदिवसअने
दशमुहुर्तनो, पांचमादेवलोकसामीबावीस दिवसनो,
ठठा देवलोकें पीस्ताळीसदिवसनो आठमाए सो
दिवसनो, नवमाए तथा दशमाएप्रत्येके संख्याता
मासनो अने अगियार तथा बारमाए संख्याता वर-
सनो विरहकाल जाणवो. आ संख्याता वरस ज्यां
सुधी सोवरसपुरानयाय त्यांसुधीनागणवा. पहेला,
बीजा तथा त्रीजा त्रैवेयके संख्याता सैंकनो वरसनो,
चौथा, पांचमा अने ठठा त्रैवेयके संख्याताहजार

वरसनो अने सातमाआठमातथा नवमात्रैवेयके
 सरयाताजाखवरसनो उपजनाचनानो विरह काल
 कह्योठे. ज्यासुधी हजार वरस पुरा न थाय त्या
 सुधी सख्याता सेंकना वरस, ज्यासुधी लाखवरस
 पुरा नथायत्यासुधी सरयाताहजारवरस अने ज्यासुधी
 कोरुवरसपुरानथाय त्यासुधीना सरयातालाखवरस-
 गणाय ठे एक सर्वार्थ सिद्धविना वाकीनाचारअनुत्तर-
 विमाननेत्रिपे पट्योपमना असरयातमाज्ञागजेटलो
 अने सर्वार्थ सिद्ध विमानने त्रिपे पट्योपमनासरया-
 तमाज्ञागजेटलो उत्कृष्ट विरहकालकह्योठे जघन्यथी
 एक समयनो उत्पातनथा चवन विरहकाल सर्वदेव
 लोकेजाणवो

पृथ्वीकायादिपाचे ऐकेंद्रियनाढरुके प्रत्येक
 समये जीवउत्पन्न थायठे अने चनेठ माटे ते ऐकें-
 द्रियनेत्रिपे विरहकालहोयनहि

वेडेंद्रिय, तेडेंद्रिय अने चौरिंद्रियना ढरुके प्र-
 त्येके उत्पात अने चननो विरह वधारेमा बंधारे अ-
 नरमुहुर्त अने जघन्यथी एक समयनो कह्योठे गर्तज

તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયને વિષે વાર મુહુર્તનો અને સમુર્થિમં
 તિર્યંચપંચેન્દ્રિયનેવિષે અંતરમુહુર્તનો જન્મ તથા મ-
 રણશ્રાશ્રીવિરહકાલજાણવો. ગર્જન મનુષ્યને વિષે
 વારમુહુર્તનો અને સમુર્થિમમનુષ્યનેવિષે ચોવીસ
 મુહુર્તનો ઉત્કૃષ્ટવિરહકાલહોયઠે. મોક્ષનેવિષે નિરંતર
 જીવજપપંચથાયઠે. પણ ક્યારેક અંતર પડે તો જઘન્ય
 એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી ૪ માસનું સિદ્ધગતિનેવિષે-
 આંતરુંકહ્યુંઠે તથા સિદ્ધગતિથી સિદ્ધના જીવોનેચવ-
 વાનુંનથી માટે ચવનવિરહકાલહોયનહિ એમજાણવું.
 ॥ ઇતિ વિરહકાલ દ્વાર ॥

અથ ત્રીસમું ચવન સંખ્યાદ્વાર અને એકત્રીસમું
 ઉપજવાનું સંખ્યાદ્વાર.

ચવન સંખ્યા-એક સમયમાંજીવકેટલાચવે
 (મરે) એ સંખ્યાનું જે કહેવું તે ચવન સંખ્યા તથા
 એક સમયમાં કેટલાં ઉપજી થાય એમ જે કહેવું તે
 ઉપજવાની સંખ્યાદ્વાર. એ બન્નેદ્વાર જોગા કહે ઠે.

નારકીના દંડકે, જીવો ઉપજે તો સમયે સમયે
 જઘન્યથી એક, બે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા અ-

સરૂયાતા ઉપજે છે તથા ચવે છે.

દશ યુવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક માં સૌધર્મ દેવલોકથી મારીને આઠમા સહસ્રાર દેવલોક સુધીના દેવલોકને વિષે જીવો જો ઉપજે તો, એક સમયમાં જઘન્યથી એક, બે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા સરૂયાતા અસરૂયાતા જીવો ઉપજે તથા ચવે છે. કારણકે આઠમા દેવલોક સુધી તિર્યંચ પણ જાય છે, ને તે તિર્યંચગતિમાં જીવો અસરૂયાતા છે માટે અસરૂયાતા ઉપજે એમ જાણવું નવમા આદિ ઉપરના દેવલોકે એક સમયમાં બેઠા સરૂયાતા જીવો ઉપજે અને ચવે છે તે દેવલોકમાં ફક્ત ગર્જનજનનુષ્યજાય છે

પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેલકાય અને વાતકાયનાદરુકે, પ્રતિસમયે જીવો અસરૂયાતા ઉપજે છે અને ચવે છે, તથા વનસ્પતિનાદરુકે પ્રતિસમયે જીવો અનતાઉપજે ને અનતાચવે છે, વનસ્પતિકાયમાં જીવ અનતા છે માટે વનસ્પતિકાયમાંથી આવ્યા જીવો વનસ્પતિકાયમાં સમયેસમયે અનતાઉપજે અને અનતાચવે છે એમ જાણવું વેડઝિય, તેડઝિય, ચૌરેંડિય

અને તિર્યંચપંચેન્દ્રિયના દંરુકે, દેવતાની પેઠે એક વે
ત્રણથી યાવત્ સંખ્યાતા અસંખ્યાતા ઉપજે અને ચવે છે.

ગર્જન મનુષ્યને વિષે ઉપજેતો એક સમયે વધારે
માં વધારે સંખ્યાતા જીવો ઉપજે અને ચવે, તથા સ-
મુર્ધિમ મનુષ્યને વિષે દેવતાની પેઠે સંખ્યાતાને અસં-
ખ્યાતા ઉપજે અને ચવે છે. સિદ્ધગતિ (મોક્ષ)ને વિષે
જીવો ઉપજેતો એક સમયે એક, બેથી માંનીને યાવત્
એકસોને આઠ સુધિ ઉપજે છે. તે સિદ્ધગતિમાંથી પ-
રવાનો અજ્ઞાવ હોવાથી કોઈ ચવતો નથી.

॥ ઇતિ ચવન તથા ઉપજવાનું સંખ્યાદ્વાર ॥

અથ વત્રીશમું ગતિદ્વાર.

ગતિ—ગમન કરવું—કયા દંરુકનો જીવ કયા
કયા દંરુકે જાય એમ જે કહેવું તે અહિં ગતિદ્વાર જાણવું.

નારકી જીવો નારકીમાંથી નીકળી, ગર્જન
તિર્યંચ અને ગર્જન મનુષ્ય એમ બે દંરુકમાં જાય છે.
દશઋવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી અને સૌધર્મ તથા
ઇરાન દેવલોકના દેવો જવાંતરે, પૃથ્વીકાય, અપ્કા-
ય, વનસ્પતિકાય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય એમ

पाच ढंरुके जाय, तथा सनत् कुमारादिसहस्रार पयें
 तना देवो गर्ज्जज तिर्यच अने मनुष्य एम वे ढंरुके
 जाय, ने सहस्रारथी उपरना देवलोकना देवो एक
 गर्ज्जज मनुष्यनाज ढंरुके जाय ठे. पृथ्वीकाय, अप-
 काय, वनस्पतिकाय तथा वेद्दिय, तेद्दिय अने चौरि
 द्रिय ए ठ ढंरुकना जीवो, ज्ञवातरे पाच एकेद्रिय,
 त्रण त्रिगलेंद्रिय, तथा तिर्यच पचेंद्रिय अने मनुष्यना
 मळी दश ढंरुकने विपे जाय अने वाजकाय तथा तेउका
 यनाजीवो ए उपर कहेला दश ढंरुकमाथी एक मनु-
 ष्यना ढंरुक सिपाय वाकीना नव ढंरुकने विपे जाय ठे
 गर्ज्जज तिर्यच पचेंद्रिय अने गर्ज्जज मनुष्यना ढंरुकमाथी
 सग्याता आयुष्यवाळा जीवो पोताना कर्मानुसारे १४
 ढंरुकमा जाय तथा असग्याता आयुष्यवाळा तो तेर
 देवतानाज ढंरुक जाय ठे सग्याता आयुष्यवाळा गर्ज्जज
 मनुष्यमाथी वज्रन्पन्नाराच सघयणना धणी कोडक
 जीव आठे कर्म खपावीने सिद्धगति माहे पण जाय ठे
 एम सामान्ये चोवीसे ढंरुकना जीवोनी गति कही
 १ हवे चोवीसे ढंरुकना जीवोनी गति पाचसेने

ત્રેસઠ જીવજ્ઞેદને વિષે કહે છે:-પહેલીથી ઠઠી નારકીના જીવો આયુક્ષયે નારકીમાંથી નીકળીને પંદર કર્મ જૂમિનાં ગર્જનજમનુષ્યપર્યાપ્તા, પંદર કર્મજૂમિનાં ગર્જનજમનુષ્ય અપર્યાપ્તા તથા પાંચગર્જનજતિર્યંચપર્યાપ્તાને પાંચગર્જનજતિર્યંચઅપર્યાપ્તા એવં ચાલીશજીવજ્ઞેદને વિષે જાય, તથા સાતમી નારકીથી નીકળ્યાં જીવો તો પાંચ ગર્જનજ તિર્યંચ પર્યાપ્તાને પાંચગર્જનજ તિર્યંચ અપર્યાપ્તા એમદશજીવજ્ઞેદને વિષે જાય છે. દશજીવનપતિ, સાલવ્યંતર, પંદરપરમાધામી, દશતિર્યંગ બ્રંજક, દશજ્યોતિષી, સૌધર્મ, ઇશાન અને એક કિલ્વીષિયા એમ ચોસઠ જાતિનાં દેવોમાંથી નીકળ્યા જીવો, પંદર કર્મજૂમિનાગર્જનજ મનુષ્ય અને પાંચ જાતિના ગર્જનજ તિર્યંચ તથા બાદર પૃથ્વીકાય, બાદર અપકાયને બાદર પ્રત્યેકવનસ્પતિકાય મળી ત્રેવીસપર્યાપ્તા તથા ત્રેવીસ અપર્યાપ્તા એવં હેતાલીસ જ્ઞેદમાં જાય છે. સનત કુમારથી માંનીને સહસ્રાર પર્યંત ઠે દેવલોકના દેવો, વે કિલ્વીષિયા જાતિના દેવો અને નવલોકાંતિકના દેવો એમ સત્તર જાતિના દેવોમાંથી નીકળ્યા જીવો,

पांच गर्जज तिर्यच अने पंदर कर्म जूमिना मनुष्य
 नामळी वीस पर्याप्ता तथा वीस अपर्याप्ता एव
 चाळीस जेदमा जाय ठे नवमा आणत देवलोकथी
 मांकीने बारमा अच्युत देवलोक सुधीना चार देव-
 लोकना देवो अने नव ग्रैवयक तथा पांच अनुत्तरवि-
 मानना देवो एसर्वे मळीने अठार देवलोकना नीक-
 ळ्याजीव, ते पदरकर्म जूमिना मनुष्यमां जाय ठे
 नारकीनो एक दंरुक तथा देवताना तेरदंरुक मळीने
 चौद दंरुकनी गति कही जीवमात्र उत्पति काळे
 अपर्याप्तावस्थाए होय अने पठीथी पर्याप्ता थायं,
 ए अपेक्षाए अही नारकी तथा देवतानी गति पर्या-
 प्ता तथा अपर्याप्ता जीवजेदे कहीठे तो ते करण
 अपर्याप्ता जाणवा करण अपर्याप्ता जीव अवश्य
 पर्याप्ता थायज, तेथी सग्रहणी विगेरेमा कहुं ठे के
 नारकी तथा देवताचवीने पर्याप्ता तिर्यच अने मनुष्य
 थाय एमा कोइ विरोध नथी.

पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा वे
 इन्द्रिय, ते इन्द्रिय अने चौरिन्द्रिय एव व दंरुकनाजीनो

આયુક્તયે આપ આપણા દંતકમાંથી નીકળીને, પંદર કર્મ ઝૂમિના ગર્જન મનુષ્ય પર્યાપ્તા, પંદર ગર્જન મનુષ્ય અપર્યાપ્તા, એકસોને એક સમુર્થિમ મનુષ્ય અને અમૃતાલોસતિર્યંચના એ સર્વે મળીને એકસોને ઝંગણા એંશી જીવન્નેદને વિષે પોતપોતાના કર્માનુસારે જાય છે. તેજકાય અને વાજકાય એ બે દંતકના નીકળ્યા જીવ, અમૃતાલોસ જ્નેદના તિર્યંચમાં જાય છે. એવી રીતે બાવીસ દંતકની ગતિ કહી.

ગર્જન તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય એવા જલચરજીવો આઠમાંથી બારમા દેવલોકે, નવ ગ્રૈવેયકે અને પાંચ અનુત્તર વિમાને જાય નહિ માટે સર્વ પાંચસે ને ત્રેસઠ જીવન્નેદમાંથી એ અઢાર સ્થાનકના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તામળી ઠત્રીસ જીવન્નેદ વાદકરતા વાકીના પાંચસેને સત્તાવીસ જીવન્નેદમાં જલચર જીવો જાય છે. ગર્જનજહરપરિસર્પજીવો ઉપર કહેલા પાંચસેને સત્તાવીસ જીવન્નેદમાંથી સાતમી અને ઠઠી નારકીના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા મળી ચાર જ્નેદ વર્જીને વાકીના પાંચસેને ત્રેવીસ જીવન્નેદમાં જાય છે. ગર્જન

થલચર જીવો (ચોપગા) ઉપર કહેલા પાંચસેને સ-
તાવીસ જીવજ્ઞેદમાથી સાતમી, ઠઠી અને પાંચમીના-
રકીનાપર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા મઠ્ઠીઠજ્ઞેદવર્જીને વા-
કીના પાંચસેને એકવીસ જીવજ્ઞેદને વિષે જાય છે
ગર્જજલચરજીવો ઉપરકહેલા પાંચસેને સતાવીસજી-
વજ્ઞેદમાથી સાતમી, ઠઠી, પાંચમી અને ચોથી નાર-
કીનાપર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તામઠ્ઠીઆઠજ્ઞેદવર્જીને વા-
કીના પાંચસેને ઊગણીસ જીવજ્ઞેદમા જાય છે ગર્જજ
જુજપરિસર્પજીવો ઉપરકહેલાપાંચસેને સત્તાવીસ જીવ
જ્ઞેદમાથી સાતમી, ઠઠી, પાંચમી, ચોથી અને ત્રીજી
નારકીનાપર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા મઠ્ઠીદશજ્ઞેદવર્જીને
વાકીનાપાંચસેનેસત્તરજીવજ્ઞેદમાંજાય છે. હવે અસહી
તિર્યચ પચેદ્રિયજીવો આયુક્ષયેનિકલીનેત્રણસેને પ-
ચાણુજ્ઞેદનેવિષે જાય તેના નામ કહે છે, -દશ જુવન
પત્તિ, સોલ વ્યંતર, પદર પરમાધામી, દશતિર્યગ્જુજ્રક,
ઠપ્પન્નઅત્રદ્વીપનામનુષ્યો, પહેલી નારકી અને
પદરકર્મઝૂમિનામનુષ્યો એવ એકસોને ત્રેવીસ
પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા મઠ્ઠીને વસેને દ્વેતાઠીસ તથા

એકસોને એક સમુર્થિમ મનુષ્યો અને અમતાલીસ
 જ્ઞેદ તિર્યંચના ગણતાં ત્રણસેંને પંચાણું જીવજ્ઞેદ યયા
 તેમાં અસંઙ્હી તિર્યંચ પર્વેંદ્રિયની ગતિ જાણવી. एवं
 ત્રેવીસ દંરુકની ગતિ કહી.

મનુષ્યના દંરુકે ગતિ કહે છે. પ્રથમ સમુર્થિમ
 મનુષ્ય આયુક્ષ્યે, સમુર્થિમ મનુષ્યમાંથી નીકળ્યા,
 પંદર કર્મ જુમીજ મનુષ્યપર્યાપ્તા, પંદરકર્મજુમિંજ
 અપર્યાપ્ત્યા, એકસોને એક સમુર્થિમ મનુષ્ય અને અ-
 મતાલીસ જ્ઞેદના તિર્યંચ एवं એકસોને ઈંગણા એંસી
 જીવજ્ઞેદમાં જાય છે પંદર કર્મજુમિના ગર્જ્જ મનુષ્યો
 માંથી જીવો નીકળીને પાંચસેંને ત્રેસઠ જીવજ્ઞેદમાં
 જાય છે. ત્રીસ અકર્મ જુમિના મનુષ્યમાંથી નીકળ્યા
 જીવો, દશજુવનપતિ, સોલબ્યંતર, પંદર પરમાધામી,
 દશતિર્યંગ્ બ્રંજક, દશ જ્યોતિષી, એક કિલ્વીષિયા
 અને સૌધર્મ તથા ઇશાન એ બે દેવલોક મળી ચોસઠ
 જીવજ્ઞેદમાં જાય છે. ઠપ્પન્ન અંતર દ્વીપનામનુષ્યમાંથી
 નીકળ્યા જીવો, દશ જુવનપતિ, સોલબ્યંતર, પંદર
 પરમાધામી અને દશ તિર્યંગ્ બ્રંજક એમ એકાવન

જીવન્નેદમાં જાય છે ઇતિ ગતિદ્વાર.

અથ તેત્રીશમું આગતિદ્વાર

આગતિ-આગમન-કયા દમ્ભકને વિષે કયાકયા

દંમ્ભકના જીવો આવીને ઉપજે એમ જે કહેવું તેનું
નામ અહિં આગતિદ્વાર જાણવું

નારકી તથા દેવતાના મઠી ચૌદ દંમ્ભકને વિષે

એક તિર્યચ પર્વેદ્રિય અને વીજા મનુષ્ય એમ બે દંમ્ભક
માહેથી જીવો આવી ઉત્પન્ન થાય છે પૃથ્વીકાય,

અપકાય અને વનસ્પતિકાય એમ ત્રણ દમ્ભકને વિષે,

એક નારકીવર્જીને વાકીના ત્રેવીશે દમ્ભકમાહેથી જી-
વોઆવી ઉત્પન્ન થાય છે. તેજકાય, વાજકાય, બે

ઇદ્રિય, તે દ્વિદ્રિય અને ચૌરિંદ્રિય એમ પાંચ દમ્ભકને

વિષે આવરના પાંચ, વિગર્ભેદ્રિયના ત્રણ, તિર્યચ પ-

ર્વેદ્રિય અને મનુષ્ય એમ દશ દમ્ભક માહેથી જીવો

આવી ઉત્પન્ન થાય છે. તિર્યચ પર્વેદ્રિયના દમ્ભકને વિષે

ચોવીસે દંમ્ભકમાહેથી જીવો આવી ઉત્પન્ન થાય છે

મનુષ્યના દમ્ભકને વિષે. તેજકાય અને વાજકાય

સિવાય વાકીના ઘાવીશ દમ્ભકમાહેથી જીવો આવી

ઉત્પન્ન થાય છે. એમ સામાન્યે ચોવીશેં દંરુકની
આગતિ કહી.

હવે ચોવીશેં દંરુકે, પાંચસે ત્રેસઠ જીવજ્ઞેદમાંથી
આગતિ કહેઠે—પહેલી નરકે. પંદરકર્મજૂમીજ
ગર્જનજમનુષ્ય, પાંચગર્જનજ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય અને પાંચ
સમુર્થિમતિર્યંચ ચંદેન્દ્રિય એમ પચ્ચીશજ્ઞેદના જીવ આવી
ઉપજે. બીજી નરકે. પંદરકર્મજૂમિજગર્જનજ મનુષ્ય અને
અને પાંચ ગર્જનજ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય એમ વોસ જ્ઞેદના જીવ
આવી ઉપજે. ત્રીજી નરકે. પંદર કર્મ જૂમિજગર્જનજ મનુ-
ષ્ય તથા ગર્જનજ જલચર, થલચર, ઊરપરિસર્પ અને સ્થેચર
એમ બેગણિશ જ્ઞેદમાં હેથી જીવ આવી ઉપજે. ચોથી નરકે
પંદરકર્મજૂમિજ ગર્જનજમનુષ્ય તથા ગર્જનજ જલચર થલ
ચર અને ઊરપરિસર્પ એમ ચઢાર જ્ઞેદમાં હેથી જીવ આવી
ઉપજે. પાંચમી નરકે પંદર કર્મજુમિજ ગર્જનજ મનુષ્ય
તથા જલચર અને ઊરપરિસર્પ એમ સત્તર જ્ઞેદમાં હેથી
જીવ આવી ઉપજે. ષઠી નરકે પંદર કર્મજુમિજ ગર્જનજ
મનુષ્ય અને ગર્જનજ જલચર એમ સોલ જ્ઞેદમાં હેથી જીવ
આવી ઉપજે. સાતમી નરકે પણ પંદર કર્મજુમિજગ-

र्जज मनुष्य अने जलचर एम सोल जेदमांहेथी आवी
 उपजे नरकने विषे अर्प्याप्ता जीवो जाय नहि ए
 प्रकारे नारकीना ठरुके आगति कही

दशजुवनपति, सोल व्यतर, पदर परमाधामी
 अने दशतिर्यग्ज्जक ए एकावनजातिना देवोने विषे
 एकसोने एक क्षेत्रना गर्जज मनुष्यपर्याप्ता, पांचग-
 र्जजतिर्यच पर्याप्ता अने पाच असङ्गी तिर्यच पर्वेद्रिय
 एम एकसोने अगियार जेदमांहेथी जीव आवी उपजे
 दश प्रकारना ज्योतिषी अने सौधर्म एम अगियार
 जातीना देवोने विषे पदर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य,
 त्रीस अकर्मजुमिज गर्जज मनुष्य अने पाच गर्जज
 तिर्यच एम पचास जेदमांहेथी जीवो आवी उपजे
 बीजा इशान देवलोकने विषे पदर कर्मजुमि, पांचहरि
 वर्प, पाच रम्यक, पाचदेवगुरु ने पांच उत्तरगुरु एव
 पांच्रीस क्षेत्रना गर्जज मनुष्यो तथा पाच गर्जजतिर्यच
 एम चालीश जेदमांहेथी जीव आवी उपजे पहेला
 कित्तीपिया जातिना देवोने विषे पदर कर्मजुमि, पाच
 उत्तरगुरुने पांच देवगुरु एव पचीस क्षेत्रना गर्जज

मनुष्यो तथा पांचगर्भज तिर्यच पंचेंद्रिय एम त्रीस
 जेदमांहेथी जीव आवी उपजे. त्रीजार्थी आठमासुधी
 ठ देवलोक, नव लोकांतिक अने बे किट्ठीषिया एम
 सत्तर जातिना देवोने विषे पंदर कर्मजुमिज गर्भज
 मनुष्य अने पांच गर्भज तिर्यच पंचेंद्रिय एम वीस-
 जेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. नवमा आणंत देव-
 लोकथी मांसीने पांच अनुत्तर विमान पर्यंतना अठार
 देवलोकने विषे पंदर कर्मजुमिज गर्भज मनुष्यना जे-
 दमांहेथी जीव आवी उपजे. एवी रीते एक नारकीनो
 दंरुक तथा तेर देवताना दंरुक मळीने चौद दंरुके
 आगति कही.

पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय एत्रण
 दंरुकनेविषे अरुताळीसजेदना तिर्यच, एकसोने एक
 समुच्छिम मनुष्य तथा पंदर कर्मजुमिज गर्भज मनु-
 ष्य पर्याप्ता, पंदर कर्मजुमिना गर्भज मनुष्य अपर्याप्ता
 तथा पंदर परमाधामी, दश जुवनपति, सोलव्यंतर,
 दशतिर्यग् भ्रंजक, दश ज्योतिषी, सौधर्म तथा इशान
 अने एक किट्ठीषिया जातिना देवो एम सर्वे मळी

वसेने त्रेतालीस जेदमाहेथी जीव श्यात्री उपजे. ते
 उकाय, वाउकाय, वेड्डिय, तेड्डिय, चोरिडिय
 थने थसडीतिर्यच पचेडियने विपे एकसोनेएक
 समुर्धिम मनुष्यथपर्याप्ता, पढर कर्म जुमिज मनुष्य
 पर्याप्ता, पढर कर्म जुमिज मनुष्य अपर्याप्ता थने
 अरुतालीस जेदना तिर्यच एम एकसोने उंगणाएसी
 जेदमाहेथी जीव श्यात्री उपजे गर्जज तिर्यच पचे-
 डिय एया जटाचर, थजचर, उरपरिसर्प, जुजपरिसर्प
 थने खेचरने विपे एकसोने एक समुर्धिम मनुष्यथ-
 पर्याप्ता, पढर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य पर्याप्ता,
 पढर कर्म जुमिज मनुष्य थपर्याप्ता, अरुतालीस
 जेदना तिर्यच तथापढर परमाधामी, दश जुवनपति,
 सोखव्यतर, दश तिर्यग् जज्ञक, दश ड्योतिप, त्रण
 किडियपीया, नव लोकातिक थने सौरमथी सानीने
 श्याठमा सहस्रार पर्यत् देवजोक तथा सान नारजी
 एम सर्वमलीने वसेने समसठ जीवजेद माहेथी जीव
 श्यात्री उपजे. त्रेयीन ढरुके श्यागनि कही

समुर्धिम मनुष्यने विपे पञ्च तर्क जुद्धित ज

नुष्य पर्याप्ता, वादर पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता,
 वादर अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, वादर प्रत्येक
 वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, सुक्ष्म पृथ्वीकाय
 पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता
 सुक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, वा-
 दर साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता त्रण
 विकलेन्द्रियना पर्याप्ता अपर्याप्ता, तथा बीस तिर्यच
 पंचेन्द्रियना अने एकसोने एक समुर्द्धिम मनुष्य एम
 सर्वे मळीने एकसोने इकोतेर जेदमांथी जीवो आवी
 उपजे. पंदर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य ने बीषे उपर
 कहेला एकसोने इकोतेर जीवजेद तथा नववाणु दे-
 वताना जेद अने पहेलीथी ठीनीनारकी सुधीना ना-
 रकी एम सर्वे मळीने वसेने ठोतेर जेदमांहेथी जीव
 आवीउपजे. त्रीस अकर्म जुमिना मनुष्यने विषे पं-
 दर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य पर्याप्ता अने पांच गर्जज
 तिर्यच पर्याप्ता मळी बीसजेदमांहेथी जीवआवीउपजे.
 षण्पन्न अंतर छीपना मनुष्यने विषे पंदर कर्मजुमिज
 गर्जज मनुष्य पर्याप्ता तथा पांच गर्जज तिर्यच पर्याप्ता

अने पांच समुर्धिम तिर्यक् पंचेंद्रिय पर्याप्ता एम प-
चीसनेदमाद्वेयो जोव श्यामी उपजे एवीरीते चोवीस
दरुके श्यागतिकही

॥ इति श्यागतिछार ॥

अथ चोत्रीसमु संपदा छार.

संपदा-पदवी त्रेयासना नाम. १ अरिहतनी
पदवी, २ चक्रवर्तिनी, ३ वामुदेयनी, ४ वळ देवनी,
५ केवळीनी, ६ साधुनी, ७ श्यामकनी, ८ सम्पकूट
ष्टिनी, ९ मरुल्लिकनी, ए नम मोटो पदवी तथा चौद
रत्न चक्रवर्तिनामेळयता त्रेयीस पदवी प्राय ते चौद
रत्नना नाम, १ सेनापति रत्न, २ गाया पति रत्न,
३ वार्धिक रत्न, ४ पुरोहित रत्न, ५ खीररत्न, ६ ह-
स्तिरत्न अने ७ अश्वरत्न ए सात पंचेंद्रिय रत्न ठे
तथा १ चक्र रत्न, २ खरुग रत्न, ३ ठर रत्न, ४
चर्म रत्न, ५ दरु रत्न, ६ मणिरत्न अने ७ कागणि
रत्न, ए सात एकेंद्रिय रत्न जाणया एम नममोटो
पदवी, सात पंचेंद्रिय रत्न अने सान एकेंद्रियरत्न
थडने त्रेयीस तथा चौद रत्नमा सेनापति ते देश

साधे, गाथापति ते धान्य रसवती नीपजावे. वार्धिकते
 आवास घर निपजावे, पुरोहित ते घाव साजा
 करे, शान्ती कर्म करे अने विघ्न टाळे, स्त्रीरत्न
 ज्ञोग साधन आवे, अश्व तथा हस्ति स्वारीकरवाने
 कामआवे, चक्ररत्न षट् खंरुसाधतामार्गवलावे, खरुग
 रत्न वैरीनुं मस्तक ठेदे, ठत्र रत्न चक्रवर्तिना हस्तस्पर्श
 वारजोजनसुधी वीस्तरे तेथी वारजोजनसुधी गायकरे,
 चर्म रत्न ते कार्य उपन्येठते चक्रवर्तिनास्पर्श वारजो-
 जन विस्तरेने तेमां प्रजातकाले बीजवावे ते संध्या-
 काले उपजोगमांआवे एवा शालिप्रमुखनेउत्पन्नकरे,
 दंरु रत्न ते वांकी भूमिसमी करे, काम परे हजार जो-
 जन धरंतीवीदारे अने तमिस्रादिक गुफाना वार
 उघाके, मणिरत्न ते हस्त अथवा मस्तके वांयुंथकुं
 समस्तरोगहरे अने वार जोजन सुधी उद्योत करे,
 अने कांगणिरत्न ते वैलाढय पर्वतनी गुफामां वने
 जीतेथइने उगणपचास मांरुळांकरवा योग्य होय तथा
 तोला माप वधारे एवी रीते चौद रत्नना गुण अथवा
 उपयोग जाणवो. चक्ररत्न, खरुग्रत्न, ठत्र रत्न अने

ठरु रत्न ए चार रत्नो आयुध आळामां उपजे, चर्म
 रत्न, मणिरत्न अने कागणिरत्न ए त्रण रत्नो चक्रवर्तिना
 लक्ष्मीनमारमा उपजे सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने
 पुरोहित ए चार रत्नो चक्रवर्तिना पोताना नगरमा
 उपजे स्त्री रत्न वैताढ्य पर्वते विद्याधरना नगरमा
 उपजे अश्व रत्न तथा गज रत्न वैताढ्य पर्वतना मूळे
 उपजे चक्र रत्न, ठत्र रत्न अने ठरु रत्न ए त्रण एक धनुष्य
 एटले चार हाथ प्रमाणना होय चर्म रत्न वेहाथ प्रमाण
 होय, रत्न रत्न चत्रीस आंगुल लावु होय, मणि-
 रत्न चार आंगुल लावुने वे आंगुलनुप होळु होय,
 कागणि रत्न सुवर्णमय चार आंगुल लावु होय, से-
 नापति गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित ए चारनी
 उचाड' (अवगाहना) चक्रवर्ति प्रमाणे ज्ञाणवी,
 स्त्री रत्न चक्रवर्तिथी चार अंगुलनोची होय, अश्व
 रत्न कानना मुळथी ते पुठना मुळ लगे एकसोने
 आठ आंगुलनो लावो अने एणो आंगुलनो उवो
 होय अने गजरत्न चक्रवर्तिथी वमणो उवो
 होय वे. सर्वे रत्ननु माप चक्रवर्तिने आत्म आंगुल

પ્રમાણ જાણવું.

પહેલી નરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે ઉપર કહેલી ત્રેવીસ પદવીમાંથી સાત એકિંદ્રિયરત્ન વિના વાકીનીસોઠપદવીપામે, વીજીનરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુ સારે ઉપર કહેલી સોઠ પદવીમાંથી ચક્રવર્તિની પદવીવિના વાકીનો પંદર પદવી પામે, ત્રીજી નરકના નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે ઉપર કહેલી પંદર પદવીમાંથી એક વાસુદેવની અને વીજી વઠા દેવની પદવી વિના વાકીની તેર પદવી પામે, ચોથી નરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે ઉપર કહેલીતેરપદવીમાંથીતીર્થંકરનીપદવીવિના વાકીનીવાર પદવીપામે, પાંચમી નરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે તે વાર પદવીમાંથી કેવળીની પદવીવિના વાકીની અગિયારપદવી પામે, ષઠી નરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે તે અગિયાર પદવીમાંથી સાધુજીની પદવીવિના વાકીનો દશ પદવીપામે અને સાતમી નરકથી નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે સમકિતદૃષ્ટીનો, અશ્વરત્નની અને ગજ રત્નની એમ ત્રણ પદવી પામે, યુવનપતિ, વાણ

વ્યતર અને જ્યોતિષી ઇત્રણ નિકાયના નીકળ્યા જીવો
 કર્માનુસારે વાસુદેવ અને તિર્થકરનો પદવી વિના
 વાકીનો એકવીસ પદવી પામે, પૃથ્વીકાય, અપકાય,
 વનસ્પતિકાય તથા ગર્જન મનુષ્ય અને ગર્જનતિર્થ-
 ચના નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે તિર્થકર, ચક્રવર્તિ,
 વલ્લભદેવ અને વાસુદેવની પદવી વિના વાકીની ઊગળીસ
 પદવી પામે એ ઇન્દ્રિય, તે ઇન્દ્રિય અને ચૌરિન્દ્રિય તથા
 સમુર્થિર્મ તિર્થચ પર્વેન્દ્રિને સમુર્થિર્મ મનુષ્યમાંથી નો-
 કળ્યાજીવો કર્માનુ સારે તિર્થકરની, ચક્રવર્તિની, વ-
 લ્લભદેવની, વાસુદેવની અને કેવળીનો પદવી વિના
 વાકીની અઠાર પદવી પામે તેજકાય અને વાઙકાય-
 નાનીકળ્યાજીવો કર્માનુસારે સાત એકેન્દ્રિયની તથા
 હસ્તિ રત્નની અને અશ્વરત્નની એમ નવ પદવી પામે
 પત્થરપરમાધામીને પદેલા કિલ્લીપિયાના નીકળ્યા
 જીવો કર્માનુસારે તિર્થકર, ચક્રવર્તિ, વાસુદેવ, વલ્લ-
 ભદેવ અને કેવળી વિના વાકીની અઠાર પદવી પામે.
 ઊચરના એ કિલ્લીપિયાના નીકળ્યા જીવો કર્માનુસારે
 ઊપર કહેલી અઠાર પદવીમાંથી સાત એકેન્દ્રિય રત્નની

પદવી વિના વાકીની અગિયાર પદવી પામે, સૌ-
 ધર્મ અને ઇશાન દેવલોકના નીકળ્યાજીવો કર્માનુ-
 સારે ત્રેવીસ પદવી પામે. ત્રીજાથી આઠમા દેવલોક
 સુધીના અને નવ લોકાંતિકના નીકળ્યાજીવો કર્માનુ-
 સારે ત્રેવીસ પદવીમાંથી સાત એકિંદ્રિય રત્નની પદવી
 વિના વાકીનો સોઢપદવીપામે. નવમાથી વારમા
 દેવલોકના તથા નવ ગ્રૈવેયક સુધીના નીકળ્યાજીવો
 સાત એકિંદ્રિય રત્નો તથા અશ્વને હસ્તિ વિના વા-
 કીની ચૌદપદવીપામે. પાંચ અનુત્તર વિમાનના
 નીકળ્યાજીવો તિર્થંકરનો, ચક્રવર્તિની, વલ્લ દેવની,
 કેવલીની, મંદુલિકનો, સાધુની, શ્રાવકની અને સમ-
 કિત દૃષ્ટિની એમ આઠ પદવી પામે. તિર્થંકર અને ચ-
 ક્રવર્તિને વિષે કોઈ જીવોને તિર્થંકરનો, ચક્રવર્તિની
 મંદુલિકની, સમકિતની, સાધુની અને કેવલીની એમ
 ઠ પદવીનું લાગે, વાસુ દેવને વિષે વાસુદેવની, મંદુ-
 લિકની અને સમકોતની એમ ત્રણ પદવી લાગે. વ-
 લ્લદેવને વિષે કોઈ જીવોને વલ્લદેવની, મંદુલિકની
 સાધુની, કેવલીની અને સમકિતની એમ પાંચ પદવી

(१६९)

छात्रे मनुष्यमाहे पुरुषवेदे नव मोटी पदवी तथा
सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित एम तेर
पदवी छात्रे, मनुष्यमाहे स्त्रीवेदे समकीतनी, श्रावि
कानी, साध्वीनी, केवळीनी अने स्त्री रत्ननी ए पांच
पदवीछात्रे.

॥ इति सप्तमोऽध्यायः ॥

अथ पात्रीसमु देवछार

देव-१ इन्द्रदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ दे-
वाधिदेव अने ५ ज्ञातदेव ठे मनुष्य अथवा तिर्यच
पंचेन्द्रियजीवोमांथो जेने देवतानु आयुष्य वायु ठे
ते आवताज्ञवे देवपणे उपजगे एवा जे जीवो तेने इ-
न्द्रदेव कह्योए चौद रत्न, नवनिधानजेहने होय तेने
नरदेव कह्योए साधुना सत्तावीस गुणे करो सहित
होय तेहने धर्म देव कह्योए वार गुणे सहित, अ-
ठार ढोप रहित तथा चोत्रीस अतिशय, पात्रीस
वाणीना गुण ए विगेरे अनंत गुणे करीने सहित ध-
र्मना प्रवर्तक होय तेने देवाधिदेव कह्योए चारनि-
कायना देवोनेज्ञात देव कह्योए इन्द्र देवनी जघन्य

स्थिति अंतर मुहुर्तनी अने उत्कृष्ट त्रण पट्योपमनी
 कही ठे, नरदेवनी जघन्यस्थिति सातसैंवरसनी
 अने उत्कृष्ट चोरासीलाखपूर्वनीकहोठे, धर्मदे-
 वनी जघन्यस्थिति अंतरमुहुर्तनी अने उत्कृष्ट देशे
 उणी पूर्वक्रोर वरसनी कही ठे, देवाधि देवत्री जघ-
 न्य स्थिति बहोंतेर वरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाख
 पूर्वनी कहीठे अने ज्ञाव देवनी जघन्यस्थिति दश-
 हजारवरसनी अने उत्कृष्ट तेत्रोससागरोपमनी
 जाणवी. द्रव्य देवचवीने देवता थाय, नरदेव चवीने
 नरके जाय अथवा कोष्क चारित्र ग्रहण करी स्वर्गे
 अथवा मोक्षे पण जाय ठे, धर्मदेवचवीने वैमानिक
 अथवा मोक्षमां जाय ठे, देवाधिदेव चवीने मोक्षे
 जाय अने ज्ञावदेव चवीने वादर पृथ्वीकाय, अप-
 कायने वनस्पतिकाय तथा गर्जज मनुष्य अने तिर्य-
 चमां जाय ठे. सर्वथी थोळा नरदेव होय, नरदेवथी
 देवाधी देव संख्यात गुणा, देवाधि देवथी धर्म देव
 संख्यात गुणा, धर्म देवथी द्रव्यदेव असंख्यात गुणा
 अने द्रव्य देवथी ज्ञावदेव असंख्यात गुणा जाणवा.

‘ उव्यदेवनेविपे युगलीआ मनुष्य तथा युगली-
 आ तिर्यच अने सर्वार्थसिद्धिना वाकीना सर्व स्था-
 नकेथी जीवो आवी उपजे. नरदेवने विपे देवताना
 तेर दुरुकने पहेली नारकीना नीकळ्या जीवो आवी
 उपजे, धर्म देवने विपे ठ्ठीने सातमी नारकी तथा
 तेउकायने वाउकाय अने युगलीआ मनुष्य तथा यु-
 गलीआ तिर्यच वर्जने वाकीना सर्व स्थानकना नी-
 कळ्या जीवो आवीने उपजे, देवाधिदेवमा किट्टी
 पिया सिवाय वैमानिक देवलोकना देवो तथा पहेली,
 वीजी अने त्रोजी नारकोमांथी नीकळ्या जीवो आ-
 वीने उपजे अने ज्ञावदेवने विपे तिर्यच पचेद्रिय अने
 सङ्गी मनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो आवीने उपजेठे.

॥ इति देवछार ॥

अथ ठत्रीसमु सजतिछार

सजति-सयमी ते-१ सयती (संजमवाळा),
 २ संयता सयती, ३ असंयती, ४ व्रती (व्रतवाला),
 ५ व्रताव्रती, ६ अव्रती, ७ पच्चखाणी, ८ पच्चखाणा
 पच्चखाणी, ९ अपच्चखाणी, १० पंमिया (पमित), ११

बालपंक्तिया, १२ बाला, १३ संवुक्ता (संवृत), १४
 संवुक्ता असंवुक्ता, १५ असंवुक्ता, १६ जागरा(जागृत)
 १७ सुताजागरा, १८ सुता, १९ धम्मिया (धर्मिष्ठ),
 २० धम्माधम्मिया, २१ अधम्मिया, २२ धम्मविवसा-
 इया (धर्मव्यवशाइ), २३ धम्माधम्म विवसाइया,
 २४ अधम्मविवसाइया, २५ धम्मेठिया (धर्ममांस्थित),
 २६ धम्माधम्मेठिया अने २७ अधम्मेठिया. एम स-
 तावीस प्रकारनुं विवेचन चोवीस दंरुके नीचे प्रमाणे
 जाणवुं.

नारकी, देवता, एकेंद्रिय, विगलेंद्रिय एम बा-
 वीसदंरुकना जीवो तथा समुर्द्धिम मनुष्य अने समु-
 र्द्धिम तिर्येच पंचेंद्रियना जीवो, असंयती, अव्रती, अ-
 पच्चखाणी, बाला, सुता, असंवुक्ता, अधम्मिया, अध-
 म्मेठिया अने अधम्मविवसाइया कहांठे. गर्जजति-
 र्येच पंचेंद्रियना दंरुके जीवो, असंयती, संयतासंयती,
 अव्रती, व्रताव्रती, अपच्चखाणी, पच्चखाणा पच्चखाणी,
 बाला, बालपंक्तिया, सुता, सुताजागरा, असंवुक्ता,
 असंवुक्ता संवुक्ता, अधम्मिया, धम्माधम्मिया, अध-

મ્મેતિયા, ધમ્માધમ્મેતિયા, અધમ્મવિવસાડયા અને
ધમ્માધમ્મવિવસાડયા કહ્યા છે ગર્જ્જ મનુષ્યના દ-
રુકે તો સયતી વિગેરે સત્તાત્રીસે વોલ લાગ્ને છે

ચોવીસે દંરુકમાં ઉત્તમધર્મ સાધન યોગ્ય ગ-
ર્જ્જ મનુષ્યનો જન્મ છે તેમાં સયમ થઈ શકે છે તે
સયમ (ચારિત્ર) ના પાંચ પ્રકાર છે ૧ સામાયિક
ચારિત્ર, ૨ ઠેઠો પસ્થાપનિયચારિત્ર, ૩ પરિહાર ત્રિશુ-
લ્લિચારિત્ર, ૪ સૂદ્ધમ સપરાયચારિત્ર અને ૫ યથાર્યાત
ચારિત્ર જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનો જે લાજ તેનું
નામ સામાયિક ચારિત્ર, પૂર્વ પર્યાયનો ઠેઠ અને ન-
વાપર્યાયનુ સ્થાપન કરવું તે ઠેઠોપસ્થાપનિય ચારિત્ર,
ત્રિશેષકર્મ નિર્જરાત્ર તપો વિશેષ તે પરિહાર ત્રિશુલિ
ચારિત્ર, અતિ સૂદ્ધમ કપાય તે સૂદ્ધમ સપરાયચારિત્ર
અને અકપાયપણુ થાય તેનું નામ યથાર્યાત ચારિત્ર
કત્યુ છે

વિશેષપણે જ્ઞાણવાને અર્થે પાંચે ચારિત્રે, ૧ જ્ઞેદ,
૨ વેદ, ૩ રાગ, ૪ નિર્ગંથ, ૫ જ્ઞાન, ૬ લિંગ, ૭ શરીર
૮ ક્ષેત્ર, ૯ કાલ, ૧૦ ગતિ, ૧૧ યોગ, ૧૨ ઉપયોગ,

૧૩ કષાય, ૧૪ લેશ્યા, ૧૫ ગુણસ્થાનક, ૧૬ જન્મ, ૧૭ આકર્ષ, ૧૮ જ્ઞાવ અને ૧૯ અદ્વય બહુત્વ એ જંગળીસ બોલ સંક્ષેપે કહે છે.

સામાયિક ચારિત્રના બે જોડ છે, એક શ્વરિકને બીજું યાવત્કથિક તેમાં શ્વરિક એટલે સ્વદ્વપકાળનું ને તે પહેલા તથા બેલા તિર્થકરના વારામાં હોય અને યાવત્કથિક એટલે ઘણા કાળનું તે બાવીશ તિર્થકરના વારામાં તથા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં હોય છે. બેદો પસ્થાપનિય ચારિત્રના બે જોડ છે, એક સાતિચાર બેદો પસ્થાપનિયને બીજું નિરતિચાર બેદો પસ્થાપનિય, તેમાં સાતિચાર એટલે મુઠ્ઠ ગુણવાતિને પ્રાયઙ્ઘિતરૂપ હોય અને નિરતિચાર એટલે શ્વરીક સામાયિકવંત નવ દિક્ષિતને વનિદિક્ષારૂપ હોય છે. પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્રના બે જોડ છે, એક નિર્વિષમાનસિકને બીજું નિર્વિષ્ઠકાયિક પરિહાર વિશુદ્ધિચારિત્ર, તેમાં નિર્વિષમાનસિક એટલે કર્મ નિર્જરા અર્થે તપો વિશેષ આચારિત્રના આ સેવક એ કદ્વપમાં પ્રવર્તતા હોય તેને હોય અને નિર્વિષ્ઠ કાયિક એટલે આ, ચારિત્રમાં પ્રવર્તતા

ना अनुचारी एटले वैयावच्चादिकना करनारने होय ठे. सुद्धम सपराय चारित्रना वे जेदठे, एक विशुद्ध मानसिक अने बीजु सक्किष्ट मानसिक सुद्धम सपराय चारित्र, तेमा विशुद्धमानसिक एटले क्षयक श्रेणीए चरुतां जीवने विशुद्ध पारिणामिकरुप अने बीजु सक्किष्ट मानसिक एटले उपशम श्रेणीयी पन्तां जीवने सक्किष्ट पारिणामिकरुप होयठे. यथाख्यात चारित्रना वे जेदठे, एऊ ठाझस्थिकने बीजुं कैवलिक, तेमा ठाझनस्थिक ते अगियारमा तथा वारमा गुणस्थानके वर्तता जीवने होय अने कैवलिक ते तेरमा तथा चौदमा गुणस्थानके होय ठे इतिजेद. सामायिक चारित्र तथा ठेडापस्थापनिय चारित्र, सवेदीने अथवा अवेदीने पण होय तेमा सवेदीने स्त्री, पुरुष अने नपुसक एम त्रणे वेदे होय अने अवेदी ते उपशम वेदी तथा क्षयकवेदीने होय ठे परिहारविशुद्धी चारित्र सवेदी एटले पुरुष वेदवाळाने अथवा नपुसक वेदवाळाने होयठे. सुद्धमसपरायचारित्र तथा यथा रयात चारित्र अवेदी एवा उपशम तथा क्षयकवेदी

(૧૭૬)

ને હોય છે. ઇતિવેદ. પહેલેથી ચાર ચારિત્ર સરાગી
હોય અને યંત્રાશ્રયાત ચારિત્ર વિતરાગી હોય છે. ઇતિ
રાગ. નિર્બ્રથના ૮ જોદ છે ૧ પોલાક, ૨ વકુંસ, ૩ પ્ર-
તિસેવના કુશીલ, ૪ કષાય કુશીલ, ૫ નિર્બ્રથ અને
૬ સ્નાતક. જ્ઞાનાદિના અતિચાર સેવવે કરી વ્રતને
કુશીલ કરે તે પોલાક કહીએ, શરીરની સુશ્રુષા વિ-
જુષા કરે અથવા ઉપકરણ વધુ મુદ્યજલ હઠતારાશે
સંગ્રહે તેને વકુંસ કહીએ, મુલ ગુણતો પાળે સેવે પણ
ઉત્તરગુણમાં કાંઈ કાંઈ જાનો દોષ લગાડે તેને પ્રતિસે-
વના કુશીલ કહીએ, સંજ્વલન કષાયોદયે કરી કાંઈક
અપ્રશસ્ત પરિણામ થાય પણ મુલગુણમાં તથા ઉત્તર
ગુણમાં કાંઈ દોષ લગાડે નહિ તેને કષાય કુશીલ
કહીએ, સંપુર્ણ ગ્રંથી રહિત મોહનીય વર્જીત વિતરાગ
ઠંદ્રસ્થ તેને નિર્બ્રથ કહીએ અને ઘાતોર્મ રહિત સ-
યોગી કેવળી તથા સૈલેશી પ્રતિપદ્મ અંયોગી કેવળી
તેને સ્નાતક કહેવાય છે. સદુંસાધાન્યના પુલા સરખા
પુલાક, સદુંસાધાન્યસરખાં વકુંસ, મંસલયાધાન્ય
સરખા પ્રતિસેવના કુશીલ, ઉપણ્યા ધાન્ય સરખાંક

प्राय कुशील, - कणकीसहितचोखासंरखा निर्ग्रथ
 अने - अणीशुद्धचोखासदृश्यस्नातकजाणवा, पु-
 लाक, वकुस अने प्रतिसेवना कुशीलमा एक सामा-
 यिकचारित्र तथा बीजु ठेदोपस्थापनियंचारित्र
 एम वे चारित्रलाजे कपाय कुशीलमा प्रथमना चार
 चारित्र लाजे - निर्ग्रथमां अने स्नातकमा एक यथा-
 रयातचारित्रहोयठे इतिनिर्ग्रथ प्रथमना चार
 चारित्रे वे, त्रण अथवा चार ज्ञान होय ठे अने य-
 थारयात चारित्रमा पाचज्ञाननीजनाजाणवी
 इतिज्ञान स्वर्लिंगेपाच चारित्रलाजे, अन्यलिंगेअने
 गृहस्थलिंगे - परिहारविशुद्धी चारित्रविना वाकीना
 चार चारित्रलाजे, एम उव्यलिंगनी अपेक्षाएजा-
 णवु तथा ज्ञावर्लिंगनी अपेक्षाए - स्वर्लिंगे पांचे चा-
 रित्र होय अने अन्यलिंगेतथा गृहस्थलिंगे एके चा-
 रित्र होय नहि. इति लिंग पहेला तथा बीजा चा-
 रित्रने विषे अथवा पांचे शरीरलाजे अने
 बीजा, चोथाने पांचमा चारित्रने विषे औदारिक,
 तैजस अने कर्मण एम त्रण शरीर होय ठे इति

શરીર. કર્મ ક્રમમાં પાંચે ચારિત્ર હોય અને અકર્મ ક્રમ તથા અંતર દ્વીપમાં એકે ચારિત્ર હોય નહિ. ઇતિ ક્ષેત્ર. ઉત્સર્પિણી કાલમાં જન્મની અપેક્ષાએ પહેલે આરે એકે ચારિત્ર ન લાગે અને વીજા, ત્રીજા તથા ચોથા આરામાં પાંચેચારિત્રલાગે તથા પાંચમાં ઠઠા આરામાં એકે ચારિત્ર હોય નહિ. આ અવસર્પિણી કાલમાં જન્મની અપેક્ષાએ પહેલાને વીજા આરામાં એકે ચારિત્ર ન હોય, ચોથા આરામાં પાંચે ચારિત્ર હોય, પાંચમાં આરામાં એક સામાયિક અને વીજું બે દોષસ્થાપનિય એમ બે ચારિત્ર હોય અને ઠઠે આરે એકે ચારિત્ર હોય નહિ. ઇતિકાલ. નારકી, તિર્યંચ અને મનુષ્ય એ ત્રણે ગતિમાં ચારિત્રનો આરાધક જાય નહિ પણ દેવગતિમાં જાય તેમાં સામાયિક અને બે દોષસ્થાપનિય ચારિત્ર આરાધક જઘન્ય પહેલે દેવલોકે અને ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાને જાય છે, પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર આરાધક જઘન્ય પહેલે દેવલોકે અને ઉત્કૃષ્ટ આઠમે દેવલોકે જાય, સુદ્ધ સંપરાય ચારિત્ર અને યથાશ્રયાત ચારિત્રના આરાધક અનુત્તર વિમાને.

(१७९)

जाय तथा यथास्यात चारित्र्य आराधक उत्कृष्टो मोक्षे
 पण जाय ठे इति गति मनयोग, वचनयोग अने का-
 ययोग एत्रणे योगे पहेलेथी चार चारित्र्य अने अयो-
 गीमां एक यथास्यात चारित्र्य लाजे इतियोग सा-
 गार उपयोगमा पांच चारित्र्य अने अनागार उपयो-
 गमां सुद्धमसपरायचारित्र्य वर्जने बाकीना चार
 चारित्र्य लाजे इति उपयोग प्रथमना चार चारित्र्य
 सकषायी अने यथास्यात चारित्र्य कषाय रहित
 जाणवु सकषायी चारित्र्यमांथी पहेला बीजा ने त्रीजा
 चारित्र्ये सज्ज्वलननो क्रोध मान, माय अने लोभ होय
 ठे तथा सुद्धमसपरायचारित्र्ये एक सज्ज्वलन लो-
 जनो कांश्च अश होय ठे इति कषाय, सामायिकने
 वेदोपस्थापनिय चारित्र्यमा ठलेस्या, परिहार त्रिशुद्धि
 चारित्र्यमां पाठली त्रण लेस्या अने सुद्धम सपराय तथा
 यथास्यात चारित्र्यने त्रिपे शुद्ध लेस्या कही ठे इति
 लेस्या सामायिकने वेदोपस्थापनिय चारित्र्ये ठहुं
 सातमु, आठमुं ने नवमु एम चार गुणस्थानक होय,
 परिहार त्रिशुद्धि चारित्र्ये नवुने सातमु एम ने गुणस्थान

નક હોય, સુદ્ધસંપરાયચારિત્રે દશમુ ગુણસ્થાનક
 હોય અને યથાખ્યાત ચારિત્રે અગિયારમું, વારમું, તે
 રમું તથા ચૌદમું એમ ચારગુણસ્થાનક કહ્યાં છે.
 इति गुणस्थानक. સામાયિક અને ઠેદોપસ્થાપનિય
 ચારિત્રવાળા જઘન્ય એકજવ અને ઉત્કૃષ્ટા આઠ
 જવ કરે અને બાકીના ત્રણચારિત્રવાળા જઘન્ય એક
 જવ અને ઉત્કૃષ્ટા ત્રણજવ કરે. इति जव. સામાયિક
 ચારિત્ર એકજવમાં જઘન્ય એકવાર અને ઉત્કૃષ્ટ નવસેં
 વાર આવે, ઠેદોપસ્થાપનિયચારિત્ર એક ભવમાં
 જઘન્ય એકવાર અને ઉત્કૃષ્ટ એકસોને વીસવાર આવે
 પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર એક જવમાં જઘન્ય એકવાર
 અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણવાર આવે, સુદ્ધસંપરાય ચારિત્ર એક
 જવમાં જઘન્ય એકવાર અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર વાર આવે
 અને યથાખ્યાત ચારિત્ર એક જવમાં જઘન્ય એકવાર
 ને ઉત્કૃષ્ટ બે વાર આવે છે એમ કહ્યું છે. इति आकर्ष.
 પહેલેથી ચાર ચારિત્ર સુધીમાં એક દ્વયોપશમજાવ
 લાગે અને યથાખ્યાત ચારિત્રને વિષે ઉપશમજાવ
 અને દ્વાયિક એ બે જાવલાગે. इति जाव. સર્વથી થોડા

સુદ્ધમસપરાયચારિત્રવાળા, સુદ્ધમસંપરાયર્ચૌરિત્ર-
 વાળાથી પરિહાર વિશુદ્ધિચારિત્રવાળા સંખ્યાતગુણ,
 પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રવાળાથી યથાસંખ્યાત ચારિત્ર-
 વાળા સંખ્યાતગુણ, યથાસંખ્યાત ચારિત્રવાળાથી ઠેદો
 પસ્થાપનિય ચારિત્રવાળા સંખ્યાતગુણ અને ઠેદો
 પસ્થાપનિય ચારિત્રવાળાથી સામાયિક ચારિત્રવાળા
 જીવો સંખ્યાતગુણ લાગે છે. ઇતિ અલ્પવદ્વત્ત્વ એ
 પ્રમાણે ભગ્નીશદ્ધારે સદ્દેષે કરીને પાંચ ચારિત્રકલ્પાં

॥ ઇતિ સજતિદ્ધાર ॥

અથ સાહચીસમુ જરાહદ્ધાર

જરાહ-વેદની-તે એ પ્રકારે છે જરાવેદન। અને
 ૫ શોક વેદની તે સર્વ સસારી જીવોને હોય છે શરીરે
 કરીને જે વેદાય તે જરાવેદની અને મને કરીને જે
 વેદાય તે શોકવેદની જાણવી,

નારકીનોએકદમ્બક, દેવતાના તેરદમ્બક,
 ગર્જનજતિર્યચનોએક દમ્બક, અને ગર્જન મત્તુષ્યનો
 એક દમ્બક એમ સોલ દમ્બકના જીવોને એક જરા-
 વેદની અને વીજી શોકવેદની એમ એ વેદની હોય છે.

(१८२)

एकिंद्रियनापांचदंरुकअने विगलेंद्रियना त्रण
दंरुक एम आठ दंरुकना जीवोने तथा समुर्धिम
मनुष्य अने समुर्धिमतिर्यैचपंचेंद्रियने एक जरा-
वेदनीज होय ठे. सिध्ना जीवोने एके वेदनी नथी.

॥ इति जराउद्धार ॥

अथ अज्जरीसमुं परिग्रहद्वार.

परिग्रह-संग्रह ते त्रण प्रकारे ठे. १ कर्म परि-
ग्रह, २ शरीरपरिग्रह अने ३ बाह्य जंकोपगरण (ज्ञा-
जनादि उपकरण) परिग्रह.

नारकी तथा एकिंद्रियने एक कर्म परिग्रह
अने बीजो शरीर परिग्रह एम वे परिग्रह होय ठे.
देवता तथा त्रण विगलेंद्रिय, तिर्यैच पंचेंद्रिय अने
मनुष्यने त्रणे परिग्रह होय ठे.

॥ इति परिग्रहद्वार ॥

अथ जंगणचाळीसमुं अद्वप बहुत्वद्वार.

अद्वपबहुत्व एटले सर्व जीवोमां कया दंरुके
जीवो थोका अने कया दंरुके जीवो वधारे एम जे
कहेवुं तेनुं नाम अहिं अद्वपबहुत्व जाणवुं.

सर्वेथी गर्जजमनुष्य थोमा, तेथी वादर अग्नि-
 कायना दंरुके जीवो असख्यातगुणा, तेथी वैमानिक-
 ना दंरुके जीवो असख्यातगुणा, तेथी जुवनपतिना
 दंरुके जीवो असख्यातगुणा तेथी नारकीना दंरुके
 जीवो असख्यातगुणा, तेथी व्यतरना दंरुके जीवो
 असख्यातगुणा, तेथी ज्योतिपीना दंरुके जीवो अ-
 सख्यातगुणा, तेथी चौरिद्रियना दंरुके जीवो अस-
 ख्यातगुणा, तेथी तिर्यच पचेंद्रियना दंरुके जीवो
 विशेषाधिक, तेथी वेष्ट्रियना दंरुके जीवो विशेषा-
 धिक, तेथी ते इन्द्रियना दंरुके जीवो विशेषाधिक,
 तेथी पृथ्वीकायना दंरुके जीवो असख्यातगुणा, तेथी
 अपकायना दंरुके जीवो असख्यातगुणा, तेथी बाल-
 कायना दंरुके जीवो असख्यातगुणा अने बालकायथी
 वनस्पतिकायना जीवो अनंतगुणा कहा ठे. ए प्रमाणे
 सामान्ये चोवीशे दंरुके जीवोनु अल्पबहुत्व कहु

विशेष व्याख्याए जीवो सर्वथी अल्पबहुत्वना
 अठाणुं जेदकहेठे गर्जजमनुष्यो सर्वे यइने
 (७९२२७१६२, ५१४२६४३, ३७५९३५४, ३९५०३३६,)

सातकोरु वाणुलाख अठयावीसहजार एकसोनेवासठ
 कोरुकोरु कोरु, एकावनलाख बहेतालीसहजार
 ठसेनेत्रेतालीश कोरुकोरु, साठत्रीशलाख उंगणसाठ
 हजार त्रणसेने चोपनकोरु, उंगणचालीशलाख पच्चास
 हजार त्रणसोनेठत्रीश ठे. ते संख्यामांथी पण पुरुषो
 करतां स्त्री सत्यावीस गणी जाजेरी ठे. माटे, १ प्रथम
 सर्वथी थोका गर्ज्ज मनुष्यो (पुरुषो), २ तेथी
 मनुष्यणी (स्त्रीउं) संख्यातगुणी, ३ तेथी चादर ते-
 उकाय पर्यासा असंख्यातगुणा, ४ तेथी अनुत्तर वि-
 मानवासी देवो असंख्यातगुणा, ५ तेथी उपरला त्रण
 ग्रैवेयकना देवता संख्यातगुणा, ६ तेथी मध्य त्रण
 ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ७ तेथी नीचला त्रण
 ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ८ तेथी अच्युत देव-
 लोकना देवता संख्यातगुणा, ९ तेथी आरण्य देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, १० तेथी प्राणात देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, ११ तेथी आणत देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, १२ तेथी सातमी नरक
 पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १३ तेथी ठी नरक

पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, १४ तेथी सहस्रार
 देवलोकना देवो असख्यातगुणा, १५ तेथी महाशुक्र
 देवलोकना देवो असख्यातगुणा, १६ तेथी पाचमी
 नरक पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, १७ तेथी
 छातक देवलोकना देवता असख्यातगुणा, १८ तेथी
 चोथी नरकपृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, १९ तेथी
 ब्रह्मदेवलोकना देवो असख्यातगुणा, २० तेथी त्रीजी
 नरक पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, २१ तेथी मां-
 हेंद्र देवलोकना देवो असख्यातगुणा, २२ तेथी स-
 नत्कुमार देवलोकना देवो असख्यातगुणा, २३ तेथी
 बीजी नरक पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, २४ तेथी
 समुच्छिर्म मनुष्य असख्यातगुणा, २५ तेथी इशान
 देवलोकना देवो असख्यातगुणा, २६ तेथी इशान
 देवलोकनी देवीयो सख्यातगुणी, २७ तेथी सौ धर्म
 देवलोकना देवो सख्यातगुणा, २८ तेथी सौ धर्म
 देवलोकना देवीयो वत्रीसगुणी ठे माटे सख्यात-
 गुणी, २९ तेथी जुवनपतिना देवता असख्यातगुणा,
 ३० तेथी जुवनपतिनी देवीयो वत्रीसगुणी ठे माटे

संख्यातगुणी ३१ तेथी पहेली नरक पृथ्वीना नारकी
 असंख्यातगुणा, ३२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि
 या पुरुष असंख्यातगुणा, ३३ तेथी खेचर पंचेंद्रिय
 तिर्यंच योनिनी स्त्रीउं त्रिगुणी ठे माटे संख्यातगुणी,
 ३४ तेथी जलचर पंचेंद्रिययोनिया पुरुषसंख्यातगुणा,
 ३५ तेथी जलचर पंचेंद्रिय योनिनी स्त्रीउं त्रिगुणी ठे
 माटे संख्यातगुणी, ३६ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच
 योनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३७ तेथी जलचर तिर्यंच
 योनिनी स्त्रीउं त्रिगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ३८ तेथी
 व्यंतर निकायना देवो संख्यातगुणा, ३९ तेथी व्यंतर
 देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ४० तेथी
 ज्योतिषी देवता संख्यातगुणा, ४१ तेथी ज्योतिषीनी
 देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ४२ तेथी
 खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनी या नपुंसक संख्यात-
 गुणा, ४३ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि या नपुं-
 सक संख्यातगुणा, ४४ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच
 योनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४५ तेथी चौरिंद्रिय
 पर्याप्ता संख्यातगुणा, ४६ तेथी सर्व पंचेंद्रिय पर्याप्ता

विशेषाधिक, ४७ तैथी वेद्ध्य पर्याप्ता विशेषाधिक, ४८ तैथी तेद्ध्य पर्याप्ता विशेषाधिक, ४९ तैथी पर्वेद्ध्य अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५० तैथी चौरिद्ध्य अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५१ तैथी तेद्ध्य अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५२ तैथी वेद्ध्य अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५३ तैथी प्रत्येक शरीरवाला वादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ५४ तैथी वादर निगोदपर्याप्ता अनतकायना शरीर असख्यातगुणा, ५५ तैथी वादर पृथ्वी कायिया पर्याप्ता असख्यातगुणा, ५६ तैथी वादर अपकायिया पर्याप्ता असख्यातगुणा, ५७ तैथी वादर वाठकायिया पर्याप्ता असख्यातगुणा, ५८ तैथी वादर ते उकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ५९ तैथी प्रत्येक शरीरवाला वादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ६० तैथी वादर निगोदीया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ६१ तैथी वादर पृथ्वी कायिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ६२ तैथी वादर अपकायिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ६३ तैथी वादर वाठकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ६४

तेथी सुद्धम तेजकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा,
 ६५ तेथी सुद्धम पृथ्वीकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
 ६६ तेथी सुद्धम अपकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
 ६७ तेथी सुद्धम वाजकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
 ६८ तेथी सुद्धम तेजकायिया पर्याप्ता संख्यात गुणा,
 ३९ तेथी सुद्धम पृथ्वीकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक,
 ७० तेथी सुद्धम अपकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७१
 तेथी सुद्धम वाजकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७२
 तेथी सुद्धम निगोदनां शरीर अपर्याप्ता असंख्यात
 गुणा, ७३ तेथी सुद्धम निगोदनां शरीर पर्याप्ता सं-
 ख्यातगुणा, ७४ तेथी अन्नव्य सिद्धिया जीव अनंत
 गुणा, ७५ तेथी पडिवाय प्रतिपत्ती सम्मग् दृष्टिजीव
 अनंतगुणा, ७६ तेथी सिद्धना जीव अनंतगुणा, ७७
 तेथी बादर वनस्पतिकायिया पर्याप्ता अनंतगुणा, ७८
 तेथी बादर पर्याप्ता विशेषाधिक, ७९ तेथी बादर व-
 नस्पतिकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ८० तेथी
 बादर अपर्याप्ता विशेषाधिक, ८१ तेथी सर्वपर्याप्ता
 बादरजीव विशेषाधिक, ८२ तेथी सुद्धम वनस्पतिका-

विद्या अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ७३ तेथी सुद्धम अपर्याप्ता विशेषाधिक, ७४ तेथी सुद्धम पर्याप्ता वनस्पतिकायिद्या संख्यातगुणा, ७५ तेथी सर्व सुद्धम पर्याप्ता विशेषाधिक, ७६ तेथी सर्व पर्याप्ता अपर्याप्ता सुद्धम जीव विशेषाधिक, ७७ तेथी ज्ञव्यसिद्धि ज्ञव्यजीव विशेषाधिक, ७८ तेथी निगोढनाजीव विशेषाधिक, ७९ तेथी वनस्पतिना जीव विशेषाधिक, ८० तेथी एकेंद्रियजीव विशेषाधिक, ८१ तेथी तिर्यचयो निया विशेषाधिक, ८२ तेथी मिथ्या दृष्टि विशेषाधिक, ८३ तेथी अविरतिजीव विशेषाधिक, ८४ तेथी सकपायी जीव विशेषाधिक, ८५ तेथी वृद्धस्थजीव विशेषाधिक, ८६ तेथी सयोगी विशेषाधिक, तेथी सर्व संसारी जीवविशेषाधिक अने ८७ तेथी सर्व जीवविशेषाधिक ठे

॥ इति अक्षय बहुत्वद्वार ॥

अथ चालीसमु सझीद्वार

सझी—सझा—जाणवु तेनेसझा कहीए सझा त्रण प्रकारनी ठे, १ दीर्घकालीकी सझा, २ हितोप-

देशीकी संज्ञा अने इष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा. घटा काळनी वात जाणे एटखे त्रिकालिक वस्तुनुं जाणपणुं ते दीर्घ कालिकी नामे संज्ञा जाणवी. पोताना शरीर रक्षणने अर्थे इष्ट वस्तुमां प्रवर्त्त अने अहित वस्तुथी निवर्त्त तेनुं नाम हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. छाद-शांगीना ज्ञणनार सम्यग् द्रष्टि श्रुतज्ञानने जे जाणे तेनुं नाम इष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा जाणवी.

जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंरुक तथा तिर्यंचनो एक दंरुक अने नारकीनो एक दंरुक एम पंदर दंरुके, एक दीर्घकालिकी संज्ञा होय कारणके आ अमुक काम कर्युं, अमुक काम करुं तुं, अने अमुक काम करीश एम अतित, अनागत अने वर्तमान ए त्रणकाल विषयिकनुं जाण पणुं ते माटे ते दीर्घकालिकी संज्ञा जाणवी. वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंरुके जीवोने एक हितोपदेशिकी संज्ञा होय ते, कारणके एमने ज्ञाव मन ते माटे कांश्च मनोज्ञान सहित वर्तमान काळने विषे इष्ट वस्तुनी प्रवृत्ति अने अनिष्ट वस्तुनी

(૧૯૧)

નિવૃત્તિ રુપ જાણ પળું હોય તેયો તેને હિતોપદેશિકી સંજ્ઞા જાણવી, પૃથ્વીકાયાદિક પાંચે એકેન્દ્રિયના દં-
રુકે જીવોને એકે સજ્ઞા હોય નહિ, કારણકે એમને
એકજ કાય યોગ છે માટે સજ્ઞા રહિત જાણવા મ-
નુષ્યના દરુકે જીવોને દીર્ઘ કાલિકી સજ્ઞા હોય તથા
કોડેક સમ્યગદૃષ્ટિ, ચૌદપૂર્વધરજીવોને બોજી
દૃષ્ટિવાદો પદેશિકી સજ્ઞા પળ હોય છે હિતો પદેશિકી
સજ્ઞા દીર્ઘકાલિકી સજ્ઞાને વિષે અતર્જત છે

॥ ઇતિ સજ્ઞીધાર ॥

અથ એકતાઢીસમુ પ્રકીર્ણધાર

જીવોના શરીરાદિકના માપ જે અંગુલેથી પામી
એતે અંગુલાદિકનુ સ્વરુપ તથા જીવોના આયુષ્ય જે
પદ્યોપમ સાગરોપમાદિકના કહ્યા છે તે પદ્યોપમઅને
સાગરોપમનુ સ્વરુપ સદેપથી કહે છે.

એક આત્મ અંગુલ, વીજુ ઉત્સેધાંગુલ અને ત્રીજુ
પ્રમાણ અંગુલ એમ અંગુલ ત્રણ પ્રકારે છે, તેમા જે કાળે જે
દેત્રે જેટલુ મનુષ્યનું અંગુલ હોય તે અંગુલ પ્રમાણને આત્મ
અંગુલ કહ્યુ છે આત્મ અંગુલે નગર, ગામ, કુવા, તઢાવ,

चाव, गढ, पोल, कोठा, बहाण, रथ अने गामादिक
 सपायठे जेसके रुपनदेवना वारे रुपनदेवना अंगुले
 मापीने लोको घर, हाट, कुवा प्रमुख करता हता अने
 श्रीमहावीर स्वामीनावारे महावीर स्वामीना अंगुले
 मापीने घर, हाट, कुवा प्रमुख लोको करता हता ए
 प्रमाणे आत्म अंगुलनुं स्वरुप जाणवुं.

अनंता सुद्धम परमाणुए एक व्यवहार परमाणु
 थाय, ते व्यवहार परमाणु मंदिरने विषे बिद्धादिकथी
 आवता सूर्यना किरणोमां जे उरतां रजनां कणीया
 देखाय ठे, तेना अनंतमा जाग जेटलो जीणो होय
 ठे. अनंता व्यवहार परमाणुए एक उष्ण सन्नियो
 थाय, आठ उष्ण सन्निये एक सण सन्नियो थाय. ए
 आठ सण सन्निए एक उर्वरेणु अने आठ उर्वरेणुए
 एक त्रसरेणु थाय ठे. ते त्रसरेणु वेइंडियादिक त्रस
 जीवोने चालतीं जे रज उमे ठे, तेना एक कणीया
 बराबर जाणवो. आठ त्रसरेणुए एक रथरेणुए थाय;
 ते रथरेणु रथादिक चालतां जे रज उमे ठे ते माहिना
 एक कणीयां जेवसो जाणवो. आठ रथरेणुए कुरुक्षेत्र

त्रना युगलीया मनुष्यना एक वाळाग्र, कुरुक्षेत्रना
 युगलीया मनुष्यना आठ वाळाग्रे हरिवर्ष अथवा
 रम्यरुवर्षक्षेत्रना युगलीयानो एकवाळाग्र हरिवर्ष
 अथवा रम्यक वर्ष क्षेत्रना युगलीयाना आठ वाळाग्रे
 हेमवत अथवा औरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयानो एक
 वाळाग्र हेमवत अथवा औरण्यवृत क्षेत्रना युगली-
 याना आठवाळाग्रे, महाविदेह क्षेत्रना मनुष्यनो एक
 वाळाग्र महाविदेहना मनुष्यना आठ वाळाग्रे, ज-
 रत अथवा औरवृतक्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र
 जाणवो आठ वाळाग्रे एकलिख, आठ लिखे एकजु,
 आठजुए एक जवमध्य अने आठ जवमध्ये एरु
 उत्से घागुल थाय, एवा ठ उत्सेघागुले एक पग, वे
 पगे एक वेत, वे वेते अथवा चोवीस अगुले एक हाथ,
 चार हाथे एक धनुष्य, वे हजार धनुष्ये एकगाठ अने
 एवा चार गाठए एक जोजन थाय ए उत्सेघागुले
 देवतादिक सर्व ससारी जीवोनी अवगाहनानु प्र-
 माण (माप) कब्यु ठे

चारसें उत्सेघागुले एक प्रमाण अंगुल थाय
 अने एक ननागष्टुठे तरे उत्सेघ गुलथाय एन

જાણવું. પાઠાતરે હજાર ઉત્તેષાંગુલે કરીને એક પ્રમાણ અંગુલ ધ્રાવ્ય એમ લખ્યું છે માટે બહુ શ્રુત કહે તે સત્ય જાણવું. ચોવીસ પ્રમાણ અંગુલે એક હાથ, ચાર હાથે એક ધનુષ્ય, બે હજાર ધનુષ્યે એક ગાઉ અને એવા ચાર ગાઉ એક જોજન થાય છે. શાશ્વતા પર્વતો, દ્વીપો, સમુદ્રો, નદીજલ, ડ્રહો, પૃથ્વી, લોક, અલોક, નરકા વાસા અને વિમાનો વિગેરેનું લાંબપણું, પહોળપણું તથા પરિધિ વિગેરેના માપ પ્રમાણ અંગુલે કહ્યાં છે.

હવે પદ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે. એક ઉદાર પદ્યોપમ, બીજો અક્ષપદ્યોપમ અને ત્રીજો ક્ષેત્ર પદ્યોપમ એવી રીતે ત્રણ પ્રકારના પદ્યોપમ છે, ને તે દરેક ના વળી એક વાદર અને બીજો સુદ્ધ એમ બે બે જોડ ગણતાં પદ્યોપમ ઠ પ્રકારના થાય છે.

ઉત્તેષાંગુલે એક જોજન એટલે ચાર ગાઉ લાંબો, પહોળોને ઝંઘો એવો એક કુંપાકાર પદ્ય (પાલો) કહીએ, ને તે પદ્ય મધ્યે દેવકુરુ અથવા ઉત્તર કુરુમાં ઉત્પન્ન થયેલો એવો સાત દિવસનો ઘેટો હોય તે ઘેટાનોવાંઠ એક ઉત્તેષાંગુલ પ્રમાણ લઈ તેના સાત વાર આઠ આઠ ચંદ્ર કરીએ ત્યારે એ એક અંગુલ પ્ર-

माण वाळना वीसलाख सत्ताण हजार एकसोने वावन खंरु आय तेवा खरे ठांसीने ए पद्वय जरीये, ते एवी रीते ठांसीने जरीयेके तेना उपर चक्रवर्तीनु कटक चाव्यु जाय तो पण ते घसके नहि तथा गगानदीनो प्रवाह तेने जेदी शके नहि, अत्रिए करीने बळे नहि अने वायेर करी एक वाळाग्र खरु पण उमे नहि एवो ठांसीने जरीए, पठी ए पद्वयमाथी एकेका समये एकेक केशखंरु काढता जेटले काळे ते पद्वय खाली थाय तेदला काळन वादर उघार पद्वयोपम कहे ठे, ते उघार पद्वयो पम संख्याता समयकाळ, प्रमाण होय ठे, जे कारणमाटे ते खरु संख्याताज होय माटे संख्यातो काळ कह्यो ठे एम उघार पद्वयोपमनु स्वरुप जाणवु

पूर्वे जे वाळाग्रखरे पद्वयजरीयो ठे ते वाळाग्र खरुने ज्ञानीउ वादरवाळाग्र कहे ठे वादर एकेक खरुना थसरयाता असख्याता सुद्धम खरु मनथी कटपीए ते एवा सुद्धम कटपीए केजे एरु खरुनो बळी बीजो खरु केवळी केवळज्ञाने करी पण कटपी न शके एवा सुद्धमखरु कटपीए ए सुद्धमखरे करी पुर्वोक्त रीते कुप

ઝરીએ પઠી તે કુપમાંથી સમયે સમયે એકેકો ધંરુ
કાઢીએ એમ કાઢતાં કાઢતાં જેટલા કાળે ધંરુ પડ્યેલાલી
થાય તેટલા કાળેને સુદમ ઝઘાર પડ્યોપમ કહે છે.
સુદમ ઝઘાર પડ્યોપમ અસંખ્યાતા સમય એટલે સં-
ખ્યાતા કોરુ વરસનો હોય છે. પચીસ કોમ્મા કોમ્મી
ઝઘાર પડ્યોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા ધ્રીપ
અને સમુદ્રો આ તિર્થા લોકમાં છે એમ કહ્યું છે.

પૂર્વોક્ત યોજન પ્રમાણ પડ્યે વાદર વાલાગ્રે ઝરી
અને તેમાંથી સોસો વર્ષે એકેક વાલાગ્ર કાઢતાં કાઢતાં
તે પડ્યે જેટલા કાળે લાલી થાય તેટલા કાળેને વાદર
અથવા પડ્યોપમ કહે છે. વાદર અથવા પડ્યોપમ સંખ્યાતા
કોરુ વરસ પ્રમાણ થાય. હવે તેહીજ વાદર
ધંરુના પૂર્વોક્ત રીતે અસંખ્યાતા સુદમ ધંરુ કદપોએ ને
તે કદપેલા ધંરુમાંથી એકેકો ધંરુ સોસો વર્ષે કાઢીએ
ને એમ સુદમ ધંરુ કાઢતાં કાઢતાં જેટલાકાળે તે
પડ્યે લાલી થાય તેટલા કાળેને સુદમ અથવા પડ્યોપમ
કહે છે. સુદમ અથવા પડ્યોપમ અસંખ્યાતા કોરુ વર્ષે
થાય, દશ કોમ્માકોમ્મી સુદમ અથવા પડ્યોપમે એક અથવા

સાગરોપમ થાય, એ સુદ્ધમ અણપલ્યોપમ અને સાગરો-
પમે કરી દેવતા, નારકી અને તિર્યંચ વિગેરના આ-
યુષ્ય તથા સ્વકાયસ્થિતિ, જીવસ્થિતિ અને કર્મ
સ્થિતિનું કાલમાન કહ્યું છે

પૂર્વોક્ત રીતે એક યોજન પ્રમાણ પલ્લનેબિપે જરેલા
વાદર વાલાગ્ર માંદેથી એકેકા વાલાગ્રે સ્પર્શજા જે-
ટલા જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલા તેટલા
સમયે એક વાલાગ્ર કાઢીએ એમ કાઢતા કાઢતા જે-
ટલા કાળે તે પલ્લ્ય ખાલી થાય તેટલા કાળને એક
વાદર ક્ષેત્ર પલ્લ્યાપમ કહીએ એક વાદરક્ષેત્ર પલ્લ્યોપમ
અસરયાતી ઉત્સર્પીણી અને અસંરયાતી અવસર્પીણીએ
થાય છે હવે તેહીજ વાદર વાલાગ્ર સરુના પૂર્વોક્ત
રીતે સૂદ્ધમ વાલાગ્ર સરુ કલ્પીએ ને તે કલ્પેલા સુદ્ધમ
વાલાગ્રને સ્પર્શેલા પ્રદેશ તથા અણસ્પર્શ્યા એવા સ-
મસ્ત આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે કાઢતા જેટલા-
કાળે તે પલ્લ્ય ખાલી થાય તેટલા કાળને સુદ્ધમ ક્ષેત્ર
પલ્લ્યોપમ કહે છે સુદ્ધમક્ષેત્ર પલ્લ્યોપમનું કાલમાન
પૂર્વોક્ત વાદરક્ષેત્ર પલ્લ્યોપમથી અસરયાતગુણ અસ-
રયાતી ઉત્સર્પીણી અને અસહ્યાતી અવસર્પીણી પ્રમાણ

कह्युं ठे. एवा दश कोमाकोमी सुद्धमक्षेत्र पट्योपमे
 एक सुद्धमक्षेत्र सागरोपम थाय. ए पट्योपम तथा
 सागरोपमे करी त्रसादिक जीवोनुं परिमाण करवुं
 एम कह्युं ठे.

त्रण प्रकारना सुद्धमपट्योपमनुं प्रयोजन शास्त्र
 ने विषे ठे अने त्रण प्रकारना वादर पट्योपम कहां ठे
 तेतो फक्त सुद्धम पट्योपमना सुखावबोध थवा माटे
 कहां ठे तेनुं कांइ बीजुं प्रयोजन शास्त्रने विषे नथी.

दश कोमाकोमी पट्योपमे एक सागरोपम थाय
 दश कोमाकोडी सागरोपमे एक उत्सर्पीणी अने दश
 कोमाकोमी सागरोपमे एक अवसर्पीणी थाय. एक
 उत्सर्पीणी अने एक अवसर्पीणी मळीने बीस कोमा-
 कोमी सागरोपमे एक कालचक्र थाय. अनंताकाल
 चक्रे एक पुज्जल परावर्त्तन थाय. एवा अनंता पुज्जल
 परावर्त्तनो, जीवे समकित अणफरस्या अतिक्रम्या
 माटे तत्त्वरुचीरुप शुद्ध समकितवने जला प्रकारे ज्ञान
 दर्शन चारित्र आराधी अनंत सुखनुं धाम मोक्षने
 माटे प्रयत्न करवो ते जीवने श्रेयस्कर ठे.

॥ इति प्रकीर्णधारा. ॥

• (१९९)

अथ जीवविचारना बोल

१ जीवना जेद वे ठे-१ ससारी-कर्म सहित.

२ सिद्ध-कर्म रहित

२ ससारी जीवना जेद वे ठे-१ त्रस-हाले
वाले ते ३ स्थावर-स्थिर रहे ते

३ स्थावर जीवना पांच जेद ठे- १ पृथ्वीकाय--
माटी पाषाणादिक २ अप्पकाय-पाणीना जीव
३ तेजकाय-अग्निना जीव ४ वायुकाय वायुराना
जीव ५ वनस्पतिकाय-ऊरु पालादिकना जीव

४ वनस्पतिकायना वे जेद ठे-१ प्रत्येक-एक
शरीरने विषे एकजीव होय ते. २ साधारण-एक
शरीरने विषे अनता जीव होय ते

५ त्रसकायना चार जेद ठे-१ वेइन्द्रिय-स्पर्श-
नेन्द्रिय (त्वचा) अने रसनेन्द्रिय (जीभ) वाळा
२ तेइन्द्रिय-स्पर्शनेन्द्रिय, रसनेन्द्रिय अने घ्राणेन्द्रिय
(नासिका) वाळा ३ चक्षुरिन्द्रिय-स्पर्शनेन्द्रिय, रस-
नेन्द्रिय, घ्राणेन्द्रिय अने चक्षुरिन्द्रिय (आंख) वाळा
४ पंचेन्द्रिय-स्पर्शनेन्द्रिय, रसनेन्द्रिय, घ्राणेन्द्रिय, चक्षु-

રિંદ્રિય અને શ્રોત્રેંદ્રિય (કાન) વાળા.

૬ પંચેંદ્રિય જીવના ચાર જ્ઞેદ છે-૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય અને ૪ દેવતા.

૭ નારકીના સાત જ્ઞેદ છે. ૧ ઘમ્મા, ૨ વંશા, ૩ સેલા, ૪ અંજના, ૫ રિષ્ટા, ૬ મઘા અને ૭ માઘ-વતી. તેના ગોત્રના નામ અનુક્રમે જાણવા. ૧ રત્ન-પ્રજ્ઞા, ૨ શર્કરાપ્રજ્ઞા, ૩ વાલુકાપ્રજ્ઞા, ૪ પંકપ્રજ્ઞા, ૫ ધૂમપ્રજ્ઞા. ૬ તમઃ પ્રજ્ઞા અને, ૭ તમઃ તમઃ પ્રજ્ઞા.

૮ તિર્યંચ પંચેંદ્રિયજીવોના ત્રણ જ્ઞેદ છે-૧ જલ-ચર-પાણીમાં ચાલનારાં. ૨ સ્થલચર-જમીનઉપર ચાલનારાં. ૩ સ્થેચર-આકાશમાં ઉડનારાં.

૯ મનુષ્યના ત્રણ જ્ઞેદ છે-કર્મજૂમીના, ૨ અકર્મ-જૂમીના અને ૩ અંતર્દીપના.

૧૦ કર્મજૂમી ૧૫ છે- ૫ જરંત, ૫ ઔરવત અને ૫ મહાવિદેહ.

૧૧ અકર્મજૂમી ૩૦ છે. ૫ હૈમવત્, ૫ હૈરણ્ય-વત્, ૫ હરિહર્ષ, ૫ રમ્યક્, ૫ દેવકુરુ અને ૫ ઉત્તરકુરુ.

૧૨ અંતર્દીપિ ૫૬ છે -આ જંબુદીપમાં પૂર્વ પશ્ચિમ

લાવા એવા હિમવત્ અને શિખરી એ વે પર્વતો છે તે પર્વતોના દરેકના ઠેમ્નાના વચ્ચે ગજદત્તલવણ સમુદ્ર-માં ગયેલા છે ને તે અકેક ગજદત્ત ઉપર સાત સાત અતર્દીપ છે

૧૩ દેવતાના ચાર જ્ઞેદ છે ૧ જુવનપતિ, ૨ વ્યતર, ૩ જ્યોતિષી અને ૪ વૈમાનિક

૧૪ જુવનપતિના દશ જ્ઞેદ છે - ૧ અસુરકુમાર ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિદ્યુત્કુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્વીપકુમાર, ૭ ઉદધિકુમાર, ૮ દિગ્વીકુમાર, ૯ પવનકુમાર અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર

૧૫ વ્યતરના વે જ્ઞેદ છે ૧ વ્યતર, ૨ વાણવ્યતર ૧૬ વ્યતરના આઠ જ્ઞેદ છે ૧ પિશાચ, ૨ જૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિપુરુષ, ૭ મહોરગ અને ૮ મધર્વ.

૧૭ વાણવ્યતરના આઠ જ્ઞેદ છે ૧ અણપત્ની, ૨ પણપત્ની, ૩ હસીવાદી, ૪ જૂતવાદી, ૫ કદિત, ૬ મહાકદિત, ૭ કોહડ અને ૮ પતંગ.

૧૮ જ્યોતિષીના પ્રાચ જ્ઞેદ છે. ૧ ચંદ્ર, ૨ સૂર્ય,

૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર અને ૫ તારા.

૧૯ વૈમાનિક દેવતાના વે જ્ઞેદ છે--૧ કલ્પોપન્ન--સ્વામી સેવક જાવ આદિ મર્યાદાવાળા. ૨ કલ્પાતિત--સ્વામી સેવક આદિ મર્યાદા રહિત.

૨૦ કલ્પોપન્ન--વાર દેવલોકવાળા. તે દેવલોકના નામ, ૧ સુધર્મ, ૨ જ્ઞાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ મા-હેન્દ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લાંતક, ૭ મહાશુક્ર, ૮ સદ્-સ્નાર, ૯ આનત, ૧૦ પ્રાણત, ૧૧ આરણ અને ૧૨ અચ્યુત.

૨૧ કલ્પાતિતના વે જ્ઞેદ છે. ૧ નવ ગ્રૈવેયક, ૨ પાંચ અનુત્તર.

નવ ગ્રૈવેયકના નામ.

૧ સુદર્શન ૨ સુપ્રતિવંધ ૩ મનોરમ ૪ સર્વજ્ઞદ્ર ૫ વિશાલ ૬ સુમનસ ૭ સુમણસ ૮ પ્રીયંકર ૯ આદિત્ય.

૨૨ પાંચ અનુત્તરના નામ. ૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજિત અને સર્વાર્થસિદ્ધ.

૨૩ સિદ્ધના જીવો પંદર જ્ઞેદ છે. ૧ જિનસિદ્ધ,

(१०३)

१ अजिनसिद्ध, ३ तीर्थसिद्ध, ४ अतीर्थसिद्ध, ५ गृह-
लिंगसिद्ध, ६ अन्यलिंगसिद्ध, ७ स्वलिंगसिद्ध, ८ स्त्री
लिंगसिद्ध, ९ पुरुषलिंगसिद्ध, १० नपुंसकलिंगसिद्ध,
११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुद्धोद्धित-
सिद्ध, १४ एकसिद्ध, अने १५ अनेकसिद्ध ए प्रकारे
जीवनो विचार सहेपे जाणवो. हवे ए जीवोनु उत्कृष्ट
देहमान तथा उत्कृष्ट आयुपन्नु मान कहे ठे

१४ पृथ्वीकाय शरीर प्रमाण-अंगुलनो अस्-
ख्यातमो ज्ञाग आयुष्-चावीश हजार वर्ष

१५ अप्काय शरीर प्रमाण अंगुलनो अस्-
ख्यातमो ज्ञाग. आयुष्-सात हजार वर्ष

१६ तेजकाय. शरीर प्रमाण-अंगुलनो अस्-
ख्यातमो ज्ञाग आयुष्-त्रण अहोरात्रि

१७ वायुकाय शरीर प्रमाण-अंगुलनो अस्-
ख्यातमो ज्ञाग आयुष्-त्रण हजार वर्ष

१८ साधारण वनस्पतिकाय-शरीर प्रमाण-
अंगुलनो अस्ख्यातमो ज्ञाग. आयुष्-अतर्मुहूर्त.

१९ प्रत्येक वनस्पतिकाय, शरीर प्रमाण-एक

हजार योजन अधिक, आयुष्—दश हजार वर्ष;

३० वेदंद्ध्य, शरीर प्रमाण—बार योजन, आयुष्—बार वर्ष,

३१ तेदंद्ध्य, शरीर प्रमाण—त्रण गाउ, आयुष्—४ण दिवस,

३२ चउरिन्द्रीय, शरीर प्रमाण—चार गाउ, आयुष्—ठ मास,

३३ प्रथम नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—९॥ धनुष्ने ६ अंगुल, आयुष्—एक सागरोपम,

३४ बीजी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—१५॥ धनुष् अने १२ अंगुल, आयुष्—त्रण सागरोपम,

३५ त्रीजी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—३१॥ धनुष्, आयुष्—सात सागरोपम,

३६ चोथी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—६१॥ धनुष्, आयुष्—१० सागरोपम,

३७ पांचमी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—१२५ धनुष्, आयुष्—१७ सागरोपम,

३८ ठठी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—२५०

धनुष, आयुष्.—२२ सागरोपम.

३९ सातमी नरकनाजीवो, शरीर प्रमाण—५००

धनुष, आयुष—३३ सागरोपम.

४० गर्ज्जज जलचर, शरीर प्रमाण—एक हजार

योजन आयुष—क्रोरु पूर्व

४१ गर्ज्जज स्थलचर, शरीर प्रमाण—४ गाढ

आयुष—त्रण पट्योपम

४२ गर्ज्जज खेचर शरीर प्रमाण—वेथी नव

धनुष्य आयुष—पट्योपमनो असरयातमो ज्ञाग,

४३ गर्ज्जज जुजपरिसर्प शरीर प्रमाण—वेथी

नव गाढ, आयुष—पूर्व क्रोड वर्ष

४४ गर्ज्जज उरपरिसर्प, शरीर प्रमाण—एक हजार

योजन, आयुष—पूर्व क्रोरु वर्ष.

४५ समुर्धिमजलचर शरीर प्रमाण—एक हजार

योजन, आयुष—क्रोरु पूर्व वर्ष.

४६ समुर्धिम स्थलचर, शरीर प्रमाण—वेथी नव

गाढ, आयुष—८४००० वर्ष

४७ समुर्धिम खेचर, शरीर प्रमाण—वेथी नव

(१०६)

धनुष, आयुष—७१००० वर्ष,

४७ समुर्द्धिम जुजपरिसर्प, शरीर प्रमाण—वेथो
नव धनुष, आयुष—४१००० वर्ष,

४९ समुर्द्धिम उरपरिसर्प, शरीर प्रमाण—वेथी
नव योजन, आयुष—५३००० वर्ष,

५० गर्ज्ज मनुष्य, शरीर प्रमाण त्रणगाज,
आयुष—त्रण पट्योपम,

५१ समुर्द्धिम मनुष्य, शरीर प्रमाण—अंगुलनो
असंख्यातमो नाग, आयुष—अंतर्मुहूर्त,

५२ जुवनपति देवता, शरीर प्रमाण—सात हाथ,
आयुष—असुरकुमारनिकायना देवोनुं एक सागरो-
पमथो अधिक, नवनिकायना देवोनुं देशेजणुं वे
पट्योपम,

५३ व्यंतर देवता, शरीर प्रमाण—सात हाथ,
आयुष—एक पत्योपम,

५४ ज्योतिषी देवता, शरीर प्रमाण—सात हाथ,
आयुष—चंद्रमा—एक पत्योपमने एक लाख वर्ष,
सूर्य—एक पत्योपमने एक हजार वर्ष, ग्रह—एक

षट्योपम नक्षत्र—अर्ध पत्योपम तारा—एक पट्यो-
पमनो चोथो ज्ञाग

५५ सुधर्म देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—
सात हाथ आयुष—वे सागरोपम,

५६ इगान देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—
सात हाथ, आयुष—वे सागरोपमथी अधिक

५७ सनत्कुमार देवलोकना देवता शरीर प्रमाण—
ठ हाथ, आयुष—सात सागरोपम

५८ माहेन्द्र देवलोकना देवता शरीर प्रमाण—
ठ हाथ, आयुष—सात सागरोपमथी अधिक

५९ ब्रह्म देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—
पांच हाथ, आयुष—दश सागरोपम,

६० लातक देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—
पांच हाथ, आयुष—चौद सागरोपम

६१ शुरु देवलोकना देवता - शरीर-प्रमाण—
चार हाथ आयुष—सत्तर सागरोपम,

६२ सहस्रार देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—
चार हाथ, आयुष—अठार सागरोपम,

६३ आणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-
त्रण हाथ, आयुष—३० सागरोपम.

६४ प्राणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-
त्रण हाथ, आयुष—२० सागरोपम.

६५ आरण देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-
त्रण हाथ, आयुष—११ सागरोपम.

६६ अच्युत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-
त्रण हाथ, आयुष—११ सागरोपम.

६७ नवग्रैवेयकना देवता. शरीर प्रमाण-वे हाथ,
आयुष—१ ला ग्रैवेयके १३ सागरोपम.

१	जा	॥	१४	॥
२	जा	॥	१५	॥
४	था	॥	१६	॥
५	मा	॥	१७	॥
६	ठा	॥	१८	॥
७	मा	॥	१९	॥
८	मा	॥	२०	॥
९	मा	॥	२१	॥

(૨૦૬)

૬૭ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા શરીર પ્રમાણ—૬૮ હાથ આયુષ—વિજય, વિજયત, જયંત ને અપરાજીત, ૬૯ ચાર વિમાનના દેવતાનું ૩૧ થી ૩૩ સાગરોપમ સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાને—૩૩ સાગરોપમ,

શ્રી નવ તત્ત્વના તુટા વોલ

૧ જીવતત્ત્વ, ૨ અજીવતત્ત્વ, ૩ પુણ્યતત્ત્વ, ૪ પાપતત્ત્વ, ૫ આશ્રવતત્ત્વ, ૬ સવરતત્ત્વ, ૭ નિર્જરાતત્ત્વ, ૮ વધતત્ત્વ, ૯ મોક્ષતત્ત્વ

પ્રાણ^૧ ધારણ કરે તે જીવતત્ત્વ, તેથી વિપરિત જન્મસ્વજાવવાળો અજીવતત્ત્વ. શુભ કર્મના ઉદયથી સુખનો અનુભવ થાય તે પુણ્યતત્ત્વ. અશુભ કર્મના ઉદયથી દુઃખનો અનુભવ થાય તે પાપતત્ત્વ મિથ્યાત્વાદિક હેતુએ કર્મનું આવવું તે આશ્રવતત્ત્વ કર્મના હેતુજૂત મિથ્યાત્વાદિને રોકવા તે સવરતત્ત્વ દેશથી કર્મનો ક્ષય થવો તે નિર્જરાતત્ત્વ. નવા કર્મ પરમા-

૧ પ્રાણ બે પ્રકારે છે. ૧ દ્રવ્ય પ્રાણ ૨ ભાવ પ્રાણ. સસારીને દ્રવ્ય ભાવ પ્રાણ અને સિદ્ધના જીવને ભાવ પ્રાણજ હોય.

एतन्मुं आत्मप्रदेश साथे क्षीरनीरनी पेरे मळबुं त वं-
धतत्व. सर्वथा कर्मनो ह्यथ यवो ते मोक्षतत्व.

१ जीवतत्वना १४ ज्ञेद, २ अजीवतत्वना १४
ज्ञेद, ३ पुण्यतत्वना ४२ ज्ञेद, ४ पापतत्वना ८२ ज्ञेद,
५ आश्रवतत्वना ४२ ज्ञेद, ६ संवरतत्वना ५७ ज्ञेद,
७ निर्जरातत्वना १२ ज्ञेद, ८ बंधतत्वना ४ ज्ञेद, अने

नाम.	रूपी	अरूपी	हेयं ज्ञेयं उपादेयं
जीवतत्व	१४	०	ज्ञेय
अजीवतत्व	४	१०	"
पुण्यतत्व	४२	०	उपादेय
पापतत्व	८२	०	हेय
आश्रवतत्व	४२	०	"
संवरतत्व	०	५७	उपादेय
निर्जरातत्व	०	१२	"
बंधतत्व	४	०	हेय
मोक्षतत्व	०	९	उपादेय
	१८८	८८	

१ त्याग करवा योग्य. २ जाणवा योग्य. ३ आदरवा योग्य.

ए मोक्षतत्त्वना ए जेद

उपर प्रमाणे नव तत्त्वना १७६ जेद थाय ठे,
तेमां १७७ जेद रुपी ठे, अने ७७ जेद अरुपी ठे.

जीवनी ठ जातीउ.

एकविध—चैनन्य धर्मनी अपेक्षाए जीव एक
प्रकारे ठे

द्विविध—त्रस अने स्थावर ए जेदनी अपेक्षाए
जीव वे प्रकारे ठे

त्रिविध—स्त्रीवेद, पुरुष वेद अने नपुंसक वेद
एम वेद आश्रयी जीव त्रण प्रकारे जाणवा

चतुर्विध—मनुष्यगति, तिर्यચગતિ, દેવગતિ
અને નરકગતિ એમ ગતિ આશ્રયી જીવ ચાર પ્રકારે ઠે

પચ્ચવિધ—એકેન્દ્રિય, વેડેન્દ્રિય, તેજ્ઞેન્દ્રિય, ચક્ષુ-
રેન્દ્રિય અને પચ્ચેન્દ્રિય એમ ૬ દ્વિય આશ્રયી જીવ પાંચ
પ્રકારે જાણવા

ષટ્ત્રિવિધ—પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજકાય, વાત
કાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય એમકાય આશ્રયો
જીવ ઠ પ્રકારે જાણવા

(૨૧૨)

જીવતત્ત્વ.

જીવના ચૌદ જ્ઞેદ નીચે પ્રમાણે છે.

૧ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૨ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૩ વાદર એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૪ વાદર એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૫ વેદેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૬ વેદેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૭ તેદેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૮ તેદેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૯ ચતુર્દેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૧૦ ચતુર્દેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૧૧ અસન્નિ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૧૨ અસન્નિ પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા, ૧૩ સન્નિ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, ૧૪ સન્નિ પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા.

સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય—સૂક્ષ્મ નામ કર્મના ઉદયથી ચર્મ દૃષ્ટિને અગોચર એવા સૂક્ષ્મ શરીરવાળા.

વાદર એકેન્દ્રિય—વાદર નામ કર્મના ઉદયથી દૃષ્ટિને ગોચર એવા વાદર શરીરવાળા.

વેદેન્દ્રિય—સ્પર્શન અને રસના, એ વેદેન્દ્રિયવાળા.

તેદેન્દ્રિય—સ્પર્શન, રસના, અને ગ્રાણ, એ ત્રણેન્દ્રિયવાળા.

ચતુર્દેન્દ્રિય—સ્પર્શન, રસના, ગ્રાણ અને નેત્ર, એ

चार इंद्रियवाळा.

असन्नि पंचेंद्रिय-मन सज्ञा विनाना स्पर्शन,
रसना, घ्राण, चक्षु अने कर्ण ए पाच इंद्रियवाळा
सन्नि पंचेंद्रिय-मन सज्ञा सहित पांच इंद्रि-
यवाळा जीवो

पर्याप्ता-पोताने योग्य पर्याप्ती' पुर्ण करी होय
एवा जीवो

अपर्याप्ता-पोताने योग्य पर्याप्ती पूर्ण करी न
होय एवा जीवो

जीवनं लक्षण

ज्ञान-मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मन
पर्यवज्ञान, केवळज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने
विज्ञंगज्ञान, ए थाठ ज्ञानमांथी गमे ते एक वे अ-
थवा अधिक ज्ञान जेने होय

दर्शन-चक्षु, अचक्षु, अवधि अने केवळ ए चार
दर्शनमांथी एक अथवा अधिक होय

चारित्र-सामायिक, ठेदोपस्थापनीय, परिहार

વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મસંપરાય, યથાચ્યાત, દેશધિરતિ તથા અધિરતિ એ સાત પ્રકારના ચારિત્ર માર્ગણાના જ્ઞેદ માંહેલા ગમે તે હોય.

તપ-દ્રવ્ય અને જ્ઞાવ; દ્રવ્ય તપ બે પ્રકારે છે, બાહ્ય ને અચ્યંતર; તેમાંથી ગમે તે તપ હોય.

વીર્ય-સકરણ^૧ અને અકરણ^૨ વીર્ય હોય.

ઉપયોગ-પાંચ જ્ઞાનના, ત્રણ અજ્ઞાનના અને ચાર દર્શનના; એ બાર ઉપયોગ માંહેથી ગમે તે બે અગર તેથી અધિક હોય તેને જીવ કહીએ.

એ પૂર્વોક્ત ઠ પ્રકારના લક્ષણ ઝંઘે અગર વત્તે અંશે હોય તેને જીવ કહીએ.

પર્યાપ્તી.

પર્યાપ્તી-ઠ પ્રકારે છે. ૧ આહાર પર્યાપ્તી, ૨ શરીર પર્યાપ્તી, ૩ ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તી, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તી, ૫ જ્ઞાપા પર્યાપ્તી, ૬ મનઃ પર્યાપ્તી.

૧ આહાર પર્યાપ્તી-આહાર ગ્રહણ કરીને રસ અને સ્વલ્લ રુપે પૃથક્ કરવાની શક્તિ વિશેષ.

(२१५)

२ शरीर पर्याप्ती-रसरूप परिणामने रस, रुचिर, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा अने शुक्र ए सात धातु-रूप शरीरपणे परिणमाववानी शक्ति विशेष

३ इन्द्रिय पर्याप्ती-सात धातुने इन्द्रियपणे परिणमाववानी शक्ति विशेष, आ त्रण पर्याप्ती पुरी कर्मा बिना कोड जीव मरे नहि

४ श्वासोच्छ्वास पर्याप्ती श्वासोश्वास वर्गणाना दलिक ग्रहण करी श्वासोश्वासपणे परिणमावी, अवलंबी मुक्तवानी शक्ति विशेष

५ ज्ञापा पर्याप्ती-ज्ञापा वर्गणाना दलिक ग्रहण करी, ज्ञापापणे परिणमावी, अवलंबी मुक्तवानी शक्ति विशेष.

६ मन पर्याप्ती-मनोवर्गणाना दलिक ग्रहण करी मनपणे परिणमावी मनन करवानी शक्ति विशेष

अजीव तत्व

अजीवतत्त्वना १० अरूपी अने ४ रूपी ए प्रकारे

१४ जेद ठे

१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, ३ आका-

શાસ્ત્રિકાય, તે પ્રત્યેકના સ્કંધ^૧ દેશ^૨ ને પ્રદેશ^૩ એમ ત્રણ ત્રણ ભેદ તથા કાઠડવ્યનો ૧ જોડ એ પ્રકારે દશ જોડ અરુપી અને પુઞ્જાસ્તિકાયના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશને પરમાણુ^૪ એ ચાર જોડ રુપી મઠી ૧૪ થયા.

ધર્માસ્તિકાય-ગતિ પરિણામને પામેલાં જીવ પુજ્જલને અપેક્ષા કારણ તે. સહજ પણે ચલન સહાયક ગુણવાળો.

અધર્માસ્તિકાય-સ્થિતિ પણે પરિણમેલાં જીવ પુજ્જલને અપેક્ષા કારણ તે. સહજ પણે સ્થિતિ સહાયક ગુણવાળો.

આકાશાસ્તિકાય-અવગાહ કરનારા જીવ પુજ્જલને અવકાશ આપનાર તે.

પુજ્જાસ્તિકાય-પૂરણ ગલન સ્વજ્ઞાવવાળો તે.

ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય એ બંને વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દ અને રુપરહિત; ચૌદરાજલોક

૧ આલો પદાર્થ ૨ સ્કંધનો એક વિભાગ-સ્કંધની સાથે સંબંધ વાળો કેટલોક ભાગ. ૩ સ્કંધને લાગેલો અનિર્વિભાજ્ય ભાગ. ૪ સ્કંધ રુપે નહિ પરિણમેલો નિર્વિભાજ્ય ભાગ.

(૨૧૭)

વ્યાપી, અસંખ્ય પ્રદેશી, જૂત, જનિષ્ય અને વર્તમાન
 એ ત્રણકાળે શાશ્વતપણે રહેનાર છે આકાશાસ્તિકાય
 વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દ ને રૂપ રહિત, લોક અ-
 લોક વ્યાપી, અનંત પ્રદેશી, ત્રીકાલ સ્થાયી છે. કાલ
 સમયાદિ રૂપ છે. વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દ અને
 રૂપ રહિત, વ્યવહારથી અઢીછિપવ્યાપી, અપ્રદેશી,
 ત્રીકાલ એક સમયરૂપ ડ્રવ્ય પણે રહેનાર છે. પુનઃજા-
 સ્તિકાય -વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દ અને રૂપ સહિત
 ચૌદરાજલોકમા સંખ્ય, અસંખ્ય અને અનંત પ્રદેશી,
 પૂરણ ગણન સ્વજ્ઞાવી છે.

શબ્દ, અધિકાર, ઉચોત, પ્રજ્ઞા, ઠાયા, આતપ,
 અને ટાઢ આદિ પુનઃજાસ્તિકાય ડ્રવ્ય જાણવું વર્ણ,
 ગંધ, રસ, અને સ્પર્શ તે પુનઃજાસ્તિકાયનું સામાન્ય
 લક્ષણ જાણવું

પુણ્ય તત્ત્વ.

પુણ્ય નવ પ્રકારે ઘડાય છે, અને ચૈતાલીશ પ્ર-
 કારે જોગવાય છે. પુણ્ય વાંધવાના નવ પ્રકાર.

૧ સાધુ પ્રમુખને--અન્ન આપવાથી. ૨ પાણી આપવાથી, ૩ રહેવાને સ્થાનક આપવાથી, ૪ સુવાને પાટ પ્રમુખ આપવાથી, ૫ પહેરવા હાંઠવા માટે વસ્ત્ર આપવાથી, ૬ તે વિષે મનમાં શુભ સંકલ્પ કર્યાથી, ૭ વચ્ચને કરીને સ્તુત્યાદિક કર્યાથી, ૮ કાયાએ કરી સેવા કર્યાથી, અને ૯ નમસ્કારાદિક કર્યાથી.

પુણ્ય જોગવવાના વૈતાલીશ પ્રકાર.

૧ સાતાવેદનીય--જેના ઉદયથી સુખનો અનુભવ થાય.

૨ ઉચ્ચ ગોત્ર--જેના ઉદયથી ऐश्वर्याદિકે કરીને સંપન્ન ઉચ્ચ કુળમાં જન્મ ધારણ કરે.

૩ મનુષ્યગતિ--જેના ઉદયથી મનુષ્યગતિ પામે.

૪ મનુષ્યાનુપૂર્વી--જેના ઉદયથી અન્ય ગતિમાં વાંકા જતાં જીવને મનુષ્યગતિમાં લાવે.

૫ દેવગતિ--જેના ઉદયથી દેવગતિ પામે.

૬ દેવાનુપૂર્વી--ગત્યંતરમાં વાંકા જતાં જીવને દેવગતિમાં આણે તે.

૧ ગત્યંતરમાં વાંકા જતાં જીવને પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાને આણે તે.

(૨૧૯)

૭ પંચેન્દ્રિય જાતિ નામકર્મ- જેના ઉદયથી પ-
ચેન્દ્રિય પાપ્ત થાય.

૮ ઔદારિક શરીર નામ કર્મ-જેના ઉદયથી
ઔદારિક શરીર યોગ્ય પુજ્જલો ગ્રહણ કરી તેને શરીર
પણે પરિણમાવીને જીવ પોતાના આત્મપ્રદેશ સાથે
મેલમે તે

૯ વૈક્રિયશરીર'નામ કર્મ- જેના ઉદયથી વિવિધ
ક્રિયા કરવાને સમર્થ એવા શરીરની પ્રાપ્તિ થાય

૧૦ આહારક શરીર નામ કર્મ-જેના ઉદયથી
ચૌદ પૂર્વધર તીર્થકરની ક્ષદિ જોવા માટે અથવા તો
સુદ્ધમ અર્થનો સદેહ ટાળવા માટે એક હાથના પ્ર-
માણનુ વિશિષ્ટ રુપવાલુ શરીર કરે તે

૧૧ તૈજસશરીરનામકર્મ-જેના ઉદયથી આહાર
પચાપવાના અને તેજોલેશ્યાના હેતુચૂત શરીરની
પ્રાપ્તિ થાય તે.

૧ વૈક્રિય શરીરના ધે ભેદ છે ભવમત્યયિકને સદિય પ્રત્યયિક.
ભવમત્યયિક નારક્ષી તથા દેવતાને હોય છે, અને સદિય પ્રત્યયિક
મનુષ્ય તથા તિર્યચને હોય છે.

૧૨ કાર્મણ શરીરનામ કર્મ--જેના ઉદયથી કર્મ પરમાણુના ઉપાદાન કારણ એવા કાર્મણ શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૧૩ ઔદારિક અંગોપાંગ નામ કર્મ--જેના ઉદયથી ઔદારિક શરીરના અંગ^૧ તથા ઉપાંગની^૨ પ્રાપ્તિ થાય.

૧૪ વૈક્રિય અંગોપાંગ નામ કર્મ--જેના ઉદયથી વૈક્રિય શરીરના અંગ ઉપાંગની પ્રાપ્તિ થાય.

૧૫ આહારક અંગોપાંગ નામ કર્મ--જેના ઉદયથી આહારક શરીરના અંગ ઉપાંગની પ્રાપ્તિ થાય.

૧૬ વજ્રઋષ્ણનારાચ સંઘયણ નામ કર્મ. (વજ્ર સ્ત્રીલી, ઋષ્ણ પાટો, નારાચ મર્કટવંધ બે પાસે, સંઘયણ હામ્કાનો નિચય) જેના ઉદયથી બે પાસે મર્કટ વંધ ઉપર પાટો દફને સ્ત્રીલી મારવાથી જેવો મજબુત

૧ બે હાથ, બે સાથલ, પીઠ, મસ્તક, છાતી, અને પેટ એ આઠ અંગ છે. ૨ અંગુલી પ્રમુખ તે ઉપાંગ ને રેલાદિ અંગોપાંગ પહેલાં ત્રણ શરીરને અંગોપાંગ છે, શેષ તૈજસ અને કાર્મણ એ બે શરીરને અંગોપાંગ નથી.

વધ થાય તેવા મજબુત સઘયણની પ્રાપ્તિ થાય તે

૧૭ સમચતુરસ્ર સંસ્થાન નામકર્મ—જેના ઉદયથી પર્યંકાસને વેસતા જેનો ચારે વાજુ સરખી હોય એવા સંસ્થાનની પ્રાપ્તિ થાય તે

૧૮ શુક્તવર્ણ નામકર્મ—જેના ઉદયથી શ્વેત, પીત, રક્તરૂપ શુક્ત વર્ણની પ્રાપ્તિ થાય તે

૧૯ શુક્તગંધ નામકર્મ—જેના ઉદયથી સુરત્તી-ગંધની પ્રાપ્તિ થાય

૨૦ શુક્તરસ નામકર્મ—જેના ઉદયથી શ્યામ્ન, કપાયેલાને મીઠા રસ રૂપ શુક્ત રસની પ્રાપ્તિ થાય તે

૨૧ શુક્તસ્પર્શ નામકર્મ—જેના ઉદયથી હઠ્ઠવો, ચીકણો, સુવાળો, અને ઉષ્ણ સ્પર્શરૂપ શુક્ત સ્પર્શની પ્રાપ્તિ થાય તે

૨૨ અગુરુત્રધુ નામકર્મ—જેના ઉદયથી લોહના ગોળાપેરે અત્યંત નારે નહિ, તેમજ આક્રમાના રુનો પેરે અત્યંત દલકું નહિ એવા શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે

(१११)

२३ पराघात नामकर्म--जेना उदयथी गमे तेवो
चलवान पण अंजाइ जाय ते.

२४ श्वासोश्वास नामकर्म--जेना उदयथी श्वा-
सोश्वास वर्गणाना दलिक लइ शकाय ते.

२५ आतप^१ नामकर्म--जेना उदयथी पोते शी-
तळ ठतां अन्यने ताप करनार थाय ते.

२६ उद्योत नामकर्म--जेना उदयथी चंद्रादिनी
पंढे प्रकाश युक्त शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ शुभ्रखगति नामकर्म--जेना उदयथी वृषभ
तथा हंसनी पेरे सारी चालवानी गति प्राप्त थायते.

२८ निर्माण नामकर्म--जेना उदयथी अंगोपांग
योग्य स्थळे गोठवाय ते.

२९ त्रस नामकर्म--जेना उदयथी उपयोग पू-
र्वक गमनागमन करवानी शक्ति प्राप्त थाय ते.

३० बादर नामकर्म--जेना उदयथी चर्म चक्षुष
देखाय एवा शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

१ सूर्यना विंशमां रहेला बादर पर्याप्ता एकेन्द्रियनेज आतप नाम
कर्मनो उदय छे.

(११३)

३१ पर्याप्ति नामकर्म—जेना उदयथी पोताने
पोग्य पर्याप्ति पूर्ण करे ते.

३२ प्रत्येक नामकर्म—जेना उदयथी एक जीव
एक शरीरने पामे ते

३३ स्थिर नामकर्म—जेना उदयथी ह्मर दात
आदि स्थिर अण्यमे होय ते

३४ शुद्ध नामकर्म—जेना उदयथी नाजिना उ-
परनु श्वग बीजाने खेडकारी न थाय ते

३५ सुजग नामकर्म—जेना उदयथी सर्व माण-
सोने प्रिय लागे ते

३६ सुस्वर नामकर्म—जेना उदयथी कोयलना
जेवा मधुर स्वरनी प्राप्ति थाय ते.

३७ आदेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां
पचन माननीय थाय ते

३८ यशो नामकर्म—जेना उदयथी लोकमा यश
कीर्ति फेजाय ते.

३९ सुरातु—जेना उदयथी देवनानु आतुप्य
पामे ते.

૪૦ મનુષ્યાયુ—જેના ઉદયથી મનુષ્યનું આયુ-
ષ્ય પ્રાપ્ત થાય તે.

૪૧ તિર્યંચાયુ—જેના ઉદયથી તિર્યંચનું આયુ-
ષ્ય પ્રાપ્ત થાય તે.

૪૨ તીર્થંકર નામકર્મ—જેના ઉદયથી ત્રિશુવ-
નના જીવોને પૂજવા યોગ્ય થાય તે.

પાપ તત્ત્વ.

પાપ અઢાર પ્રકારે વંધાય છે. અને વ્યાપ્તી પ્ર-
કારે જોગવાય છે.

પાપ વાંધવાના અઢાર પ્રકાર.

૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪
મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ૯ લોભ,
૧૦ રાગ, ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ કલહ, ૧૩ અન્યાહ્યાન, ૧૪
પૈશુન્ય, ૧૫ રતિઅરતિ, ૧૬ પરપરિવાદ, ૧૭ માયામૃ-
ષાવાદ અને ૧૮ મિથ્યાત્વશબ્દ.

પાપ જોગવવાના વ્યાપ્તી પ્રકાર.

૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય—જેના ઉદયથી પાંચ ઇન્દ્રિય

તથા મનવ્રમે જે નિયત વસ્તુનુ જ્ઞાન થાય એવા મ-
તિજ્ઞાનનું આઘાદન થાય તે

૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય—જેના ઉદયથી શાસ્ત્રાનુસારે
જે જ્ઞાન થાય એવા શ્રુતજ્ઞાનનુ આઘાદન થાય તે

૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય—જેના ઉદયથી ઇન્દ્રિ-
યાદિકની અપેક્ષા વિના આત્માવ્રમે જે રૂપી ડ્રવ્યનુ
જ્ઞાન થાય એવા અવધિજ્ઞાનનુ આઘાદન થાય તે.

૪ મન પર્યવજ્ઞાનાવરણીય—જેના ઉદયથી સદ્ગતી
પચેન્દ્રિયના મનોગત જ્ઞાવ જાણી શકાય એવા મન
પર્યવજ્ઞાનનુ આઘાદન થાય તે

૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીય—જેના ઉદયથી લોકાલો-
કમા રહેલા રૂપી અરૂપી પદાર્થોનુ જ્ઞાન થાય એવા
કેવલજ્ઞાનનુ આઘાદન થાય તે

૬ દાનાન્તરાય—જેના ઉદયથી પોતાના ઘરમા
દેવા યોગ્ય વસ્તુ ઠતાં, યોગ્ય પાત્રનો સમાગમ ઠતા
તથા દાનનુ ફલ જાણવા ઠતા પળ દાન આપી શ-
કાય નહિ તે.

૭ સાત્તાન્તરાય—જેના ઉદયથી મામો દાનાર

ઠતાં દાતારના ઘરમાં વસ્તુ ઠતાં, અને માગનાર પોતે પાત્ર ઠતાં પોતાને શ્ચિત વસ્તુ મળી શકે નહિ તે.

૮ ^૧જોગાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન ઠતાં, સુરુપ ઠતાં અને જોગ્ય વસ્તુનીપ્રાપ્તિઠતાં પણ જોગવી ન શકે તે.

૯ ^૨ઉપજોગાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન, સુરુપ ઠતાં અને આચૂષણાદિ ઉપજોગ્ય વસ્તુ પ્રાપ્ત થયાં ઠતાં પણ જોગવી ન શકે તે.

૧૦ વીર્યાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન, નિરોગી, અને બલવાન ઠતાં પણ પોતાનું બલ ફોરવી ન શકે તે.

૧૧ ચક્ષુદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી આંખે કરી રૂપનું સામાન્યપણે જ્ઞાન થાય એવાં ચક્ષુદર્શનનું આહ્વાદન થાય તે.

૧૨ અચક્ષુદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી ચક્ષુ

૧ એકવાર ભોગવાય એવા આહારાદિકને ભોગ કહેવાય છે.

૨ વારંવાર ભોગવાય એવા સ્ત્રી આભૂષણ આદિને ઉપભોગ કહેવાય છે.

વિના વાકીનો ડ્રિયે કરી જે પોતપોતાના વિષયનુ
સામાન્યપણે જ્ઞાન થાય એવા અવધિદર્શનનુ આઠા-
દન થાય તે

૧૩ અવધિદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી ઇ-
દ્રિયાદિકની અપેક્ષા વિના મર્યાદા પૂર્વક રૂપી દ્રવ્ય
નુ સામાન્યપણે જ્ઞાન થાય એવા અવધિદર્શનનુ આ-
ઠાદન થાય તે

૧૪ કેવલદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી સકલ
વસ્તુનુ સામાન્યપણે જ્ઞાન થાય એવા કેવલદર્શનનુ
આઠાદન થાય તે

૧૫ નિદ્રા—જેના ઉદયથી નિદ્રાવસ્થામાથી
મુલે કરીને પ્રતિરોધ થાય તે.

૧૬ નિદ્રાનિદ્રા—જેના ઉદયથી નિદ્રાવસ્થામાથી
હુલે કરીને જાગૃત અવસ્થાની પ્રાપ્તિ થાય તે

૧૭ પ્રવજ્રા—જેના ઉદયથી ઝજા અને ઘેઠાં
થકા નિદ્રા થાયે તે

૧૮ પ્રવસાપ્રવસા—જેના ઉદયથી ચાપ્તતાં ચ-
લતા પણ નિદ્રા થાયે તે.

૧૯ ધિણદિ—જેના ઉદયથી દિવસે ચિંતવેલું
કાર્ય રાત્રીએ નિદ્રાવસ્થામાં કરે તે.

૨૦ નિચગોત્ર—જેના ઉદયથી ઐશ્વર્યાદિકરહિત
નિચ કુલમાં જન્મ થાય તે.

૨૧ અશાતાં વેદનીય—જેના ઉદયથી દુઃખનો
અનુભવ થાય તે.

૨૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય—જેના ઉદયથી વીતરા-
ગના વચનથી વિપરિત શ્રદ્ધા થાય તે.

૨૩ સ્થાવર નામકર્મ—જેના ઉદયથી સ્થાવર-
પણું પ્રાપ્ત થાય તે.

૨૪ સૂક્ષ્મ નામકર્મ—જેના ઉદયથી ચર્મચક્રુ
ને અદૃશ્ય એવા સૂક્ષ્મ શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૨૫ અપર્યાપ્તિ નામકર્મ—જેના ઉદયથી પોતાને
યોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂર્ણ ન કરે તે.

૧ વજ્રકૃષ્ણનારાચ સંઘયજવાળાને ધિણદ્વી નિદ્રાના સમયે
વાસુદેવથી અર્ધ બલ હોય છે. આ જીવ નરકગામી જાણવો. વીજા
સંઘયજોવાળાને પેલાના સહજ વલ્લથી વમણું ચમણું બલ હોય છે.

(२२७)

२६ साधारण नामकर्म—जेना उदयथी अनंता जीव वच्चे एक शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ अस्थिर नामकर्म—जेना उदयथी छोही आदि अस्थिर पुज्जनो वध होय ते.

२८ अशुभ नामकर्म—जेना उदयथी नाजिनी निचेनु अग अशुभ होय ते

२९ दौर्जाग्य नामकर्म—जेना उदयथी सर्व लोकने अप्रिय लागे ते

३० दुःस्वर नामकर्म—जेना उदयथी कागमा अने गधेमा पेठे खराब स्वरनी प्राप्ति थाय ते

३१ अनादेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमा वचन मान्य न थाय ते

३२ अयश नामकर्म—जेना उदयथी लोकमा अपकीर्ति फेलाय ते

३३ नरकगति नामकर्म—जेना उदयथी नरक मां उत्पन्न थाय ते.

३४ नरकानुपूर्वी नामकर्म—जेना उदयथी अन्य गतिमां जता जीवने नरकाजिमुख करे ते.

૩૫ નરકાયુ—જેના ઉદયથી આયુષ્યની સ્થિતિને અનુસારે નરકમાં રહેવું પડે તે.

૩૬ થી ૩૯—અનંતાનુવંધી^૧—ક્રોધ, માન, માયા ને લોજ્ઞ--જેના ઉદયથી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત ન થાય, ઉત્કૃષ્ટપણે યાવજ્જીવ^૨ સુધી રહે ને નરકગતિ પામે. તેમાં ક્રોધ પર્વતની રેખા સમાન છે, માન પાષાણના સ્તંભ સમાન છે, માયા વંશના મૂલ સમાન છે ને લોજ્ઞ કીરમજના રંગ સમાન છે.

૪૦ થી ૪૩ અપ્રત્યાખ્યાનીય^૩—ક્રોધ, માન, માયા ને લોજ્ઞ--જેના ઉદયથી દેશવિરતિપણું ન પામે, તિર્થંચની ગતિમાં જાય, અને એક વર્ષ સુધી રહે. તેમાં ક્રોધ સુકાયેલા તળાવની રેખા સમાન, માન હાલુકાના સ્તંભ સમાન, માયા મેંઢાના શીંગડા સમાન, લોજ્ઞ ગાલ્લાની મઠી સમાન છે.

૪૪ થી ૪૭ પ્રત્યાખ્યાનીય—ક્રોધ, માન, માયા

૧ અનંતાનુવંધી—અનંત સંસારના હેતુભૂત. ૨ યાવજ્જીવ એ પ્રાયિક વચન છે. ૩ જેનાં ઉદયથી થોડું પણ પ્રત્યાખ્યાન ન પામે. ૪ જેના ઉદયથી સર્વ વિરતિરૂપ પ્રત્યાખ્યાન ન પામે.

ને લોજ્ઞ-જેના ઉદયથી સર્વવિરતિપણુ ન પામે, અનુ-
પ્યંગતિમા જાય અને ચાર માસ સુધી રહે તેમાં ક્રોધ
રેતીની રેખા સરખો, માન કાષ્ટના સ્તંભ સરખો, માયા
ગોમુત્ર સરખો, લોજ્ઞ કાજલના રંગ સરખો જાણવો.

૪૮ થી ૫૧ 'સજ્જલન ક્રોધ, માન, માયા ને
લોભ, જેના ઉદયથી યથાર્યાત ચારિત્ર ન પામે, તેની
સ્થિતિ એક પદ્ધતી' છે, તેમાં ક્રોધ જલરેખા સમાન
છે, માન નેત્રલતા સમાન છે, માયા વંશની ઢોલ સ-
માન છે, ને લોજ્ઞ હલદરના રંગ સમાન છે. તેવા ક્રો-
ધાદિકે મરીને પ્રાણી દેવલોકમાં જાય છે.

૧૧વી રીતે સોઠા 'કપાય થયા હવે નવ' નોક-
પાયનું વર્ણન કરે છે.

૧ જેના ઉદયથી ચારિત્ર ધારણ કરનાર પણ થોડો કપાય
પરે ૨ ઉપરોક્ત કપાયવત્તે વધુ તો પાસિક ચતુર્માસિક કે સવત્સ-
રિક પ્રતિક્રમણ સમયે પણ કપાય ન રાખાવે (વૈર—વિરોધ અ
ધિકરણ ન ટાળે પણ ધારી રાખે) તો તે કપાય અનનાનુચી
સમજવો (સંશોધક)

૧ કપ=મસાર+આય=આપ=મસારની પરપરા જેનાથી મળે તે

૨ કપાયના સદ્ચારી કપાયનો ઉત્પત્તિમાં મદદ કરનાર.

૫૨ થી ૫૭ હાસ્યપટ્ક—જેના ઉદયથી કોઈ પણ નિમિત્તે અથવા તો નિમિત્ત વિના હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, જય અને જુગુપ્સા થાય તે.

૫૮ પુરુષવેદ—જેના ઉદયથી સ્ત્રી જોગવવાની ઇચ્છા થાય તે. આ વેદનો ઉદય તૃણના અગ્નિ જેવો જાણવો.

૫૯ સ્ત્રીવેદ—જેના ઉદયથી પુરુષ જોગવવાની ઇચ્છા થાય તે. આ વેદનો ઉદય ઠાણાના અગ્નિ સરખો જાણવો.

૬૦ નપુંસકવેદ—જેના ઉદયથી સ્ત્રી પુરુષ બન્ને જોગવવાની ઇચ્છા થાય તે. આ વેદનો ઉદય નગરના ઢાહ સમાન જાણવો.

૬૧ તિર્યંચગતિ નામકર્મ—જેના ઉદયથી તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તે.

૬૨ તિર્યંચાનુપૂર્વી નામકર્મ—જેના ઉદયથી અન્ય ગતિમાં વાંકા જતાં જીવને તિર્યંચ ગતિમાં લઈ જાય તે.

६३ एकेन्द्रियजाति नामकर्म-जेना उदयथी
एकेन्द्रियपणु प्राप्त थाय ते

६४ वेद्विज्यजाति नामकर्म-जेना उदयथी वे
द्विज्यपणु प्राप्त थाय ते

६५ तेद्विज्यजाति नामकर्म-जेना उदयथी तेद्वि-
ज्यपणु प्राप्त थाय ते

६६ चत्वरिन्द्रियजाति नामकर्म-जेना उदयथी
चत्वरिन्द्रियपणु प्राप्त थाय ते

६७ अशुज विहायोगति नामकर्म-जेना उदय-
थी ऊट तथा गधेकानी पेठे गमन करवानी अशुज
चाल (गति) प्राप्त थाय ते

६८ उपघात नामकर्म-जेना उदयथी पोताना
अवयवोवरे पोते हणाय एवा जे रसोळी, परुजीनी
आदि प्राप्त थाय ते

६९ अप्रशस्तवर्ण नामकर्म-जेना उदयथी नीज
तथा कृष्णरुप अशुजवर्णनी प्राप्ति थाय ते

७० अप्रशस्तगंध नामकर्म-जेना उदयथी घूर

ત્રિગંધરૂપ અશુન્ન ગંધની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૭૧ અપ્રશસ્તરસ નામકર્મ--જેના ઉદયથી તિક્ત તથા કટુકરૂપ અશુન્ન રસની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૭૨ અપ્રશસ્તસ્પર્શ નામકર્મ--જેના ઉદયથી ત્રારે, લુચ્છો, લુચ્છવચ્છો અને શીતસ્પર્શરૂપ અશુન્ન સ્પર્શની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૭૩ ઋષ્ઠનનારાચ સંઘયણ નામકર્મ--જેના ઉદયથી જેનાં બે પાસે મર્કટબંધ હોય અને તેની ઉપર પાટો હોય તેવો હામકાનો બંધ પ્રાપ્ત થાય તે.

૭૪ નારાચ સંઘયણ નામકર્મ--જેના ઉદયથી બન્ને પાસે મર્કટબંધ હોય એવો હામકાનો બંધ પ્રાપ્ત થાય તે.

૭૫ અર્ધનારાચ સંઘયણ નામકર્મ--જેના ઉદયથી એક પાસે મર્કટબંધ હોય અને બીજે પાસે લીલી હોય એવો હામકાનો બંધ પ્રાપ્ત થાય તે.

૭૬ કિલિકા સંઘયણ નામકર્મ--જેના ઉદયથી માંહોમાંહે મળેલા હામકાને પક્ત લીલીનો બંધ હોય તે.

૭૭ ટેવહુ નામકર્મ—જેના ઉદયથી હામકાં પર-
સ્પર, મળેલા હોય તે.

૭૮ ન્યગ્રોઘ પરિમરૂલ સંસ્થાન નામકર્મ—જેના
ઉદયથી વરુની પેઠે ઉપરલુ અગ લક્ષણોપેત હોય તે

૭૯ સાદિ સસ્થાન નામકર્મ—જેના ઉદયથી
નીચેનું અગ લક્ષણગાહું પ્રાપ્ત થાય અને ઉપરલુ અંગ
ખરાબ હોય તે.

૮૦ વામન સસ્થાન નામકર્મ—જેના ઉદયથી
ઉદર પ્રમુખ લક્ષણોપેત હોય અને હાથ પગ માથું પ્ર-
મુખ પ્રમાણહીન હોય તે

૮૧ કુબ્જ સસ્થાન નામકર્મ—જેના ઉદયથી હાથ
પગ માથું પ્રમુખ પ્રમાણોપેત હોય અને ઉદર પ્રમુખ
પ્રમાણ વિનાનું હોય તે

૮૨ હુમક સસ્થાન—જેના ઉદયથી સર્વ અવ-
યવો પ્રમાણ વિનાના લક્ષણ રહિત હોય તે.

આશ્રવ તત્ત્વ.

કર્મ આવવાના હેતુજૂત જે મિથ્યાત્વાદિક તેને આશ્રવતત્ત્વ કહે છે; તેના ૪૨ જોડ છે.

૫ સ્પર્શનેંદ્રિય, રસનેંદ્રિય, ગ્રાણેંદ્રિય, ચક્ષુરિંદ્રિય, શ્રોત્રેંદ્રિય, એ પાંચ ઇંદ્રિયની અવિરતિ.

૬ થી ૯ ક્રોધ^૧ માન^૨ માયા^૩ લોભ^૪ એ ચાર કયાષ.

૧૦ થી ૧૪ પ્રાણાતિપાત,^૫ મૃષાવાદ,^૬ અદત્તાદાન,^૭ મૈથુન,^૮ પરિગ્રહ,^૯ એ પાંચ અવ્રત.

૧૫ થી ૧૭ મનોયોગ,^{૧૦} વચ્ચનયોગ,^{૧૧} કાયયોગ,^{૧૨} એ ત્રણ યોગ.

પચીશ ક્રિયાઈ.

૧૮ કાયિકીક્રિયા—કાયને અયતનાએ પ્રવર્તીવતાં જે ક્રિયા લાગે તે.

૧ ગુસ્સો. ૨ અહંકાર. ૩ કપટ. ૪ વધારે મેલવવાની ઇચ્છા. ૫ પ્રાણનો નાશ. ૬ જુઠું. ૭ ચોરી. ૮ કામભોગ. ૯ વસ્તુનો સંગ્રહ. મમત્વ ભાવ. ૧૦ શુભ અશુભમાં મનને જોડવું. ૧૧ શુભ અશુભમાં વચનને જોડવું. ૧૨ શુભ અશુભમાં કાયને જોડવી.

(१३९)

१९ अधिकरणकीक्रिया-घरनां उपकरणादि अधिकरण घटी आदि ए करी जीवोनु हनन करवु ते

२० प्राद्वेषिकी क्रिया-जीव अजीव उपर द्वेष करवाथी जे क्रिया लागे ते

२१ पारितापनीकीक्रिया पोताने अथवा परने पारिताप उपजाववो ते

२२ प्राणातिपातिकीक्रिया एकेद्रियादिक जीवने हणवो हणाववो ते

२३ आरंजिकीक्रिया-खेती आदिक आरज करवो कराववो ते

२४ परिग्रहिकीक्रिया-धन धान्यादिक मेळवतां अने ते उपर मूर्छा राखता जे क्रिया लागे ते

२५ मायाप्रत्ययिकीक्रिया-रुपट वने अन्यने ठेतरवाथी जे क्रिया लागे ते

२६ मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकीक्रिया-जिन वचननी अश्रद्धा करवाथी तथा विपरित प्ररूपणा करवाथी जे क्रिया लागे ते.

२७ अप्रत्याख्यानिकीक्रिया-पंचस्वाण नहि क-

રવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૨૮ દ્રષ્ટિકીક્રિયા--કૌતુકે કરીને અશ્વ પ્રમુખ જોવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૨૯ સ્પૃષ્ટિકી અથવા પૃથ્વિકીક્રિયા--રાગાદિકનાવશે સ્ત્રી પુરુષ, સુકુમાલ વસ્તુ વગેરેને સ્પર્શ કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે, સ્પૃષ્ટિકીક્રિયા અથવા પૃથ્વવાથી જે ક્રિયા લાગે તે પૃથ્વિકીક્રિયા.

૩૦ પ્રાતિત્યકીક્રિયા--વીજાને ઘેર હસ્તી ધોમ્મા વગેરે દેખી ઈર્ષા કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૧ સામંતોપનીપાતિકીક્રિયા--પોતાના ધોમ્મા પ્રમુખ જોવા આવેલા લોકોની પ્રશંસા સાંજળી હર્ષ ધારણ કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે, અથવા ઘી તેલ વગેરેના જાજન ઉઘામાં મુકવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૨ નૈસૃષ્ટિકી ક્રિયા—રાજા આદિના આદેશે યંત્ર, શસ્ત્રાદિ ધમાવવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૩ સ્વહસ્તિકી ક્રિયા—નોકરને કરવા યોગ્ય કાર્ય પોતાના હાથે કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૪ આનયનિકી ક્રિયા--જીવ પાસે મંગાવવાથી

ક્રિયા લાગે તે અથવા જીવ અજીવને આજ્ઞા કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે આજ્ઞાપેનિકી ક્રિયા.

૩૫ વિદારણિકી ક્રિયા -જીવ અજીવને વિદારણ કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે અથવા તો કોઈના અવતા હુપણ પ્રકાશ કરી તેની માન પૂજાનો નાશ કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે અને અન્યને ઠગવાથી જે ક્રિયા લાગે તે વૈતારણિકી.

૩૬ અનાત્તોગિકી ક્રિયા--ઉપયોગના શૂન્યપણાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૭ અનવકાદ્ પ્રત્યયિકી ક્રિયા--વીતરાગે કહેલી વિધિમા અનાદર કરવાથી જે ક્રિયા લાગે તે

૩૮ પ્રાયોગિકી -મન, વચન અને કાયાના અશુદ્ધ વ્યાપારથી જે ક્રિયા લાગે તે

૩૯ સમુદાયિકી ક્રિયા--કોઈ પણ એવી પાપરૂપ ક્રિયા કરે, કે જેથી આઠે કર્મનું સમુદાયપણે ગ્રહણ થાય તે અથવા ફાસીના લાકડે ચઢાવાતા માણસને જોવા જનારા તમામને જે ક્રિયા લાગે તે

૪૦ પ્રેમપ્રત્યયિકી ક્રિયા -માયા તથા લોભવદે

પરને પ્રેમ ઉપજાવવાથી જે ક્રિયા લાગે તે.

૪૧ દ્વેષપ્રત્યયિકી-જે ક્રિયા કરવાથી અન્યને દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય તે.

૪૨ ઈર્ષ્યાપથિકી ક્રિયા--કેવળીને માત્ર કાયયોગવચ્ચે એક સમયનો વંધ થાય તે.

સંવર તત્ત્વ.

કર્મના હેતુચૂત મિથ્યાત્વાદિને રોકવાં તેને સંવર તત્ત્વ કહે છે તે બે પ્રકારે છે--જ્ઞાવસંવર અને દ્રવ્ય સંવર. તેમાં જ્ઞાવસંવર--તે કર્મને રોકવા સમર્થ જે આત્માના શુદ્ધ પરિણામ તે અને તે નિમિત્ત કર્મ દલનું રોકાવું તેને દ્રવ્યસંવર કહે છે. તેના સત્તાવન પ્રકાર છે.

૧ ઈર્ષ્યાસમિતિ^૧--ધૂંસર પ્રમાણ ચૂમિકા જોડને ચાલવું તે.

૨ જ્ઞાપાસમિતિ--હિત મિત અસંદિગ્ધ અને દોષ રહિત નિયમ પૂર્વક બોલવું તે.

૩ ઇષણાસમિતિ--અન્ન, પાન, વસ્ત્ર, પાત્ર, આદિ

૧ સમ્યક પ્રકારની ચેષ્ટા.

वेतालीश दोष टालीने ग्रहण करवा ते

४ आढान निक्षेपणसमिति—रजोहरण वस्त्र पात्र वगेरे जोइ प्रमार्जीने लेवुं तथा मुकवु ते

५ उत्सर्ग समिति—त्रस अने स्थावर जीवोयी रहित स्थंखिल जूमि जोइने तथा पूजीने मळमूत्र आदिकनो त्याग करवो ते.

६ मनोगुप्ति—अशुज्न सकळपनो त्याग करवो ने शुज्न सकळप करवा अथवा शुज्न के अशुज्न वशे प्रकारन। सकळपनो त्याग करवो ते

७ वचन गुप्ति—याचना करवी, पूठवु अथवा तो पूठेलानो उत्तर आपवो तेमा वाणीनो नियम करवो- खप पुरतु निर्वद्य वचन बोलवु ते अथवा तो सर्वथा मौन वारण करवु ते

८ काय गुप्ति—सूबु वेसवु जवु आववु आढिकने विषे कायाना व्यापारनो नियम करवो अथवा सर्वथा काययोगनो रोध करवो ते

१ तेने पारिष्ठापनिका समिति पण रुढे छे

२ सम्यक् प्रकारे योगनो निग्रह करवो तेने गुप्ति रुढे छे.

(૨૪૨)

સમ્યગ્ દર્શનાદિ માર્ગચક્રી ઢ્રષ્ટ નહિ થવા માટે તથા કર્મની નિર્જરા માટે જે સમજાવે સહન કરવા યોગ્ય છે તેને પરિસહ કહે છે. તે વાવીશ છે.

૧૭ ક્ષુધા પરિસહ—ગમે તેવી ચૂંચ લાગે તોપણ દોષવાળા આહારની ઇચ્છા ન કરતાં ચૂંચથી ઉત્પન્ન થતી વેદનાને સમજાવે સહન કરવી તે.

૧૮ પીપાસાપરિસહ—ગમે તેવી તૃષ્ણા લાગે તોપણ દોષવાળા અપ્રાસુક જલની ઇચ્છા ન કરતાં તૃષ્ણાને સહન કરવી તે.

૧૯ શીતપરિસહ—ટાઢથી થતી વેદનાને સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરવી તે.

૨૦ ઉષ્ણપરિસહ—તાપથી થતી વેદનાને સહન કરવી તે.

૨૧ દંશપરિસહ—જૂ માંકરુ આદિના મંચને સમજાવે સહન કરવો તે.

૨૨ અચેત્ત્વપરિસહ—નવાં અને સારાં વસ્ત્રને અજાણે વેદ ન કરતાં જુનાં અને મેલાં વસ્ત્રથી ઉદ્દેગ ન કરવો તે.

१५ अरतिपरिसह—रोगादिकना सदज्ञावे म-
नमां अरति धारण न करतां ए पूर्वकृत कर्मनुं फळ
ठे एम जाणी सम परिणाममा रहेबु ते

१६ स्त्रीपरिसह—स्त्रीना हावज्ञाव जोशने तेना
उपर मोह न करता ते दुर्गतिनी हेतु ठे एम चि-
तवी मनने स्थिर करबु ते

१७ चर्यापरिसह—गामोगाम अप्रतिबद्ध विहार
करवो ते

१८ निपद्यापरिसह—उमशान प्रमुखमा काउ-
सग्ग ध्याने रहेता व्याघ्रादिकना जयथी डरबुं नहि ते

१९ शय्या परिसह—उची नीची जुमि उपर
सथारो करवाथी उत्पन्न थता हु खने सम्यक् प्रकारे
सहन करबु ते.

२० आक्रोश परिसह—कोड आक्रोशना वचन
कहेतो तेना उपर छेप न करता समपरिणाममा
रहेबु ते.

२१ वध परिसह—कोड वध करे तो वध कर
नार उपर छे - डरना समणगिणी

(२४४)

२२ याचना परिसह—चक्रवर्त्यादिने पण सं-
यम लइने जिद्दा लेवा जतां लज्जा न आवे ते.

२३ अलाज परिसह—गृहस्थने त्यां कांश् पण
चीज लेवा जतां मळे नहि तो तेथी उद्देग न करे ते.

२४ रोग परिसह—रोग थकी उत्पन्न थयेली
वेदनाने सम्यक् प्रकारे सहन करे ते.

२५ तृण स्पर्श परिसह—माजनी शर्याद
सूतां तेना अग्र जाग लागवाथी उद्देग धारण न
करे ते.

२६ मल परिसह—शरीर उपर परशेवाथी मेल
चरुवाथी गंधाय तेथी उद्देग धारण न करे ते.

२७ सत्कार परिसह—मान सत्कार थवाथी
मनमां अजिमान न आणे ते.

२८ प्रज्ञा परिसह—विशेष श्रुतनो जाण होय
तेथी पुढेला प्रश्ननो जवाब देवानी शक्ति होवाथी
लोको बहु मान करे ते देखी गर्व धारण न करे ते
अने तेना अज्ञावे खेद न करे ते.

(२४५)

१९ अज्ञान परिसह—पोते अज्ञान होवाथी मनमा दिनता धरिण न करे पण एम विचारेजे मारे ज्ञानावरणीय कर्मनो उदय ठे ते तप अनुष्ठानथी दूर थशे अने ज्ञानी होय तो गर्व न करे ते.

२० सम्यक्त्व परिसह-शास्त्रनी सूक्ष्म वातनी समज न पमवाथी ए साचु हशे ? के जुबु हशे ? एवी शका आणे नहि पण वीतरागे कहेल ते साचु ज ठे ए प्रकारे श्रद्धा राखे ते

२१ क्षमा धर्म-क्रोधनो अज्ञाव-क्षमा

२२ मार्दव धर्म-माननो अज्ञाव नमृता

२३ आर्यव धर्म-कपट रहितपणु-सरळता

२४ मुक्ति धर्म-निर्लोभता

२५ तप धर्म-इष्टानो रोध करवो

२६ संयम धर्म-मन, वचन अने कायाने योग्य रीते वापरवा ते २७ प्रकारे ठे प्राणातिपातादि पांचनुं विरमण, पाच इन्द्रियोनो निग्रह, चार कपायनो जय, ने त्रण टरुनी निवृत्ति, ए सत्तर प्रकारे संयम धर्म

जाणवो. अथवा पांच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने पंचेन्द्रियनो वध करवो नहि ए नवजेद १० प्रेक्ष्यसंयम ११ उपेक्ष्यसंयम १२ प्रमार्जनासंयम १३ अपहृत्य (अप्रमार्जना-परठवुं) संयम १४ मनसंयम १५ वचनसंयम १६ कायसंयम १७ अजीवसंयम एम सत्तर जेद जाणवा.

३७ सत्य धर्म--साचुं बोलवुं.

३८ शौच धर्म--पादादि अवयव शुद्ध राखवा तथा वेंतालीश दोष रहित आहार पाणी लेवो--ते द्रव्य शौच अने आत्माना शुद्ध परिणाम राखवा ते ज्ञाव शौच.

३९ अकिंचनत्व धर्म--समग्र परिग्रह उपरथी मूर्खानो त्याग करवो.

४० ब्रह्मचर्य धर्म--नव प्रकारे औदारिक ने नव प्रकारे वैक्रिय संवंधी मैथुननो त्याग करवो ते.

४१ अनित्य ज्ञावना--आ संसारमां शरीर, धन, धान्य, कुटुंब, आदि सर्व वस्तुनं अनित्य ठे एवुं चिन्तववुं ते.

(૩૪૭)

૪૨ અશરણ જાવના-માણસોએ કરીને રહિત
 એવા અરણ્યમાં ક્રુધા પામેલ વલવાન સિંહના હા-
 થ્યમાં પકડાયેલ મૃગલાને કોણુ શરણ હોતુ નથી
 તેવીજ રીતે જન્મ, મરણ આદિ વ્યાધિએ ગ્રસ્ત જી-
 વને આ સસારમાં ધર્મ શિવાય કોણુ શરણ નથી
 એવુ ચિન્તવવુ તે

૪૩ સસાર જાવના-આ અનાદિ અનંત સસા-
 રમાં સ્વજન અને પરજનની કોઈ પણ પ્રકારની વ્ય-
 વવસ્થા નથી. માતા મરીને સ્ત્રી થાય, સ્ત્રી મરીને માતા
 થાય, પિતા મરીને પુત્ર થાય, પુત્ર મરીને પિતા થાય,
 એમ સંસારની વિચિત્રતા જાવવી તે

૪૪ એકત્વ જાવના-જીવ એકલોજ ઉત્પન્ન થાય
 ઠે ને એકલો જ મૃત્યુ પામે ઠે, એકલો જ કર્મ બાંધે
 ઠે અને એકલોજ કર્મ જોગવે ઠે ઇત્યાદિ ચિન્તવવુ તે.

૪૫ અન્યત્વ જાવના-હુ શરીર થકી જિન્ન હુ,
 શરીર અનિત્ય ઠે, હુ નિત્ય હુ, શરીર જરુ ઠે, હુ ચે-
 તન હુ. એ પ્રકારે ચિન્તવવું તે

४६ अशुचि ज्ञावना—निश्चये करीने आ शरीर अपवित्र ठे, कारण के, आ शरीरनुं आदि कारण शुद्ध ठे, ते पण घणुंज अशुचि ठे; पत्नीनुं कारण आ-हारादिकनो परिणाम ते पण अत्यंत अपवित्र ठे; नगरनी खाल पेठे पुरुषना नव द्वारमांथी ने स्त्रीना वार द्वारमांथी निरंतर अशुचि बह्या करे ठे, एवं चिन्तववुं ते.

४७ आश्रव ज्ञावना—मिथ्यात्वादिके करीने कर्मनुं आववुं थाय ठे, तेथी आत्मा मलिन थाय ठे; दया दानादिके शुभ कर्म बंधाय ठे, विषय कषाया दिके अशुभ कर्म बंधाय ठे, एवं चिन्तववुं ते.

४८ संवर ज्ञावना—समिति गुप्ति आदि पाळ-वांशी आश्रवना रोध थाय ठे, एवं चिन्तववुं ते.

४९ निर्जरा ज्ञावना—वार प्रकारना तपबडे कर्मनो क्षय थाय ठे, एवं चिन्तववुं ते.

५० लोक स्वज्ञात्र ज्ञावना—केरु उपर हाथ सुकी पग पहोळा करो उज्जा रहेल पुरुषना आकारे धर्मास्तिकायादि षड् इव्यात्मक चौद राजलोक उ-

તપ્તિ સ્થિતિ અને લયના સ્વજાવવાલુ, ઠે ઇત્યાદિ સ્વરૂપ વિચારવું તે

૫૧ વૌધિ દુર્લભ જ્ઞાવના-આ અનાદિ સસાર વિષે નરકાદિક ગતિમાં બ્રમણ કરતા અકામ નિર્જરા વને પુન્યના ઉદયથી મનુષ્ય જન્મ, આર્ય દેશ, ઉત્તમ કુળ, નિરોગી કાયા, ધર્મ શ્રવણની સામગ્રી ઇત્યાદિ પામી શકાય છે પરંતુ અનતાનુગ્રી કપાય અને મિથ્યાત્વ મોહનીયના ઉદયથી અન્નિષ્ટ જીવને સ્વયં દર્શન પામવું અતિ દુર્લભ છે, એવું ચિન્તવું તે.

૫૨ ધર્મજ્ઞાવના દુસ્તર સંસાર સમુદ્રમાથી તારવાને વહાણ સમાન શ્રી વીતરાગ પ્રણીત શુદ્ધધર્મ પામવો અતિ દુર્લભ છે તથા ધર્મના સાધક અરિહંતાદિનો પણ યોગ પામવો અતિ દુર્લભ છે એવું ચિન્તવું તે.

૫૩ સામાયિક ચારિત્ર-સમ રાગદ્વેષ રહિત પણ આય.લાજ્ઞ જેમા રાગદ્વેષના રહિતપણાનો લાજ્ઞ થાય છે, તેને સામાયિક ચારિત્ર કહે છે તે બે પ્રકારે છે. દેશવિરતિ અને સર્વ વિરતિ. સાવચ યોગની કેટ-

लेक अंशे विरति होय तेने देशविरति, अनसर्व प्रकारे विरति होय तेने सर्व विरति कहे ठे.

५४ ठेदोपस्थापनीय--पूर्वना सदोष के निर्दोष पर्यायने ठेदी गणाधिपे आपेलुं पंचमहाव्रतरुपचारित्रते.

५५ परिहार^१ विशुद्धि--तप विशेषे करीने शुद्धि करवी ते.

५६ सूक्ष्म संपराय-ज्यां सूक्ष्म कषायनो उदय होय ठे ते चारित्रने तथा दसमां गुणठाणाने सूक्ष्म संपराय कहे ठे.

५७ यथाख्यात--ज्यां सर्वथा कषायना उदयनो अज्ञाव होय ते. औपशमिकने अग्यारमे गुणठाणे,

१ नव जणानो गच्छ निकळे तेमांथी चार जण तपस्या करे अने चार जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे ए प्रकारे छ मास सुधी तपस्या करे, पछीथी वैआवच्च करनार चार जण तपस्या करे ने तपस्या करनार वैआवच्च करे ते पण पूर्वोक्त छ मास सुधी. पछीथी आचार्य छ मास सुधी तपस्या करे सात जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे. ए प्रकारे अठार मास सुधी तपस्या करे तेने परिहार विशुद्धि चारित्र जाणवुं.

(૨૫૨)

દ્વાયિક ઠગ્ગસ્યને વારમે ગુણઠાણે ને કેગલીને તેરમે
ચૌદમે ગુણઠાણે યથાસ્થાત ચારિત્ર હોય ઠે.

નિર્જરા તત્ત્વ

ઠ પ્રકારના વાહ્યને ઠ પ્રકારના અન્યતર તપ
વમે નિર્જરા થાય ઠે.

ઠ પ્રકારના વાહ્ય તપ.

૧ અનશન તપ—ચોમા કાલને માટે અથવા
યાવજ્જીવ સુધી આહારદિકનો ત્યાગ કરવો તે

૨ હણોદરિકા તપ—પાંચ સાત કોલોથા હણું
રહેવું તે

૩ વૃત્તિ સક્ષેપ—શ્ચાનો સક્ષેપ કરવો તે અન્નિ-
ગ્રહ કરવો, નિયમ ધારવા તે

૪ રસ ત્યાગ—વિગય આદિનો ત્યાગ કરવો તે

૫ કાય વ્લેશ-લોચ, કાઝસગ્ગ આદિણ કા-
યાને કષ્ટ આપવું તે

૬ સંલિનતા—અગોપાંગ સવરી રાખવા, એક
આસને વેસવું તે, અથવા વિપયાદિને હદીરવાં નહિ તે.

ठ प्रकारे अज्यंतर तप.

१ प्रायश्चित्त--करेला अपराधनी शुद्धि माटे गुरुए करवा कहेलुं तप प्रमुख करवुं ते.

२ विनय तप--ज्ञानी अने ज्ञानादिकनो विनय करवो ते.

३ वैयावृत्य तप--आचार्यादिकनुं वेआवच्च करवुं ते.

४ स्वाध्याय तप--वाचना^१ पृष्ठना^२ परावर्तना^३ अनुप्रेक्षा^४ अने धर्मकथा^५ ए पांच प्रकारे जाणवो.

५ ध्यान--धर्मध्यान अने शुक्लध्यान ध्याववां ते,

६ कायोत्सर्ग--कर्मना हय निमित्ते काउस्सग करवो ते,

बंध तत्व,

बंध तत्व चार प्रकारे ठे.

१ प्रकृति बंध--कर्मनो स्वज्ञाव ते.

२ स्थिति बंध--कर्मने रहेवाना काळनुं परिमाण ते.

३ अनुज्ञाग बंध--कर्मना अणुडमां रहेलो जे

१ भणवुं. २ संदेह दूर करवो. ३ भणेलुं संभारवुं ४ अर्थ चिंतवन करवुं. ५ धर्मोपदेश करवो.

તીવ્ર, તીવ્રતર, મંદ, મદતર, આદિ રસ તે

૪ પ્રદેશ વધ—કર્મના ઢલીયાનું પરિમાણ તે

મોક્ષ તત્ત્વ

૧ સત્પદ પ્રરૂપણા દ્વાર—મોક્ષપદ ઠતુ છે, વિ-
ચમાન છે, એની પ્રરૂપણા કરવી તે.

૨ દ્રવ્ય^૧ પ્રમાણદ્વાર—સિદ્ધના જીવ ડવ્ય કે-
ટલા છે એમ વિચારવું તે.

૩ ક્ષેત્રદ્વાર^૨—સિદ્ધના જીવ કેટલા ક્ષેત્રમા
રહેલ છે એમ વિચારવું તે.

૪ સ્પર્શના દ્વાર—સિદ્ધના જીવો કેટલા આ-
કાશ પ્રદેશને સ્પર્શી રહેલા છે એવું વિચારવું તે

૫ કાલદ્વાર^૩—સિદ્ધના જીવોની સ્થિતિ કેટલા
કાલ સુધીની છે એમ વિચારવું તે

૦ મોક્ષપદ પર વસ્તુના માટે ઠતુ છે.

૧ મિદ્ધનાં જીવ દ્રવ્ય યના છે. ૨ મિદ્ધના જીવો અસાધ્યના
આશાના સ્પર્શને અસાધ્યને રહેલા છે, લોકમા અસાધ્યનામા ભાગના
ક્ષેત્રને પણ મિદ્ધ તેમજ સર્વ મિદ્ધ અસાધ્ય રહેલા છે ૩ ક્ષેત્ર કરતાં
સ્પર્શના અધિક છે ૪ પણ સિદ્ધ આધર્મી સાત્તિ યનત, મર્મ સિદ્ધ
આધર્મી યનાત્તિ યનત છે

(૨૫૪)

૬ અંતરદ્વાર^૧—સિદ્ધના જીવોને પરસ્પર કેટલું અંતર છે એમ વિચારવું તે.

૭ જ્ઞાનદ્વાર^૨—સિદ્ધના જીવો સંસારી જીવોના કેટલામે જ્ઞાને છે એમ વિચારવું તે.

૮ જ્ઞાનદ્વાર^૩—સિદ્ધના જીવો પાંચ જ્ઞાનમાંથી કયે જ્ઞાને રહેલા છે એમ વિચારવું તે.

૯ અદ્વય બહુત્વદ્વાર^૪—પંદર જ્ઞેદે સિદ્ધથયેલ-માંથી કોણ વધારે અને કોણ ઝંઘા છે એમ વિચારવું તે.

સિદ્ધ જીવોના પંદર જ્ઞેદ.

૧ જિનસિદ્ધ—તીર્થંકર થઈને મોક્ષ ગયેલા તે.

૨ અજિનસિદ્ધ—સામાન્ય કેવળી થઈને મોક્ષ ગયા તે.

૩ તીર્થસિદ્ધ—ચતુર્વિધ સંઘ રૂપ તીર્થ પ્રવર્ત્યા પછી જે મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ.

૧ સિદ્ધના જીવોને પરસ્પર અંતર નથી. ૨ સિદ્ધના જીવો સંસારી જીવોને અનંતમે ભાગે છે. ૩ ક્ષાયિક અને પારિણામિક એ બે ભાવે રહેલા છે. ૪ સર્વ કરતાં થોડાં નપુંસક લિંગે સિદ્ધ જાણવા, તે કરતાં સ્ત્રી અને પુરુષ લિંગે અનુક્રમે સંખ્યાનુગુણ જાણવાં.

(१५५)

४ अतीर्थसिद्ध—तीर्थनी स्थापना थया विना
जे मोक्षे गया ते मरुदेवी प्रमुख

५ गृहलिंगसिद्ध—गृहस्थनावेपे जे केवलज्ञान
पामी मोक्ष गया ते नरत चक्रवर्ति प्रमुख

६ अन्यलिंगसिद्ध—तापस प्रमुखने वेशे जे मोक्ष
जाय ते बटकलचिरि प्रमुख

७ स्वलिंगसिद्ध साधुनावेशे जे मोक्षे जाय ते

८ स्त्रीलिंगसिद्ध—स्त्रीलिंगे मोक्षे जाय ते चंड-
नवाला प्रमुख

९ पुरुषलिंगसिद्ध—पुरुषलिंगे मोक्षे जाय ते गौ-
तम प्रमुख

१० नपुंसकलिंगसिद्ध—नपुंसकलिंगे मोक्षे जाय
ते गागेय प्रमुख

११ प्रत्येकवृद्धसिद्ध—कोइ पण पदार्थने देखी बोध
पामीने चारित्र लड मोक्षे जाय ते करकुरु प्रमुख.

१२ मयवृद्धसिद्ध—गुरुना उपदेश विना पीतानी
मेळे बोध पामी मोक्षे गया ते ऋषीक्ष प्रमुख.

१३ बुद्धवोधितसिद्ध-गुरुना उपदेशथी बोध पामो मोक्षे गया ते.

१४ एकसिद्ध-एक समये एक मोक्षे जाय ते.

१५ अनेकसिद्ध-एक समयमां अनेक मोक्षे जाय ते.

उपर कहेला नव तत्वो जाणीने श्रद्धा राखे तेने अवश्य सम्यक्त्व होय, जो अज्ञान होय तो ज्ञा-
वथी श्रद्धा राखे तोपण तेने सम्यक्त्व जाणवुं.

अंतर सुहूर्त कालमात्र जेने सम्यक्त्व स्पर्श्युं
होय, तेने निश्चये करी अर्धपुद्गल परावर्त संसार वा फी
जाणवो, अत्यंत आशातनावंतने एटलो संसार उ-
त्कृष्टथी जाणवो पण शुद्ध समकिती तो कोइ तेज
अवे, कोइ त्रीजे नवे, अने कोइ सातमे नवे पण
मोक्ष पावे ते.

